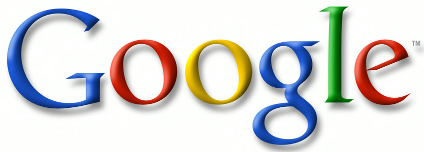

Digitized by Google

O. v. Lemm

Н. Щечки.—

ОПЫТЪ
РУССКО-УКРАИНСКАГО
СЛОВАРЯ.

Составилъ
МИХАИЛЪ ЛЕВЧЕНКО.

КІЕВЪ.
Въ Типографіи Губернскаго Управленія
1874.

Н. Щечки.

ОПЫТЪ
РУССКО-УКРАИНСКАГО
СЛОВАРЯ.

136000.

Составилъ

МИХАИЛЪ ЛЕВЧЕНКО.

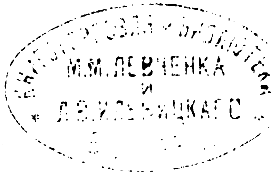

КІЕВЪ.

Въ Типографіи Губернскаго Управленія.

1874.

Дозволено цензурою. Кіевъ, 30 Октября 1874 г.
Цензоръ *Пузыревскій*.

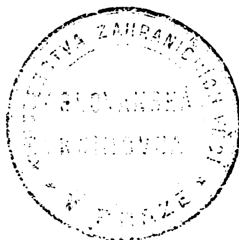

При составленіи настоящаго словаря, для объясненія словъ книжнаго русскаго языка, я придерживался преимущественно украинскаго, какъ самаго распространеннаго), нарѣчія южно-русскаго языка Въ рѣдкихъ только случаяхъ я бралъ слова изъ остальныхъ двухъ нарѣчій южнорусскаго языка т. е. *Полѣсскаго* и *Галицкаго*. Такіе слова впрочемъ я обозначалъ: *Полѣс.*, *Галиц.* или *Гал.*

Для незнающихъ замѣчу, что украинскимъ нарѣчіемъ говоритъ большинство Южноруссовъ отъ р. Днѣстра до Дона и Кубани; *Полѣсскимъ* нарѣчіемъ говорятъ жители Черниговской губерніи, (кромѣ южныхъ уѣздовъ), въ Радомысльскомъ Кіевской губер., въ сѣверныхъ уѣздахъ Волынской и въ южныхъ Гродненской губерніи. Говоръ Русиновъ, живущихъ въ привислянскихъ губерніяхъ, составляетъ какъ бы переходъ отъ Полѣсскаго нарѣчія къ *Галицкому*, которымъ говорятъ въ Галичинѣ, Буковинѣ и въ сѣверной половинѣ Бессарабіи.

Хотя украинское нарѣчіе, въ грамматическомъ отношеніи, почти тождественно по обоимъ берегамъ Днѣпра, но отдѣльныя понятія, (преимущественно техническіе термины), на лѣвомъ берегу Днѣпра, раньше освободившемся отъ польскаго вліянія, выражаются часто иными словами, чѣмъ на правомъ. Такъ напримѣръ: *жесть* на лѣвомъ берегу Днѣпра, (т. е. въ Полтавской, Черниговской и Харьковской губерніяхъ), называется—*жерсть*, а на правомъ берегу Днѣпра, (т е. въ губерніяхъ: Кіевской, Волынской и Подольской),—*бляха; возжи—віжки* (Лѣвоб.) и *лійці* (Правоб.); *кожевникъ—кушнір* (Лѣвоб.) и *гарбар* (Правоб.). Такія слова я вездѣ отмѣчалъ—

Лѣвоб. *Лѣв*. и *Правоб*, *Прав*. Личныя имена также не одинаково произносятся на правомъ и на лѣвомъ берегу; такъ, напримѣръ, на лѣвомъ берегу говорятъ: *Хведір*, *Хведора*, *Панас*, а на правомъ: *Тодор*, *Тодора*, *Танас*.

Часто также встрѣчаются слова, употребляющіяся въ одной только мѣстности, иногда на очень ограниченномъ пространствѣ, какъ напримѣръ: *пловучая мельница* почти на каждой рѣкѣ называется иначе: на Днѣпрѣ—*наплавний млин*; на Горини—*пливак*; на Западномъ Бугѣ—*плавак*; на Сеймѣ—*гончак*. *Мельница подливная*—къ Конотопскомъ уѣздѣ и въ другихъ мѣстахъ—*підсубійник*, *підсубієк*. въ Радомысльскомъ же—*підспідник*. Небольшая полевая дорожка въ Конотопскомъ уѣздѣ называется—*путївець*. Трава на пастбищахъ, сохранившаяся подъ снѣгомъ до весны, называется въ Херсонской губерніи—*калдани*. При всѣхъ такихъ словахъ я отмѣчалъ мѣстность, гдѣ они въ употребленіи или гдѣ я ихъ слышалъ.

Изъ числа печатныхъ источниковъ, которыми я пользовался, самый важный матерьялъ доставилъ мнѣ словарь Закревскаго, (въ его книгѣ—*Старосвітскій Бандуриста*); но иной разъ онъ приводилъ цитаты изъ сочиненій или неизвѣстныхъ мнѣ, или же, хотя и извѣстныхъ, но не имѣвшихся у меня, при составленіи настоящагб словаря, подъ рукою. Пользуясь подобными цитатами для примѣровъ, я означалъ ихъ подобнымъ образомъ:—(Мазепа Закр.) или (Шумлянскій, Закр.), (Орликъ, Закр.). Точно также слова, встрѣченныя мною только у Піскунова (Словниця) или въ сочиненіяхъ Нечуя, я отмѣчалъ: (Піск.) и (Нечуй).

Очень много и весьма интересныхъ словъ сообщилъ мнѣ Алек. Конст. Павловъ;—при словахъ, сообщенныхъ имъ, и до того мнѣ неизвѣстныхъ, я ставилъ (Павл.). Прочія сокращенія употреблены мною слѣдующія:

Черн.—Черниговская губернія.

Полт.—Полтавская губернія.

Харьк.—Харьковская губернія.

Херс.—Херсонская губернія.

Полѣс. и **Пол.**—Полѣсье (преимущественно Радомысльскій у.).

Гал.—Галичина.

Кіевс.—Кіевская губернія.

Под. –Подольская губернія.

Вол. г.—Волынская губернія.

Радом.—Радомысльскій уѣздъ, Кіевской губерніи.

Херс. Ан.—Ананьевскаго уѣзда, Херсонской губерніи.

Полт. Луб.—Лубенскаго у. Полтавской губерніи.

Кон. и Конот.—Конотопскаго у. Черниговской губерніи.

Чуб.—пѣсни, изданныя Чубинскимъ и помѣщенныя въ 3-мъ и 5-мъ томахъ „Трудовъ экспедиціи, снаряженной Импер. Рус. географ. обществомъ въ Западно-Русскій край.

Собир.—собирательное число.

Многокр.—многократный видъ.

Однокр.—однократный видъ.

Стар.—старинное слово.

Раст.—растеніе.

Закр.—Закревскій т. е. его „словарь малороссійскихъ идіомовъ", въ книгѣ —„Старосвітскій бандуриста."

Въ настоящемъ Опытѣ русско-украинскаго словаря я привелъ названія только извѣстнѣйшихъ и распространеннѣйшихъ животныхъ, а также и растеній, какъ культурныхъ, такъ и дикорастущихъ; чтобы не было сомнѣній въ русскомъ названіи, тамъ гдѣ я находилъ необходимымъ, я присоединялъ и латинскія названія.

Для удобства лицъ, которыя пожелали бы пользоваться моимъ словаремъ, я, избѣгая ссылокъ на синонимы, (напримѣръ: Безграничный—безкраїй; Безпредѣльный—безкраїй), старался каждое слово опредѣлять. Для той же цѣли я, въ разныхъ мѣстахъ привожу, хотя не синонимы, но слова однозначные, какъ напримѣръ: при словѣ *колосъ*, я указываю: кукуруза—*початок* и при словѣ *кисть кукурузы—початок*; *источникъ—джерело*, *криниця* и *ключъ—джерело*, *криниця*. *Пеликана* (птицу) и *сайгу* (жвачное животн.) я не напрасно помѣстилъ въ своемъ словарѣ,—оба эти животныя извѣстны нашимъ землякамъ, такъ какъ пеликанъ часто встрѣчается по берегамъ Чернаго моря, а сайга, хотя изрѣдка, встрѣчается въ степяхъ Екатеринославской губерніи, по сосѣдству съ Дономъ.

При составленіи настоящаго словаря я, кромѣ своего собственнаго сборника словъ, пользовался, какъ упомянутыми трудами За-

кревскаго и Піскунова, такъ равно: Энеидою (Котляревскаго), Бѣлорусскимъ словаремъ (Носовича), лѣтописью Величкн, лѣтописью Самовидца и другими сочиненіями. Сверхъ того я считаю долгомъ выразить здѣсь свою признательность лицамъ, оказавшимъ мнѣ помощь въ моемъ трудѣ, какъ нересмотромъ моего словаря, такъ равно и указаніемъ сдѣланныхъ мною упущеній, (не помѣщаю ихъ именъ, такъ какъ я не имѣлъ возможности яспросить на это ихъ личное согласіе), а также лицу, слѣдившему за корректурою и принявшему на себя хлопоты съ типографіей и т. п.

Такъ какъ мой словарь есть неболѣе какъ «Опытъ» и потому, конечно, въ немъ есть много пропусковъ, неточностей, невѣрныхъ объясненій словъ и всякаго рода промаховъ, то буду покорнѣйше просить всѣхъ знатоковъ южнорусскаго языка присылать мнѣ дополненія и всякаго рода указанія, *) которыми я могъ бы воспользоваться при слѣдующемъ изданіи моего словаря, если бы въ таковомъ оказалась потребность.

М. Левченко.

Октября 24-го
1874 года.
Кіевъ.

*) Адресъ мой: Кіевъ, на Шулявской улицѣ, М. М. Левченку въ собственномъ домѣ.

ОПЫТЪ

РУССКО-УКРАИНСКАГО СЛОВАРЯ.

А.

А? (вопросительно)—Га?

Абрикосъ (раст. и плодъ)—морѐля, аберкòс, жердѐля (Херс.).

Августъ—Сѐрпень.

Авось—мòже, ачѐй.

Адрессовать (кого)—напрàвити.

Адскій—пекѐльний.

Адъ—пѐкло.

Азбука—буквàр, грамàтка.

Ай! междометіе—ой!

Аистъ (птица)—чорногўз (Херс.), боцян, бўсель (прав.), лелѐка (Подольск.), (самецъ)—лелѐчич. *Ciconia.*

Аккомпаниментъ—пригравàння.

Аккомпанировать—провòдити, пригравàти.

Акушерка—бàбка.

Акушерствовать—бàбити, бабувàти.

Акцентъ-вимòва, промòвка, говірка. *По Остѐрщині чутнá Литвáцька промóвка.*

Алебастръ (минер.)—лебáстер.

Алтарь—вівтàрь.

Амбаръ—комòра.

Амвонъ—збін (Харьк. губ. сум.)

Анаѳема—онàѳима, анàхтема.

Анаѳемскій—онàхимський.

Анекдотъ—прùказка, побрехѐнька.

Анисъ (раст.)—гáнус. *Pimpinella sativa.*

Апрѣль—Квітень (Основа 1862 г.)

Арбузъ—кавўн.

Арестантъ—рештàнт, вьязень, невòльник.

Арестовать—орештувàти, зарештувàти.

Армія—вàрмія, вíйсько.

Ароматный—запашнùй, пахўчий, духовитий, пахнючий.

Ароматъ—пàхощі.

Артиллеристъ—гармàш.

Ассоціація—спілка.

Астры (цвѣты)—гàйстри, àйстри.

Атласъ (ткань)—отлàс; (старин.) саѐта.

Ау! межд.—акгў (говорятъ груднымъ дѣтямъ), гу-у!

Аукать—гукáти, загукáти.

Б.

Бабка (степень родства)—баба, бабка; (ласкательн., т. е. бабушка)—бабуся, бабуня; (кость для дѣтск. игры)—пацъ.

Бабочка(насѣк.)-мотиль,метелик. *Papilio*.

Базилика (раст.)—васильки. *Ocymum basilicum*.

Байковий—баевий.

Балаганъ—ятка.

Балагурить—балакати, роздабарювати, базікати (смотри: говорить).

Балагурство—теревені, балакання, розказні.

Балагуръ балакучий, балакливий.

Балалайка (музык. инстр.)—балабайка.

Балконъ—кганок.

Баловать—балувати.

Баловень—мазун, мазунчик, бецман, мамій.

Баловство—баловня, баловство, пустощі. *Щоб мені пустощів небуло* (Кіев. Васильк).

Банка (жестяная)—бляшанка (правб.); (глиняная, стекл.)—банка, слойка (Кіевъ).

Баранки—бублики.

Баранъ—баран, баранець; (выложенный) валах, валашок.

Барахтаться—вовтузитись, тріпатись.

Баринъ—пан; (увелич.)—панюга; (мелкопомѣстн.)—полупанок; (уменьш.)—панок; (множ.)—панове, (собират., т. е. баре)—панова.

Баричъ—панич; (уменьш.)—паниченько; (барчукъ)—паня, панятко.

Барская спѣсь (раст.)—зірки, зірочки. *Lichnis chalcedonica*.

Барскій—панський; (съ барскими замашками)—пановитий.

Барство—панство.

Барствовать—паніти.

Бархатки (раст.)—чорнобривці. *Tagetes patula*.

Бархатъ—оксамит.

Бархатний—оксамитний, оксамитовий.

Барщина—панщина, паньщина.

Барыня—пані, панія.

Барышня—панна, панночка, *барішня*.

Басня—байка.

Бацъ! межд.—торох! брязь! ляп! лясь!

Башмакъ—черевик.

Башня—башта, вежа.

Бедра—(у скота) клуби, (у людей) кульші.

Безбрежный—безкрайій.

Безвредный—нешкодливий, незавадний.

Безвременно—не до часу, безчасу.

Безграничный—безкрайій.

Безденежно—дармо, дурно, за так грошей.

Безденежье—безгрішшя.

Бездна—бездня.

Бездолье—недоля, безголоввя, безталання, бездолля.

Бездомный—бурлака, безхатній.

Бездонный—бездній.

Бездорожица—безпуття, бездорожжа, непуть.

Бездѣльничать — ледащіти, байдики бити, байдакувати.

Бездѣльникъ—ледащо, ледай (Пов.)

Беззаботный—необачний, недбалий.

Беззаконіе—безправья (?).

Безнаказанно—безкарнно?

Безопасно—безпѣшно.

Безопасный—безпѣшний.

Безотвѣтно—мовчки.

Безотговорочно—неодмовно.

Безотговорочный—неодмовний.

Безотлагательно — притьмом, пробі, конче, доконче.

Безошибочно—безобмилу, безобмилки, непомильно, неомильно, без помилки.

Безошибочный— неомильний, нехибний (Правб.).

Безпамятство—забуття?

Безпечальный—пежурливий.

Безпечность—необачність.

Безпечный—необачний.

Безплодный—неродючий, недородний.

Безпокойный—невгомонний, невгавучий, невпокійний.

Безпокойство — невпокой, несупокій; (сокрушеніе духа, тоска)—гризота.

Безпокоить—непокоіти, турбовати; (надоѣдать)—докучати. (*Безпокоиться*)—турбоватись, побиватися.

Безпорядокъ—нерядъ, непорядок; (въ безпорядкѣ)—жужмом.

Безпредѣльность—безмірря (Піск.)

Безпредѣльный—безкраій.

Безпрекословно—безпереч., безперечно, без змагання.

Безпрепятственно—безборонно?

Безпрепятственный — неприпинний, незабороняний, безборонний, вільний.

Безпрестанно—безустанно, раз-у-раз, безперестанно, без перестанку, без устанку, безугаву.

Безпрестанный—невгавучий, безперестанний, безугавний.

Безпричинно—ні защо, ні прощо; ніз-того, ні з сёго.

Безпробудно—без просипу.

Безпутный—непутящий.

Безрогій—(о быкѣ)—кгулий.

Безсильный—недужий, немошний.

Безславіе—неслава.

Безсловесный—немовлячий.

Безсознательно—несамовито (Троц.) внестямці.

Безстыдно—без.сорому, безсоромітно.

Безстыдный—стидкий, безсоромний.

Безтолковость—безглуздя.

Безтолковый—безглуздий, дурноголовий.

Безуміе—навіженство, безглуздя.

Безурядица—розгардіяш.

Безучастный—безпричастний.

Безчестье—ганьба.

Безчестить—ганьбувати.

Безчисленность—безліч.

Безчисленный—незлічѐнний, незчисленний.

Бекасъ (птица)—овчàрик, баранèць.

Бекрень (на бекрень, о шапкѣ)—бакѝр, на бакѝр.

Беременная—черевàта, (о женщинѣ,—вагітнà, важкà, тяжкà, тягітнà, брюхàта, непорòжня, (о коровѣ) тèльна; (о овцѣ)-кòтна, (о свиньѣ)—порòсна (о кобылѣ)—жерèба, берèжа.

Беречь—оберегàти, стерегтѝ, пильнувàти, доглядàти, берегтѝ; (Беречься)—оберегàтись, берегтѝсь, постерегàтись, стерегтѝсь.

Берлога — мирлỳга (Черниг. губ.), бèрліг.

Бесѣда—розмòва.

Бить—бѝти; лупѝти, лỳщити, товктѝ, (рвать за волосы)—вихрѝти, скỳбти; (сильно и продолжительно)—чỳстрити; (съ плескомъ)—лàпати; (линейкою по ладони)—пàлю дàти; (бить въ ладоши, хлопать руками)—плàскати, плескàти лàдки; (бить палкою)—дубàсити; (неистово, истязать)—катувàти; (стегать)—стёбàти, шмагàти; (поперегъ, гибкимъ чѣмъ)—перезàти; (хлыстомъ, вѣтвью)—хвѝськати; (сѣчь розгами)—шпàрити, сікти, (про)хворостити, (од)чухрати. (Биться, — бѝтися; (о сердцѣ)—колотѝтися, тёхкати.

Благовонный—запашнѝй, пахỳчий.

Благовременно—зарàні, зарàння, зàгодя.

Благодарить—дàковати; (благодарю)—спасѝбі, дàковать; (благодаря)—дàкуючи, дàковати. *Дяковати дядькові—у нас грòші е.*

Благодарность—дàка, подàка.

Благодарный—вдàчний.

Благодѣтэль – добрòдій, доброчѝнная (правоб.). *Пàне добрòдію*—милостивый государь

Благодѣтельный—добродійний, доброчѝнний.

Благодѣяніе—добродійство, добрò, доброчинство? *Я ёму добро зробив, а він так мені оддячив.*

Благополучно—гарàзд. *Дòма усè гарàзд.*

Благопріятный—погòжий.

Благопріятствовать—погòдити, спріàти. *Тепер час погòдить, треба ділом поспішатись.*

Благотворительность—доброчѝнність

Благоуханіе—пàхощі.

Блестѣть—блищàти, лѝснути, лощѝтись, вилѝскуватись, полѝскуватись; (блестѣть неровно, сверкать)—блѝскати, миготіти, мигтіти; (слабо блестѣть, мерцать)—блѝмати, (чуть замѣтно)—бриніти, (блеститъ)—блѝщиться.

Блестка—бліска, блѝща (Піск.), блѝщик.

Блестящій—блискỳчий.

Близко—блѝзько; (ближе)—блѝзче; (близёхонько)—близèнько, близèсенько.

Близнецы—близнàта, близнюкѝ, двойнàта.

Близъ—побілà, поблизỳ, край, білà, сỳміж.

Блинъ—млинèць.

Блистать—блещàти.

Блистающій—бли́скучий.

Блондинъ—біля́вий, білу́ха (общ. р.); білоку́рий.

Блужданіе—блука́ння, блуканйна.

Блуждать—блудйти, блука́ти.

Блѣдный—блідйй.

Блѣять (объ овцахъ)—ме́кати, бе́кати.

Блюдо (посуда)—ми́ска, полу́мисок; (кушанье)—стра́ва.

Богатый—замо́жний, бага́тий.

Богатѣть—багатіти, можніти, розжива́тись.

Богачъ—багатйр, бага́ч.

Богомольцы (странств.)—проча́не (отъ *проща*—отпустъ).

Богослуженіе—одпра́ва, слу́жба божа, слу́жба.

Богъ—Біг. Богъ вѣсть что бо́знащо, невідь-що; Богъ помочь—мага́й-Бі.

Бодриться—бадёрйтись.

Бодрый—бадёрйстий.

Бодьянъ—(раст. *Stern-Anis*, *Pimpinella Anisum*)—бодя́н.

Божба—божба́, божіння?

Божески—бо́жо, побо́жому.

Божиться—божйтися, присяга́тися.

Божье дерево (раст.)—біж-дерево. *Artemisia abrotanum*.

Бойкій—шу́стрий, го́стрий, бойкйй.

Бойко—шу́стро, бо́йко.

Бойня—різнйця.

Болотистый—багнйстий, багня́вий.

Болотный—багно́вий, багна́вий, боло́тяний.

Болото—боло́то, багно́; (ржавое)—ржа́вець, иржа́вець.

Болтать (ногами)—дрйкгати.

Болтаться—мота́тися, тиліпа́тися, мотля́тися.

Болтовня—ро́зказні, базі́кання.

Болтунъ (говорунъ)—лепету́н; (—о дѣтяхъ)—белькоту́н.

Болтъ (желѣзный)—прого́нич.

Больно—бо́лізько, бо́ляче, уразлйво?

Больной—неду́ж, слабйй, хо́рий, неду́жний, хво́рий, болю́чий, нездужащий.

Больше—більш, (больше всего)—над усёго, найбільш, са́ме більш, більш усёго.

Большой—велйкий, здоро́вий, здорове́нний. *Здоровий шмат.* (Очень большой)—величе́зний, величе́нний.

Болѣзненно—бо́лізно.

Болѣзненный — болю́чий, боле́сний, хйрний, хйрявий, хво́рий, слабова́тий; (о растеніи)—мйршавий, (о ранѣ)—бо́лісний, болю́чий.

Болѣзнь—хворо́ба, не́міч, не́дуг, бо́лість, хоро́ба, нездужання, слабува́ння.

Болѣть—неду́жати, недомага́ти, слабува́ти (Херс. Ан.), хорова́ти, боліти, хйріти, нездужати, недугува́ти; (чувствовать острую боль)—щеміти. *Пучку порізав, да так щемить, що страх. Щемить мое серденько.*

Болящій (о ранѣ)—болю́чий.

Борецъ—біѐць, перебіецъ (Котл.)

Боровъ—кнур.

Бороновать—волочѝти, скорòдити.

Борьба—борнà, боротьбà (Волын. г.), бороттѝ.

Босикомъ—босякòм, босячкòм; (на босую ногу)—босóніж. *Вдів чòботи босóніж.*

Босокогій—бóсий, босáк.

Ботинки—патѝнки, чобіткѝ (послѣднее—вѣрнѣе дѣтскіе или женскіе щегольскіе сапоги).

Бочаръ—бòндар.

Бочка, бочечка, боченокъ—бóчка, бочóнок; (однодонная)—кàдуб, кàдовб, кàдка, кадỳшка, (для масла)—фàска, діжечка, (для тѣста—квашня)—діжà, діжка, (для воды)—водянка, (для храненія имущества, съ крышкою)—бòдня; (полубочка)—перѐріз, зрізок, шерітвас, шаплѝк; (плоскій боченокъ)—барѝло, барѝльце, (барило съ шейкою и ножками)—боклàг, баклàга, (бочка выдолбленная изъ цѣльнаго дерева липы и употреб. для хран. меду)—лѝповка, (выдолбленная изъ цѣльнаго дерева, преимущ. изъ дуба, и употребляемая для щелоченья бѣлья)—жлỳкто.

Боязливо—бòязко.

Боязливый—боязкѝй, полохлѝвий, боязлѝвий, жахлѝвий.

Боязнь—бòязть.

Боярышникъ (растеніе)—глод. *Crataegus oxiacantha.*

Бояться—боятися, страхàтися, лякàтися. (Дѣеприч. бóячись, боючѝсь, страхàючись).

Бракъ (что либо негодное)—обірок.

Бранить—лàяти, (сильно бр.)—кобенѝти, коренѝти (какъ бы перебирать все до корней), костѝти, сварѝти.

Брань—лàяння, лàйка.

Братній—братів, брàтський, брàтній.

Братъ, братецъ—брат, брàтік, браткò.

Бревно (круглое)—бервенò, (четырехгранное)—бàлка, брус.

Бредни—бреднà. *Не що дня—бредня* (Посл.)

Брезгать—брѝдити, брезговàти, гидувàти; (человѣкомъ)—гордувàти.

Брезгливый—бридлѝвий, гидлѝвий.

Бремя—вагà.

Бренчанье—брѝнькання, брàзкання.

Бренчать—бразчàти; (на музыкальн. инструментѣ)—брѝнькати.

Брить—голѝти.

Бриться—голѝтися.

Бритье—гоління.

Бровь—бровà, (*множ.*) брòви, (*твор. п. множ.*) бровѝма, (*уменьш.*) брівки, брівоньки.

Бродить—бродѝти, вѐштатись, шлятися, швѐндяти, валàндатись, шàсгатись, шатàтись, (не зная дороги или безъ цѣли)—блукàти, (безпокойно или суетясь)—шмиглàти, (мѣшая другимъ, сновать)—сновикгàти, (безъ пріюта)—мѝкатися, (безъ цѣли)—тинàтися, ту-

лятися, (заглядывая вездѣ)—пикати. *Сюди ник, туди ник, да й день не велик.*

Бродяга—бродяга, волоцюга, сіромаха, (собир.—сірома), заволока, приблуда, бурлака.

Бросаться—кидатись, хапатись, поривàтись, (—на что) накидàтися.

Бросать—кидати, (съ силою)—шпурляти, шпуряти, (съ пренебреженіемъ)—вергати, метàти, швиряти, швергàти, шверляти, (съ силою, преимущест. о вѣтрѣ)—бурхàти.

Бросить—кинути, покинути, пустити, шугнути, швирнути, шпурнути, (—объ землю и т. п.)—гèпнути, (оставить безъ вниманія)—занедбàти, занехàти.

Броситься—метнутисъ, кинутись, порвàтись, (наброситься)—накинутись, дорвàтись, допàсти.

Брызганье—прысканвя.

Брызгать, брызнуть—прискати, присну́ти, крàпати, кропити. *Дощ тільки поприскав, (покрàпав).*

Брызги—пріски, бризки.

Брюнетъ—чорнявий, чорнуха.

Брюхо—чèрево, пузо.

Бряцаніе—брязкотнà.

Бряцать—брàзкати, брязкотіти, брязчàти.

Бубенчикъ—балабончик.

Бубны (музык. инстр.)—бубен, (бубнов. масть)—звонкй.

Бугоръ—пàгорок, (искуств.) шпилёк, могила.

Будни—буддень.

Буднишній—буденний.

Будто—будсім, ненàче, нàче, мов; (будто бы)—мовляв.

Будущій—будучий, пришлий.

Букли—кудèлі. *Були якісь то потіпахи з кудèлями на головах.* (Энеида Котл.).

Букъ (дерево)—бук, бучина. *Fagus sylvatica.*

Булавка—шпилька.

Булочница—бублèйниця, бублèшниця.

Бултыхъ! (въ воду) *межд.*—бовть!

Бумага (писчая — папір, (бумажныя цвѣтныя нитки)—зàполоч, (исписанная, макулатура)—шпаргàл, (хлопчатая)—бавòлна, (оберточная)—бибула, (бумажка)—папірець (бо *пàпір* муж. роду).

Бумажный—папірàний, папірчатий, з папіру, (хлопчато-бумажный)—баволнàний, бавонàний.

Буравить—свердлити.

Буравъ—свèрдел, свердлò, ум. свèрдлик.

Бурный—бурхливий, бурливий, (сильный, о вѣтрѣ)—навàльний, (порывистый о вѣтрѣ)—рвачкий. *Над річкою бурхливою стояв козак з дівчиною* (Пѣсн.)

Бутонъ (цвѣточный)—пупъяшок, (—распускающійся)—розпуколка.

Бутылка (большая, бутыль) — сулія, (—малая) пляшка, бутèлька; (пузырекъ)—слоік.

Буфетъ—крѐденець (Правб.), мѝсник. *Поклала на мисниках, та на полиці.*

Буянъ—забіàка, розбишàка.

Бывалый—бувàлець, бувàлий, видàлий.

Бывать—бувàти.

Бывшій—зôшлий, минỳлий, (нѣкогда, когда то бывшій)—колѝшній.

Быкъ—віл, віл, вôлик, (племенной)—бугàй, бугàець, бугàйчик.

Былое / **Быль** — бувàльщина, бѝлиця, бувàль.

Быстро—хỳтко, прỳдко, мѝттю.

Быстрота—шпàркость, швѝдкость, хỳткость, (теченія)—бистринà.

Быстрый—хуткѝй, прудкѝй, швидкѝй.

Бытность—буттà.

Бытъ—пôбит.

Быть—бỳти, знахожàтися, знаходѝтися, (быть передовымъ, руководителемъ)—перѐд вестѝ, передовàти, (быть вакантнымъ, свободнымъ: о людяхъ и неводушевленныхъ предметахъ)—гулàти, (только о невоодушевл. предметахъ)—порожнювàти, (быть въ силахъ)—здỳжати, (быть годнымъ)—годѝтися, (быть нужнымъ)—здàтися.

Бѣганье—біготнà, біганѝна.

Бѣгать—бігати, гасàти, ганàти. Смотри: *бѣжать*.

Бѣглецъ—утікàч, втікàч.

Бѣглый—збіглий, у(в)тіклий, забіглий.

Бѣгомъ—бігôм, бігмà, біґцѐм.

Бѣгство—утічка, втічка, (обратиться въ бѣгство)—пустѝтись навтікачà.

Бѣда—лѝхо, лѝшенько, бідà, (напасть)—нахàба, хàлепа, (въ бѣдѣ)—у притỳзі.

Бѣдно—вбôго.

Бѣдность—убôжество, біднôта, мизѐрство, злѝдні, бідность, бідôта, (горькая)—лихотà (Закр.).

Бѣдный—вбôгий, мизѐрний, бідний.

Бѣднѣть—бідніти, вбôжати, звôдитись, голіти. *Так звівся, що хліба нізащо купити.*

Бѣдняга, **бѣдняжка**—неборàк, сердѐшний, бідолàха, (о женщинѣ)—сердѐшна, небôга.

Бѣднякъ—біднàк, голàк, злѝдень, голѝш, гольтіпàка, (множ. собир.)—гольтіпà, голôта, голотвà.

Бѣдственный—бідолàшний.

Бѣдствіе—лѝхо, лихà годѝна, хàлепа, напàсть, лихоліття, бідà, безголôввя.

Бѣдствованіе—бідувàння, горювàння.

Бѣдствовать—бідувàти.

Бѣжать (бѣгать)—бігти, (со всѣхъ силъ)—шкурàти, (однокр.)—шкурнỳти, дрàти, (быстро)—мчàтись, чухрàти, (взадъ и впередъ)—гасàти, (въ разныя мѣста)—ганàти, (съ быстротою вѣтра)—дмухнỳти, дỳнути, (побѣжать)—махнỳти, шаснỳти, (не останавливаясь)—чесàти, (стуча ногами)—лопотіти, тупотіти, (мелкими шажками, о дѣтяхъ)—копотіти, (о водѣ)—точѝтися, бігти, (о водѣ же, струиться)—хвалёвàти, дзюрити.

Бѣжать—(уйти)—втектѝ, утектѝ, дрàла дати, тѝгу дати, пъятàми накивàти

Бѣлена (раст.)—блекота̀ (Лѣвобереж.); вінйця(Херс. Анан.) *Hyosciatus niger*.

Бѣлье—шма̀ття; біли̇̀зна (Правобереж.)

Бѣльмо—полу̀да.

Бѣситься—казйтися.

Бѣшенный—скаже̇̀ний, кру̀чений, шале̇̀ний (радом.). *Кручена собака побігла.*

Бѣшенство (о животныхъ)—каз, сказ, скаже̇̀ння.

В.

Важничать—пиндю̀читись.

Важно—пова̀гом, пова̀жно.

Важность—ва̀жниця (*Велика важниця!*), пова̀га.

Важный—пова̀жний, бу̀чний. *Поважное писанів ваше дойшло* (Орликъ. Закр.).

Валежникъ—хмиз, хво̀рост; нава̀л (Радом.)

Валекъ (при повозкѣ)—ба̀рок, о̀рчик, (для стирки бѣлья)—рубе̇̀ль, прач, пра̀ник.

Валетъ (въ картахъ)—ни̇̀жник, хлап.

Вальшнепъ (птица)—слу̀мка, слу̀ква, око̀с.

Василекъ (раст.)—воло̀шка. *Centaurea cyanus*.

Вахлакъ—вайло̀.

Вашъ—ва̀ший, ва̀ський, ваш.

Вблизи—поблизу̀, изблизу̀.

Вбросить—вки̇̀нути.

Вверхъ—догори̇̀, (бросать вверхъ)—вго̀ру (кйдати). *Догори ногами.*

Вверхъ дномъ—шкере̇̀берть.

Ввести—впрова̀дити.

Вволю—до-схочу̀.

Ввѣрить—извірити.

Вдали—о̀даль, оддаля̀.

Вдвигать—всо̀вувати.

Вдова—удова̀.

Вдовецъ—удове̇̀ць.

Вдоволь—дово̀лі, чима̀ло, вво̀лю.

Вдогонку—наздого̀н, навздогінці, уздогінці.

Вдоль—подо̀вж, уподо̀вж, вподо̀вж, вздовж.

Вдругъ—вмить, відра̀зу, ра̀птом, знена̀цька, враз, зра̀зу.

Вдѣланный—вправлений.

Вдѣлать—вробити.

Вездѣ—усю̀ди, повсю̀ди, всю̀ди, скрізь, по всіх усю̀дахъ.

Величина—велйкость? (величиною съ кого)—завбільшки. *З теля завбільшки.*

Велѣть—звеліти.

Вербовка—зата̀г.

Веревка—віро̀вка, (для вытаск. воды)—ужівка, віжка, (канатъ)—кадола (Херс. Ан.), (бичевка)—моту̀з, моту̀зок, (снурокъ)—поворо̀з, поворо̀зка, поворо̀зочка, (стеклядь)—шпагат.

Вереница—нйзка, гуж, (о журавляхъ)—ключ, (вереницею)—гуже̇̀м, гусько̀м, ключе̇̀м. *Журавлі летять ключе̇̀м.*

Верея (у дверей)—бігу̀н, п'я̀тка.

Верста—верства̀.

Вертелъ—шашлйк.

Вертлявый—юрлйвий.

Вертопрахъ—же̇̀вжик.

Вертѣть—крутйти. *Крутити мордою, носом.* Вертящійся—вертючий.

Верховье—овершки (стога сѣна, соломы и т. п.), верхівя (дерева;) (рѣки, долины)—верховйна.

Верхомъ (ѣхать)—вѐрхи (іхати).

Верхъ (брать)—горў (брати). *Унія на Украинѣ почала гору брати* (Лѣт. Самовид.).

Весенній—веснàний.

Весло (большое)—опàчина, (на баркѣ, на плоту)—треплò.

Веснушки—ластовйння.

Весь—увѐсь, усѐй, цілий, цілісенький.

Весьма—вѐльми, дўже.

Ветла, ива (дерево)—вербà. *Salix alba.*

Вечеромъ—увечір, увѐчері, ввѐчері.

Вечеръ—вечір.

Вещь—річ, реч.

Вваправду—спрàвді.

Ввапуски—наввйпередки. *Бігати на ввипередки (бѣгать взапуски).*

Взболтать—сколотйти, збовтàти.

Взбунтоваться—обуритись, повстàти.

Взбѣситься сказйтись, скрутйтись, (иноск. разозлиться)—посатаніти, заюшйтись.

Взваливать—звертàти. *Коли сам наброїв, то на мене не звертай.*

Взволнованный (о человѣкѣ)—несамовйтий.

Взволноваться (о рѣкѣ)—розхвилитись, (о человѣкѣ)—зрўшитися?

Взвѣсить—звàжити, (взвѣшивàть)—звàжувати, вивàжувати.

Взглядъ—пòгляд, зглàд.

Взглянуть—глàнути, зглàнути, глàнуть, подивйться, поглàнути, споглàнути, глàнутись. *Глянься Боже ти на мене;* (—быстро)—зирнўти.

Вздорожать—подорòжчати.

Вздоръ дурнйця, (уменьш.)—дурнйчка, нісенітниця (отъ: ні се, ні те).

Вздохнуть—зітхнўти.

Вздохъ—зітхàння.

Вздрогнуть—издригнўтись.

Вздувать—здимàти, (однокр.)—здўти.

Вздумать—замйслити, здўмати, згадàти.

Взлелѣянный—вйкоханий, вйпещений.

Взлелѣять—вйкохати.

Взлетѣть—знàтись, злàнути, злетіти.

Взлѣзать—злàзити, (вздираться)—карàбкатись, дѐртися, дрàбатись, (отсюда: дрàбина), (на что-либо отвѣсное)—спинàтись. *Зпинаеться, мòв жаба на стіну,* взбіратись.

Взнудывать—нуздàти.

Взобраться узлізти, *вскрябатися.*

Взойти—всходить—зийтй, підиймàтись; (о раст.)—схòдити, (взойти на умъ)—наверзтйся, заманўтись; (взошло въ голову) наверзлòсь, нагадàлось, заманўлось.

Взоръ—пòгляд.

Взрослый—вирòслий, зрòслий, дорòслий, зрòстний, дохожàлий.

Взрытый (о землѣ)—зрушений, порушений.

Взрыть—зкопати, зрушити, порити.

Взъерошенный—кострубатий, розпатланий.

Взывать—вкликати, волати.

Взыскивать—(долгъ) правити.

Взятка—хаптура, хабар, скуп (Вол.) базаринка, ралець; (о пчелахъ) узяток; (въ картахъ)—братка (Полт.) (*Скуп* отъ *хабара*) отличается тѣмъ, что его можно только взять, а не дать.)

Взяточникъ—хаптурник, хапуга, драпіка, дряпіка.

Взять—узяти, взяти, поняти, пмати; (взять силою) здобути.

Видимо—очевідки, очевидачки.

Видимый—відомий: (*видимое дѣло*)—*видоме діло.*

Видно—видно, видко.

Видный—видкий, (собою)—показний.

Виднѣться (вдали, неясно)—манячити, манячитись, маячити, бованіти, мріти, мріяти.

Видѣнный—виданий.

Видѣть—бачити; (—дурно)—недобачати; (видѣться)—бачитись.

Видящій (не слѣпой)—зрачий, видючий, видющий, бачучий.

Визгъ—вискотня, верещання, вереск.

Визжать—вищати, верещати, (о собакахъ)—скавчати, (о свиньяхъ)—квічати, кувікати, кургикати.

Вилка—виделка

Винный (вкусъ, запахъ, букетъ)—виновий.

Виновница—виноватниця.

Виновный—винний (отсюда въ русск. *невинный*), виноватий.

Винокурня—винниця, горільня.

Винокуръ—винник, гуральник.

Висѣлица—шибениця, (иносказательно)—глаголь, релі

Висѣльникъ—шибеник.

Висѣть—висіти.

Висячій—висючий.

Вишь!—ач! (сокращено изъ *бач*); (вишь какой!)—ач який! (вишь как!)—ач як!

Віолончель с. ж.—бас (Ніск.), басоля. *Тепер мені не до соли, коли грають на басолі.*

Включать—влучати, *загортати*, залучати.

Включеніе—влучення.

Включить—влучити.

Вконецъ—до останку, до послідку. *Рішивсь усёго до послідку,—разорился вконецъ.*

Вкусно—смачно.

Вкусный—смачний, смашний, смаковитий.

Вкусъ—смак, вподобання?

Владычество—панування.

Владычествовать—панувати.

Владѣніе—держава, володіння. *И державы добръ духовныхъ* и мірскихъ людей (Хмельниц. 1654 г. Закр.)

Владѣть—володіти.

Влажно—вбгко, вбхко.

Влажный—вбхкий, волбжний, вбгкий.

Власть—*вбłость?* прàво, влàда (Под. губ.) *Яке ти маешь надо мною право?* (т. е. власть).

Влечь—волочйти, волоктй, таргàнити. *Вівк потарганив вівцю.*

Влить—влйти, всйпати.

Влюбиться—закохàтись.

Влюбленный—закбханий.

Вмигъ—одрàзу.

Вмѣститься—змістйтися.

Вмѣсто—замісць, замісто, наміст, на місто, на-тò-місто, помісь, (—всѣ)—до гỳрту; (—того)—замість, заміс.

Вмѣстѣ—вкỳпі, укỳпі, укỳпоньці, рàзом, вкупці, заразбм, орàз, докỳпи.

Вмѣшательство—втручàння.

Вмѣшаться (не въ свое дѣло)—втручйтись, встрàти; вмішàтися, (многокр. т. е. вмѣшиваться)—вмішуватися, втручàтися, втискàтися, вмикàтися, встрявàти, вдирàтися, вступàтися, вступàти.

Вначалѣ—перш, пèрше, спершỳ, пèрве.

Внезапно—зненàцька.

Внезапный—нàглий. *Через твій наглий приїзд я про усе забула. Борони Боже наглої смерти.*

Вниманіе—увàга.

Внимательно—вважлйво? пйльно, увàжно. *Не уважно слухаеш, а після не так зробиш, як треба.*

Внимательный—уважливий, ввічливий, увàжний, бàчний? бачлйвий?

Внимать—вважàти, слỳхати, уважàти: *Вважай добре, що батько каже. Вняти не вняв що я тобі казав.*

Вновь (опять)—знов, знбву, изнбву.

Внукъ—онỳк, унỳк.

Внутренности (животн.)—тѐльбухи, кѐльбухи, бѐбехи, кѐндюхи, хлякн.

Внутренность—нутрб, нутрбба.

Внушать—вмовляти? угрущàти, (Конотопск.)

Внятно—вирàзно, внятно, ятно.

Вобрать--вибрàти.

Вовсе—вбвся, бвсі, зовсім.

Водка—горілка, горівка,(ум.)горілонька; сивỳха, добрỳха, мокрỳха, чикилдйха; (у Гуцуловъ)—палянйця, (у Венгер. Русин.)—пàленка; (настоянная въ печи на сухихъ фруктахъ и кореньяхъ, т. е. ратафія)—варѐна, варенỳха, запікàна; (настойка)—налйвка; (крѣпкая, шуточно)—спотйкач, (старая)—стàрка (Правоб.), вистоялка (Лѣвоб.)

Водоворотъ (омутъ) — вир, крỳча (Черн.), ворбнка (Влад.—Вол. у.)

Водоросли (рѣчные)—кушйр.

Водочный — горільчàний, горілочний, *Бджола не любить горілчаного духу.* (Номис.)

Воевать—воювàти.

Военный—військбвий.

Военноплѣнный—полонѐник, полонянин, брàнець.

Вожакъ — поводѝрь; (иносказат.) верховòда, поводàтарь, ватажòк.

Вожатий — поводѝр, поводáтор.

Вожделѣнный — пожадàний, жадàний.

Возвратить—вернỳти, (отдать)—віддàти, воротѝти.

Возвратъ—зворòт, візворòт?, поворòт, вертàння, вороттѝ, відворот (Под.) *З того світу нема повороту; е каяття, да нема вороття.*

Возвращать — вертàти, (сов.) вернỳти; привертàти: *жебы добра, отпадлыи тоей епископіи, были привернены* (Уніятъ Шумлянскій, 1681 г., Закр.); (сов.) приверну̀ти, вертàти, зворочàти, ворочàти; (возвращаться)—вертàтися, ворочàтися.

Возвращеніе — зворòт, поворòт, повертàння, вороттѝ, візворòт, вертàння (Прав.) *Щоб тобі не було ні путтявороття.*

Возвышаться (становиться выше) — вѝсшати.

Возвышенность — шпиль, шпилёчок, згірря.

Возгласить—заволàти.

Возгордиться—згордіти, загордіти, запишѝтися (отъ: пихà).

Воздвигнуть—спорудѝти, вѝбудовати, збудувàти.

Воздержаніе — встримàння, ỳдерж, здèржка.

Воздержно—встримàло, здèржно.

Воздержность—стримàлость.

Воздержный—стримàлий, витримàлий, повстѧ̀гливий.

Возжи—віжки (Лѣвоб.), лійці (Правоб.)

Возиться—пàнькатись, пòратись, пàдькатись, (копошиться) — гомозѝтись, (—съ чѣмъ, хлопотать около чего)— пèцькатись (Полѣс.)

Возка (хлѣба)—возовѝця.

Возлѣ—кòло, кілà, білà, підля, пòуз, повз, край, пòбіч, по-при, сỳміж, побілà, пòпліч, опостін, поруч, упòруч, пòузбіч, мѝмо. *Нейди мимо стіл. Він стояв поузбоч сієї хати. См.* подлѣ.

Возлюбленная — облюбèниця, кохàнка.

Возмездіе—віддѧ̀ка.

Возможность—моготà (Нечуй), спроміжность, змòга, спосіб, снага? *Боронитися до снаги.*

Возможный — стàточний. *Чи се-ж статочне діло.*

Возмутить (возстановить противъ кого) — підбỳрити; (взмутить) — скаламỳтити; збаламỳтити, зворушѝти.

Возмутиться (возстать) - обỳритись.

Возмущать — баламỳтити, колòшкати, підбỳрювати.

Возмущеніе—смỳта?

Возмущенный—обỳрений.

Вознагражденіе – нагорòда, заплàта, винагорòда.

Вознамѣриться (забрать въ голову)— поклàсти (собі), навàжитись.

Возникать — повставàти. *Повстають бунты* (Скоропад.) (Однокр. т. е. возникнуть)—повстàти.

Возня—зàходи. *Багато з тім заходу.*

Вособновлять — зновляти, поновляти.

Возрадоваться — зрадіти, порадоватись.

Возраженія — суперёки.

Возразить — одказати. *Я спитав, а він одказав.*

Возрастать (о дѣтяхъ) — доходжувати? (Піск.)

Возставшій — обурений.

Возстать — обуритись, повстати.

Возъ — віз; (для возки хлѣба въ Херс.) осаг, васаг (чумацкій для дальнихъ дорогъ) — літерний, мажа; (чабанскій для возки съѣстн. припасовъ) — котига; (большой сельско-хозяйственный въ Херс. г.) — мажара.

Вой — виття, вой.

Войлокъ — повсть, повстина; (небольшой) — лямець.

Войлочный — повстяний, повстёвий.

Воинственный — воёвитий.

Воинъ — вояк, вояка.

Войско — війско.

Войти — ввійти, увійти, (непрошеннымъ) — вбратись.

Вокругъ — навколо, округи, навкруги, круги, округ. *Округ шиї у три стальки дороге монисто* (Пишацкій). *Вона вбога округи.*

Волдырь — кгуля, кгуркгуля, пухирь; міхур, міхурець (Под. г.)

Волкъ — вовк, вівк, звір; (увел.) — вовчище.

Волна — хвиля.

Волненіе (на водѣ) — хвилювання, (движеніе) — рух.

Волнистый — хвилястий.

Волновать (воду) — хвилювати (Пі к.)

Волноваться (о водѣ) — хвилюватись, шпувати; (сердиться) — буритись.

Волокита (любящій ухаживать за женщинами) — бабій, бабодур, бахур.

Волоса — волосся, (длинные) — патли, (длинные всклокоченные) — кудли, (вьющіеся) — кучеряве волосся, (кудри) — кучері.

Волочиться (за женщинами) — бахуровати.

Волшебникъ — чарівник, чаклун, характерник.

Волшебница — чарівниця.

Волшебство — чари.

Воля — воля, воленька.

Вонзить — засилити, загнати, устромити, затопити, занурити.

Вонъ — геть, прочки, прічки (ум. отъ: прочь). *Геть прочки від мене. — Против нічки помандровав козак прічки* (Пѣс.) (Вонъ гдѣ) — онде, (вонъ тамъ) — он, онде, ген, аж ген, (вон тотъ) — оттой, онтой.

Воображать — роїтись (у голові). *Ему роїться у голові*, — (онъ воображаетъ.)

Вообразиться — спогадати, здуматись. *Здумалось ёму, що се добре буде. Як тя кохаю — не спогадаеш. (Нар. пѣснь, Пові.)*

Вообще — згола, взагалі, загалом.

Вооруженіе — риштунок, збройя.

Вооруженный—орўжний, збрŏйний.

Вооружиться—узбрŏітить, обўритись.

Вопить—голосйти, галасувати, голосувати, репетувати, волати.

Вопль—гàлас, рèпет, репетувàння, голосіння.

Вопреки—наперекір, всўпор.

Вопросъ—питàння, спитка.

Ворковать—туркотàти, буркотàти.

Воробей (птица)—горобèць.

Вороватий—хапкйй.

Воровать—крàсти, злодіячити (Піск.)

Воровка—злодійка.

Воровство—злодійство, крадіж, кpaдіжка.

Ворожея ворŏжка, знàхорка, шепгўха.

Воронка—лійка.

Вороной—кàрий, воронйй.

Воронъ (птица)—гàйворон, грàйворон, крук, грач; гàва (Херс. Ан.)

Ворота (одностворчатыя)—ворŏта, (двустворчатыя)—брàма.

Воротъ, воротникъ — кŏмір, кŏвнір, (*уменьш.*) комірець, комірок.

Ворса (на суннѣ)—бàрма, бàрва (Вол. губ.)

Ворсистый—барвйстий (Вол. г.)

Ворчаніе (о людяхъ)—бормотàння, буркотнà; (о собакахъ)—гарчàння, гаркотнà.

Ворчать (о людяхъ)—бурчàти, бормотàти, мурмотàти; мурчàти, мурмотіти, буркотіти; (о собакахъ)—гарчàти, гàркати.

Воръ—злŏдій, злодіàка; (увелич.) злодюга, ворюга, ворàга, злодіїще.

Воскликнуть—заволàти, гукнўти, вйгукнути.

Восковой—вощàний.

Воскъ—віск.

Воскресенье—неділя;(—Христово,Свѣтлый праздникъ)—Велйкдень.

Воскресный—недільний.

Воспаленіе (раны)—розъятрèння, заятрèння.

Воспаляться (гнѣвомъ)—лютйтись, ярйтись, (о ранѣ)—ятрйтись.

Воспарить—шугнўти.

Воспитаніе — годовàння, виховàння, згодовання?

Воспитанникъ — годŏванець, виховàнець; (пріемышъ)—приймàк, приймит.

Воспитанница—виховàниця, вихŏванка, (—пріёмышъ)—приймàчка.

Воспитанный — вйхований, вйгодований.

Воспитать—вйгодувати, вйховати, вйростити; (многокр. т. е. воспитывать)—годувàти, вихŏвувати, ростйти, довŏдити до рŏзуму, згодŏвувати, вигодŏвувати, вирŏщувати?; воспитываться)—вихŏвуватись.

Воспламениться—вспалàти, запалàти, загорітись, занятись.

Воспользоваться—покорйстуватись.

Воспоминаніе — помйнка, спомйнка,

па̀мъять, па̀мъятка; (въ воспоминаніе) —на неза̀будь.

Воспрепятствовать перепинѝти; (запретить)—заборонѝти.

Воспрещать—заборона̀ти.

Востокъ—схід.

Восточный—східний.

Восхваленный—вѝхвалений.

Восхвалять—вихвала̀ти.

Восходить—здійма̀тись, видиба̀ти, вихо̀дити. *Місяць видибае, сходить.*

Восьмерка (въ картахъ) — осьма̀чка, вісьма̀ка.

Воткнуть—встромѝти.

Вотъ—ось, тут. *Тут він почав верзти усяку нісенітницю;* се, от; (вотъ-вотъ) от-от; (вотъ гдѣ)—о̀сь-де, о̀сьдечки, ту̀течки; (вотъ еще)—ото ще, тож бак, отцѐ; (вотъ же)—одже; (вотъ здѣсь)—аж о̀сь де, аж осьдечки, аж осьденьки; (вотъ извольте видѣть)—от як бачите; (вотъ какой)—о̀сь якиї, от-такѝй; (вотъ какъ)—отта̀к, отта̀кички, та̀кички, о̀сь як. *Такички треба робити. От так, так сіють мак и морковку й пустернак* (Пѣсн.); (вотъ такой)—оттакѝй; (вотъ тамъ)—о̀нде; (вотъ то-то)—тож-то, тож бо то; (вотъ что)—о̀т що; (вотъ этотъ)—отсѐй.

Вошь—во̀ша, (*множ.*) воші; (*собират.*) нужа̀.

Впереди—спѐреду, попѐреду, (—идти)—пѐредом (йти), перѐд (вестѝ).

Впечатлѣніе—вражѐння. (Закр. правобережн.).

Вписать—уписа̀ти.

Вплавь—уплѝнь, виплѝнь.

Вполнѣ—вдо̀сталь (Вол. губ.), уповні.

Впору (платье)—впору, вга̀дно; (кстати)—о пригоді.

Впослѣдствіи—навпослі.

Вправить (вдѣлать)—запра̀вити, упра̀вити, вробѝти.

Впредь—напредкѝ.

Впрочемъ—прото̀, апротѐ, алѐ, одна̀к, одна̀ково. *Сім літ горох не родив, про то голоду не було.*

Врагъ—во̀рог, супостат.

Враждовать—ворогува̀ти.

Вражескій—вра̀жий, воро̀жий, ураго̀вий.

Вразумить—напутѝти.

Вразумлять—надоумля̀ти.

Враки—брехня̀.

Враль—бреху̀н, скоробрѐшко, забрѐха, скоробрѐха, брешко̀.

Вредить—шко̀дити, (—здоровью)—ва̀дити, верѐдити. *Не іж багато, щоб не завередило.*

Вредно—вадко, шко̀дить.

Вредный—ваддѝвий? шкодлѝвий.

Временно—до ча̀су, на ча̀с, начасѝнку.

Временный—доча̀сний, часо̀вий, тимчасо̀вий. *Щастя дочасне, злидні довічні.*

Время—час, часѝ, годѝна, врѐмня, урѐмъя, доба̀; (во всякое время)—на всяк час; (въ прежнее время)—задавніх

часів, спреж, допреж сёго; (въ то время)—тоді, саме тоді; (временемъ)—часом. *Часом лучче стае.*

Врознь (въ разсыпную)—врòстич, (по одиночкѣ)—нарізно.

Вростать - уростàти.

Всадникъ—верховий, верховèць.

Все—усè, (все равно) — усè однàко, усе однò, однàково, дармà, одинàково; (—что) усе однò (що); (въ смыслѣ горя мало)—байдужé, а ні гàдки: *ёму а не гадки.* (Все таки)—а всеж, усèтаки. Сількісь. (Полт)

Всегда—извік, завжди (Прав.), вік-віком, спредвіку, усè; зàвше (изрѣдка по Правоб. какъ полонизмъ), завсёгда (иногда слышно въ Черниговъ.) *Він усе сидить дома. Ми из-вік так жили. Вік-віком він рибою торгує. Він усе ходить пішки.*

Всегдашній—невивòдний. *Він у нас невиводний гость.*

Всего—усёго; (всего два, только два)—двоечко; (всего три, только три)—троечко.

Вскачь—навзàводи, на-вскòчки.

Вскипѣть—зкипітися.

Всклоченный—кошлàтий, покòшланий, покòшманий, роскòшманий, скýдланий, скуёвжений.

Вскорѣ—незабàром, скòро. *Скоро після того він собі поїхав.*

Вскочить—зхопйтися, скòчити. *Миттю схопився з місьця. Разом скочив на коня.*

Вскласть—всмàк, до смàку.

Вслухъ—гòлосно.

Вслушиваться—дослухàтись.

Вслѣдствіе (того)—через тè, затім, з-за (Закр.), из-зà. *З за моеі неуважности мушу пропадати.*

Вслѣдъ — услід, навздогін, вдогонку? вздогонку?

Всматриваться —вдивлàтись, придивлàтись, вглядàтися.

Вспахать—зъорàти.

Всплывать—спливàти, виринàти.

Вспоминать—згàдувати, (сов.) згадàти, спамъятàти, нагадàти; (однокр.)—згадàти, пригадàти, спогадàти.

Вспотѣть—спотіти, запотіти, упріти.

Вспыльчивый—палкйй, палёний?

Вспыхнуть (объ огнѣ)—спалàти; (о человѣкѣ)—спахнýти, зашàритись, зкипіти.

Вставать—уставàти; (приподыматься)—звòдитись; (однокр. т. е. встать)—устàти, встàти, (приподняться)—звèстись, підвèстись; (—послѣ сна)—порушàтись.

Встревоженный—сполòшений, зрýшений, переполòшений; (самъ не свой)—несамовйтий.

Встревожить — перополошйти, сполошйти.

Встревожиться—зполошйтися.

Встрѣтить—спіткàти, стріти, зустріти, стрітити, зустрітити; (сов.)—стрінути, зуспіти, натрàпити, (нечаянно)—здйбати. *Я натрапив ёго на дорозі у Киів.* (Встрѣтиться)—зустрітись, спіткатись; изійтися, зійтися.

Встрѣча стріча, спіткання.

Встрѣчать — устрівати, перестрівати; (встрѣчаться)—зустрічатись.

Встряхнуться—стрепенутись.

Вступать—увіходити, вкрочати; (вступить въ бракъ, въ супружество)—побратися, понятися, женитися; (вступиться за кого, защитить)—заступитись.

Вступленіе (въ домъ)—вхідчини, вступ?

Всучить (навязать противъ воли)—утелющити.

Всхлипываніе—пхикання.

Всхлипывать—пхікати.

Всходить—зіходити, сходити.

Всѣ—усі; (—вообще)—огулом, усі на голо; (—вмѣстѣ)—гуртом.

Всякій—кожний, кожен, усякий; (всякій безъ исключенія)—кожнісенький (Лѣвоб.); жадний, жаднісенький (Правоб.); (—вечер)—що вечір, шо вечора

Всячески—усяково.

Втащить—втеребити.

Втиснуть—втручити, втирити, вобгати, впхнути.

Втихомолку—нишком, знишка, потаємне, стай, потай.

Вторично—вдруге, удруге, за друге, повторне, вдругораз, вдругоряд.

Вторникъ—вівторок, вівтірок.

Второпяхъ—похапцем.

Втроемъ—утрех.

Втыкать—встромляти, втикати; (воткнуть)—встромити.

Втѣсняться—вдиратись.

Входить—увіходити.

Вчера—вчора, учора.

Въ—у, ув, до. *У що, у віщо*—(во что). *Ввійшов у хату. Ув дворі. Ходімо до хати.* (Въ ничто)-внівець.

Въѣхать—уіхати, заіхати. *Уіхав у двір.*

Выбитый (о хлѣбѣ)—стопцёваний, зтолочений, збитий.

Выборки—визбірки.

Выборъ—обірання, обрання.

Выбранить—злаяти, полаяти, вилаяти, розлаяти, покартати.

Выбранный—обратий.

Выбрать—обрати, изобрати, (пособирать)—визбірати. *Усі горіхи визбірали, так що нічого не зосталось.*

Выбриться—виголитись.

Выбуравливать—висвердлювати.

Выбыть—вибути, (свое время)—одбути, відбути.

Выбѣгать (часто или вездѣ)—вибігати, (незамѣтно ускользать)—вишмигувати. *Раз-у-раз вибіга; усюди вибігав, та не знайшов. Хто его зна, коли він и вишмигнув.*

Вывертываться (на словахъ)—відбрехуватися.

Вывести (пятно, клоповъ)—вибавити.

Вывинченный—вигвинчений, вишрубований.

Вывинчиванье—вигвинчування, вишрубовування.

Вывинчивать—вигвинчувати, вишрубовувати, одвертати.

Вывихнуть—звихнути.

Вызорачивать—вивертати.

Вывѣданный—випитаний.

Вывѣдываніе—випити, *р. ув.*—дозвання.

Вывѣдывать—визнавати, випитувати, розпитуватись, допитуватись.

Выгибанье—вигинання.

Выгибать—вигинати, вихиляти; (однокр.) вигнути. (Выгибаться)—вигинатися, вихилятися.

Выгнать—вигнати, витурити, витурлити.

Выговаривать—вимовляти; (однокр.)—вимовити.

Выговоренный—вимовлений.

Выгода—користь, вигода.

Выгодно—згодно.

Выгодный—згодний, вгодний.

Выгонять—турляти, турити, витурляти, гонити, виганяти.

Выгресть—вигребти, вигорнути, вигромадити.

Выдавать (себя за кого)—удавати. *Удае з себе письменного.*

Выдаться (изъ окна, изъ толпы)—виткнутись, витнутись.

Выдача—видавання, видача.

Выдвигаться—висовуватись, (совер.) висунутись; (выдвинуть)—висунути.

Выдергать висмикати, (многокр.)—висмикувати.

Выдержать—видержати, витримати, вдержати, встояти, витрівати.

Выдернуть—висмикнути, (шнурокъ, нитку)—вишморгнути.

Выдираться—видиратися, вискребатися, (изъ тѣсноты)—випіратися.

Выдолбить—видовбати; (—топоромъ)—вицюкати.

Выдохнуться—витхнутись.

Выдохшійся—витхлий.

Выдраться—видертися, видряпатися.

Выдумать—вигадати, здумати, вимислити.

Выдумывать—вигадувати, вимишляти.

Выдѣлать—виробити; (о кожахъ)—вичинити; (что либо дурное)—витворити, зкоїти; (выдѣлывать)—виробляти, виробляти, (—кожи)—чинити, вичиняти.

Выдѣлить—виділити, відрізнити, (выдѣлять)—виділяти, вилучати, вирізнювати; (выдѣляться)—виділятись, вирізнюватись; (отличаться)—визначатись.

Выжариваться—висмажуватись; (сов.) висмажитись; випрягатись, випікатись; (сов.) випечтись.

Выжженный—випалений.

Выживать (свой срокъ)—вибувати.

Выжиганіе—випалювання, випал, випікання.

Выжигать—випалювати, випікати.

Выжидать—вижидати, витрівати, чекати, ждати, годити. *Треба ще годити,*

поки мордзи настануть. Годи лишень, будеш мене згадувати.

Выжимки—вйжимки; (—изъ конопляного сѣмени)—макуха; (изъ свеклы на сахарн. заводахъ, изъ маку и т. п.)—жмйхи, жмаки. *Жмаками добре свиней годувати.*

Выздоровѣть—вйдужати, одужати, вйчуняти, очуняти, вйзгоровіти.

Вызовъ—викликання.

Вызывать—викликати.

Выигрывать—вигравати.

Выискать (переискать)—вйшукати; (втихомолку)—вйнишпорити; (разыскать)—знайтй; (—время)—вйгадати (час).

Выискивать—шукати, вишукувати, вишуковувати.

Выисповѣдаться—вйсповідатися.

Выйти (изъ яйца, о птицахъ)—вйлупитись.

Выказать—вйказати,вйткнути;(языкъ)—вйсолопити.

Выказаться—вйказатись, вйявитись, вйставитись, вйткнутися, визначитись, обизначитися.

Выкатывать—викочувати.

Выкладывать (быковъ, барановъ)—волошйти, скопйти, викладати.

Выковырять—вйколупати, вйкорпати.

Выламывать—виломлювати, виломляти; (отщепливать)—вискепляти (Полѣс.)

Вылеживаться—улѐжуватись.

Вымазанный—вймазаний, вймащений, вйшмарований.

Вымазать—змазати, (вймазати, (—глиною)—вймастити (жирнымъ чѣмъ либо или густою жидкостью)—вйшмарувати.

Выманивать—видурювати.

Вымараться—запѐцькатись (Полѣс.), замазатись.

Вымереть—вйконати, вймерти.

Вымыслъ и **вымыселъ**—байка, (—содержащій въ себѣ цѣлую повѣсть, шутку и проч.)—вйгадка.

Вымыть (бѣлье)—вйпрати, (—что либо, вытирая при этомъ)—вйшаровати.

Выносить—виношувати, виносити.

Вынуждать—вимагати.

Вынужденіе—вимагання, вйсилка.

Вынуть—вйняти, вййняти.

Вынырнуть—вйрнути, вйпурнути.

Выныpять—виринати.

Выостренный—вйгострений.

Выострить—вйгострити.

Выпачкать—закаляти, замазати, запѐцькати (Полѣс.); (выпачкаться)—запѐцькатись (Полѣс.), вймазатись, замазатись.

Выписка—вйпіс.

Выплескать—вйхлюпати, вйбовтати, вйплюскати.

Выплеснутый—вйпліснутий, вйплюснутий.

Выплыть—вйплисти, сплйнути.

Выплюнуть—вйплюнути, вйблюнути.

Выплясывать—витанцёвувати.

Выпоить (угощая)—вйтрактовати, вйпоіти, вйчастувати.

Выползти—вѝповзти, вѝлізти.

Выполнить (дѣло)—одбу̀ти.

Выполнять (порученія) — спрàвувати; (—стогъ сѣна?)—вершѝти, вивѐршувати.

Выправить (сдѣлать прямымъ)—вѝправити, вѝпростовати; (виправлять)—виправлàти, (—въ дорогу) —виряжàти, випровàжувати.

Выправленный—вѝпростаний.

Выпрашиванье (хитростію, обманомъ)—виду̀рювання.

Выпроваживать—виряжàти, випровàжувати.

Выпросить (хитростію, обманомъ)—вѝдурити, вѝтуманити, вѝциганити, вимиркати.

Выпрягать — випрягàти, розпрягàти; (выпрягаться)—випрягàтися, роспрягàтися.

Выпрямить—вѝпростовати; (выпрямиться)—вѝпростоватись; (выпрямлять) — випрòщувати, вирівнювати; (выпрямляться)—випрòщуватись.

Выпугнуть—вѝполошити, зпугну̀ти.

Выпутать—вѝпутати, вѝплутати; (выпутываться)—випу̀туватися, вивертàтися, виплу̀туватися.

Выпучить (глаза)—вѝрячити, вѝтріщити, вѝлупити (очі).

Выпытать—вѝзнати, вѝпитати.

Выпь (птица)—бугàй.

Выпяленный—вѝпъятий, вѝпнутий.

Выпяливать—випинàти.

Выравнивать - виправлàти, вирівнювати.

Выражать—(словами)—вомовлàти. *Грае кобзарь, виспівує, вимовля словами.* (Шевченко.)

Выраженіе—вѝраз(?).

Выразительно—вирàзно.

Выразительный—виразнѝй?

Выразиться (высказаться) — вѝсловитись; (—выявиться)—вѝзначатись.

Вырвать—вѝрвати, вѝшарпнути, (извергнуть рвотою)—вѝригати, вѝблюнути; (вырваться)—вѝрватись, вѝхопитись, вѝпорснути, випручàтись.

Выродившійся (изъ лучшаго вида въ худшій)—вѝродочний.

Выродокъ—вѝродок, вѝплодок.

Вырости—вѝрости, вѝгнатись.

Вырубить (огня)—вѝкресати (вогню).

Вырубленный—вѝрубаний, вѝтятий.

Вырубливать-виру̀блювати, витинàти.

Выручить (изъ бѣды)—вѝзволити, одзвòлити, вѝбавити, вѝрятувати, запомогтѝ.

Выручка—вѝручка, (воен., старин.)—òдсіч; (—въ торговлѣ)—вѝзволка.

Вырываться (освобождаться)—пручàтися, бòрсатися, рвàтись, виривàтись, випру̀чуватись, випручàтись; (выскакивать, выказываться)—вихòплюватись, вихоплятись.

Высаживать—висàжувати, висажàти.

Высасывать—смоктати, висмòктувати.

Выселять—виселàти.

Высказаться—вѝсловить.

Выскоблить (выскресть) — вискрѐбти, вѝскромадити. *Тіста не зосталось и діжку вискромадила.*

Выскользнуть—вѝковзнути, вѝсклизнути, вѝслизнути, вѝшмигнути.

Выскочить—вѝскочити, вѝхопитись

Выслушать—вѝслухати.

Высматривать — визиràти, виглядàти, зùрити. *Вони зирять навоколо, де що лежить*. (Высмотрѣть)—вѝглядіти, наглѐдіти, назùрити.

Высовывать—висòвувати, (—языкъ)—висолòплювати.

Высокопочтенный—мостùвий, мосцùвий.

Высокоумно—зписьмѐнна.

Высосать—вѝсмоктати.

Высота—височиня, височѐнь, висòкость. *Ой літае орел, да літàе сивий На високій високості* (Пѣснь).(Высотою)—наввùшки, заввùшки, увùшки.

Высохнуть—вѝсохнути, вѝсохти.

Высохшій—вѝсхлий.

Выставить (носъ)—вѝткнути (ніс); (—языкъ)—вѝсолопити; (—зубы)—вискалити, вищерити, вѝскерити; (—животъ)—вѝпъясти; (выставлять)—виставлàти, (—напр. окно)—вистановлàти; (выпячивать)—випинàти.

Выставка (напоказъ)—вистанòва.

Выставляться (важничать) — випинàтись.

Выстегать—вѝстёбати, вистібати.

Выстиранный (о бѣльѣ)— вѝпраний, ізіпраний, вѝпратий.

Выстирать (бѣлье)—вѝпрати.

Выстраданный—вѝпокутований, одпокутòваний.

Выстрадать—вѝпокутовати? однокутовàти? вѝтерпіти.

Выстричь—вѝстригти, обстрùгти.

Выстроганный (рубанкомъ)—гемблёваний, вигемблёваний.

Высроить—збудувàти, вѝбудувати, вѝставити (будинок).

Выстрѣлить—стрѐлити, вѝпалити.

Выстрѣлъ—пòстріл, стріл.

Высучивать—висýкувати, (соверш.) вѝсукати.

Высчитывать—вилічувати, одлічувати, вирахòвувати, (*сов. в.*) вѝраховати; вивертàти, одвертàти, лишàти.

Высшій—вѝсчий.

Выслать—висилàти, виправлàти.

Высыхать—висихàти.

Высь (высота)—вѝша.

Высѣчь — вѝсікти, вѝдрати, вѝпороти, вѝпарити, вѝшпарити, прохворостùти, отдюбàрити, одчухрàти; (—рукою)—нашлёпати.

Выталкивать—випихàти, випірати, виштòвхувати, (*сов. в.*) вѝштовхнути, вѝштовхати.

Вытапливать (жиръ, сало)—витòплювати, витоплàти, вишквàрувати, висквàрувати.

Вытаптывать (хлѣбъ, траву)—толòчити.

Вытаращить (глаза)—вѝрячити, вѝпучити, вѝтріщити, вѝлупити (очі).

Вытащить—виволочити.

Вытекшій—витеклий.

Вытолкать—виштурхати, виштурхнути, випхнути, виштовхнути.

Вытоптать (хлѣбъ)—витолочити, витовкти, витоптати.

Вытравленный (отравою истребленный)—витрутий, витруений.

Вытравливать (мышей, крысъ)—витрўювати.

Вытребовать—виправити.

Вытряхиванье—витрўшування.

Вытряхивать—витрўшувати, (вытряхнуть)—витрусити.

Выть—вити.

Вытѣснять—виругòвувати, випірàти.

Вытягиванье—витягàння.

Вытягивать—витягàти, (вытягиваться)—витягàтись, простягàтись; (вытянувшись стоять, о человѣкѣ)—навспинячки. *Москаль стояв навспинячки перед командиром.*

Вытянуть витягти, виволокти.

Выучить—вивчити, обучѝти, навчѝти; (выдрессировать)—вишколити, вимуштрувати.

Выхватить—вихопити; (выхватиться)—вихопитись.

Выхваченный—вихоплений.

Выхворать—вихоріти, виболіти.

Выхлебать—висёрбати.

Выхлопотать—виправити. *Виправили позов.*

Выходецъ—вийшлий, пересèлець.

Выходить (изъ обыкновенія)—виводитись; (—изъ воды, ямы)—видибàти; (—изъ дому)—вихòдити; (—изъ общества)—вибувàти.

Выходъ—вийсте, вийстя, війстя, *прочка. По війстью з церкви, одьіхав* (Ханенко.)

Выхолодить (комнату)—вихолодити, вистудити.

Выцарапать—видряпати.

Выцѣдить (изъ бочки)—вицідити, виточити, (*несов. в.*)—виціжувати, витòчувати.

Вычесть—вилічити, вирахувати, одлічѝти, збàвити, лишѝти, одвернўти, відвернўти.

Вычетъ—òдліч, вилічування, òдбава, відворот.

Вычислить—вилічити, вирахувати, розлічѝти, розчѝслити, зрахувàти, розрахувàти.

Вычитать—одвертàти, лишàти; (вычитывать) — вилічувати, вирахòвувати, відлічувати, лишàти.

Вычищать— вичищàти, (соломою вытирать)—вишарòвувати.

Вычищенный— вичищений, вишарòваний.

Выше—вѝсче, звиш, верх (чогось), поверх, вище. *Звище менований*—выше именованный). (Выше силъ) не в моготу..

Вышедшій—вийшлий.

Вышелушить—вилущити, злущѝти.

Вышепоименованный— вишемèнений. (Писарс. терм.)

Вышиванье—вишивання, гаптовання.

Вышивать(узорами)—мережити;(—шелкомъ, золотомъ)—гаптувати.

Вышитый—вишитий, гаптований.

Вышколенный— вишколений, вимуштрований.

Вышколить—вишколити, вимуштрувати.

Вышпіонить—вишпігувати.

Выштукатуренный—повапнений.

Выщипать (о перьяхъ)—вискубати, вискубти.

Выяснить—вияснити, витлумачити, засяйти.

Выяснять—виясняти, витлумачувати.

Вьюнокъ (раст.)—кручені паничі. *Jpomaea rubra.*

Вьюшка (печная)—кагла.

Вѣдь, вѣдь же—ажеж, адже, аджеж, тадже, таджеж. *Адже я тобі казав. Ажеж ти був у місті. Аджеж ти був у хаті.*

Вѣдьма—відьма.

Вѣжливо—гречно, звичайно.

Вѣжливость—звичайність.

Вѣко (вѣжда)—віко.

Вѣковой—віковий, віковічний, одвічний.

Вѣкъ—вік.

Вѣникъ — віник; (обдерганный, — голикъ)—деркач.

Вѣрно—певне, певно, дісне.

Вѣроятно—мабуть, либонь, видно, десь, подобно. *Того-жъ року, подобно, преставися.* (Величко).

Вѣскій—важкий, важкелений

Вѣстимо—аже-ж.

Вѣстникъ—віщун, вістун.

Вѣсть—вість, вістка, звістка, чутка, почутка, поголоска.

Вѣсъ—вага, тяжина?

Вѣсы (большіе)—вага, ваги, терези; (—малые)—шальки.

Вѣтвистый—вітвистий, гиллястий.

Вѣтвиться—бростатись.

Вѣтвь, (вѣточка съ листьями)—вітка, галузка (Правоб.); *(собир.)* віття; (—безъ листьевъ)—гиллака, гиллячка, гилька, (*собир.*) гілля; (развѣтвленія, тонкія вѣточки)—павіття, шиголля (Полѣс.; вѣроятно отъ: *суголля*); (сухія вѣтви на землѣ)—навал, хворост; (мелкій *хворост*)—хмиз; (лѣсные обломки)—ламарь.

Вѣтеръ — вітер; (уменьш.) — вітрець; (увел.)—вітрюга; (—сухой)—суховій.

Вѣтренникъ—вітрогон, шелихвіст, жевжик.

Вѣтрено—вітряно.

Вѣтренность—пустота.

Вѣтренный (о погодѣ)—вітряний; (о человѣкѣ)—пустотливий?

Вѣха—віха, тичина.

Вѣчно—вішне, вічно.

Вѣчность—вічность.

Вѣчный—вічний; (стар.)—вікуістий, вічистий (*Вічисте добро*—наслѣдственное имущество.)

Вѣшалка—жердка.

Вѣять—вiяти: (сильно, о вѣтрѣ)—буя̀ти; (—порывисто)—бу̀рхати.

Вязанье—вяза̀ння.

Вязнуть (въ грязи)—гру̀знути, стра̀гнути.

Вянуть—въя̀нути, в̀янути, въя̀днути.

Г.

Гадальщица—воро̀жка.

Гаданье—гада̀ння, ворожба̀.

Гадать—гада̀ти, ворожѝти.

Гадина—га̀дина, по̀гань; (змѣя)—гадю̀ка.

Гадить—га̀дити, паску̀дити, пога̀нити.

Гадиться—га̀дитись, паску̀дитись.

Гадкій—гидкѝй, бридкѝй (Волын. губ.), пага̀ний (сравн. ст.—гѝдший); паску̀дний, (—о человѣкѣ)—паску̀да.

Гадко—гѝдко, пага̀но, брѝдко (Волын. губ.), гѝдосно.

Гадость — гѝдкость, гидо̀та, бридо̀та (Волын. губ.), гѝдость, по̀гань, паску̀дство, брѝдкость.

Гайка—га̀йка, шру̀ба (Влад. Вол.)

Гарнизонъ — зало̀га (старин.). *Всю тамъ въ фортецi драгунскую залогу вирубали* (Величко).

Гарусный—га̀русовий.

Гасить—гасѝти, тушѝти.

Гауптвахта—одва̀хта, калаву̀рня; (какъ мѣсто заточенія)—буцега̀рня.

Гвоздика (раст.)—гвоздѝка (Вол. губ.), гвiздѝк; (дикоростущій)— травъянѐць. *Dianthus cariophyllus;* кашта̀нчики, *D. barbatus.*

Гвоздь—гвiздо̀к, гвiздо̀чок; (подковный)—ухна̀ль; (маленькій, для обивки)—цвях, цвяшо̀к.

Гдѣ—де, (гдѣ же)—де-ж, (гдѣ-нибудь)—абѝ-де, кудѝ небу̀дь, денѐбудь; (гдѣ-то)—десь, дѐ-то, дѐсь-то.

Гибель (погибель)—загѝба. *Та в мене щоденно пропа̀сниця,—то вiшна загиба та й годi!* (Полтав. губ. Лубен. уѣз.)

Гибкій — гнучкѝй, гнуткѝй, гинкѝй, хвиськѝй, хисткѝй, хвiйстѝй, вiйстѝй (?)

Гигантъ—вѐлетень.

Главный—головнѝй. *Зъ головнимъ войскомъ* (Скоропад. Закр.)

Гладить (утюгомъ)—прасова̀ти.

Глазированный—полѝваний.

Глазурь—полѝва.

Глазъ—о̀ко, (*множ.*)—о̀чi, (*умен.*) очѝцi, очена̀та, очена̀тка; (*твор. множ.* очѝма, вiчми, (въ глазахъ)—в вiччю̀. *Так минi у вiччю червоно, червоно стало.* (Глазъ на глазъ)—на самотi, вiч-на-вiч (*tête à tête*), на вiч.

Гласный (не тайный)—вiстнѝй.

Глина—глѝна; (—вязкая, легкоплавкая)—глей; (— фаянсовая, Радом. у.) мула̀.

Глодать—грѝзти, глида̀ти, жвакова̀ти.
Ви глидайте, викусайте,
Мене-ж тiльки не займайте (Пiсня).

Глотанье—ковта̀ння

Глотать—ковта̀ти, глита̀ти.

Глотка—пѐлька. *Шоб тобi глевтяко̀м пельку заткнуло.*

Глотокъ (питья)—ковтòк.

Глохнуть—глухнути.

Глубина—гліб, глибочинà (Полт. г.), глибинà, глубизнà (Вол. г.), нутрò, глибочèнь (Кіев.) глибинà; (—неизмѣримая)—плèсо (Волын. г.); (глубиною)—углйбшки, завглйбшки (Екат. губ.), углибочінь (Кіев. губ. Васильков. у.)

Глубокій — глибòкий, глибочèнний; (глубже)—глйбче, глйбше.

Глумиться—глумàтися, глузувàти.

Глупецъ—дýрень.

Глуповатость—прйдурь.

Глуповатый—придýркуватий.

Глупость (качество)—дурь; (вздоръ, пустякъ)—дурнйця.

Глупый—дурнйй.

Глупѣть—дурнішати.

Глухой—глухйй, глушкò.

Глушь—глуш, глущинà, глущовинà?

Глыба (земли)—скйба; брйла, брйля.

Глядь!—зирк, гульк!

Гнать—гнàти, турйти.

Гнесть—гністй, гнітйти, нагнітàти.

Гнетъ—гніт, сýтісок.

Гнилой—гнилйй; (о деревѣ)—трýхлий, трухлàвий, потрýхлий.

Гниль—гниль; (—въ деревѣ)—трухлàтина; (о сѣнѣ)—гниллà. *Як прийде Илля, то нарòбе гнилля.* (Поговор. Харьков. губ.); (объ огородныхъ и садовыхъ овощахъ)—гнилàччя.

Гнить—гнйти, гнистй, гноітися. *Одежа гноїться на дощі.*

Гнуть—гнýти, нахилàти, згинàти.

Гнуться—гнýтись.

Гнушаться—гидувàти, брйдити, грèбувати. *Я б раднїший ёму, та що ж коли він гребує моїм хлібом-сїллю.* (Харьков. губ.)

Гнѣваться—гнівaтися, гнівйтися.

Гнѣвить—гнівйти.

Гнѣвъ—гнів, гнівання.

Гнѣздиться — гніздйтися, мостйтися, кýблитись.

Гнѣздо—гніздò, кублò, кýбèлечко. (Собственно кублò значитъ ямка выгребенная птицею, напр. курицею въ землѣ). *Жовта куриця під тином кублиться.* (Посл.)

Говорить—мòвити, мовлàти, казàти, говорйти, гутòрити (слышно рѣдко, чаще въ Галичинѣ); (болтать вздоръ—молòти, верзтй, городйти; (нетвердо выговаривать)—лепетàти; (бесѣдовать)—балàкати; (одно и то же)—торòчити, (изъ пустого въ порожнее)—роздобàрювати, базікати, патàкати; (рѣзко и и не умолкая, или осуждая)—пащекувàти; (часто говорить: *шо?*)—шòкати; (съ крикомъ, съ воплемъ)—галасувàти, репетувàти, (ворча)—бормотàти, бурчàти, (нескладно)—варнàкати, варзàкати; (тихо и невнятно)—мймрити, бубоніти; (громко, но невнятно)—гомоніти, бубоніти, (гнѣвно)—грімати; (въ носъ—гугнàвити, бубнàвити; (скоро)—дроботіти; (скоро, высокими нотами)—сокотіти, цокотіти; (медленно, размазывая, какъ бы по складамъ—*syllaba*)—слебезувàти; (безъ членораз-

дѣльныхъ звуковъ)—белькотàти, болмотàти; (картавя)—гàркати; *отсюда*: гаркàвий, гаркỳша; (пришептывать)—шепелàвити; (шопотомъ)—шептàти, шепотіти; (разомъ цѣлою толпою)—замурмотàти; (торопясь, въ гнѣвѣ)—порощàти, запорощàти; (надоѣдая, твердить)—турчà и; (калякать)—базувàти; (говорить вздоръ)—занòсити, теревèні прàвити, балѝси точѝти; (настойчиво, одно и тоже)—прàвити своè; (настаивая, говорить вздоръ) — провàдити; (—на непонятномъ языкѣ)—джеркотіти, харамàркати. *Вмірающи, він щось белькотав, та хто его зна-що. Верзе, що в рот попаде. Заніс таке неподобне. Почне, незнать що, провàдити.*

Говорливый—байкѝй, говіркѝй, балаклѝвий, гомонлѝвий, балакỳчий, мòвний (Рудч.)

Говорунья—говорỳха, щебетỳха, цокотỳха.

Говоръ—говірка, гỳторка (Харьк. г.) помòвка; (невнятный, шумъ)—гòмін.

Говядина—яловѝчина.

Годиться—годѝтись.

Годичный—роковѝй, годовѝй. *Рокова плата.*

Годный (къ чему) годнѝй, (усѣч.) годен, придàтний, здàтний, годàчий, підходàчий. *Підходячий товар.*

Годовой—годовѝй, рòчний. *Рочисте свято*—годовой праздникъ (Вол. г.)

Годъ—год, рік; (прошлый годъ—торік), (позапрошлый годъ)—по-зàторік; (прошлогодній)—торішній; (позапрошлогодній)—позàторішній; (текущій, настоящій, т. е. сего года)—сёгòрішній; (на будущій годъ) — на-без-рік. (Волын. губ.; буквально: на черезъ годъ).

Годящійся—гòжий, здàтний.

Голенище—халàва.

Голень—гомілка (Подол.), голёна (Вол.), стегнò?

Головастикъ (необразовав. лягушка)—ополòник (Черн.); пỳголовок (Херс. г.)

Головной—головъàний.

Головня (въ угляхъ)—головèшка, головнà; (въ хлѣбѣ)—занà (Херс. Ан.)

Голодать—голодувàти.

Голодъ (голодное время)—гòлод, голодівка, голоднèча (Влад.-Вол. у.)

Гололедица—ожеледь, ожелèдиця.

Голубиный—голубъàчий.

Голубки (раст.)—оксàмит, павлѝне очкò. *Aquilegia vulgaris.*

Голубой—блакѝтний.

Голышъ—гольтіпàка, голодрàбець.

Голь—голòта.

Гонять—ганàти, турàти.

Гора—горà, гірка; (увелич.) горѝка; горб, діл, верх (въ Галиціи): (небольшая остроконечная)—шпиль, шпилёк; (съ плоскою вершиною)—полонѝна (Галиц.); (выдающійся бокъ горы)—щолбà; (насыпная) — рòблениця; (небольшая, или взгорье) згірря.

Горбушка (хлѣба)—окрàйчик, окрàець.

Горбыль—обàполок.

Гордецъ—гордỳн.

Горделивый—гордовѝтий.

Гордиться—пишàтись, пишнѝтись, гордовàти, бундю̀читись.

Гордость—гордовàння, пиха̀.

Гордый—гòрдий, гордовѝтий.

Горе—лѝхо, лѝшенько, гòре.

Гореванье—журба̀, сумовàння, жаль. *З жалю не знала, що й робити.*

Горевать—тужѝти, журѝтись, сумовàти, горювàти, вбивàтися.

Горемыка—бідолàха, неборàк.

Горемычный—бідолàшний.

Горестный—жàлібний.

Горесть—жаль.

Горецъ—горàк, гірнàк (галицк)., горю̀н (Путивльск. уѣзд. житель праваго, высокаго берега Сейма).

Горечь—гіркота̀, гі̀ркість.

Горизонтъ—òбрій (Харьк. губ.). *Сонце сіло за обрій.*

Горло—гірло, горлàнка; (горлышко бутылки)—гòрличко, рỳлка, шѝйка.

Горничная—покоёвка.

Городской—городськѝй, городовѝй, городàнский, міськѝй, мійськѝй.

Городьба—горòжа, огорòжа.

Горожане (жители города)—городàне, містàне; (сословіе)—міщàне.

Горожанка—городàнка.

Горсть жмèня; (—большая, въ двѣ руки)—прѝгоршня.

Горшечникъ—ганчàр.

Горшокъ—гòрщикъ, *умен.* горща̀, горщà, горщàтко, горнàтко; (—чугунный)—чавỳн.

Горькій—гіркѝй, гірковàтий.

Горькнуть—гіркнути. *Капуста гіркне, що у їй нема росолу.*

Горько—гірко.

Горючій—палкѝй.

Горячо—шпàрко, гòряче, гарячѐ.

Господинъ—пан, добрòдій, (множ. т. е. господа)—панòве; (собират.)—пàньство; (обращаясь къ публикѣ)—панòве добродійств .

Господскій—пàнський; (принадлежащій къ двору владѣльца)—двòрський, дворòвий.

Господство—панувàння.

Господствовать—панувàти.

Госпожа—пàні, добрòдійка.

Гостепріимный—гостнѝй.

Гостить—гостѝти, гостювàти.

Государство—господàрство, пàнство, державà.

Государь (батюшка)—сподàрь, господàрь, пан-отèць, (*зват. п.* пан-òтче, панòче (чаще).

Готовить—готувàти, готòвити.

Готовъ—м. р. ладèн, ж. р. ладна̀, ср. р. ладнѐ, м. ч. ладні̀. *Не бравъ я тих грòшей; свідчусь Богом, ладèн заприсягтѝсь* (Кіев. губ. Васильков. у).

Гощеніе—гостювàння.

Грабежъ—здѝрство (Конис. 256), рабовàння.

Грабитель—здѝрщик, драпіка.

Грабительство—рабування, здирство.

Грабить—рабувати, обдирати, грабувати, шарпати, лупити.

Градъ—гряд; (мелкій)—крупа.

Грамотность—письмацтво, письменство; по письменськи, *з письменська*—(съ высока по ученому).

Грамотный—письменний.

Грамотѣй—письмак.

Граница (государствен.)—грянйця, кордон (на границѣ съ Галичиною); (граница владѣній частныхъ)—межа, (раздѣляющая небольшія части одного владѣнія)—обміжок; (раздѣляющая ланы и бывающая шириною въ сажень)—сугулов, сулов (Херс. губ.).

Графъ—грабя.

Гребень, гребешекъ—гребінець, гребінка, гребінчик.

Грезиться—верзтися, привиджуватись, бредитись, роїтись у голові.

Гремушка—бразкальце.

Гремѣть—греміти, гуркотіти, грімотіти, (3-е л. ед. ч. наст. вр). грімотить и грімоче; (начинать гремѣть)—нагрімати. *Ось перечасуймо лишень, бо й грім нагріма и дощ накрапа* (Харьк. губ.).

Гремящій—грімлячий, гуркотливий.

Гресть (что либо въ кучу)—громадити, згортати, згромажувати; гребти, горнути, загрібати; (весломъ)—гребти, громадити, громадитись. *Сідай мерщій въ дуба* (огромная лодка) *та громадь.* (Екатеринослав. губ.).

Гречиха—гречка.

Гречневики (разнаго вида хлѣбъ изъ гречневой муки)—гречаники, гречанні стовпці.

Грибы (Agaricus et Boletus)—грибй, губи; (рижикъ)—рижок, (*множ.*) рижкй; (шампиньонъ)—печериця: опеньки; сироїжки, бабки; мухомори; маслякй, (сморчокъ)—сморж.

Гробъ—домовйна, труна, доломйна, дубовйна (Харьк. губ.).

Гроздъ—гроно, китяг (Подольск.), китиця, китичка.

Грозить—похвалятись, сваритись. *Грім гремить—Богъ свариться. Конокради, що іх піймали, похвалялися червоного півня* (пожару) *підпустити.*

Грозный—страшний, страшливий, грізний.

Громкій—голосний, гучний; (въ переп. знач., т. е. надѣлавшій шуму)—бучний.

Громко—голосно, гучно; (громче)—голосніш, громніш.

Громоздкій—непокладний, невкладистий.

Громъ—грім; (большой шумъ)—гуркотня; (сильный крикъ)—буча. Надѣлалъ грому—*підняв бучу.*

Грохнуть—грюкнути, гепнути; (грохнуться, т. е. упасть и ушибиться)—гепнутись.

Грохотать—грімотіти, грюкотіти, гуркотати, гуркотіти.

Грохотъ—грімотня, гуркот, гуркотня, гуркотання, грюк, грюкотня.

Грошъ (½ копѣйки)—шаг.

Груда (замершая грязь)—грудà, кòлоть.

Грустить—смутковàти, сумувàти, журùтись.

Грустно—сỳмно, жỳрно.

Грустный—смỳтний, сумнùй, журнùй.

Грусть—смỳток, сум, тугà, журбà.

Грѣшно—гріх; (говоря съ дѣтьми)—грішка, грішки.

Грязнить—калàти.

Грязниться—калàтись, бруднíти.

Грязно—брỳдно, нечùсто, кàлно, грàзько. (Въ грязную пору)—кàлноі добù. *Саме кàлноï добù ïхали ми* (Харьков. губ.).

Грязный (немытый)—брỳдний, кальнùй, чòрний, нечùстий. *Чого ти не скинеш чòрноï сорочки?*

Грязь—болòто, багнò; (вязкая, густая)—твань, багнюка, грязюка; (засохшая на дорогѣ)—закàл; (замерзшая)—грỳда, кòлоть.

Грянуть (о громѣ)—грùмнути.

Гудѣнье гудіння.

Гудѣть—густù, гугонíти, гудíти; (—глухо или въ отдаленіи)—гуготíти, стугонíти. *Сажа у кòмені занялась, да такъ горить, аж стугонить.*

Гуляка—гульвíса, гультùй.

Гулянье—гульнà, гулàнка.

Гумно—ток, тік, гумнò; (—небольшое)—гумèнце. (*Гуменцем* же называютъ (правоб.) кружокъ выбритый на темени у католич. ксендзовъ).

Гусеница (безволосая)—гỳсениця; (собир.)—гусельнà; (—волосатая)—волосінь.

Густой, густùй; (о тѣстѣ, кашѣ)—крутùй; (густолиственный, о деревѣ)—ряснùй.

Густота (лѣса)—густвинà, густùня, гущàвина (осадокъ);—гỳща. *Въ густвинѣ лѣсной скитавшійся* (Величко).

Гусь—гỳска; (самецъ)—гусàк; (самка)—гỳсиня; (гусенокъ)—гусенà, гусà.

Гуськомъ (одинъ за другимъ)—гỳжем.

Д.

Давать—давàти; (дай)—кè, (дай-ка)—кèлиш, (дайте-ка)—кèте-лишень, кèте-лиш.

Давнопрошедшій—спозаколùшній, колùшній. (Давнопрошедшее дѣло)—дàвня річ, колùшне.

Давность—давнинà.

Даже—аж; нàвіть (Правоб).

Да и—та-й, да-й.

Далеко—далèко, далечèнько; (далеко-далеко)—геть-гèть.

Даль—далинà; далечѝнь (Кіев. Васильк.) *далèчиня* (Полт.); (далѣе)—дàлій, дàльш, дàлі.

Дама (въ карт.)—крàля, вùшник (Полт.).

Данная (на землю)—зàпис.

Дань—подàток, данинà.

Дарить—дарùти, дарувàти.

Дарованіе (способность)—талàн, хисть; кебèга, кèба (Харьк. Лебед.)

Даровитый—хисткùй, дотèпний, удàтний; кибітний, кибітливий (Харьк. губ.).

Даромъ (безденежно)—да̀ром, ду̀рно, на дурни̇̀чку, да̀рма, да̀рмо, на дурни̇̀цю, за спаси̇̀бі.

Даръ—подару̀нок, дару̀нок.

Дать (видъ)—залічкува̀ти? (—почувствовать)—завда̀ти; (—что-нибудь)—перекѝнути; (—приданое)—вѝпосажити, вѝправити.

Дача—ху̀тор (Одесск.).

Дающій—даю̀чий, да̀вець. *Від злого давця бери и капця* (посл.).

Даяніе—данна̀, подава̀ння. (Данна̀ называютъ также отраву или мнимо-волшебный напитокъ).

Два—два, дво̀е; (только два)—дво̀ечко; (вдвоемъ)—у двох.

Дважды—дві̀чи. (Дважды два)—дві̀чи по дві̀чи

Дверь—двѐра; (опускная)—ля̀да. (*Лядою* называется также квадратная опускная ставня въ небольшихъ лавкахъ, служащая днемъ вмѣсто стола).

Двигать—ру̀шати, ворушѝти, со̀вати; (подвигать)—посува̀ти; (двинуться, тронуться)—ру̀шити; (двигаться, обнаруживать движеніе)—ворушѝтися; (—съ мѣста)—руша̀ти; (шевелиться, о множествѣ червей, муравьевъ)—кишіти; (двигаться впередъ, о множ.)—пла̀вом плистѝ. Для усиленія говорится: *кишма кишать;* или: *сарана плавомъ пливе.*

Движеніе—рух, по̀рух.

Движимость—ма̀етки.

Дворецъ—па̀лац, дво̀рець.

Дворня—чѐлядь.

Дворъ (вообще)—двір, обѝйстя (правоб); (часть двора отгороженная между хатою и огородомъ)—задвірок.

Двугривенный—сороко̀вець (Под. г.).

Двудневный—двудѐнний.

Дебри (непроходимый лѣсъ)—пу̀ща, нѐтро, нѐгря.

Декламировать (произносить вирши)—віршува̀ти.

Деликатный—тендітний.

Денежный—грошовѝтий.

День—день; (цѣлый день,—нарѣч.) у весь дѐнечки, (днемъ)—у день; (добраго дня, здравствуйте)—добридѐнь.

Деньги—гроші; (денежки)—гро̀шики; (деньжата)—грошеня̀та.

Дергать—смѝкати, сіпати; (перья или за волосы)—ску̀бти.

Деревня—село̀.

Дерево, деревцо—дѐрево, деревѝна, деревце; (усохшее)—сушь, сушня̀к; (усохшее на корню)—сухостій; (сломанное бурею)—бу̀рело̀м; (срубленное, съ обрубленными вѣтвями)—коло̀да; (часть дерева, не имѣвшая вѣтвей—голомень, у Даля)—окорѐнок; (обтесанная колода)—балка; (обрубокъ колоды, чурбанъ)—коло̀дка.

Держать—трима̀ти, держа̀ти.

Дерзать—ва̀житися.

Дерзко—нахра̀пом.

Дернуть—сіпону̀ти, смикну̀ти.

Дерюга—рядно̀.

Дескать (молъ)—мов, мовля̀в.

Дёсна—ясна (Полт.), ясла (?)

Десертъ—заїдки.

Дешевизна—дешевина, дешевня.

Дешевый—дешевий(лѣвоб.),таній (прав.)

Диванъ—топчан.

Дивный—1) чудний (въ смыслѣ странный); 2) чудовий (отличный, достойный удивленія).

Дитя—дитина, дитинка; дітвак; *множ.* дітваки (Харьк. Леб.), *(собир.)* дітвора, (*множ.*) діти.

Длина—довжина; довженик (Харьк.); (длиною)—завдовжки, удовшки, удовж.

Длинно—довго; длиннѣе)—довше.

Длинноволосый—пелехатий, патлатий.

Длинноногій—цибатий.

Длинный—довгий; (очень длинный)—довженний, довжезний.

Длить—довжати: *нехай Бог довжить твою віку, поки....* (длиться)—довжитися, діятись (Хар. г.): *нехай вік твій довжиться до правнуків. Ніч давно діється.*

Для (изъ-за)—кгля, за-для, ку. *За-для тебе одного. За-для потреби.* (Для чего) —нащо, на віщо, для чого.

Дневать—днювати.

Дно, донышко—дно, денце.

Добавить—долучити, додати, добавити, доточити; (о деньгахъ)—надбавити.

Добавленіе—добавка, додатокъ, набавка. *Въ додатокъ сказав: ще треба добавки, бо не вистачить.*

Добавлять—додавати, набавляти; (дополнять)—докладати.

Добиться (своего лестью)—улестити.

Добраться,—добратись, допхатись, доплуганитись, докоситися, допасти, дорватися, доточитися, дочапатися, доскочити.

Добровольно—доброхіть, самохіть, з доброї волі.

Доброжелательный—зичливий, доброхотний.

Доброжелательство—зичливость.

Доброжелательствовать—зичити, спріяти.

Доброта—добрість (Нечуй).

Добываніе—добування?

Добытый (обманомъ)—видурений, вициганений, витуманений.

Добыть—добути, здобути, роздобути.

Добыча—добич, здобич, пожива, добуток. (Въ добычу)—на поталу.

Довести—допровадити.

Доводить (до чего)—допроважувати, (сов.) допровадити.

Довольно—годі, буде. *Годі тобі пустовати.*

Довольство—достаток.

Довольствовать—споживляти, вистачати. *На усіхъ не вистачиш*—всѣхъ не удовольствуешь.

Довѣріе—віра. *Нема тобі віри.*

Довѣриться—звіритись.

Довѣрчивый—ймовірний.

Довѣшивать—доважувати.

Догадка—домисел, догадка.

Догадываться—догадуватися; (сов.) догадатися; домислюватися, домишлятися.

Догнать—настигнути, нагнати, догнати, наздогнати.

Договаривать—годити, згожувати, домовляти, еднати. *Не страшно женитись, страшно попа еднати* (посл.) (Договариваться, условливаться)—домовлятися, еднатися, годитися; (договоренный)—домовленний, згожений, умовлений; (сов. т. е. договорить)—договорити, домовити, згодити, поеднати.

Договоръ—умова, вговор.

Додержать—дотримати.

Дождевой—дощовий, дождевний, дощистий.

Дождь—дощ; (—кратковременный)—тучний, (—продолжительный)—обложний, (сильный, но кратковрем.)—туча (Херс. г.); (сильный и продолж. ливень)—залива; (мелкій со снѣгомъ)—мигичка; (мелкій, похожій на туманъ)—мжичка, мряка; (частый, о дождѣ)—краплистий.

Дожидать—ждати, ожидати, чекати, тривати. *Потрівай лишень.*

Дождаться — діждати, дочекати (съ польск.).

Дожить (дождаться)—дожити, дожитися.

Дознаніе—визнання, визнаття.

Дознать—довідатися; (дознаться)—дізнатися, перечути.

Доиграться до... (получить непріятность отъ собств. игры, шутки или шалости)—догратися, дожартоватися.

Дойти (медленно)—додибати, допхатись, дочвалати.

Доказывать—доказувати, доводити, досвідчати.

Доканчивать (работу)—доробляти, (сов.)—доробити.

Докласть (напр. денегъ)—доложити, надоложити.

Доколѣ (до какихъ поръ)—доки, докіль, докіля, докуди.

Документъ-бумага (Піск.).

Докучать—кучити, докучати, прикритись.

Долбить—довбти, довбати.

Долбня (деревян. молотъ)—довбешка; (на маслобойнѣ)—таран.

Долго—довго; (долѣе)—довше, долій. *Я долій живу на світі.*

Долгота—довжина.

Долгъ, должекъ—довг, долг, довжок, (въ долгъ)—у позичку, набор.

Долженствовать—мусити.

За лихими людьми, да за ворогами
Покинути мушу (пѣсня).

Должникъ—виноватий.

Должно—треба, тра, повинно, слід. *Так слід робити.*

Должно быть—мабуть, либонь, повинно бути, мусить бути, десь, видно, впадае. *Десь у тебе очей не було.*

Должность—уряд.

Должный—винний, повинний; (слѣдуемый)—слушний. *Ушановання ему слушне треба заявляти.*

Долина, долинка—долина, долинонька; (длинная, чаще имѣющая посрединѣ

рѣчку или ручей, въ Новороссіи)—ба̀лка, ба̀лочка; (небольшая балка)—яр, ярòк; (яр, поросшій лѣсомъ или кустарникомъ)—байрак; (круглая долина, котловина, въ Новороссіи)—макітра; (удолье, уетье долины)—придолѝнок.

Домашній (членъ семейства)—домівнѝк (прил.)—*Ти у нас в хаті не домівниця, Нашому добру не кукібниця* (пѣснь). *И предъ власними домівниками...* (Кочуб. Закр.); домівський (Піск.); (домашніе, собир.)—семъя̀не, домівці (Піск.); (о животныхъ и о прочем)—дворòвий, ха̀тній. *То не дика, а дворова качка. Хатня морква*—драка между супругами.

Домовой—дідько.

Домогательство—домага̀ння, допомина̀ння.

Домогаться—допевна̀тися, допина̀тися, змага̀тися, добива̀тися, допомина̀тися; (сов.) добѝтися. *Добився въ решті свого. Він допинаеться, щоб...*

Допевняйся, пан-гетмане,
Допевняйся плати;
Як не будеш допевнятись,
Будемо втікати (Пѣсня).

Домосѣдъ—домонта̀рь.

Домохозяинъ—госпòдар.

Домохозяйство—госпòда.

Домъ—дом, будинок, (барскій)—хорòми: (каменный)—каменѝця; (молитвенный)—малитòвня.

Донникъ (раст.)—бурку̀н (Melilotus officinalis.).

Доносчикъ—довòдчик.

Донышко—денцѐ.

Донять—дошку̀лити, допектѝ.

Допечь (допекать кому)—доня̀ти, проня̀ти, допіка̀ти, дошку̀лити, залѝти сала за шку̀ру.

Дополненіе—дода̀токъ, дода̀ча, докла̀д, (дополн. сосуда и т. п.)—докладання.

Допросить—вѝпитати, допита̀ти; (допроситься)—допита̀тися.

Дорваться (до чего, добраться)—допа̀сти, допа̀стися. *Допався до горілки, тягне як воду.*

Дорога—шлях, дорòга; (зимняя)—зімня̀к; (лѣтняя)—літня̀к, (небольшая, полевая)—путивець (Конот.); (большая)—гостѝнець. *Вельвъ пословъ на гостинцю постинати* (Величко.) (Дорожка)—шляшòк; (тропинка)—стѐжка, стѐжечка; (дорога установившаяся вслѣдствіе погоды)—становкѝй шлях. *Хай колись зімòвної доби* (въ зімнее время) *поїдемо, як становкий шлях буде* (Кіев. губ. Васильков. у).

Дорогой—коштòвний, цінний, коштовѝтий (Харьк. Леб.); дорогѝй; (дороже)—дорòжче.

Дороговизна—дорожнѐта (Кіев. Вас.); дороговина̀, дорожня̀.

Досада (безпокойство)—доку̀ка, доса̀да. *Ото докука!*

Досадливый—доку̀чливий.

Досаждать—докуча̀ти, досажа̀ти, допіка̀ти, ку̀чити, дотина̀ти, долега̀ти, прѝкритися. *Сі гори по дорозі дуже мені наприкли.*

Досаждающій — уїдливий, въїдливий, прикрий, вторлйвий.

Доска, досточка—дошка, дощечка; (1½ вершка и толще)—хворшт (правоб.); (тоньше вершка)—безименка; (1½ вершка—тёсъ, тесница)—шалёвка; (дранка)—дрань, драниця; (тонкія доски, употребл. для крыльевъ мельницы) лапша; (тонкія доски, принор. для крытья крышъ)—гонта; (полукруглая съ одной стороны, горбыль)—обаполок; (большой обаполок, составляющій половину распиленной вдоль колоды)—пластина.

Досказывать—доказувати, доводити.

Дослуживать (сроку) — дослужувати, набувати.

Досматривать — доглядати, назирати, дозирати.

Досмотрщикъ—доглядчик.

Досмотръ—догляд, дозір.

Досмотрѣть—доглядіти.

Доставать (1) пріобрѣтать)—добувати; (2) прикасаться) — сягати, досягати (пр.); (3) быть достаточну)—хватати, стати, вистачати, вистарчати, сягнути. *Грошей хватить на усе. На усе не вистачиш. На усіх не вистарчиш. А як не сягне грошей* (Харьк. Лебед. ?

Доставить—пристачити, доставити.

Доставка—приставка (Кіев. Васил.), вистачення?

Доставлять—вистачати, постачати. *Ти вже грошей постачай, скільки треба буде.*

Достатки—вжитки. *Э, які наші вжитки!*

Достаточно—доволі, вдосталь, досить (правоб.), вволю, буде, чимало. *Да буде (досить) тобі грошей: на твій вік достане.*

Достать (что, чего)—добути, роздобути, придбати, розжйтись; (—изъ подъ чего) —видобути; (—съ трудомъ, съ горемъ) —загорювати, розгорювати; (—до чего) —досягти. *З під землі видобуду, а про то матиму.*

Що в день загорюеш,
То вніч прогайнуеш. (Пѣсня).

Достаться—дійтися, впасти у руки, допасти. *Мені дійшло усёго двадцять шагів.*

Достигать—досягати *Брагиня достигнувшися.....* (Величко).

Достигнуть—добутись, домогтись, встигти, настигти, осягти, осягнути, допнути;(—до кого)—доступитись, добутись. *Называеться титулами, якихъ осягнути не можеть* (Мазепа, у Закр). (Достичь своего)—доказати, доконати, встигти, впъасти, добутись, засягти, допъяти? допъястись? (—желаемаго)—досягти. *А все таки свою (допьявся) доконав.*

Достиженіе—позискання.

Достовѣрно—певне, запевне?

Достоинство—повага.

Достойный—годний, вартий; (достойный вѣчной памяти)—вікопомний.

Достопочтенный—шановний.

Достояніе—маетокъ, худоба, вжитки, маетки.

Досугъ—дозвілля, гулящий час. *Приходь до мене гулящою часу.*

До сумерокъ—завидна.

Досчатый—дощаний.

Досчитывать—долічувати.

Дотащить—доперти, (многокр.) допірати; (—съ трудомъ)—доволокти, дотарабанити, дотягти; (дотащиться)—доплентатись, доволочитись, дотарабанитись.

До того что-аж.

Дотронуться - доторокнутись.

До тѣхъ поръ—доти, дотіль, поти, до того часу.

Дохнуть — дихнути (лѣвоб.), тхнути (правоб.), хукнути (наприм. чтобы согрѣть руки).

До чиста—згола.

Дочь—дочка, доня, донечка, донька.

Дощупаться—домацатися.

Дражайшій—любісенький.

Дразнить—дражнити, дратувати.

Драка—бійка.

Драть—дерти, шарпати, драти; (сѣчь)—лупити; (—за волосы)—чубити, скубти, вихрити.

Дребезжанье—брязкотня.

Дребезжать — деренчати, джирчати, дреньчати.

Древній - предковічний (Шевч.), старовинний, старожитний, старосвіцький.

Древность — стародавність, предковічина. *У предковіччину, кажуть, люде були такі, що, замість ціпка, на цілу сосну спіралися.*

Древнѣйшій—віковічний.

Дремать—дрімати, кунати; (шуточно)—окуні ловити.

Дрессировка—цвічення.

Дробь—дріб.

Дровни (сани для возки дровъ, сѣна, конные) — копильчаки; (—воловьи) — кгринджола.

Дрожаніе—дригота.

Дрожать — дрижати, тремтіти, трусятись, драгліти, дриготіти, тіпатись. (Харьк.) *Оце розмордувавсь! аж губи йому тіпаюцьця.*

Дрожжи — дріжджи, дріжжі. *Росте, як на дріжджях.*

Дрожь—дригота, дрижаки, здриги.

Другой (иной) — йнший, инакший (Нечуй).

Дружба — братерство, побратимство, панібратство.

Дружескій—братерський.

Дружиться (водиться)—брататися, братерство мати.

Дружно—одностайне, односердно.

Дрягать (ногами)—дрикгати.

Дрянь—погань, негідь; (о человѣкѣ)—паскуда, негота?

Дряхлый—стариннезний.

Думать—думати, гадати, мислити.

Дунуть—дмухнути, дунути; (о вѣтрѣ)—війнути.

Дуракъ, дурачекъ—дурень, дурник.

Дурачиться—дуріти, пустовати, жирувати. *Добре дуріти, коли припадає* (послов.).

Дурной—паганий.

Дуть — дути, дмухати, (о вѣтрѣ)—віяти; (—порывисто) — бурхати. *Вітер дме; вітер дмухнув, и огонь погас.*

Духи (ароматы)—пахощі.

Духовенство—духовницьтво, попівство. (Кіев. Васил.). *Духовницьтво попівство од Бога нам надане.* (Духовнаго званія)—духовницького роду.

Духовная (духовное завѣщаніе)—духовниця.

Душевный—душевісний?

Душистый—пахучий, запашний, духовитий (Харьк.), пахнючий (Кіевск.).

Душица (раст.)—материнка. *Origanum vulgare.*

Дыра—діра, дірка, дірочка.

Дышать—дихати.

Дьяволъ—давіл, чорт, чортяка, біс, лихий, нечистий, лукавий, сатана, гаспед; (живущій въ избѣ т. е. домовой) —дідько, (въ полѣ)—полёвик; (жив. въ лѣсу, т. е. лѣшій)—полісун; (жив. въ водѣ)—водяний, водяник, болотяник. *Дідько полёвик житяною пугою хліб колише* (пов.).

Дьячекъ—дяк.

Дѣвать — подіти, подінути, заподіти; (—неизвѣстно куда) — запроторити; (дѣваться)—подітися.

Дѣвица—дівка, дівчина, дівуля, (несовершенно-лѣтняя)—піддівок (прав.).

Дѣвичій—дівочий, дівчачий, дівоцький.

Дѣвичество—дівування, дівоцтво.

Дѣвственность—панёнство, панянство.

Дѣвушка — дівчина (множ). дівчата, (собир.) дівота; (уменьш.) дівонька, дівчинка, (малютка—дѣвушка)—дівча, дівчатко.

Дѣдъ—дід, дідусь; (шуточно)—дідюга, дідюган.

Дѣйствіе—вчинокъ, дія? (лекарств.)—скуток.

Дѣйствительно—справді, въ самій річі, до правди, насправжки, певно, певне, (о лекарствѣ)—скутечно (правоб.).

Дѣйствительность—певность, (—лекарства, средства)—скутечность (правоб.)

Дѣйствительный—справдешній, справжний, певний.

Дѣлать—діяти, робити, чинити; творити, вчинити, заподіяти; (—нѣчто неладное)—коїти, витворяти; (дѣл. кое-какъ) —базграти; (дѣл. что съ жаромъ, преимущ. играть)—затинати; (дѣл. что вопреки, препятствовать)—перешкожувати, перешкожати.

Дѣльный—путящий, путячий.

Дѣти—діти, (собир.) малеча, малеччина; (собраніе, куча дѣтей)—дітвора.

Дѣтскій—дитячий, дитинячий (Харь. Леб.).

Дѣтство — маленьство? (съ дѣтства)—змалку.

Дѣятельный—потовкучий;(неусыпный)—невсипучий.

Дядя—дядько; (уменьш.)—дядечко.

Е.

Едва—лѐдве, лѐдві, на сѝлу, (едва-едва)—на превелѝку сѝлу; лѐдве на лѐдве; (едва ли)—наврàд; (едва лишь)—залѐдві.

Единый—одѝний, одинець; (ласк.)—одѝнчик; (единая)—одѝная, одинàчка.

Единовременно (вдругъ)—заразòм. *Усі заразòм виіхали.*

Единогласно—одностàйне, згòдно.

Единодушно—одностàйне.

Единственный—одѝний, одѝнець.

Ежевика (раст.)—ожѝна. *Rubus.*

Ежегодно—щорòку.

Ежедневно—щоднà, щодѐнно.

Ежедневный—щодѐнний.

Еженедѣльно—що тѝжня.

Еженочно—що нòчі.

Ежечасно (во всякое время)—що чàсу, що годѝни.

Ежъ—їжàк; (уменьш.)—їжачòкъ; (самка)—їжачѝха.

Ей Богу—Біг-ме, ій Бòгу, дàлебі; присàй Бòгу.

Ель—ялѝна.

Епанча—керѐя; опòньча (у гуцуловъ).

Ерзать—гòрзатись.

Ершиться (задорно держать себя)—кострѝчитись.

Если—колѝ, як щò. *Як що зробили.* (Если бы)—колѝб, як бѝ, кобѝ.

Естественный (обыкновенный)—світовѝй (Харьк.). *Що вѝпив чарку? Се ж світовѐ.*

Есть—е; (есть ли?)—чи е?

Еще—ще, іщѐ; (еще бы)—отò-ж бак, тò-ж бак.

Ж.

Жабры (у рыбы)—зàбри, ед. ч. зàбра.

Жаворонокъ (степной, птица)—жàйворонок, жàйворошок. *Alauda arvensis.*

Жадность — пожàдливость, хтѝвость, нѐсить.

Жадный—зажòрливий.

Жажда—жàдоба.

Жажданье—жадàння.

Жаждать—жадàти, прàгнути.

Жалкій—мізѐрний.

Жалко—шкòда, жàль, жàлко; (болѣе жалко)—жальніше, шкодніш.

Жалоба—жàлоба; скàрга (правоб.).

Жалобный—жалібнѝй.

Жаловаться — жалковàтися, жалітися (лѣвоб.), скàржитись (правоб.).

Жалѣть—жàлувати, шкодувàти, жалкувàти, жаліти.

Жаренный—печѐний, жàрений; (—въ маслѣ)—смàжений; (—на маслѣ, о тѣстѣ)—прàжений; (—о салѣ)—шквàрений.

Жарить—пектѝ, жàрити; (въ маслѣ)—смàжити; (—въ салѣ)—шквàрити; (—въ закрытомъ сосудѣ)—душѝти; (тѣсто въ маслѣ)—прàжити.

Жаркій—пекỳчий, жаркѝй.

Жарко—жàрко, гарàче; (о теплѣ солн-

ца)—шкварно. *На сонці так шкварно що не вистоїш.*

Жаркое—печене.

Жаровня—жарівниця, жарівня.

Жаръ—жара, спека, шкварa.

Жатва—жниво, жнива.

Жаться—тулитись.

Жгучій—пекучий, шкварний; (о крапивѣ) жалкий. *Жовтовата маленька кропива дуже жалка.*

Ждать—ждати, чекати, трівати, сподіватись.

Жевать (жвачку)—ремигати.

Желаніе—хіть, жадоба, жадання, хотіння; (сильное жел.)—бажання.

Желанный—жаданий, бажаний, зичений, помисльний; пожаданий (Закр.).

Желать-хотіти, волити, жадати, прагнути, (кому)—зичити; (сильно, нетерпѣливо жел.)—бажати.

Желающій—охочий.

Желвакъ, желваки—жовна.

Желе (мясное, рыбное)—студень, драглі; (сладкое)—павидло.

Желтуха—жовтяниця.

Желтый—жовтий.

Желтѣть—жовтіти, жовкнути.

Желудокъ—тлунок (Ніс), живіт, трунок. *Не йде на трунок* (Полт.).

Желчь—жовч.

Железа—залоза.

Желѣзо—залізо.

Жеманиться—комезитись, вихилятися манеритись, манежитись.

Жеманный—маніжний, манерний?

Жена-жінка; (ж. дьячка)—дячиха; ж. дяди)—дядина.

Женинъ—жінчин.

Женить—одружити, спарувати; (жениться)—женитися, побратися, одружитися, спаруватися, взять за себе, поняти жінку.

Женихъ—молодий, женилко (Харьк.). женило (Вол. губ.).

Женски, по женски—по жіноцьки.

Женскій—жіноцький, жіночий.

Женщина—жінка; (замужняя)—молодиця, мужня жінка, замужня. (Собир. т. е. бабьё)—жінота, жінощина, жіноцтво, жінва (Екат. губ.). *На вулиці жінва черінями* (кучами, массами) *сидить.*

Жердь—лата; (привѣшенная какъ вѣшалка для платья и т. п.)—жертка, жерточка; (нетолстая)—дрюк; (тонкая) —тичина, тичка; (для сноповъ на возу)—рубель.

Жеребенокъ-лоша, лошак, стригун, стригунець.

Жертвенникъ—жертовник? Кіев. Вас.

Жесткій—твердий, хрусткий, мулкий, мулький, цупкий? *У тебе и руки цупкі, як залізо.*

Жестко—твердо, мулько? (Кіев. у.).

Жестокій—лютий, жорстокий, окрутний, закатний. Екат. губ.

Жестоко—люто, жорстоко.

Жестокость—лютість.

Жесть—жерсть, жорсть (лѣвоб.); бляха (Правоб.).

Жестянка—бляшанка (Кіев. у.).

Жестяной—жерстаний (Лѣвоб.); бляшаний (Правоб.).

Жечь—палити.

Жженый—палений.

Живо (скоро)—миттю, хутко; (съ жаромъ)—шпарко.

Нуте, хлопці, швидко! шпарко!
Музики, заграйте. (Тверд. Г. Артемовскій.

(Живѣе)—хутче, метчій, мерщій.

Живодеръ—гицель.

Живой — живий; (рѣзвый, быстрый)—порський; (горячій)—шпаркий; (поворотливый) — меткий; (любопытный и быстрый)—шустрий; (хватъ)—хапкий.

Живопись—малёвання, живопись, малево?

Животное—животина, тварюка.

Живьемъ — живцем.

Жидкій—рідкий. *Борщ зовсім рідкий, мало капусти положено.*

Жизнь—життя, живіт; (время, продолжительность жизни)—вік. *Довгого віку! На мій вік стане. Тільки ёму й віку.*

Жилище—житля, оселя, жило? (жилище хозяина)—господа. (*Просимо до господи*)—милости просимъ войти.

Жирный—жирний; (о живомъ существѣ)—гладкий; тлустий (Прав.); (—толстякъ)—гладирь (Харь. г.).

Жиръ (вытопленный)—смалець.

Житель—жилець, множ. жильці, жительці; (жит. города, горожанинъ)—городянин, містюк; (—деревни, села)—селюк, селяк; *(—хутора)—хуторянин; (—степн. мѣстъ)—степовик; (—слободы, селенія) — слобожанин, слободянюк; (горецъ, гал.)—горняк; (житель противоположнаго берега, стороны) — тогобочанин.

Жительство—домівка.

Жить—жити, животіти; (пребывать постоянно)—пробувати; (проводить жизнь) віковати; (жить дома)—домувати; (жить кое-какъ)—перемагатись.

Житье—життя, житовья; (житье-бытье)—повоження.

Жнецъ—жнець, (множ. т. е. жнецы)—женці.

Жнивье—стерня. (Остатки соломы на пнѣ, по уборкѣ хлѣба).

Жрать—лигати, лопати, жерти, тріскати.

Жребій—доля; (жеребья по рекрут. повин.)—жереб; (пустой жер.)—яловий жереб (Кіев. Вас.).

Жужжаніе (пчелъ)—гудіння.

Жужжать—дзизчати, густи, гудіти.

Журчать—дзюрчати, бурчати; дзюркотіти (отсюда *бурчак*-шумный ручей).

Журчащій (о ручьѣ) — дзюркотливий, буркотливый; (звонкій ручей)—бурчак.

З.

Забава—втіха, утішка, втішка, забавка, потіха.

Забавлять—бавити, потішати; (забавляться)—бавитись, потішатись.

Забавный—втішний, потішний.

Забвеніе—забуття.

Забеременѣть—завагоніти, заваготніти, заважчати, зачереватіти, череватою стати.

Заблаговременно—загодя, заздалегід, завчасу, спозаранку, загодини.

Заболѣть—заслабнути, занемогти, занедужати, захиріти, заслабти; (хронической болѣзнію, съ упадкомъ силъ)—занепасти; (многокр.)—занепадати.

Заборонованный—заволочений, заскороджений.

Заборonовать--заволочити, заскородити.

Заборъ (досчатый)--ділування; паркан (Правоб.).

Забота—клопіт, скрута.

Заботиться—клопотатись, дбати, пеклуватись; (безпокоясь)—побиватись.

Заботливость—піклування, дбання.

Заботливый—пеклуватий, дбалий.

Забренчать—забринькати, забрязкати, забрязкотіти.

Заброшенный—занедбаний, (о вещи)—заваляший, (о намѣреніи, занятіи)—занехаяний.

Забрызгаться—забовтатися, (грязью)—задрипатися.

Забывчивость—забуття.

Забывчивый—забутний, непамъяткий непамъятущий.

Забыть—забути, запамъятати.

Заважничать—зазнатися.

Завалинка—призьба.

Заведеніе (порядки, обычай)—поведенція, заводки (Радом.), порядки. *Тепер у нас такі заводки, шоб комини були цегляниі.*

Завербовать (завлечь, захватить)—залучити.

Завести (проводить)—запровадити.

Завидовать — завидувати, заздрувати (Харьк.) *Заздрує на мою худобу.*

Завидѣть—забачити, зазріти, уздріти; (завидѣться, показатья) — наздритись. *Сюди туди,—нема ножа! глип!—аж блищить він у піску; сам на очі наздривсь* (Полтав. губ.)

Завизжать—заскавчати.

Зависимость—підлеглость?

Завистливый—завистний, завидущий, завісливий; заздросний (правоб.).

Зависѣть—залежати. *Хоча тое од вашої волі залежить, однак....*

Завладѣть—заволодати, заволодіти.

Завлекать—вабити, манити, приманювати, надити, принажувати.

Завлечь—заманути, заманити.

Заводъ—завод; (—винокуренный)—винниця, горільня; (—пивоваренный)—бровар; (—стекляной)—гута; (—поташный) буда, поташня; (—селитренный)—бурти; (—желѣзный)—рудня; (—кирпичный)—цегельня.

Завопить – заголосѝти, зарепетуьàти.

Заворачивать (во что)—загортàти, завертàти.

Заворожить—зачарувàти.

Завсегда—усѐ, завсіди; зàвжде (Правоб.) *Він усе встае у досвіта.*

Завтракать – снідати.

Завтракъ – снідання.

Завѣрить—запѐвнити. (Мнокр. т. е. завѣрять)—упевнàти.

Завѣщать – одказàти.

Завязать (петлею)—зашморгнỳти.

Завязнуть—застрàнути, застрàти, встрàнути.

Завянуть—зблàкнути, заблàкнути.

Загвоздка—закарлючка, карлючка. *У тім листі е таки закарлючка.*

Загибать (загнуть)—загинàти.

Заглазно – взаòчі, взаòччю.

Заглядывать—зазирàти.

Заговаривать – замовлàти.

Заговоренный (заколдованный) — замòвлений.

Заговорить — заговорѝти, замòвити; (громко)—загомоніти.

Заговоръ—змòва, змòвини, намóва.

Заговѣнье—зàговіни, зàпуст, пỳщання.

Загонъ (для скота) – обòра; (для овецъ)—кошàра.

Загораться—займàтись; (Соверш. т. е. загорѣться) – загорітись, занàтись.

Заграбить—загàрбати.

Загресть—загорнỳти.

Загромоздить—заторосувàти (отъ: *торос*—вѣтвь или хворость для настилки плотины.)

Загрязненный--покалàний, завадàний, замàзаний.

Загрязнить (платье) – закалàти; (загрязниться)—замàзатись, закалàтись; (—замочить грязью платье)—задрѝпатись, затёпатись, забòвтатись.

Загудѣть—загусти̇, загуготіти, застугоніти. *Сажа загорілась, аж у комині загуготіло (застугоніло).*

Задаромъ—мàрне. *Марне пропадаю.*

Задатокъ – завдàток.

Задвижка—засòвка. *Хижку покинувъ на засовку* (Шишацкій).

Задвинуть – засỳнути.

Задержать – забарѝти, перепинѝти(—человѣка) — затримàти; (мнокр. т. е. задерживать)—припинàти, впинàти; (замедлять)—гàяти, барѝти.

Задержка – впин, припина, притѝчина.

Задернуть (нитку, узелъ, петлю)—зашморгнỳти.

Задобрять – задòбрити, задòбрювати.

Задорный—заїдливий, завзàтий, задѝристий.

Задрожать—задріжàти, затремтіти.

Задумать—вмѝслити, змѝслити, задỳмати. (Многокр. т. е. задуматься)—загадàтись, замѝслитись.

Задѣвать – займàти, чепàти, чіпàти, зачепàти, зачіпàти, чеплàтися.

Задѣлать (камен. стѣну)—замуровàти.

Задѣть – зачепѝти, вразѝти.

Заемъ—позичка, позика; (повторяемый заемъ)—позичання.

Зажечь—запалити.

Заживленіе (раны)—гоєння.

Заживлять—гоїти, загоювати.

Заживляющій—гоючий. *Гоючая масть.*

Зажигатель—палій.

Зажиточность—заможність.

Зажиточный—можний, заможний, засобній, з достатком.

Зажить (о ранѣ)—загоїтись.

Зазвучать—загучати.

Заимствовать—засягати; (подражать)—переймати; позичати. *Не раз помочі засягали.*

Заискивать (у женщины)—залицятись, підсипатися.

Закаливанье—гартування.

Закалить—загартувати.

Закалъ—гарт, загарт; (—недопекъ въ хлѣбѣ)—глевтяк.

Закалять—гартувати.

Закаяться—заректися; (многокр.)—зарікатися.

Закладка (въ книгѣ)—заставка.

Заключать (въ себѣ)—загортати.

Закоренѣлый (закоснѣлый)—запеклий, забісований.

Закоулокъ—закуток, закло, закамарок, закапелок; глухой, непроходной переулокъ)—зазубень (Харьк. губ.)

Закромъ засік, засіка.

Закрывать (глаза)—плющити, (соверш.) —заплющити (очі).

Закрыть (отверстіе)—затулити; *затули свій ріт*; (закрыться одеждою)—запахнутись

Закусить (подкрѣпиться)—підживитись, попоїсти.

Закуски—заїдки.

Залежь (поле незасѣянное)—толока, перелог.

Заливъ—сага, заводь.

Залогъ—застава, застанова (Харьк. Леб.), обезпечення.

Заложить (отдать въ залогъ)—заставити, застановити.

Залѣчивать (рану)—гоїти.

Заманчивый—зваблйвий, заманистий.

Замаранный—забузований, замазаний. *Борода и патли у его снігом забузовані, а шия гола* (Гребенка).

Замарать (загрязнить)—замазати, закаляти, покаляти, забрудити; (—комнату)—набагнити.

Замарашка—замазура; (—относительно платья)—задріпа, затепа.

Замаскировать—заличкувати.

Замасленный—засмальцёваний.

Замедленіе—гайка, гаяння, загайка, гаянка, гаєння. *Не булоб намъ через твое валантання загайки.*

Замедленный—загаяний.

Замедлить—загаяти; забаритись, забавитись, загаїтись; (о дѣйствіи)—задлятись; (замедлиться, замѣшкаться)—загаятись, забаритись; (о дѣлѣ)—задлятись.

Замедлять—гàіти, барйти.

Заметаться (въ разныя стороны)—**заме**тушйтись.

Замечтаться—загадàтись.

Замигать—замиготіти.

Замираніе—обмірàння, омірàння.

Замирать—обмірàти, омірàти.

Замолчать—занйшкнути, замòвкнути.

Замочить (платье) захлюпатись.

Замужество—заміжжя.

Замысловато—мудрò.

Замысловатый—метикувàтий.

Замышлять—вмишлàти, замишлàти.

Замѣтить—постерегтѝ, встерегтѝ, замітити, помітити, прикмітити, наглàдіти, добàчити. *Я вже давно добачаю що тут щось недобре.*

Замѣтно—знать, вйдно, прикмітно. *Хапнув, аж пальці знать. Видно що ти тут був.*

Замѣчаніе—увàга.

Замѣчать—завважàти, вмічàти, прикмічàти, помічàти, добачàти, постерегàти. *Старі люде помічали: нехай, кажуть, люблятьця молодята* (М. Вовчокъ).

Замѣшательство—сỳматтяя, замятнà.

Занимать (брать въ займы)—позичàти; (—гостей)—забавлàти.

Заноза—скàлка (Конот.); скѐпка (Радом).

Заносить—заскалйти, заскепйти.

Зануздать—загнуздàти.

Занятый—позйчений.

За одно—за ґурт.

Заочно—взаòчі, позаòчі.

Западъ—зàхід.

Запаздывать—пізнйтись, барйтись.

Запальчиво—пàлко.

Запальчивый—палкйй, завзятий.

Запасный—зàйвий.

Запасти (призапасать)—припàсти.

Запахъ—дух, пахнò?
Ух! соломьяний дух!
Мене мати породила,
Нехрещену зхоронила (говорятъ, по народному повѣрью, *потерчата* или *мавки*).

Запачканный (о платьѣ)—закалàний, задрйпаний, загйжений, замàзаний; (о человѣкѣ)—замỳрзаний.

Запачкать—замàзати, закалàти, вгйдити; (запачкаться)—забрудйтися, закалàтись.

Запереть (дверь)—зачинйти, запѐрти; (запереться въ комнатѣ)—причинйтись, зачинйтись; (отрекаться)—(запѐртись, запірàтись; запретйтись (Харьк.). *Він запретивсь: я каже не брав грошей.*

Запечалиться—засмутйтись, зажурйтись, засумувàти, затужйти.

Запирать (на замокъ)—замикàти, (на крючекъ)—защіпàти.

Записка—писỳлька, кàртка.

Запихать—запхнỳти.

Заплакать (въ насмѣшку)—зарюмати.

Заплата—лàта, лàтка.

Заплатанный—лàтаний.

Заплатать (нашить заплату)—залатàти, накйнути лàтку.

Заплатываніе—латання.

Заподозрить—зазδрити.

Заподозрѣнный—зазδрений.

Запоздать—опізнйтись, забарйтись.

Запонка—шпδнька.

Заправлять (руководить) — орўдувати, правувати, перед вестй, верховδдити.

Запретить—заборонйти, заказати.

Запрещать—боронйти, заборонати.

Запримѣтить—постерегтй.

Запропастить (забросить)—заподіти, запропастйти.

Запросить (за товаръ)—заправити, закерувати (Екат.). *Закерував таку ціну: (не по бδжому), не полюдському.*

Запросъ (въ цѣнѣ)—заправа. *Заправа лиха не чинить.*

Запруда—гатка, загатка.

Запрудить—загатйти, затамовати.

Запруживанье—загачування.

Запрятать—заховати, подіти.

Запугиванье—лякання.

Запуски (въ запуски)—випередки, (навипередки).

Запустить (оставить безъ вниманія)—занедбати, занехаяти.

Запустъ—пўщання.

Запустѣніе—пустка. *Як жінка померла, то ёго хата пусткою оддае, що аж сумно.*

Запѣнившійся—пінявий.

Зарабатывать—заробляти.

Заработанный—зарδблений, випрацёваний.

Заработать—заробйти.

Заработокъ—заробіток; зароб (Полт. Луб.).

Заразительный—заразлйвий, верéдний.

Заранѣе—зараннѧ, зарані.

Зардѣться—зашарйтись, зачервонітись.

Зариться—ласитись, квапитись.

Зарница—блйскавиця.

Заростать—заростати, уростати.

Зарядъ—набδй, набій.

Засаленный — засмальцёваний, заялδжений.

Засалить—заялδзити, засмальцёвати.

Засвататься—заручйтися.

Засверкать—замиготіти.

Засвидѣтельствованіе (свидѣтельство) —свід. *Кім ти свідчишся? —Дідом свідчусь, алè й Грицькδ теж у свідì.* (Кіев. губ. Васильков. у.).

Засвидѣтельствовать—висвідчити, засвідчити, посвідчити.

Засвѣтла—завидки, за сонця.

Заселить—заселйти, оселйти (многокр. т. е. заселять)—осажувати.

Заслонять—заступати.

Заслужить—заробйти, зажйти.

Заслышать—почўти, перечўти, зачўти, счўти.

Ой зачула моя доля,
Що не бути мені дома. (Народ. пѣсня).
Як счуе собака вовка... (Кіев. губ Васильков. у.).

Засмотрѣться—задивйтись.

Заборить (глаза)—запорошйти.

Заставить—змусити, примусити, приневолити, присилувати.

Застарѣлый—вдавнений, задавнений.

Застать (на дѣлѣ)—застукати.

Застилать — застелювати, застилати; (однокр.)—застелйти.

Застить—застувати, заступати.

Застрѣлить—встрелити.

Застыдиться—засоромитись.

Застыть—захолонути.

Засуетиться (заторопиться) — заметушитись, захапатись, заходитись.

Засуха—посуха, засуха.

Засучить—засукати, закасати. *По локоть руки засукавъ* (Котляр.).

Затаскать (сослать)—запровадити, (затерять) — запроторити, запропастйти. *Запровадили, де козам роги правлять.*

Затвердѣть (окрѣпнуть) — затужавіти, закоравіти, заскорузнути, закоржавіти, заклякнути.

Затворять (дверь)—зачиняти, причиняти.

Затерять—загубйти, занапастйти, затратити.

Затишье—затишок.

Заткнуть—затулйти.

Затопить—запалйти. *Запали в печі.*

Затормозить—загальмувати.

Затосковать—засумувати, зажурйтись.

Затошнить—занудйти, завадити.

Затрепетать—затрусйтись, затремтіти.

Затрещина—потилишник.

Затрогивать—займати, зачепати; (соверш. т. е. затронуть)—зачепйти.

Затрудненіе—притча, притйка; (—умственное)—заморока.

Затуманить—заморочити.

Затылокъ—потилиця.

Затѣйщикъ—привідця.

Затѣмъ—засім, далі.

Затѣя—вигадка.

Затѣять—задумати, заподіяти?

Затянуть (узелъ)—зашморгнути.

Заупрямиться—затятися. *Затявся*—заупрямился.

Захватить—захопйти, злапати (Прав.); (—на мѣстѣ, на дѣлѣ)—застукати; (поймать, найти)—запопасти; (перерѣзать путь)—заскочити; (заграбить) загарбати; (полонить)—заняти. *Телят заняли на громадськім житі.*

Захваченный (заграбленный) — загарбаний; (захвач. на мѣстѣ преступленія)—застуканий. *Застуканого в оборі вовка вбили.*

Захлопать—залящати, заляскати.

Захожій—мандрівний, захожий.

Захотѣть (сильно)—забажати, захотіти.

Захотѣться — захотітись, заманутись; (сильно)—закортіти; (захотѣлось)—заманулось, заманулося (отъ гл. заманутися), закортіло. *Нам чогось иншого заманулось* (Кулишъ).

Зацѣпить—зачепйти.

Зачинщикъ—привідця, приводець, призводчик, заводчик, зачинщик.

Зачѣмъ (для чего)—нащо̀, на̀що, чого̀; (почему)—чому̀, чом; (къ чему)—на віщо? *Чого тебе туді понесло?* (за чѣмъ бы)—на що б?

Зашевелиться—заворуши̇̀тись;(о множествѣ)—закишіти, закомеши̇̀тися.

Зашибить—забйти; (зашибиться)—забйтись.

Защелкнуть—защіпну̀ти.

Защекотать—заліскота̀ти.

Защита—засту̀па (Харьк.), відборо̀на, оборо̀на, засло̀на; (убѣжище)--за̀хисть.

Защитить — оборонйти, заступйтись; (отъ невзгодъ, пріютить)—захистйти.

Защищать—боронйти, обороня̀ти.

Защищаться—боронйтись, обороня̀тись.

Заѣзжій (посторонній)—навітний (Полт. Луб.).

Заявить (публично)—ознаймйти; (многократ.) ознаймова̀ти.

Званный—клйканий.

Звать—клйкати, поклйкати, заклйкати, гука̀ти, зва̀ти; вола̀ти, (многократ.) —заволати (правоб.). *Заволай хлопця.*

Звонить—дзвонйти.

Звонкій—дзвінкий, звеню̀чий.

Звукъ—гук, го̀лос.

Звучать—гуча̀ти.

Звучно—гу̀чно, го̀лосно.

Звучность—го̀лосніть, гу̀чность.

Звучный (громкій)—голоснйй, гучнйй.

Звѣзда, звѣздочка—зоря̀, зірка, зірочка, зіронька; (род. мн.)—зір. *У ярмарку мужиків, як на небі зір* (поговорка) (Кіев. губ. Васильк. у.).

Звѣздный—зоря̀стий, зо̀ряний, зірча̀стий, зо̀рявий.

Звѣриный—звіря̀чий.

Звѣрски (поступать)—нелю̀дськи.

Звѣрскій—нелю̀дський.

Звѣрь (преимущественно волкъ)—звір, звірю̀на, (увел.) звірю̀ка, (умен.) звірю̀чка, (множ.)—звірря̀, звір. *Сіеі зіми звіру багато зъявилось: мабуть буде падѐж на скот.*

Зговариваться—змовля̀тися.

Зданіе—будівля, будо̀ва, будйнок.

Здороваться—здоро̀вкатись, віта̀тися.

Здоровье—здоро̀въя, здрівля, здрівля̀чко.

Здоровякъ — здоровѐць (Харьк. губ.), бецман, здоровйло. (Подъ этимъ словомъ чаще разумѣется огромн. роста человѣкъ).

Здравствуй—здоров був! (Замѣчательно, что тѣ же слова, только въ обратномъ порядкѣ употребленныя, означаютъ ужэ привѣтствіе не встрѣчи, а прощаніе: *бувай здоров, бувайте здорові*—прощай, прощайте. *По сій мові бувайте здорові.*

Здравствуйте—добрйдень, здоро̀ві булй.

Здѣсь—тут, ту̀та, ту̀тки, ту̀течки, ту̀теньки, ось ту̀т, о̀сь де, о̀сьдечки.

Здѣшній—тутѐшній.

Зеленоватый—зелена̀стий.

Зелень— зело̀; (множ. собир.) зілля, (уменьш.)—зілля̀чко.

Земледѣлецъ (пахарь)—па̀харь, хлібо-

рбб, (шуточно) — гречкосій; (орющій землю)—драч, плугатар; (работающій бороною)—волочильщик, скородільник; (сѣющій хлѣбъ)—сівач.

Земледѣліе—хліборобство.

Землекопъ—грабар.

Землемѣръ—мирчай (Радом.).

Землетрясеніе—трус.

Земли (собир.)—земляччя (Харьк.).

Земляника—суниця. *Fragaria vesca.*

Зеркало — дзеркало, верцадло (лѣвоб); люстро, люстерко (Правоб.); свічадо (старин. въ сказкѣ).

Зжога—згага, печея.

Зимовка—зімівля.

Злаки (злачные хлѣба)—жниво.

Злобствовать—лютувати.

Злобный—злосливий, злючий.

Злодѣйство—злодійство, збродня?

Злодѣйствовать — лиховати, лиховодити? лиходіяти?

Злой—злий, лихий.

Злословить—лихословити (Закрев.).

Змѣиный—гадючий.

Змѣя—гадюка, змія.

Знакомство—знакомість? (короткое пріятельство)—братання.

Знакъ — ознака, признака, прикмета, (—пограничный)—кляк. *Клякове дерево, клячити.*

Знаменитый—славетний, славутній.

Знаменіе—ознака; знамено (К. Вас.). *Ото знамено од Бога—мітла на небі.*

Знамя—корогва; (небольшое) — прапір, прапірець.

Знаніе—відання, знаття. *Як би знаття, що в кума пиття, тоб и жінку привів.*

Знатный—значний, вельможний.

Знатокъ—мастак.

Знать—знати, відати, (издавна)—зазнати. *Хто скільки ни зазна, то сотниками були усе Забрехи* (Квитка). (Знаться, съ кѣмъ)—знатися, поводитись.

Знать (нарѣч.=должно быть)—мабуть, десь; видно. *Він десь вчора, ради свята, добре врізав, що й досі спить.*

Значекъ (флагъ)—прапорець, прапірка.

Зной—спека, жара, шквара.

Зобатый—волластий.

Зобъ (у птицъ, воловъ, людей)—воло.

Зовъ—клікання; (—издали)—гукання.

Зола—попел; (—горячая въ печи)—прісок.

Золовка (мужнина сестра) — зовиця, своїстка.

Зоркій—зиркий.

Зоря (раст.)—любисток. *Ligusticum laevisticum.*

Зрачекъ—зінка, зіниця.

Зудъ—свербіж.

Зудѣть—свербіти.

Зыбкій—валкий.

Зѣвака—роззява.

Зѣвать—зікати, позіхати.

Зѣвъ—хайло, паща.

Зябнуть—мерзти, мерзнути.

И.

Ибо—бо. *Бо ти ледащо.*

Ива (ветла)—верба. *Salix alba.* (Ивнякъ)—верболоз.

Игла — голка; (уменьш.) — голочка. (—хвойного дерева — листъ) — глиця (Радом.); (—деревянная для плетенія попругъ и т. п.)—швайка.

Иго—кормига (Закр.).

Иготь—мущир, ступка.

Игра (карточная и т. п.)—гра; (въ мячъ, скракли и т. д.) — граття;—(на музыкальн. инструм.)—грання.

Играть (въ карты и т. п. или на музыкальн. инструментѣ)—грати; (въ карты также) — гуляти; (—забавляться)—гуляти.

Играться—гратись, гуляти.

Игрище—грище. *Зъ другими дітьми він не знавсь и въ грища зъ їми не вдававсь.* (Бодянскій).

Игрокъ (въ карты)—грач.

Игрушка—йграшка, цяця, цяцька, лоло.

Идти—йти;(—о счастьи—идетъ, везетъ)—ведеться, (повезло)—повелось; (иди!)—ходи! См **ходить.**

Иждивеніе—держиво (Остер.); кошт. *На його державі живе мати. Своїм коштом спорудив.*

Изба—хата, хатка, (—лѣтняя, холодная)—хижа; (—бревенчатая)—рублена. *Хата моя рубленая* (пѣснь). (—плетеная и обмазанная глиною)—мазанка; (—изъ глины съ соломою)—валькова; (—черная, для варенія пищи)—пекарня; (—чистая)—світлиця.

Избавить—визволити, ослобонити, одзволити.

Избавиться—визволитись, вибавитись, збутися, здихатись (Екат.) *Збувся свого лиха. Визволивсь з неволі. Ніяк їх не здихаєсся. Коли ми їх здихаїмось?*

Избалованный—балований.

Избаловаться—зледащіти.

Избавленіе—визволення, визвол.

Избавлять—визволяти.

Избирать—обірати; (однократ.)—обрати. *Межъ себе на уряди судовыи обирали.*

Избраніе—обрання.

Избранный—обратий, вибраний; (—отборный)—визбірний, одборний.

Избрать—обрати, вибрати.

Избѣгнуть—увійти, ухилятися.

Извести (уничтожить, умертвить)—звести, згубити, стратити.

Известись—звестись, перевестись. *Усе господарство звелось въ ненащо.*

Известковый—вапенний, вапняний.

Известь—вапно.

Извиваться—повиватися, (однокр.) повитися; вилати. *Річка повилась поміж берегами.*

Извилистый — покручений, кручений, вильний. (Порогъ на Днѣпрѣ *Вильний*, потому что рѣка тамъ *извивается* между скалами).

Извиненіе — вибачення, пробачення. (Нечуй. Чорні Хмари).

Извинить—вѝбачити, пробàчити, (извиниться); —перепроситись (Под. губ.) (извинять) — вибачàти, дарувàти. (Извините) — вибачàйте, звиніть. *Звиніть за слово.*

Извлечь— вѝтягти.

Извозничать (заниматься перевозомъ товару волами) — чумакувàти, (—лошадьми)—хурувàти.

Извозъ (воловій) — чумàчка; (конный) — хỳра.

Изволить — зволàтись, призволàтися. *Зволяйтесь, добродію, вѝслухати.*

Изворачиваться—вивертàтися, обертàтися.

Изворотъ—визворòтка; (собир.) — вилàння; (множ.)—зворòти.

Извощикъ (биржевой)—звòщик; (воловій)—чумàк, воловій, погòнець, підвòдчик; (конний)—хỳрщик (Черниг. и друг. мѣстахъ), візтюк (Под. губ.).

Извѣстіе — відомость, звістка, вість, вістка, чỳтка.

Извѣданный—дòзнаний.

Извѣстить—звістѝти; (—всѣхъ) — оповістѝти.

Извѣститься—освідчитись.

Извѣстно—вістѝмо, звісно, відòма річ, відòмо, скàзано. *Скàзано злодій. Чи можна ж чого доброго від єго ждати?*

Извѣстность—слàва.

Да вжеж тая слава
По всім світі стала,
Що дівчина козаченька
Серденькомъ назвала (Пѣснь).

Извѣстный— знàний, звісний, свідòмий, знàемий, славѐтний, відòмий, вістѝмий. *Вістиме (знане) діло. Се чоловік свідомий.*

Извѣщаться — звішàти, сповіщàтися; (—всѣмъ)— оповіщàтись; (совер.)—оповіститись.

Изгибъ—вѝгин; (—рѣки)—вилю̀га?

Изганіе—вигнàння, згон (*Згон* составляетъ одну изъ эръ народнаго лѣтосчисленія. *До згону* или *після згону се було* говорятъ мѣстами по Поднѣпровью. Подъ этимъ словомъ разумѣется насильственное переселеніе украинскаго народа съ праваго на лѣвый берегъ Днѣпра, преимущественно послѣ Прутскаго мира).

Изгнанникъ—вигнàнець.

Изголовье—приголòввя, узголòввя.

Изгонять—виганàти, витурàти; (—хитростью или съ усиліемъ)—вирукгòвувати, випірàти.

Изгородь—огорòжа.

Изготовить — уготòвати, наготòвити, вѝготовити; (—экипажъ въ дорогу) налаштувàти.

Изготовленный — вѝготовлений, вготòвлений, заготòвлений.

Издавна—оддàвна, не від тепѐр, здàвнёго дàвна; здàвніхъ дàвен.

Издали—оддалекѝ, одцалі.

Изданіе—вѝданнà.

Издержать—вѝтратити; (издержаться) —вѝтратитись; (многокр. т. е. издерживать)—трàтити, потрачàти; накладàти, покладàти; (—неразсчетливо)—

протрясàти. *На се грóшей чимàло поклав.*

Издержка - стрàта, потрàта, кошт, втрàта, наклàд. *Не руш, бо се кóшту стоїть.*

Издохнуть — здòхнути, опрягтѝся, сковизнỳти, одубіти.

Издыханіе — конàння.

Издѣваніе — глум, глумлèння, глузувàння.

Издѣваться — знущàтися, глумѝтися, глузувàти, кпѝлити, кпѝтися, кепкувàти, шкѝлити.

Изжарить - зпектѝ, засмàжити, (—тѣсто на маслѣ)—зпрàжити.

Излагать - викладàти.

Излишекъ — лѝшок, лѝшка. *Чи чіт, чи лишка?* (Игра).

Излишества — злѝшки.

Излишне — влѝшку, залѝшне, лѝшне.

Излишній — зàйвий, лѝшній, залѝшній.

Изложеніе — вѝклад.

Излучина — луковинà, вилюгà?

Измучить - замордовàти, замỳчити, помỳчити; (преимущественно о лошадяхъ) —помордовàти. (Измучиться) — змордовàтись, змучитись.

Измыслить — вѝдумати, вѝгадати.

Измѣльчить — роздробѝти, розпорошѝти (т. е. обратить въ порошокъ).

Измѣна — зрàда, изрàда.

Измѣнить - зрàдити; (—мужу)—скòчити у грèчку; (перемѣнить)—змінѝти, перемінѝти, обмінѝти, (измѣниться) — перемінитись, змінитись; (—въ лицѣ) — помінитись.

Измѣнникъ - зрàдник.

Измѣннически — здрадèцько, зрадèцько. *Козаковъ зрадецько розгромленныхъ* (Величко).

Измѣнническій — зрадèцький, зрадлѝвий.

Измѣнчивость — нестатèчність?

Измѣнчивый — нестатèчний?

Измѣнять — зражàти; (перемѣнять) —перемінàти, змінàти, мінѝти; (—передѣлывать по своему)—инàчити; (измѣняться)—мінятись, мінѝтися.

Измѣреніе — обмір.

Измѣрять — вимірàти, обмірàти, змірàти; —(однокр. т. е. — измѣрить глубину)— згрунтовàти, достàти дна, збагнути.

Изнанка — вѝворот. (На изнанку)—на вѝворот.

Изнемогать — приставàти. *Коні поприставали.*

Изнеможеніе — знемàга. *Сёму конёві й знемаги нема.*

Изнуренный — змòрений, замòрений, спрацёваний, вѝсилений; (—отъ болѣзни)—вѝснажений (Полт. Луб.)

Изнурять — морѝти, висилàти; (изнурить болѣзнью)—вѝснажити (Полт. Луб.)

Изнѣженный — розпѐщений? (избалованный, о дѣтяхъ)—пещèний.

Изобиліе — рòскіш.

Вилітали, буркотали (орли),
Роскоші шукàли (Пѣснь).

Изобиловать—роскошувàти.

Изобразить—намалювàти.

Изобрѣсть—змѝслити, вѝгадати, вѝмислити.

Изобрѣтенный — змѝшлений, вѝмишлений, вѝгаданий? вѝшуканий?

Изпещренный (всякими украшеніями) —цяцькòваний (то есть обременный *цяцьками*).

Изорвать—порвàти, пошàрпати.

Изпещрять — мерѐжити; (—украшеніями)—цяцьковàти.

Изразецъ—кàхля.

Изразцовый—кахлàний.

Израсходованіе—потрàта, стрàта.

Израсходованный—потрàчений, затрàчений; (—о водкѣ въ корчмѣ)—вишинкòваний.

Израсходовать — стрàтити, потрàтити, (—вложить капиталъ) — затрàтити; (—силы)—в`силитись; (—силы отъ работы)—вѝробитись; (—о водкѣ въ корчмѣ)—вѝшинковати.

Изрыгать—виблёвувати, виригàти.

Изрѣдка—дѐ коли, колѝ неколѝ, чàсом, урідь, ѝнколи, врàди гòди; (по временамъ) — часàми; (—не густо сѣять, о растеніи)—впрòрідь. *Кукурузу впрорідь треба сіяти.*

Изрѣзанный — порізаний, покрàяний; (—нарѣзанный, насѣченный)—покарбòваний.

Изрѣзать — зрізати, порізати, покраяти; (—мѣлко) покришѝти, посікти; (—о капустѣ) — пошаткувàти; (—насѣчь) покарбоватн.

Изрѣченіе—вѝрок.

Изслѣдованіе — висліжування, вѝслід, дознàння.

Изувѣръ—бузувір.

Изувѣчить—покалічити, скалічити.

Изукрашенный—цяцькòванный. (См. изпещренный).

Изумиться — здивувàтися, здивувàти, чудувàти.

Изуродовать — изнівечити? *Изнівечив мене так, що й на піч не злізу* (Пѣснь).

Изчезать—зникàти, счезàти.

Изчезнувшій—знѝклий, знѝкший.

Изчезнуть—знѝкнути, зслѝзнути, счѐзнути.

Изчислить—перелічѝти, налічѝти.

Изъ—з, зъ. *Кочубей и Искра посылаются зъ Смоленска сюды до мене.* (Мазепа. Закр.). *Він зо всёго бере процен.* (Изъ всѣхъ силъ)—чим дуж, як могà; (—дѣтства)—змàлку, змàлечку; (—изъ—подъ)—спід, из—під; (изъ подтишка)—спідтихà, нѝщечкомъ, нѝшком; знѝшка, стай; (изъ за)—спозà, ззà. *Споза хати, зза спини.*

Изъясненіе—виясненння, тлумачѐння.

Изъяснить—вѝяснити, вѝтлумачити.

Изъятіе—вилучѐння?

Изъянъ—шкòда. *Шкоду зробив, шибку у вікні розбив.*

Изысканный—вѝшуканий.

Изыскивать—вишỳкувати, шукàти.

Изюмъ—родзѝнки.

Иконы—ікòни, богѝ, образѝ. *Богів малюе.*

Икотка—йкавка, гйкавка (Полт.)

Икра (рыбья соленая)—кавъяр.

Икры (на ногахъ)—жйжки, лйтки.

Илемъ (дерево)--вяз, бѐрест. *Ulmus campestris.*

Или—чи; (—въ смыслѣ *развѣ* или а не то) - абò. *Чи так, чи сяк. Або ж ти збожевілів.* (Или то)—або тѐж; (или то бишъ)—чи бàк, чи тò пак.

Илистый—мулкйй, глейкйй, глеевàтий. *Тута дно глеевате, погано купатися.*

Илъ (въ рѣкѣ)—мул, глей.

Именинникъ—менйнник.

Именины—менйни.

Именитый—славѐтний, мосьцівий?

Именно—сàме, йкось; (—именно тогда) —саме тоді. *Там було чимало людей, а саме* (якось): *Иван, Пилип, Хвеська и инші.*

Именной—меннйй?

Именоваться — меновàтися, звàтися. *Він менується грабя, а прото простий шляхтич, тільки розживея.*

Имущество (недвижимое) — маѐтність; (—родовое) - бàтьківщина; (—благопріобрѣтенное) — набўток; (—движимое —добрò, мàєтки, животй, худòба, (преимущ. скотъ) кінці? (Полт.); (—преимущественно зерновой хлѣбъ)—збіжжа; (—преимущественно одежда, бѣлье) —манàтки, манàття.

Имѣть—мàти. (*Маю, ма, мае, маемо, мавъ*; (если бы мы имѣли) - мàймо.

Имѣніе—мастність, мàєток (Прав.) мàнок?

Имя—мѐння.

Иначе (инымъ образомъ)—йнше, инàкше (а не то)—а тò.

Индивѣть (не ясно виднѣться вдали) —мріти, бованіти.

Индѣйка—индйчка; (—самецъ-индюкъ)—индйк, (—цыплята)—индичàта.

Иновѣрецъ (нехристіанинъ)—нѐхристь, (—бранно)—невіра.

Иногда—дѐколи, чàсомъ, йноді, йноколи.

Иной—йнчий, йнший, йнкотрий.

Интрига—кàверза.

Интриговать — каверзувàти, каламўтити.

И прочее - тòщо, дòщо. *Купи на базарі чого треба на борщ: мняса, капусти, тòщо.*

Исказить—перековѐркати, сковѐркати.

Исканіе—шукàння.

Искать—шукàти; (—въ тихомолку) нйшпорити; (—въ головѣ)—ськàти.

Исключать—виключàти, вилучàти

Искони—спокòн віку, спредвіку, здàвна.

Искорененіе—вибавлѐння, викоренѐння.

Искоренять—викоренйти, скоренйти, випустошàти; (—деревья на лугу)—терѐбити (Полѣс.)

Искренній—щйрий.

Искренно—щйро.

Искренность—щйрість.

Искусить—підкусйти, спокусйти, підвестй.

Искусникъ мітѐць, мастàк.

Искъ (судебный)—пòзов.

Испареніе (дѣйствіе)—парува̀ння; (—вещество)—па̀рево? *Після парування земля відходить и можна почина̀ти ора̀ти.*

Испачкать—ви̇̀мазати, покаля̀ти, скаля̀ти.

Изпестрить (полосами)—ви̇̀полосувати; (—узорами)—ви̇̀мережити.

Испытаніе—покỳса? спокỳса?

Исповѣданіе—визна̀ння, віра.

Исповѣдать — ви̇̀сповідати; (—многократно)—сповіда̀ти.

Исповѣдникъ (исповѣдывающійся)—спасѐник.

Исповѣдь—спòвідь.

Исподъ (низъ)—спід. *У самім споді у скрині була.*

Исподтишка—ти̇̀шкомъ, ни̇̀шком.

Исполненіе—відбỳтòк.

Исполненный — ви̇̀повнений, спра̀влений.

Исполнить—спра̀вити, зверши̇̀ти, ви̇̀вершити, ви̇̀повнити, ви̇̀конати, зроби̇̀ти; (—слово)—справди̇̀ти; (многократ.)—виповня̀ти, сповня̀ти, справля̀ти, верши̇̀ти; (—желаніе)—вволи̇̀ти, вволя̀ти. *Циганочко та Волошечко, вволи мою волю* (пѣснь); (исполниться предсказанію)—ви̇̀повнитись, справди̇̀тись.

Испортить—попсува̀ти, понівечити, занапасти̇̀ти.

Испорченный—понівечений, попсòваний.

Исправлять ла̀дити, справля̀ти; (вещественнымъ образомъ т. е. починять)—ладна̀ти, ла̀годити.

Исправляющій (должность)—наказни̇̀й. *Наказни̇̀й гетман, наказни̇̀й отаман.*

Исправно—посправ̀но (Харьк.); гара̀зд. *Гляди, щоб було усе гаразд. Усе посправно—ї̀дьмо.*

Исправность—спра̀ва.

Исправный—спра̀вний, поря̀дний. *Збудоване порядне* (Луцк. Брат. 20 февр. 1619 г. Закр.).

Испуганный—переля̀каний, зля̀каний; (встревоженный)—переполòшений.

Испугаться—злякàтися, перелякàтися; (въ перен. смыслѣ)—охолòнути, пополотніти. *Пабачивши се, я й охолòв. Від переляку вона аж пополотніла.*

Испугъ—переля̀к, ля̀к, переполòх. *З ляку (переляку) не знав що робити.*

Испытаніе (опытъ)—спи̇̀ток.

Испытанный—ви̇̀пробований, спрòбований, дòзнаний.

Испытать—спрòбувати, попрòбувати, покоштува̀ти; (—горе, радость)—зазна̀ти.

Истинно—пѐвно, пѐвне, запѐвне.

Истинный—спражни̇̀й, пѐвний, справдѐшній, щи̇̀рий, исни̇̀й (Закр.)

Истлѣть—потрỳхнути, зотліти.

Истлѣвшій—трỳхлий, трухля̀вий.

Истопленный (о печи)—напа̀лений.

Истоптанный—стòптаний, стопцёваний (Піск.)

Источникъ — жѐрело, джѐрело; (коекакъ оправленный)—кривиця.

Истощаться (въ силахъ)—висилàтись; (многокр.)—вйсилитись.

Истощеніе—висилѐння.

Истощенный (о челов., живот.)—вйсилений, вйпрацёваний.

Истощить (челов., живот.)—вйсилити.

Истребить—вйгубити, вйнівичити, згубйти, звестй, вйкоренити, (насѣк. мышей)—вйбавити; (деревья, волосы)—вйтеребити; (—постройку) знѐсти; (о людяхъ, животныхъ — повальною болѣзнью)—вйповітрити.

Истребленіе — стрàта, вигублѐння; (—вредныхъ животн., растѣній) вибавлѐння; (—имущества, денегъ, проматыванье)—звод, перевòд. *То тільки перевод добра.*

Исходить (откуда)—виходйти и вихòдити; (вездѣ, напр. весь городъ)—вйходити.

Исхудать—охлàсти, захлàти, змарніти, з тіла спàсти; (—на лицѣ)—з лиця спàсти.

Исчислить—вйрахувати, вйлічити.

Исцѣлять (заживлять)—гоїти.

И такъ далѣе—тòщо, дòщо.

Іюль—чѐрвець.

Іюнь—Лйпець (Основа 1862 г.)

К.

Кабакъ—шинòк, корчмà, орѐнда.

Кадка—діжка, кадка. См. Бочка.

Кадь—кàдовб, кàдуб. См. Бочка.

Каждодневно — щодѐнно; (каждый день)—щоднà.

Каждый—кòжний (Лѣвоб.); жадний, жаднісенький (Правоб.); усякий. *Жаднісенький ёму несе й везе.*

Кажется—здаѐться, бàчиться; подòбно (Правоб.)

Казаться—здавàтися, вдавàти. *Вдае мое чоловік там ходить.*

Казенный—казѐнний (Лѣвоб.), скарбòвий (Правоб.)

Казна (въ см. касса)—скарб.

Казнь — кàра, скарàння; (смертная)—стрàта.

Казнить—стрàтити.

Кайма—крòмка, кальмà; (на сукнѣ)—крàйка.

Какимъ-то образомъ—àкось.

Каково!—ач!

Какой—який; (—то)—який-сь; (—нибудь)—абй-який, денѐякий; (никакой)—ніякий, жàдний; (какого)—якого! (какое-то)—якѐсь.

Какъ—як; (какъ то)—àкось; (какъ-бишъ?)—як-бак; (никакъ)—неàк; (какъ будто)—ненàче; ніби (Прав.) (какъ бы) мов, ніби; (какъ бы не такъ)—алѐ, алѐж, алѐж-бо, та-бà!—Мѣстами, какъ напримѣръ въ Влад. Вол. уѣздѣ, въ началѣ прибавляютъ букву *т*)—талѐж, талѐжбо; (какъ видно)—знать, мàбуть, буцім; подòбно (Правоб.); (какъ вдругъ)—аж ось! (какъ должно)—як слід, як трѐба, як гòже; (какъ нарочно)—як на те; (какъ нибудь)—абйяк; (какъ прійдется) до чòго дійдеться, як прийдеться; (какъ

слѣдуетъ) — як слід, слідом, доладу̀, гора̀зд, поря̀дком, на поря̀дках. *Треба слідом усе робити. Випили таки на порядках*; (какъ угодно) — як завгòдно; про мою часть (Кіев. Васильк.) *Про мою часть хоч и зараз їдь.*

Каламбуръ — прѝкладка. *Він на усякі прикладки гора̀здий.*

Каленіе (желѣза) — гартова̀ння.

Каленый (о желѣзѣ) — гартòваний.

Калитка — хвіртка.

Калить (желѣзо — гартува̀ти.

Калуферъ (раст.) — кану̀пер. *Artemisia balsamita.*

Каменистый — каменя̀стий.

Каменный — камьяни̇̀й.

Камень — ка̀мінь; (уменьш.) камінѐць; (увел.) — камінюка, (собир.) — камі̀ння; каменю̀ччя, каміня̀ччя (Харьк.). (— мельничный) — жòрен, (множ.) — жòрна.

Каменьщикъ — мурівщи̇̀к, муля̀р (Прав).

Камердинеръ — покоёвий, покоёвець.

Канава, канавка — рів, рівча̀к.

Кандалы (желѣзные) — кайдани̇̀; (— деревянные) — колодки̇̀, скрипи̇̀ці?

Канифоль — живи̇̀ця.

Канцелярія — писа̀рня (Котляр.)

Капать — кра̀пати, ка̀пати, капотіти, накрапа̀ти.

Дощик! Дощик!
Аж зо стріхи капотить (Пѣснь).

Капиталъ — готови̇̀на? стовп. (Говорится только при займѣ денегъ) *Готовини він мае усёго сто карбованців. Росту ще не виплатив, а стовп само собою стоїть.*

Капля — кра̀пля, ка̀пля бри̇̀зка.

Капризничать — вередува̀ти. кгѐдзатись; (перебирать — перебѐндювати.

Капризный — вередли̇̀вий, вереду̀н; (переборчивый) — при̇̀мхливий, перебѐндя.

Капризы — вередува̀ння, при̇̀мхи; (затѣи) — ви̇̀тінки (Харьк.). *Це все дівочі витінки.*

Капюшонъ — відлòга; (— шуточно) — богорòдиця; (— въ Подольск. г.) капа̀; кòбка (Полт.).

Карабкаться — дра̀батись, спина̀тись.

Карастель (птица) — деркач. *Kallus crex.*

Карауленье — стережѐння: вартува̀ння (Правоб.)

Караулъ — сторòжа, калаву̀р; ва̀рта (Правоб.).

Карикатура — потвора.

Карманъ — кишѐня.

Карнизъ — карни̇̀з; кару̀нки (Харьк.).

Картинки — ку̀нштики, малю̀нки.

Картофель — картòпля; (мѣстами) — барабòля, бу̀льба; (— въ Галичинѣ) — земня̀к. (*Бульбою* называють преимущественно — земляные груши *Helianthus tuberosus*).

Карусель — рѐлі (Каневс.); крутёлка (Полт.) (Устраивается карусель обыкновенно зимою на льду).

Касатикъ (раст.) — півники; *Iris germanica, hispanica etc*; лілиас, чоловічий вік. *Hemeroeallis flava.*

Касаться — торка̀ти, черка̀ти.

Катать (бѣлье)—качати.

Кататься (на льду)—ковзатись, човгатись.

Катиться—котитись, точитись. *Так з гори й поточивсь.*

Католикъ—кателик.

Католичество- кателицтво.

Кафтанъ—каптан, жупан.

Качать—хитати; (на качеляхъ)—гойдати: *Гойда, гойдосі, свині в горосі. Да ще не всі,—половина в овсі* (припѣвъ при качаніи); (—ребёнка въ колыбели)—колихати.

Качаться—хитатись. *У мене зуб хитаеться, треба б вирвати*; (—на качели) — гойдатись, віхатись, хитатись; (—на доскѣ или бревнѣ)—у переваги грати; (—болтаться)—тіліпатись, мотатись, мотлятись. *Що то у тебе ззаду тіліпаеться (мотляется)?*

Качель—вішалка (Конот.); гойдалка, колиска (Полт.); релі (Рацом.)

Кашица (жидкая)—куліш, кулешик.

Кашлять—кашляти, кахикати, бухикати.

Квартира кватеря, кватира.

Квартировать (жить осѣдло) — домувати?

Квасцовый—галуновий.

Квасцы—галун.

Квашня (кадка, гдѣ разтворяютъ тѣсто)—діжа.

Кегли—краглі, краклі, скраклі.

Кибитка—халабуда.

Кинуться—кинутись, метнутися; (—чтобы навѣдаться) — шатнутись; (—ринуться толпою)—гунути.

Кіотъ—божниця, божник.

Кипятокъ—окріп, укріп, вар, кипень (Черн. Кон.) *Каторжна баба собаку варом ошпарила.*

Кирпичина—цеглина.

Кирпичникъ—цегельник.

Кирпичъ—цегла.

Кисетъ (для табаку)—капшук.

Кисея (грубая) - серпанок.

Кисловатый—кисляний, кисловатий.

Кислый - кислий; (очень кислый)—кислючий.

Кисть (руки)—кисть; (—виноградная)—гроно; (- къ снурку, поясу)—китиця; (—рисовальная) — пензель, пензлик; (—для дёгтю, мазилка)—квач; (—штукатурная) - віхоть, віхтик; (—кукурузы)—початок, китаг.

Кишнецъ (раст.)—коляндра. *Coriand rum cativum.*

Кладовая—комора, чулан; (для съѣстныхъ припас.)—хижа; (для овощей въ Полѣсьи, отапливаемая зимою)—стебка, стебочка.

Кладьбище—кладовище, могилки; гробовище (Кіев. Васильк.).

Клеваніе—дзюбання, клюкання.

Клевать дзюбати, клюкати, клювати.

Клевета—наклеп, навидсть (стар.).

Клей (столярный)—корюк, карук.

Клеить (столярн. клеемъ)—каручити.

Клеймить—клейнити.

Клеймо—клейнò.

Крикнуть—гукнỳти, клйкнути, поклй-кати.

Клокотать (о водѣ)—клекотіти, буль-котà і)ти.

Клонить—хилйти.

Клопъ—блощйця.

Клубника—полунйця.

Клыки—йкли.

Клѣтчатый (о матеріи)—кратчàтий, картàтий, з перèтичками. *Купйла бі-лу хустку з червоними перèтичками.*

Клювъ (птичій)—дзюб.

Клюква (раст.)—журавлйна *Vaccinium oxycoccos.*

Ключница—господйня.

Ключъ—ключ; (—источникъ)—жèрело, джèрело; (—кое-какъ оправленный)—кринйця, кирнйця.

Клясться—клàтися, присягàтися, заприсягàтися.

Клятва—клятьбà.

Кляча—шкàпа.

Кнутовище—пỳжально, пỳжало.

Кнутъ—пỳга, пỳжка, батіг, батіжок, малахàй, батỳра; (длинный, пастушій)—байбарà (Екат. губ.)

Коверъ, коврикъ—кйлим, килимèць (Лѣвоб.);. кобèр, кобèрець (Вол. Овр.) (—узкій)—кòця (Харьк.); верèта, верèтка (Под. губ.) Преимущественно такъ называются тонкіе тканые ковры. Слово это напоминаетъ слав. *вретище.*

Ковылъ (раст.)—кійло (Херс. Ан.); тйрса, ковилà. *Stipa pennata.*

Ковырять—корпàти, колупàти, копирсàти.

Когда—колй; (когда нибудь)—абй коли, коли нèбудь; (когда то)—колйсь.

Когти—кігті; пàзури (П: авоб .

Кое (гдѣ)—де не де; (кое какъ)—абй як; (кое кто)—дè хто; (кое что)—дещо, здебільша; (кое куда)—дè кỳди.

Кожа—шкỳра, шкỳрка; (—сыромятная)—лиштвàрь, сирйця; (—лошадиная)—шкаповинà; (—выдѣланная воловья) товàр, юхта; (—выдѣланная телячья)—вйросток; (овечья съ шерстью)—смỳшок; (—новорожден. ягнятъ)—вйпороток; (кусокъ кожи)—шкурат, шкуратòк.

Кожевникъ—чинбàр, кушнір, кожемàка.

Козелъ (племенный)—цап; (—выложенный)—перч (Херс. г.).

Козій—козàчий.

Козлиный—козлàчий.

Козодой (птица)—лèлик, лелàк (Полѣс.); сплюха, дремлюга (Черкас.).

Козырь (въ картахъ)—світка.

Колдовать—ворожйти, чарувàти.

Колдунъ—ворожбйт, чарівник, характèрник, знàхар, відьмак; відьмàр (Влад. Вол.).

Колдунья—чарівниця, ворòжка, знахарка, відьма.

Колебать—хитàти; (колебаться)—хитàтися, коливàтися. *Не білая билйночка въ полі коливається* (Укр. пѣсн. Рубца);

(о вѣтви, а въ перен. смыслѣ — быть не твердымъ)—**хвіятися**; (—нерѣшаться) —**вагатися**; (—болтаться)—**тіліпатись**; (—о колыбели)—**колихатись**.

Колесникъ—колодій.

Колесный—коліщатий.

Колесо—колесо, коло; (уменьш.)—коліщатко.

Колика (болѣзнь)—колòття.

Колкій (о словѣ)—уразливий.

Колодка (на сапогъ)—копиля.

Колоколъ—звін, дзвін; (уменьш.)—дзвонòк, дзвòник. (Колоколовидный)—звончатий.

Колокольня—дзвіниця.

Колонистъ—осàдець (книж.); (—первый изъ новосельцевъ)—осàдчий.

Колонна—слуп, стовп (въ Кіевѣ монастырь *Миколо-Слупскій*, такъ названъ по колоннообразной архитектурѣ главной церкви).

Колосъ (ржи и т. п.)—кòлос; (проса)—вòлоть.

Колотушка—довбèшка.

Колоть—шпигàти, штирхàти, штиркàти, шпèнити, колòти.

Колъ—кіл, кілок; (собир.)—кілля; (тонкій)—тичка, тичина.

Колыбель—колиска, люлька.

Кольцо—кільцè, пèрстень, каблучка.

Колѣни—коліна, кòлішки. *Став на вкòлішки.*

Комета—мегла (Черн.); віха (Херс.).

Комкать—бгàти. *Помагай Божа Мàти коровай бгати. Зобгав у жмèню.*

Комната—кімнàта,ківнàта, покій, гòрниця, світлиця.

Комнатный—хàтній.

Компанія (общество)—дружина.

Компаньонъ—товàриш; (—по торговлѣ и т. п.)—спільник.

Комъ, комокъ—груда, грудка. *Цур дурня, да масла грудка* (Квітка); —(изъ глины или земли—валёк.

Конвой—вàрта (Правоб.).

Конвоировать—вартувàти (Прав.)

Конецъ—кінець, послідок. *На послідок він сказав.*

Конечно—аджèж, авжèж, таджèж; пèвне (Радом.); а пèвна річ (Васил.)

Конопель—конòпля; (—сѣмянная) —мàтірка; (безсѣмянная—дёрганцы) —плòсконь; (—вытрепанная т. е. пенька)—прàдиво.

Конфузить—сорòмити; (конфузиться)—сорòмитись, стидàтись.

Конфузно—неàково, сòромно.

Конфузъ—сòром.

Кончаться (оканчиваться)—кінчитись; (—умирать)—конàти.

Конюшня—стàня, стàйня (Правоб.).

Копаться (медлить)—валàнтатися; (—возиться съ чѣмъ) —копошитись, гомозитись, гузàтись (Екат.).

Копить (деньги)—збивàти (гроші).

Копна (сѣна)—копиця; (—хлѣба) копà.

Копчикъ (птица)—кòбець, кібець. *Falco apivorus.*

Копытъ (лошади)—копито; (вола или овцы, т. е. раздвоённый)—ратиця.

Копье—спис.

Копьевище—ратище.

Коренная (лошадь)—голобельна.

Коренной (зубъ)—кутній (зуб).

Корзина—кошалка; кошовка (Харьк.).

Корка (хлѣба)—скоринка.

Корма (на суднѣ)—демен, гуза.
Ой сидить козак да на демені (Макс. Укр. пѣсн. 81).

Кормить — годувати; (—лошадей или воловъ въ дорогѣ)—попасати.

Кормчій, т. е. рулевой—стирник.

Один стирник сам керує,
Весь корабель управує (Дума гет. Маз.)

Кормъ—корм; (—зерновый для лошадей)—оброк; (сѣно или солома) для лошадей и всякаго скота, а также подножный кормъ)—паша.

Короткій—короткий; (о верхней одеждѣ)—куций.

Корчи—перелоги.

Коршунъ (птица)—шуляк, шульпіка, коршик (Радом.).

Корыто—корито; (большое круглое для мытья бѣлья)—балія; (небольшое, въ которомъ въ Новороссіи дается рабочимъ горячая пища)— ваганкй. Тѣ самые, изъ которыхъ къ удивленію Текелія, ѣли Запорожцы, сказавшіе: *Ви істе з блюда да худо, а ми з корита—до сита.*

Косматый—кошматий, кудлатий, волохатий; (—длинно-волосый, только о человѣкѣ)—патлатий; (о курахъ, гусяхъ)—пелехатий.

Косноязычный (заика) — недоріка, заіка.

Коснуться—торкнутися.

Косоглазый—зизоватий.

Костеръ—стут, бурт.

Костистый—кощавий.

Костоѣда (болѣзнь)—гостець.

Костыль—милиця.

Кость — кістка: (уменьш.) — кісточка; (увелич.)—костомаха, костомара.

Костюмъ—убрання.

Косьба (сѣна)—косовиця.

Косякъ (оконный)—лутка; (—дверной)—одвірок.

Котелъ (мѣдный)—мідень; (—чугунный—казан; (—безъ ручки въ видѣ горшка)—чугун, чавун, ваган, ваганок (Волынск.).

Котловина—макітра (Херс.); макортить (Хар.).

Котомка—торба, торбинка, торбочка, торбешка, сума, сумка, сунка (Піск.).

Котъ—кіт, (увелич.) котюга; (уменьш.)—котик; (ласкат.)—котусь.

Кофта—юпка, юпчина; на мѣху)—кожушанка.

Кочерга (желѣзная) — кочерга, кочережка; (—деревянная —коцюба.

Кочережка (капусты)—качан.

Кочки (замёрзшей грязи)—груда; (отсюда Декабрь—*Груденъ*).

Кошелекъ (для денегъ и табаку)—кан-

шу̀к, капшучо̀к; (—для денегъ только) —калита̀, калѝтка, габза̀; (для огнива и тру̀ту, четырехугольной формы — гаманѐць.

Кошка—кішка; кітка (Гал. Вес. - Хот.) (уменьш.) — кішечка; (ласк.) — кѝця; (котенокъ)—кошеня̀, котеня̀ (Вол).

Кощунство—блюзнірство (книж.).

Край (стола, крыши и т. п.)—край, бѐрег. *Поставив пляшку на самім березі столу: ще звалиться*; (—острый—доски, линейки)—руб, бриж. *Ударився об двери, об са̀мий руб;* (—блюда, тарелки —ободок, залом)—поля̀; (поля шляпы) —кря̀си; (край судна, бортъ)—обла̀вка; (—страна) — край, краї̀на, сторона̀, па̀лѐстина.

Крайне—навмір, гірко. *Гірко треба.*

Крайность (критическое) положеніе— приту̀га. *У такій притузі мусивь воліє прода̀ти*; (въ крайности)—всвіті, на світі (употребл. только для выраженія отчаянія): *Що мені в світі робйти!*

Кранъ—крант, ру̀лка.

Красиво—га̀рно, го̀же.

Красивый—го̀жий, пригожий, хоро̀ший, га̀рний, вродлѝвий; огрядни̇й (Под.); (сравн. ст.) — кра̀щий, га̀рніший.

Красить—кра̀сити, мастѝти; (—разкрашивать)—малювати, малевати; (— матерію)—краси̇ти, хварбова̀ти; (—украшать)—краси̇ти, скраша̀ти. *Такі воли увесь гурт скрасять.*

Краска — масть, кра̀ска, хва̀рба, ба̀рва?

Красноватый—червона̀стий.

Краснота—краснина̀?; (на тѣлѣ)—красно̀та.

Красный—черво̀ний; (—уголъ въ избѣ) —по̀куть.

Краснѣть—червоніти.

Красота—краса̀, вро̀да (Шевченко); огра̀да (Под. Піск.).

Краткій—коро̀ткий, недо̀вгий.

Крашенный—малёваний, помалёваний; (о матеріи)—хварбо̀ваний, кра̀шений.

Краюха (хлѣба)—окра̀єць, окра̀йчик.

Кредиторъ—вірщак, вірник?

Кредитъ—віра; (въ кредитъ)—на віру на віру.

Крестины—хрестѝни; (—другой день крестинъ) похрѐстини (Вол губ.).

Крестить—хрестѝти.

Крестникъ—хрещѐник.

Крестница—хрещѐниця.

Крестный—хрѐстний, хрещѐний. *Хрещений батько.*

Крестообразно—перѐхрестям, на̀хрест.

Крестообразный—крижа̀стий, хресча̀тий. *Хресчатий барвінок.*

Крестъ—хрѐст.

Крестьянинъ—кріпа̀к.

Крестьянство—кріпа̀цтво.

Крессъ-салатъ (огород. раст.)—жируха̀ *Lepedium sativum.*

Крещеніе (праздникъ)—хрещѐння, водо̀хрище.

Крещенный—хрещѐний; (—изъ евреевъ)—ви̇хрест, перѐхрест.

Кривизна—кривина?

Крикливый—криклйвий, верескливий.

Крикнуть — крикнути, гукнути, гуконути, заволати, зарепетувати.

Крикъ—крик, галас, репетування, ревет, верескъ; (—многихъ голосовъ)—крикнява (Харьк.) *Там така крикнява, свиснява.*

Кричать—кричати, гукати. *Ганчар голомозий, по улиці горшки возить. Его жінка глуха, та погоршки! гука.* (—подымать содомъ)—галасувати, репетувати. *Кричить баба репетує!—ніхто ei не рятує*; (—во всю глотку)—зіпати. *Да що ти зіпаеш? Нікого не дозовесся.*

Кричать (подавать голосъ, о волахъ)—ревти, мугікати; (—о овцахъ)—мекати; (о собакѣ)—гавкати, висчати, скавчати, дзявкати, гарчати; (—о кошкѣ)—мъяукати, нявкати, муркотіти; (—о свиньяхъ)—хрюкати, висчати, квікати, кувікати, кургікати; (—о сорокѣ)—скрекотати; (—о воронѣ)—кракати, карката; (—о уткѣ)—кракати; (—о гусяхъ)—гегетати, кгелкгати, гоготати; (—о лягушкѣ)—квакати, кректати, куматі; (—о курахъ)—сокотати, кудахкати. *Кури сокочуть, у міх не хочуть* (побасенка); (—о насѣдкѣ)—квоктати; (—о кукушкѣ)—кувати; (—о воробьяхъ)—цвірінькати; (—о сверчкѣ)—цвіркотати; (—о пѣвчихъ птицахъ)—щебетати; (—филинѣ) пугати; (—о индюкѣ)—белькотати; (—о голубѣ)—буркотати; (—о журавляхъ)—курлюкати; (о орлахъ)—клекотати, буркотати. *Клекіт орлячий. Вилітали* (орли), *буркотали; роскоши шукали* (Пѣснь).—(—о лебедяхъ)—ячати.

Кровать—ліжко.

Кровля—стріха, дах; покрівля (Нечуй).

Кровь — крова, крів, крівця, мазка; (—преимущественно о животныхъ)—руда. *Треба коневі руду пустити.*

Кроликъ—кріль, трусик; (—самка)—кролиця.

Кромка (сукна)—крайка.

Кромѣ—окрім, окромѣ, опріч, поминмо.

Кротъ (живот.)—кріт; потурай (Харьк.).

Кроха, крошка — крихта, крихотка, крішечка; (—множ.)—окрушки, кришки.

Крошечный—малюхний, малюсенький.

Крошить—кришити, сікти; (—о капустѣ)—шаткувати.

Круглолицый—кругловидий.

Кругомъ—вокола, навокола, круг, округи, навкруги, звідусіль; обертом (Хар. г.) *Так нездужаю, що й годі! у пьятах—шпиг, шпиг, а голова обертом йде* (Харьков. губ.) *Тут болото звідусіль. Круг его горить усе, а він байдуже. У тім Луцьку усе непо-людську: навоколо вода, а по середині біда* (Посл.).

Кругъ, кружокъ—коло, обід, обідець. *А так станьмо всі в коло* (Пон. Закр. (въ кружокъ)—кружкома.

Кружка — кухоль, кухлик, кандвка. *Куплю тобі гарнець меду, кановочку пива*; (—жестяная)—бляшанка (Прав.); (—для денегъ, церковная)—карнавка (Лѣвоб.).

Крутизна — крýча; стромà (Харь.); (обрывъ, провалье) — бескèдина, (множ). бèскети (Екат.)

Крылатый — крилàстий.

Крыжовникъ (раст.) — àкгрус; веприна̀ (Гал.)

Крыльце (— безъ навѣса) — рундýк; (— съ навѣсомъ) — кгàнок.

Крылышко (уменьш. отъ крыло) — крильцè.

Крыса — пацю̀к, щур.

Крыша — дах, верх; покрівля (Нечуй); (— выступ крыши) — стріха; (— широкій выступъ па аршинъ и болѣе) — піддàша.

Крышка (всякая вообще) — пòкришка; (— деревянная круглая, напримѣръ на *діжі*) — віко. *А сажають коровай в піч из віка* (Метл. пѣсн. 160).

Крѣпительный — кріпýчий.

Крѣпкій — міцнѝй, здорòвий; (— сильнаго сложенія, о человѣкѣ) — кремèзний. *Кремезний дід. Здоровий морòз.*

Крѣпко (сильно) — міцно, здòрово, дуже. (— держать) — цýпко (тримàти).

Крѣпнуть (о грязи, растворѣ глины и т. п.) — клàкнути, тужàвіти, коржàвіти.

Крюкъ, крючокъ (желѣзный, напр. у — удочки) — гак, гачòк; (— у платья) гаплѝк, гапличòк; (— у дверей) — зàщіпка; (— деревянный) — карлю̀ка, карлю̀чка, закарлючка, клюкà, клю̀чка.

Крючковатый — карлючковàтий.

Кстати — нàруч, о пригòді, припадàе, випадà. *Не випада тепер казати про се.*

Кто? — хто? (кто нибудь) — аби хто, хто нèбудь.

Кувшинъ (глиняный) — глек, глèчик; (уменьш.) — глетя̀ (Харьк.); гладѝшка (Полѣсье); (— для молокà безъ рýчки) — рѝнка (Херс. Анан.); (бутылкообразный или глиняная бутылка) — бàнька; (— шаровидная глиняная банька) — жбан.

Куда? — кудѝ? (куда нибудь) — абѝ кудѝ, абѝ-де; (куда то) — кудѝсь.

Кудри — кýчері.

Кудрявый — кучеря̀вий.

Кузнецъ — ковàль.

Кузнечикъ (насѣк.) — кòник; прýзик (Херс. г.).

Кузница — кýзьня, ковàльня.

Кузовокъ — кòшик (Черн.); кошàлка (Полѣсск.).

Кукишъ (шишъ) — дуля; хвикга.

Кукла — ля̀лька.

Кýколь (плевелы) — кукіль. *Agrosthema githago.*

Кукушка (птица) — зозýля.

Кулекъ (свертокъ, узелокъ) — клýнок.

Купеческій — купèцький.

Купленный — купòваний, кýплений.

Куполъ — баня, мàківка.

Курганъ (насыпной) — могѝла; (— естественный) — шпиль, шпілёк, бугòр; (— песчаний, передвижнòй) — кучугýра.

Курильщикъ (табаку) — курèць, курѝй. *Коли курець, то май кресало й гаманець.*

Куриный — кýрячий.

Курить (трубку)—палйти (люльку).

Курица—кўрка, кўрочка.

Курносый—кирпатий, кирпа.

Кўртка - (камзолъ)—сердак, сердачина? (—на бараньемъ мѣху)— кажанок?

Курчавый—кучерявий.

Курятникъ (въ избѣ)—кўча; (—перевозной)—койка (Хер. губ.), коець (Под. губ.).

Кусокъ—кўс, кусок, кавалок; шмандѐлокъ, ковѐлок (Харьк.); (—отрѣзанный) —шмат, шматок, (собир.)—шмаття. *Ото й їжа моя: хліба ковелок, та сала шманделок. Вирвав кусок мьяса. Шматок хліба.* (—полужидкаго или крохкаго)—грўдка, грўдочка. *Цур дурня и масла грудка* (Квітка). *Грудочку кашки, кільце ковбаски.* (—только крохкаго)—дріобк. *Дрібок соли.* (—чего либо плоскаго: землі, матеріи т. е. лоскуть)—клапоть, клаптик.

Кустарникъ—чагарь.

Кустистый—кущоватий.

Кустъ—кущ, кўщик.

Кутежъ—гульна.

Кутерма (безпор.)—гармидер, (шумъ)—буча, (—суматоха)—сумяття.

Кутила - гульвиса, бражник? гультай. *Ніхто не винен сама я, сама я! Що полюбила гультая, гультая! Гультай не робить, тільки пье, тільки пье* (Народ. пѣснь).

Кутить—гуляти. *Загуляв тепер мій чоловік на цілий тиждень.*

Кухарка—куховарка.

Кухня — пекарня, поварня (Лѣвоб.).

Куча—кўча, кўчка, купа, купка, валяв (Піск.); (—людей)—громада, куча. *Куча народу.* (—нестройная или неотвѣяннаго хлѣба)—ворох.

Кучеръ—візник.

Кушанье—страва, потрава.

Къ (предл.)—ик, к, до. *Ну тебе к бісу. По дорозі ик селу. До попа діло маю.*

Л.

Лавка—крамниця (книжн.).

Лагерь—табор, стан, кіш, (родит.)—коша.

Ладонь — долоня; (уменьш. множ.)—долошки.

Лазейка—вилазка, пролазка. *Свині в городі, мабуть десь е вилазка.*

Лазить—лазити, повзати.

Лазурный—блакитний.

Лазурь—блакит, блакиття.

Лай—гавкання, гавкотна, брех?

Лакей—пахолок.

Лакомиться—ласувати; (—зариться)—квапитись.

Лакомка (мужчина)—ласун; (—женщина)—ласуха.

Лакомо—ласо.

Лакомства ласощі, присмаки.

Лакомый—ласий.

Лапти—постоли; (—мочальные)—личаки; (—кожанные)—ходаки.

Лапушникъ (раст.) - лопу̀х. *Aretium lappa.*

Лапша (кушанье)—ло̀кшина.

Ларчикъ—скрѝнька.

Ласкаться—ла̀щитись, ла̀ститись.

Ласково—ласка̀во.

Ластикъ (матерія)—кита̀йка (Піск.).

Ласточка (птица)—ла̀стівка.

Лахмотья—лахма̀ни, лахміття.

Лаять (о собакахъ)—бреха̀ти, га̀вкати.

Лгать—бреха̀ти.

Лгунишка - бреха̀чка.

Лгунъ—брехун.

Лебеда (раст.)—лобода. *Chenopodium atriplex.*

Легкій—легкий; (удобоисполнимый)—ла̀твий (Правоб.)

Легко—лѐгко, легѐнько; (—удобоисполнимо)—ла̀тво (Правоб.); (легче)—легш, лѐгше.

Легковѣрный—ймовірний (Піск.)

Легкомысленность—пусто̀та.

Ледникъ—леднѝця, лёдо̀вня.

Лезвіе—лѐзво, гострі̀є! (Полт.).

Лекарство—ліка, зва̀дібъя.

Лелѣять—голу̀бити, милува̀ти; пестѝти, пестува̀ти (Закр.). *Цілувала, милувала, ик серденьку пригортала* (Пѣснь). *Іосифъ святый ся радуе, що на руцяхъ Бога пестуе* (Колядка, Закр.).

Лента—стёжка, егёнжка, бѝнда (Правоб.); (—шелковая)—кіндяк, скинда̀чка; (—вплетаемая въ косу)—кісня̀к, скіндячок; —(широкая бумажная)—стрічка.

Лепёшка - бала̀буха, бала̀бушка.

Лесть—лестощі?

Летѣть—летіти.

Лечь—лягтѝ.

Лещъ (рыба)—лящ.

Лжецъ—брехун.

Ли (частица)—чи? (Ставится всегда впереди слова. (Правда ли?)—*чи правда?*

Либо—або̀. (Либо я, либо ты)—*або я, або ти.*

Ливень (сильный дождь, продолжительный)—за̀лива; (—непродолжительный)—ту̀ча (Херс. Ан.).

Лилія (раст.)—ліліяс. (Lilium). (*Ліліяс* называютъ также раст. *Hemerocallis flava*).

Лимонъ—лимо̀на; цитрѝна (Правоб.)

Линёкъ (туго свернутый платокъ въ видѣ плети)—джгут.

Липкость—липу̀честь.

Литвенный—листва̀ний; (—широколистый и густолистый)—листа̀тий. *Листата липка* (Пѣснь, Закр.).

Литаврщикъ—до̀вбиш.

Лить—лѝти; (—о жидкихъ кушаньяхъ)—сѝпати. *Подсип ще борщу.* (Литься)—лѝтися; (—струею)—цебеніти; (—струею и сильно)—дзюрча̀ти, дзюркотіти. (Предполагается, что такъ сильно льется, что даже звукъ паденія слышенъ, или могъ быть слышенъ). *Крівця аж дзюрчи̇ть.*

Лишать (преимущественно жизни) — збавляти.

Лишить—лишйти; (—ума) — обеглуздити. *Який вас обезглуздив кат?* (Энеида). (Лишиться чего)—збутися, збавитись; (—имущества)—рішйтись. *Усёго рішивсь*; (—чувствъ)—зомліти, омліти; (—довѣрія)—поневірытись, (—ума)—обезглуздіти, збожеволити, здуріти, зсунути з глузду.

Лишній—зайвий, лишній, залишній.

Лишь бы—абй, абйб, абй-то, колйб тільки; (лишь бы гдѣ)—абй де; (лишь бы то)—абй то.

Лихо (нарѣчіе)—хвацько.

Лихорадка—трясця, лихоманка, пропасниця, поганка (Полт.); лихорадка; хиндя (Правоб.).

Лице—твар, вид, лицѐ; (—рожа)—пика; пицьра (Харьк.).

Лично—осóбно. *Я се чув осóбно.*

Лобъ—чоло, лоб.

Ловкій--ручий, меткий; зручний (Правоб.).

Ловко—ручно, зручно, хвацько.

Ловушка—западня.

Логовище—берліг; мирлуга (Сѣв. Черн.) логово, лог.

Лодка—човен; (—парусная, въ Херсонѣ) —шаланда; (—большая длинная)—дуб; (—выдолбленная изъ цѣльнаго дерева) —душогубка; (—легкая на Днѣпрѣ)—чайка; (—весельная большая для прибрежнаго плаванія въ морѣ)—карбас.

Ложиться—лягати.

Ложь—брехня.

Локать—глохтати.

Локоны—кудеді.

Ломать—ламати, трощити.

Ломоть хлѣба—скибка, шматок; (—на языкѣ нищихъ)—минтус.

Лопаться—лопатися, пукатися, репатися, тріскатися.

Лопнуть—луснути, лопнути, тріснути, репнути. *Земля від посухи порепалась.*

Лоскутъ—клапоть, клаптик.

Лоскъ—поліск.

Лосниться (отливать чѣмъ)—поліскуватись, виліскуватися.

Лохань—ночви, ночовки.

Лугъ—полог; (—преимущественно заросшій лѣсомъ)—луг; (—поемный)—лука; (—близь города)—оболонь, болоня.

Лужа—калюжа, ковбаня, ковбанька, ковдобина (или *колодовбина*, т. е. яма, выдолбленная колесами. Сухая колодовбина называется—*колевина*).

Лукавый—облудний. *Облудна мова* (Закр.).

Лукавство—облуда (Закр.).

Луковица (лукъ раст.)—цибуля.

Лукошко (кузовокъ изъ рогозы)—кошик (Черн. г.,—родъ сакъ-вояжа для покупокъ на базарѣ); (—изъ тонкихъ дранокъ)—кошалка (Полѣсье).

Лучезарный—променистий (Закр.).

Лучина—скалка, лучина.

Лучшій—кращий, луччий; ліпший (Прав.).

Лучъ—промінь, (множ.)—проміння, па-

руси (Харьк. и Конст.). *Сонце па̀руси напускало.*

Лущить (орѣхи)—лу̀скати; (—сѣмечки) —луза̀ти.

Льгота – вольго̀та, пільга.

Льдина крига.

Льнуть—тулѝтися, пригорта̀тися, лѝнути, горну̀тися.

Льстивый—улѐсливий, облѐсливий?

Льстить (подольщаться)—підлѐщуватися, підсипа̀тися, ласи підпуска̀ти; (льститься, зарпться) — ла̀ситись, ква̀питись. *Ні, не квапся, ні чим не поживишся. Поласився на чуже добро.*

Лѣвша—шульга, лівша.

Лѣзть (ссорить я)—сікатись, нала̀зитись, лізти; (—на четвереньках)—рачкува̀тись.

Лѣниться—лінува̀тися, ледащіти.

Лѣнтяй—гульта̀й, лѐжень, леда̀й. *Сказано ледай, тільки спить, да лежить.*

Лѣнтяйка гульта̀йка.

Лѣнь—ліноші.

Лѣпить—ліпѝти.

Лѣса (подмостки) — рештува̀ння, рештуно̀к.

Лѣстница (неподвижная т. е. ступеньки)—схіцці;(—передвижная)—драбѝна; (—небольшая, что кладется по бокамъ простого воза)—полу̀драбок.

Лѣсъ—ліс, лісок; (—огромный)—пуща (—непроходимый, дѣвственный)—нѐтря; (—небольшой т. е рѡща)—гай, гаѐк; (—дубовый) дубро̀ва; (—хвойный)—бор, боро̀к; (—березовый)—березня̀к; (—кустарниковый)—чага̀р, чагарнѝк; (—рѣдкій)—стерлѝця; (—вырубленный)—зруб.

Лѣтнее—яя (жилье, дорога)—літня̀к.

Лѣто—літо; (уменьш.)—літечко; (каждое лѣто)—літо-кріз-літо; (лѣто проводить, о людяхъ и животныхъ),—літувати.

Лѣтомъ (лѣтнею порою)—влітку, облітку, в літі, літнеї доби, літом.

Лѣченіе—ліки, лікува̀ння (Ніс).

Любезничать—лица̀тися, жениха̀тися.

Любезно (любовно)—любъязно.

Любезный—любий.

Любимый—коха̀ний.

Любить (кого)—коха̀ти, любити; (—что или что дѣлать?)—любити. *Коха̀ дівчину; любить горілку, а пьяний любить співати.* (—Другъ друга)—любѝтися, коха̀тися.

Любовникъ—полюбо̀вник.

Любовница—полюбо̀вниця, коха̀нка.

Любовь—коха̀ння, любо̀ва; (—сильная —любощі.

Любопытный—ціка̀вий.

Любящій—любъячий,коха̀ючий;(—врать) —брехлѝвий; (—гулять, кутить)—гуллѝвий; (—драться)—драчлѝвий; (—дѣлать вредъ)—па̀косливий; (—лаять, о собакѣ)—брехлѝвий; (—лягаться, о лошади)—бриклѝвий; (—бодаться, о скотѣ)—битлѝвий; (—кусаться, о собакѣ)—куслѝвий; (—плакать)—плаксѝвий, пла̀кса; (—проказить, о кошкѣ, собакѣ)—шкодлѝвий; (—пѣть)—співу̀чий; (—что либо)—охо̀чий (до чого).

Людской—людськйй, людяний, чол вічий. *Чоловічий вік.*

Ляганіе (ногами)—брикання, віхання, брик. (*Брик* иносказательно значитъ капризъ). *На ёго брик напав.*

Лягаться (о лошади)—брикатись.

Лягушка—жаба, ропуха.

Ляшка—седнб?

М.

Магазинъ—гамазея (Скороп. Закр.).

Мазать—мастйти, мазати; (—жирнымъ)—шмарувати.

Мазилка (для смазки колёсъ дегтемъ)—квач.

Мазь—масть

Май (мѣсяцъ)—Травень (Осн. 1862 г.).

Маисъ—кукуруза (повсюду, напр. преимуществ. Хер. г.): пшенйчка, пшінка, початкй (Черн. Полт.); кілкй, кіяхй, кійкй (Полѣсье).

Макушка—тімъя, тіммя.

Мало—трохи, мало, небагато, трошки; (мало по малу)—потроху, зпоквола.

Малолюдный—велюдний.

Малосильный—недужий, кволий, млявий, несйльний.

Малоумный—недоумок.

Мальчикъ—хлопець, хлопчик; хлопчак (Под. Вин.); (уменьш.)—хлопъя, хлопча, хлопчатко; (—прислужникъ)—пахолок, пахола, пахолятко; (мальчикъ съ пальчикъ)—півхлопъяти.

Малютка—маляшко, малюк; (собир.) малеча.

Маменька—мама; (зват. пад. мамо! мамо!); матінка, матуся, мамуся, неня, ненька; мамця (Прав.).

Манеръ (образецъ)—кштальт, взір. *Той Ляшок збудовав собі палац на кштальт замку.* (—Способъ)—роб, побит). *Яким би то робом (побитом) роздобути грошей?*

Манить—манйти, вабити, надити?

Марать—мазати, каляти. *Чим то ти чйсту сорочку замазав?*

Маргаритка (раст.)—стокроть. *Bellis perennis.*

Мартъ (мѣсяцъ)—Березіль (Осн. 1862).

Маска—личина.

Маскарадъ—маскара (Павл.)

Масло (скоромное)—масло: (—постное)—олія; (—деревянное)—олива.

Маслобойня—олійня, *олійниця*

Масляница—масляна, масниця, масна неділя.

Масляный (жирный)—масний, масляний. *Слова масні, а пироги посні* (Посл.).

Масса—купа, громада.

Мастерить—майструвати. *Що він там майструе?*

Мастерская (живописца)—малярня.

Мастерски (искусно)—майстерно, штучно

Мастеръ — **майстер**; (— искусникъ) —**мастак**.

Масть (животныхъ)—**масть**. (Здѣсь я перечисляю названія только тѣхъ мастей животныхъ, которые поукраински иначе называются, какъ по русски) (—о лошади, сѣро-буланый)—**мишастий**, (— темносѣрый, съ просѣдью) —**шпаковатий**; (— пѣгій) — **строкатий**; (—вороной) — **вороний**, **карий**; (пепельно-сѣраго цвѣта съ черными пятнышками) — **дереш**, **дерешуватий** (Волынск. губ.); (—о волахъ, сѣрый)— —**половий**, **попелястий**. *Ой воли ж мої, ой полòвиі!* (пѣснь). *Лисичка подала у суд таку бомагу, що бачила вона, як попелястий віл, на панськїй винниці, пив як мошенникъ брагу....* (Гребенка). (—О волахъ, темно-рыжій) — **мурий**;(— темнорыжій съ черными полосами) — **муругий**; (—о лошадяхъ, собакахъ, рыжій) —**рудий**; (—о свиньяхъ, черная съ бѣлою поперечною полосою)—**періста**; (—о курахъ, рябая) — **зозуляста**; (—о гусяхъ, желтосѣрый)—**гливий**, **загливистий**.

Матерія (язвенная)—**гній**.

Материкъ—**суходіл**.

Матка (анат.)—**матка**, **ураз** (Волын. г.), *uterus*.

Матовый (о стеклѣ)—**мутний**.

Мать—**мати**, **матір**; (—ласк.)—**матінка**, **матуся**, **неня**, **ненечка**: *Ой змилуйся, моя нене, біля мене хоч присядь* (Пѣснь). (Матушка)-**пані-матка**, **пай-матуся**.

Будь здорова, пай-матусю,
Обійдуся без Настусі (пѣснь).

(Матушкинъ сынокъ) — **мамій**, **мазун**, **мазунчик**.

Мачта—**щогла**

Мгла - **мла**, **имла**.

Мглистый—**имлистий**.

Мгновеніе —**хвиля**, **хвилинка**, **міть**. *В одну міть збігав до чоловіка* (Кіев. губ. Васильков.).

Мадальонъ—**личман**, **дукач**.

Медвѣдь — **ведмѐдь**, **ведмідь**;(уменьш.)— **ведмѐдик**.

Медленно — **поволом**, **нешвидко**, **повволом**.

Медленность—**гаяння**.

Медлительно—**бавно**, **забарно**.

Медленность—**бавіння**, **гаяння**, **гайка**, **баріння?** **валантання**.

Медлить—**баритися**, **гаятися**, **бавитися**.

Медовый—**медяний**.

Между—**меж**, **межи**, **між**, **поміж**, **проміж**, **посеред**. *Обірайте когось з посеред себе ватаманом.* (Между тѣмъ)—**тим часом**, **про те** (Полт.) *Ти казки слухай, а про те роби.*

Мелкій—**дрібний**,**дрібненький**; (—неглубокій, о водѣ) — **мілкий**; (— о посудѣ)—**плескатий**. *Плескàта талірка.*

Мелко (не крупно)—**дрібно**; (—неглубоко) —**мілко**.

Мелочь —**дрібота**, **дрібъязок**; (множ.) **дрібъязки**, **малость**, **малота?**

Мелькат (вдали) — **манячити**; (—объ огнѣ или о чемъ блестящемъ)—**маготіти**; (—быстро двигаться)—**шмигати**. *Щось шмигонуло перед очима.*

Мельникъ—мірошник; мукомѐл (Конст.).

Мельница—млин, млинок; (—вѣтряная простого устройства, обыкновенно кубической формы)—вітрàк; (—вѣтряная усовершенствованной конструкціи) —машина, підмашѝнок; (—конная)— —топчàк; (—водяная—съ наливнымъ колесомъ)—корчàк (Радом.), (съ подливнымъколесомъ)—підсубійник (Конст; підспідник (Радом.); (—дѣйствующая только весною) вешнàк; (—пловучая —наплавнѝй млин (на Днѣпрѣ);—пливàк (на р. Горині);—плавàк (на р. зап. Бугѣ); гончàк (на Сеймѣ); (—лѣсопильная) — тартàк; (—сукновальная) —валюша, валỳша (—желѣзоковальная) —гамàрня (Радом.); (—для выдѣлки крупъ — круподѐрня (Чер.), драч. (Херс. Ан.); (—для выдѣлки крупичатой мукѝ)—крупчàтка.

Мелюзга (мѣлкая рыба)—мулькà, мількà, молявка.

Мерещиться—верзтѝся, роїтися у голові. *Бознащо тобі роїться у голові.*

Мерзавецъ—пагàнець.

Мерзкій—гидкѝй, бридкѝй.

Мерзость—пòгань.

Мерлушка (кожа съ околѣвшей овцы)— мерлùця.

Мертвецъ—мертвàк, мерлàк, мрець, (род.) мерцà; (множ.)—мерці.

Мигать (глазами)—блѝмати, мигàти, лỳпати.

Мигомъ—мѝттю, вмах.

Мило (нарѣч.)—любо, любѐнько. *Любо дивитися.*

Милостивецъ (покровитель)—ласкàвець.

Милость—лàска, мѝлость *Коли ласка (милость) Ваша буде, то позичте мені грошей.*

Милый, милая—любий, (женск.) люба; коханий, кохàна. *А я дзюбі, моїй любі, черевички куплю* (Пѣснь). (—Возлюбленный, возлюбленная)—мѝлий, мѝла.

Мимо—поуз, повз, мѝмо; проз (Кіев. Васил.) *Їхав повз самісеньку хàту; їдь проз млин.*

Миндаль—мигдàлі.

Миновать—обминỳти, поминỳти, минỳти.

Минута—хвѝля, хвилѝна, часѝнка, часѝночка. *Дай мені голки на часинку (на хвилю).*

Миражъ—мàрево.

Мирить—мирѝти, годѝти. *Ходи лишень погоди їхъ, чого вони сваряться?* (Жить въ согласіи) лàдити, в ладàх жити,

Миръ—згòда, мир; злàгода (Павл.)

Мишура—блищàк (Піск.)

Младенецъ—дитѝна; (—неговорящій— немовлятко.

Млѣть—млѝти.

Много—багàто, багàцько, мнòго, сѝла, страх. *Страх скільки!* (Чаще *страх* употребляетсядля усиленіявыраженія)— *страх як багàто!*

Многолюдный—людний. *Людний базàр.*

Многоплодный (о деревѣ)—родючий. *Родюча груша.*

Множество—гѝбель, сѝла, безліч, багàто, багàцько, велѝкость, валàва? тьма

тьмучая. (Послѣднее выраженіе можно понимать *многое множество*, но первоначальное значеніе, забытое народомъ, вѣроятно означало высшее число, до котораго умѣли считать наши предки. *Тьма* значило нѣкогда 10,000: *дву тьму убіенныхъ* (зван.) тѐмник) слѣдовательно *тьма тмучая* могло значить— 10,000×10,000 или 100,000,000). (Многое множество)—тьма—тѐмрів». *Там людей—и сказано: тьма—тѐмріва!* (Харьк губ) (—множество чего либо непріятнаго)—до чо̀рта, до біса, до л ха, до ста чортів, чо̀ртів тиск. *И паньства чо̀ртів ти̇ск* (Гребенка).

Мнѣніе—ду̀мка, га̀дка. *Моя ґадка така̀, що тобі не трѐба б туди̇ ходи̇ти.*

Могильница (раст.)—барвінок. *Vinca pervinca.*

Могущественный—могу̀чий, могу̀тний потужний, си̇льний, ду̀жий.

Могущество—міць, си̇ла; (—военное — потуга. *Він має у совіті вели̇ку си̇лу. Велику міць узяла жидова, що усіх панів посіла.*

Можетъбыть—мо̀же,мо,ма̀будь:(даже)— а то мо̀же. *А то може ти у нас и переночуєш?*

Мозгъ—мізок, мо̀зок.

Мозолить (давить, натирать)—му̀лити. *Щось у чоботі мулить.*

Мокрота—вільготь, вохкість, мокрота̀.

Мокроты (отъ ка̀шля)— харкотина.

Молва—помо̀вка, сла̀ва, поголо̀ска, чу̀тка; (—дурная)—поговір.

Полюбила Петруся,
Поговору боюся (Пѣснь).

Про вовка помовка, а Москаль кобилу вкрав.

Молитвенникъ—молитво̀вник.

Молить—блага̀ти, вблажа̀ти, моли̇ти, самобо̀жити (т. е. именемъ Бога умолять. Конот.). *На силу усамобожила, шоб вернув гроші.*

Молнія—бли̇скавка.

Молодёжъ—молодпѐча, мо̀лодь, (—о животныхъ)—молодови̇к, (Хер. А.).

Молодечество—юна̀цтво.

Оставте се дурне юнацтво,
Панове виборне боярство (Энеида).

Молодечествовать — бадѐри̇тись, молодцюва̀ти.

Молодуха (молодая замуж. женщина)— молоди̇ця.

Молодцеватый--бадѐристий, бадѐрний.

Молча—мо̀вчки.

Молчаливый — мовчязли̇вий, мовчазний, мовча̀н.

Молчи!—цить! мовчи!

Молъ (сокращ. молвилъ)—мовля̀в. *Нехай, мовляв, сам скоштує.*

Мольба—блага̀ння.

Молящій—благу̀чий?

Монастырь—манасти̇р,намасти̇р;(—католическій)—кля̀штор.

Монахиня—черни̇ця.

Монахъ—чернѐць, мана̀х, ченѐць, (ум.) —чѐнчик; (множ)—ченці.

Моргать—лу̀пати, морга̀ти, мру̀жити.

Ой здається, що не плачу,
Оченьками мружу (Пѣснь).

Морковь—мо̀рква.

Мортира—мушѝр.

Морщить лобъ (хмуриться)—су̀питись.

Моръ—моровѝця, мір; (эпидемія)—по̀шесть.

Мостовая—брук.

Мостить (камнемъ)—бруковàти.

Мотать (проматывать)—переводѝти, гайнувàти, пѝндрити, мотàти, мантàчити.

Мотъ—мотѝга, мотàга, мот.

Мотыка (землекоп. инстр.)—копанѝця.

Мощеный (камнемъ)—бруко̀ваний.

Мохнатый—кудлàтий, волохàтий.

Мочала—лѝко.

Мочь—могтѝ; (быть въ силахъ)—змогти, здоліти. *Ні! сѐго нездолію!* (Мочь сдѣлать)—здужàти; (—получить возможность)—спромогтѝся; (не въ мочь)—не в моготу̀.

Мракъ—тѐмрява, темно̀та, мрàка.

Мраморный—марморàний.

Мрачный—хму̀рий, хму̀рний, пону̀рий.

Мститель—мѐстник.

Мстительный—местнѝй.

Мудрствованіе—му̀дрощі, мудрàція.

Мудрствовать—мудрѝти, мудрàчити, мудровàти.

Мудрствующій—мудрàчий.

Мужественный—му̀жний (Закр.).

Мужъ—чоловік, муж.

Музыкальный—музѝцький, музѝчний.

Музыкантъ—музѝка.

Мука—бо̀рошно, мукà.

Мурава (глазурь)—полѝва; (газонъ, лужокъ)—муріг, мурàжок, моріжо̀к; (—раст.)—спорѝж. *Polygonum aviculare.*

Муравей—мурàшка, комàшка; (собир.) комашнà.

Муравейникъ—комашнѝ.

Муравленый—полѝвъяний.

Мурлыкать (о кошкѣ)—муркотіти.

Мусоръ—гро̀мозд, валя̀ва.

Мутить—каламу̀тити, баламу̀тити.

Мутный—каламу̀тний, му̀тний.

Мучной—борошѐнний, мучнѝй.

Мысль—дума, ду̀мка, гàдка.

Мытье (бѣлья)—праннà, праттà.

Мыть—мѝти; (—бѣлье)—прàти; (—дерев. посуду)—бàнити; (—дерево, вытирая чѣмъ)—шарувàти.

Мышеловка—пàстка.

Мышь—мишà, (собир.)—мишвà; (мышенокъ)—мишенà.

Мышьякъ—мишàк.

Мѣдный—мідний, мідянѝй.

Мѣловой—крейдянѝй.

Мѣлъ—крѐйда.

Мѣна—міна, заміна, обмін; міньбà (Гал.).

Мѣрило—мірево.

Мѣрянье (измѣриванье)—міранна.

Мѣстами—де-не-де.

Мѣстный—тубільний, місьцѐвий.

Мѣсто—мі̀йсьце, місьце; (—усадебное) кгрунт, кгру̀нтик; плець (Харьк.). *Чий*

грунт того и будоване (Литов. стадутъ), (—битвы)—боїще; (—закрытое)—захисть; (—заливаемое водою)—затон, затока; (—очищенное отъ заросли)—витеребок, теребівля (отсюда вѣроятно и названіе *Теребовля*); (—гдѣ отдыхаетъ скотъ)—тирло; (—поросшее мхомъ)—омшар, омшарина; (—верескомъ)—вересчаг; (—гдѣ былъ городъ или укрѣпленіе)—городище; (—гдѣ былъ замокъ)—замчище, замковище; (—гдѣ было селеніе или усадьба)—селище; (—гдѣ былъ дворъ)—дворище; (—гдѣ стоялъ стогъ сѣна)—стожалля; (—гдѣ былъ лѣсъ)—зруб; (въ одно мѣсто, о людяхъ)—до гурту, до купи; (—о неодушевленныхъ предмет.)—до купи, у місто, до міста. *Клади усе до купи, у місто.* (До этого мѣста)—досюди; (въ другомъ мѣстѣ)—деинде. *Пошукай де инде, бо тут нема.*

Мѣхъ (шуба изъ пушнаго звѣря)—хутро; (—овечій)—смух, смушок; (—для ссыпки зерна и т. п.)—мішок, міх; (большой мѣшокъ)—лантух; (—нищенскій)—сума, торба, торбина, міх; (—на языкѣ нищихъ)—кайстра; (мѣшечекъ для сыра, пшена и т. п.)—ворочок.

Мѣшкать—гаятись, бавитись, барітись.

Мягкій—мнякий, мъякий.

Мягкость—мъягкота, мъякота.

Мякина (плева)—полова.

Мякишъ (хлѣба)—мъякушка.

Мясникъ—різник.

Мясное—мъясиво. *Воно було б зовсім не диво, колиб він їв собі мнясиво* (Гребенка).

Мясо—мъясо, мнясо; (—говяжье)—яловичина; (свиное, соленое)—буженина; (—съ реберъ)—поребрина; (—съ живота)—почеревина; (—сычугъ)—хляки, рубці; (—сальникъ свиньи)—ковбик; (мясо съ груди)—грудина, грудинка; (мясо борова)—кнуровина; (—собачье)—псина; (—неидущее въ пищу)—требіж (Радом).

Мясоѣдъ—мъясниці, пущання.

Мятежникъ—бунтовник, повстанець.

Мятежный—бунтливий.

Мятель—метелиця; (—при сильномъ вѣтрѣ)—хвижа, заверуха; (—когда снѣгъ падаетъ большими хлопьями)—хуртовина: (—когда снѣгъ идетъ густой, но очень мѣлкими, почти какъ туманъ, хлопьями)—мигичка; (—когда снѣгъ сверху не падаетъ, но при сильномъ морозѣ вѣтеръ мететъ его струйками)—хвуга; (—когда, при морозѣ, вѣтеръ вздымаетъ снѣжную пыль)—куря; (—когда, при вѣтрѣ, падаетъ сильный, но мокрый или пополамъ съ дождемъ, снѣгъ)—хвища.

Мять—мняти.

Мячъ (игрушка)—мъячик, мнячик, опука.

Н.

Набить (бочку)—набити; (—чемоданъ, мѣшокъ)—набити, напхати, натискати, напакувати; (—гвоздями)—нацвяшкувати; (—клиньями деревян. стѣну)—поклинцювати.

Наблюдательный—зиркий, доглядний?

Наблюдать—стерѐгти, назирàти, пильнувàти, доглядàти.

Набожный—побòжний.

Наборъ (на збруѣ, поясѣ)—наскòчка. *Нуздечка з срібною наскочкою.*

Набрать—(чего безъ разбору)—нагилѝти (Екат. губ.); (набраться народу куда) —натѝскатись; (—запаху отъ чего)—напахàтись.

Набрести (случайно найти)—нагѝбати, надѝбати.

Наброситься (на что)—накѝнутись, допàстись (до чого). *Вже допàвсь до варѐників! Хоч дітям трòхи зостàв.*

Набрякать—набухàти; (отъ сырости)—бучàвіти, бубнàвіти.

Набѣлъ (молочное хозяйство)—дійво; нàбіл (Херс). *Кòло дійва треба поратись.*

Навалить (клàди на возъ)—навантàжити.

Навалять (сдѣлать кое какъ)—набазгрàти.

Навернуться – навинỳтися.

Навзничъ—навпакѝ, навзнакѝ.

На виду—на вѝдлі, на виднàці (Харьк.). *Поклади батіг на видлі.*

Нависать (о тучѣ)—драгліти.

Навлекать—наволòчувати.

Навозный—гноёвѝй.

Навозъ—гній.

Нàволочка—пошѝвка.

Навыкнуть – призвичаїтись, навѝкнути.

Навѣдаться—навідатись.

Навѣрно—запѐвне.

Навѣрняка – напѐвне.

Навѣстить—одвідати.

Навѣсъ (сарай безъ двери или воротъ) —повітка; (—крыши) стріха; (далеко выступающій навѣсъ крыши, съ одной или нѣсколькихъ сторонъ избы)—піддàша.

Навязаться – учепѝтись, навъязàтися; (навязываться)—вѝснути.

Нагадить—напàкостити.

Нагайка (ремен. плеть, короткая)—малахай, карбàч, гарàпник, нагàй; хвòйда (Вол.). *Циганська хвойда.*

Нагибаться—нахилàтися, нагинатися.

Наглядно назирцѐм.

Наглядѣться—надивѝтись.

Нагнутый—нахѝлений, пригнỳтий.

Наговорить (насплетничать)—намòвити; (—вздору)—нагородѝти.

Наговоръ—намòва, помòвка.

Нагой—гòлий, голюсенький.

Нагоняй — гòнка. *Задав ёму добру гонку.*

Нагонять—настигàти, наганàти, доганàти.

Наготовить — наготòвити, настàчити. *Настачай, жінко, усього вволю, бо гостей буде багàто* (На готовѣ)—вготòві, на поготові.

Награда—нагорòда.

Наградить—надгородѝти.

Надвинуть—насỳнути.

Надежда—надія, сподівàння, сподія?

Надежный—пèвний.

Надзиратель—дозòрщик, доглàдач.

Надзирать—назірàти, дозирàти. *Дозирай за дітьми, щоб не пустували.*

Надзоръ—дозòр, дозір.

Надиво—на прòчуд.

Надлежащій—слушний, належитий.

Надлежаще (надлежащимъ образомъ)—як слід.

Надобность—потрèба, потрібка, нуждà.

Надоѣданье—докучàння.

Надоѣдать—докучàти; кỳчити (Радом.)

Надоѣдливый—въідливий, вторлѝвий, мòторошний, докỳчливий, нуднѝй.

Надоѣсть—обрѝднути, опрѝкритисъ, напрѝкрити, докỳчити, впектѝсь; (—до нельзя)—остогѝдити,осорỳжитись, осточортіти. *Як мені осоруживсь оцей хлопець!*

Надрываться—надсідàтись, надверѐжуватись, надсàжуватись.

Надсматривать—дозирàти, доглядàти, назирàти.

Надсмотрщикъ—доглàдчик.

Надсмотръ—дòгляд.

Надуваться—надимàтися.

Надутый (о человѣкѣ)—бундю̀чний.

Надъ (предл.)—верх, повèрх, над. (Надъ нимъ)—верх його, повèрх його.

Надѣлать — наробѝти; (—чего либо дурного)—натворѝти, накоїти; (—проказъ)—наброїти.

Надѣть (платье) — одягтѝсь, одягтѝ, надягтѝ; (—сапоги) взутися; (—что нà голову)—надіти, вздіти (—бѣлье)—надіти. *Одягни кожух, бо змèрзнеш. Ти й досі не (взувся) обувся? Вдягла новий очіпокъ, да й хòдить наче пàва якà. Надінь білу сорòчку.*

Надѣяться — сподівàтися, надіятися, мàти надію.

Наединѣ—на самоті.

Наемникъ (наемн. рабочій)—нàймит; (собир.)—наймиттà.

Наемница—нàймичка.

Наемщикъ—наèмець.

Наемъ (въ—пойти)— у наймѝ (піти.)

Наерошиться — настовпỳжитись, настовбỳрчитись.

Нажать—надавѝти, нагнітàти; (—намозолить)—намỳлити.

Нажить—придбàти, надбàти, нажѝти, набỳти.

Назвать - наменѝти, назвàти; (—по имени)—поклѝкати на меннà.

На землѣ—дòлі. *Шапка лежить дòлі.*

На землю (внизъ)—до дòлу, долі. *Сідай дòлі. Зійди до дòлу.*

Назначать—вѝзначити, назначѝти, означѝти; (—въ должность)—настановѝти; (—поименно)—наменѝти.

Навойливость—докучàння.

Навойливый—докỳчливий, въідливий.

Называть—узивàти, звàти.

Наигрывать — вигравàти, награвàти; (—усердно)—нажàрювати, затинàти.

Наизворотъ—на-вѝворот.

Наизустъ—на пàмъять, на мамàй. *Читай на мамай* (Полт.).

Найти—знайтѝ; (—нечаянно набрести) —надѝбати, нагѝбати; (—ощупью) налàпати, намàцати.

Наказаніе—кàра.

Наказать—покарàти, скарàти, накарàти. *Бог його гріхòм покарàв.*

Наклоненный—нахѝлений, похилий. *На похѝле дèрево кòзи скàчуть.*

Наклонно—похѝло, хилкòм.

Наклонность (къ чему)—хисть?

Наклонять—ся—нахилàти-ся, схилàтися, нагинàти-ся; (наклонясь напр. пить изъ ведра)—в нахѝлку, нахильцèм.

Наковальня—ковàдло.

Наконецъ — напослідок, опослідок, в кінці, а дàлі, на останці (Дѣвоб.); на решті (Прав.)

Накормить—нагодувàти.

Накричать (голову)—натỳркати.

Накуралесить—набрòіти.

Налегать—(употреблять усиліе или принужденіе) насідàти, налягàти.

Налить (о напиткахъ и кушаньяхъ)—усѝпати насѝпати. *Шинкàрочко молода, Усѝп мèду ще й винà* (Народ. пѣсня).

Наличникъ (у дверей)—одвірки.

Наличность—готовѝзна, готовинà.

Наложить (въ сундукъ, чемоданъ)—наклàсти, (—много) — напакувàти; (—тѣсно)—натѝснути; (въ безпорядкѣ тѣсно)—напхàти.

Намекать—натякàти, накидàти слово. *О то я кілько раз накидàв слово* (Мазепа, Закр.)

Наморить—натомѝтись, наморѝтись.

Намѣреваться — наважàтись, намірàтись, замірàтись.

Намѣреніе—замàх, думка, навага? замір (Величко II 477. Закр.)

Наниматься—наймàтися.

На оборотъ—навпакѝ.

Наобумъ (сказать, брякнуть)—збỳхтабарахта; (—идти)—навманнà, манівцèм.

На память (говорить)—з головѝ; (въ воспоминаніе) — взнак, завзнакѝ, на незабудь; (—дарить)—на пàмъятку.

Напасть (на слѣдъ)—натрàпити; (захватить)—запопàсти; (—на кого)—напàсти.

Напасть (имя сущ.)—нахàба, напàсть.

На перекоръ—в сỳпор.

На перерѣзъ—на òдсіч, навперèйми.

Наперсникъ—вірник (Вл. Вол.)

Наперсница—вірниця (Влад. Вол.)

Напирать—пèрти, пèртися.

Напиться (до пьяна)—впѝтися, упѝтися, нарізатися, налигàтися.

Напихать—набгàти, натѝскати, напакувàти, напхàти. *Набгав собі грошей повнісеньку кишèню.*

Наповалъ—лòском, пòкотом. *Усіх лòском положѝв.*

Наподобіе—накштàльт, на взір; (словно)—нàче, ненàче, як сливѐ. *Неначе гора якась. Сливе як пàва якась вбралась.*

Наполнять-ся—видовнàти-сь.

Напомнить—нагадàти.

Напоръ—навàльность. *А Силичичъ въ единомъ дому запершися, любо одстрелювався, людскои навальности однак не оборонился* (Величко).

Направить—напутйти, напрáвити.

Направленный—навèрнутий, повèрнутий, намірений, націлений; (о ножѣ)—вйгострений.

Направлять—направляти, наворочàти; (—судно)—керувàти.

Направляться—простувàти, прямувàти.

Напраслина—дурнйця, напастувàння, наклèп.

Напрасно—мàрно(е), дàрмо, гàрмадàрма (Вол.-Полт.-Харьк.) дỳрно, без путà, на тщè, надарèмне, безвйнно. (*Причепйвся гáрма—дáрма, задивйвся, що я гáрна.* (Пѣсня).

Напрасный—мàрний, дарèмний. *Даремна праця.*

Напримѣръ—àк-ось, напрйклад.

Напроказить—наброїти, накоїти, натворйти.

Напроломъ (нарѣч.)—прожòгом.

Напротивъ—сỳпроти, прòти.

Напрягать (умъ)—розумовàти, пускàти рòзум поголові. *А ну лйшень пустіть по голові, що тут робйти.*

Напрягаться—напинàтися, змагàтися; —напужàтися, натỳжатися.

Напряженіе—натỳга.

Напрямикъ—навпростèць, манівцем, прямцèм? кудй стрілà, тудй й бредй, на впрошкй.

На пути (въ слѣду)—у тропі.

Напѣваніе—виспівування, співи.

Напѣвать—виспівувати.

Напѣвъ (пѣсни)—гòлос.

Напяливать—напинàти.

Нарваться—наскòчити, наразйтись, нахопйтись. *Сам наразйвся на лйхо.*

Нареченный—назвàний.

Нарисовать (перомъ, карандашомъ)—написàти; (кистью)—намалювàти.

Народить—наплодйти, породйти.

Народъ—люд, нарòд.

Нарубить (напримѣръ, дровъ)—нарубàти; (подѣлать насѣчки)—нацюкати, накарбовàти, наклячйти.

Наружно—з вйду.

Наружность—позòр, вид, взір, пòгляд. *З поздру (вйду, пòгляду) здається нічого собі чоловік. То тільки для поздру він наче щось рòбить.*

Наружу—навйд, на вèрх.

Наружный—околйшній (Полт.). *Околйшня мàзка*—(наружная обмазка).

Нары (широкая лавка, на которой спятъ)—піл.

Нарывъ—пухйрь, болàчка, вèред.

Нарѣзать—нарізàти; (—дѣлать насѣчки)—карбовàти.

Нарядный—одягнйй, одіжний (Харьк.); вирядний?

Нарядъ—убраннà.

Нарядиться—вбрàтись, вѝрядитись.

Наряжать-ся—виряжàти-ся, вбірàти-ся.

Наряженный—(одѣтый) вбрàний, убрàтий, одàгнений; (—изысканно)—вѝряжений.

Насиліе—сѝлування, присилкувàння.

Насильно—сѝлою, силоміць, силоміццю, живосилом (Піск.); (—нахально)—нахрàпом.

Наскоро—нашвидкỳ.

Насноблить—наскребтѝ, наскромàдити.

Наскучать—докучàти, надокучàти.

Наслѣдовать—унаслідувати, одідѝчити.

Наслѣдство (наслѣдіе)—спàдок; (послѣ отца)—батьківщина; (послѣ матери),—материзна.

Насморкъ—пèжить.

Насмотрѣть—наглèдіти, назѝрити.

Насмѣхаться — глузувàти, глумѝтися, надсміхàтися, кепкувàти.

Насмѣшки — кепкувàння, глузувàння, глуміння.

Насмѣшливо—глуздлѝво, глумлѝво.

Насмѣшливый—глумлѝвий.

Насмѣшникъ—глузівник?

На спину—на вспàк, навпакѝ.

Наставить (уши)—насторòшити (ỳха).

Настаивать—напосідàти, насідàти, налягàти.

Наставлять (учить)—вчѝти.

Настежъ (о дверяхъ)—нàвстіж, на встàж.

Настичь—наздогнàти.

На сторожѣ (быть)—на чекỳ (бути.).

Настоятельно—прѝтьмом.

Настоящій—справдèшній, пèвний, правдѝвий, щѝростний; (—изрѣдка говорится)—настоàщий.

Настращать—налякàти, настрахàти.

Настурція (раст.)—красòля. *Tropaeolum majus.*

Насыщать—сѝтити.

Насѣдка (о курицѣ)—квòчка.

Насѣкать—карбовàти, нацюкувати; (деревья, какъ межевые знаки)—клячѝти (Черн.).

Насѣкомые — кузàвки, кỳзьки; щільне (въ Галич.).

Насѣченный—покарбòваний.

Насѣчка—карб, карбèць, (собир.)—карбіж. (Отсюда *карбовнѝчий*—счетоводъ, отмѣчающій что либо насѣчками на палкѣ (бірка).

Натаскивать—наволòчувати.

Натискаться (натолпиться) — натѝснутись; (натолпилось)—натѝслося, натѝснулось.

Натискъ (скопленіе народа, толпа)—нàтовп, тиск. *И панъства чортів тиск* (Гребінка).

Наткнуть — настромѝти.

Наткнуться—нахопѝтись, наткнỳтись.

Натопить (печку, баню)—напалѝти, натопѝти.

Натощакъ—на тщè серце, на щè серце.

Натравить (собаками)—нацькувàти, підцковàти.

Натянуть—натягтѝ; (—объ одеждѣ)—нацỳпити, напъàти.

На удачу—на вгàд.

На удивленіе—на здйв, на дйво, на дивовйжу.

На утекъ (броситься)—на втіки, на втікачà

Научить—вивчити, повчйти, навчйти.

Научиться (чему)—перенàти, повчйтись, навчйтись.

Наушничать—натỳркувати (въ ỳха), наỳщувати.

Наущеніе—натỳркування, підмòва, підмовлàння, підуст?

Нахватать—нахапàти; (—награбить)—нагàрбати.

Нахмуриться—насỳпитись, посỳпитись.

Находиться—знахòдитися, бỳти.

Находка—нахідка.

Нахохлиться (о птицахъ)—насторòшитись, настовпỳжитись.

Нацарапать—надрàпати.

На цыпочкахъ—на вспинàчки; на пàльцях.

Начало—почйн, почàток, зачйн; (начала)—почàтки; (съ самаго начала)—з первоначàлу, на сам перед.

Начальникъ—ватажòк, ватàг, старшйй, старшинà.

Начальство—зверхність Закр.).

Начальствоватъ—правувàти, верховòдити, прàвити. *Нема Січи; пропав и той, що всім верховодив* (Шев.).

Начать—учàти, розчàти, почàти, вчàти, зачàти; (—стать дѣлать)—заподіяти.

На четвереънькахъ—рàчки.

Начинать—починàти, вчинàти, розпочинàти.

На что?—навіщо? нащо? (на что то)—на щось.

Нашесть (для курей)—сідало.

Нащупать—намàцати, налàпати.

На яву—увіч.

Наѣсться—наїстись; (—шуточно)—набỳхатись; (—презрительно)—налòпатись, натріскатись.

Не (частица)—не, ані. *Не він и не я. Ані він, ані я.*

Неблагодарный—невдàчний.

Небо (во рту)—підлокгòня (Екат.)—підлебèння, піднебèння.

Небольшой—невелйчкий.

Небрежно—недбàло, неберèжно, неувàжно.

Небрежность—недбалість.

Не вдругъ—нерàптом, нерàзом.

Невеселый—смỳтний, невеселий.

Не взирая—невважàючи.

Невидѣть—не бàчити, не вбачàти.

Невкусный—несмàчний.

Невнимательно—неувàжно.

Невнимательный—неувàжний

Не во время—невчàс.

Неволить—сйлувати, невòлити.

Невольно—знèхотя, мимоволі.

Невпопадъ—невлàд, не до ладỳ, невгòдно.

Невредить—невàдити.

Не въ домёкъ—невдогад. *Мені й невдогад, що завтра свято.*

Не въ одинъ разъ—незразу, незаразом.

Невыгодно—незгодно.

Невыгодный—незгодний, некористний.

Невыносимый—незтерпучий.

Невыѣзженный (о лошади)—неук.

Невѣдѣніе—невідання.

Невѣжда—неук. *Петръ I зъ неуковъ рускихъ починилъ учоными* (Величко II. 518).

Невѣжливость—незвичайність.

Невѣжливый—незвичайний.

Невѣрить—невірити, не нати віри, не доймати віри; (неповѣрить)—непоняти віри; (невѣрится мнѣ)—неймецьця віри; (утратить вѣру, довѣріе)—зневіритись.

Невѣста—молода.

Невѣсть что—незнать що.

Негдѣ—ніде, нігде, нема-де.

Негодница—ледащиця.

Негодное—негідь.

Негодный — негодачий, непотрібний, непутний, непутящий.

Негодяй—ледащо.

Негодящійся—нездатний, непригодний, недогодний.

Недалеко—неподалеку, недалеко, недалечко, неоподаль.

Недалекій — недаленний, недалекий, блигомий, блигом. (Блигомий, блигом—употребляется въ слѣдующемъ случаѣ: *бач, блигомий світ!*—или: *блигом світ!* т. е. вишь близкое разстояніе)!

Недозрѣлый—неспілий, недоспілий.

Недосмотръ—недогляд.

Недоставать — бракувати. *Дівчат у нас бракує, а хлопців—сила.*

Недостатокъ (въ чемъ, чего)—нестаток, недостача, (порокъ)—вада. *Без жадноі вади кінь.*

Недостаточность—нестаток.

Недоуздокъ—обрôть.

Недѣльный—тижнёвий.

Недѣля—тиждень; (—св. Троицы)—клечальна неділя, зелені святки, (уменьш.) —тижник. (Недѣлю времени пробыть проводить)—тижнювати. *Тижнювали у нас москалі* (Харьков. губ.)

Неестественный—нèсвітний.

Нежеланіе—пехіть.

Нежели—як, ніж (Лѣвоб.); нім (Прав.).

Незабвенный—незабутній, віконôмний. *Нехай станеться на вікопомную памьятку* (Орликъ, Закр.).

Незаботиться—недбати.

Незабудка (раст.)—Люби-мене. *Myosotis palustris.*

Незамѣтить—незуважити, неприкмітити; (—какъ...)—незчутись.

Незаконнорожденный — байструк, байстря; (—иронически)—безбатченко, семибатченко.

Незамѣтно—незнать. *Сидить Игнат, его приземлі незнать.* (Загадка, озн. *погребъ*).

Незанятый (свободный) — гулящий. *Де є гулящє місце, там и сідай.*

Незаслуженно—дурно.

Нездоровье — недомагання. (См. Болѣзнь).

Незнакомецъ—незнаємець?

Незнакомый—незнаємий.

Неизвѣстно—незвісно, незнать; (незнакомо) не по знаку. *Незнать куди подівся.*

Неизвѣстность—безвість.

Неизвѣстный—недовідомий, незнамий, безвістний. *З незнамого краю* (Мордовцевъ).

Неизмѣнный—непохибний, незмінний, неодмінний, сталий?

Неизмѣримый—безмірний.

Неизчислимый—незлічимий.

Неизъяснимый—невимовний, неспогаданий (Закр.).

Неимѣется (нѣтъ)—нема, немає; (умен.) —немаечки (Харьк.).

Не имѣть времени—не мати часу, ніколитись. *Так мені заніколилось.*

Неискренность—нещірість.

Неисчерпаемо—невиводно.

Неисчерпаемый—невиводний.

Некогда—ніколи.

Некрасиво—негарно.

Некрасивый — негарний; нехорошкуватий (Екат.).

Некрѣпкій—недужий, не міцний, не кріпкий; (о людяхъ, слабаго тѣлосложенія)—крихкотілий. *Ота молодиця при сназі, а се—крихкотіла.* (Полтав. губ. Лубен. у.). *Снага:* сила, здоровье.

Не крѣпко (не очень)—не дуже.

Не къ чему—нема чого; (—негодный) —не нащо. *Став у ненащо.*

Неловкій—неметкий (Закр.), незручний, невклюжий.

Неловко (не по себѣ)—ніяково.

Нельзя — неможна, невольно, дзуски, засьь. *А дзуски* или *а зась!* (—вотъ тебѣ кукишъ).

Нелѣпица—невідь що, незнать що, нісенітниця, дурманина.

Нелюдимъ—нелюда, безлюдько. *И на взнаки не дасть,—такий безлюдько!* (Навзнаки не дати: не заявить своего присутствія (Екат. губ.).

Не мало—чимало.

Немедленно—негайно, незабаром, зараз. *Зараз иди.*

Немедленный—негайний?

Немилый—нелюбий.

Неминуемо—неминуче.

Немного—трохи, небагато, небагатечко, щось; трошки, трішечки, небагацько; (немного не)—малощо. *Мало що не повний горщик.* (Почти что)—омаль. *Омаль не з батька буде заввишки.*

Не мочь (не быть въ силахъ)—нездужати, незмогти.

Ненавистный—остилий, ненависний.

Ненадежный—непевний.

Не надо (не нужно) не трѐба, дармà, дàром; сількісь, сількось (Екат.).

Не напрасно—не дармне, не дỳрно. *Я працёвав не дурно, такѝ трòхи заробив.*

Не напрасный—недарѐмний.

Ненастье—негòда, хлюща, хвѝща.

Ненасытность—несѝтство (Закр.).

Ненужно—нетрѐба.

Ненужный—непотрібний.

Необдуманно нерозвàжно.

Необрѣзанный (напр. о книгѣ)—неокрàяний, необрізаний.

Необходимо—неминỳче.

Необходимый—неминỳчий; (необходимѣйшій)—найпотрібніший.

Необыкновенно—надзвичàйно, незвичàйно.

Необыкновенный—незвичàйний, надзвичàйний, несвіцький (Харьк.). *З бàтька, з діда, с прàдіда не був я злòдій,—се несвіцький сòром.*

Неодѣтый—невдàгнений, неубрàтий.

Неожиданно (вдругъ)—несподівано, негàдано, рàптом, сусіль. *Сонечко сусіль у вікòнечко* (Поговорка, Екат. губ.).

Неожиданный—несподівàний.

Неопомниться—несчỳтись, нестàмитись.

Неопрятно—нечупàрно, неохàйно.

Неопрятный—нечупàрний, неохàйний.

Неосмотрительно—необàчно, знеобàцька.

Неосмотрительность—необачність.

Неосмотрительный—необàчний.

Неосновательный—непутàщий.

Неостанавливаться—невгавàти.

Неосторожно—неберѐжно, необàчно.

Неосторожный—необàчний, неберѐжний.

Неотёса (грубый человѣкъ)—мугѝрь.

Неотступно—прѝтьмом, неодходимо (Харьк.). *Неодходимо благае грошей.*

Неохота—нѐхіть.

Не переставать—невгавàти.

Непобѣдимый—незвитàжний (Піск.).

Не по вкусу—не в смàк, не до смаку, недогòдно.

Неповоротливый—неповороткѝй, пришелѐповатий.

Непогода—негòда, слёта, хлюща, хлàкга (Харьк.), хвѝща (когда идеть мокрый снѣгъ).

Неподвижно—непорỳшно, нерухòмо.

Неподвижный—нерухòмий, непорỳшний.

Неподдѣльный—щѝросний.

Непозволить—заборонѝти.

Непоколебимый—нехѝбкий, непохѝбний.

Непокорность—непокірливость.

Непокорный—непокірливий.

Непонимать—нетàмити, нерозуміти; (не пойму)—невтнỳ.

Непостоянство—нестàлість.

Непосѣда—непосидàчка, швèндя; побігỳця (Екат.).

Непремѣнно — неодмінно, безодмінно, прùтьмом.

Нопрерывно (неустанно) — безугàву; безвідгàлу, безугавно.

Непрерывный — безустàнний, безугàвний.

Неприкосновенный—непорỳшний.

Неприлично—негòже, не слід, не подòба річ, не до звичàю. *Не слід тобі тудù ходùти.*

Неприличный—негòжий, незвичàйний.

Непристойный — сороміцький, стидкùй.

Непріятельскій — вражùй, ворòжий. *Що за вражà мàти!*

Непріятно—нелюбо, прùкро.

Непріятность—прùкрість.

Непьющій (трезвый)—непитỳщий.

Нерадиво—недбàло.

Нерадивый—недбàлий.

Нерадивость—недбалість.

Неразговорчивый—неговіркùй.

Неразсудительно—нерозвàжно.

Неразумѣющій—нетямỳчий.

Нерасположеніе (къ кому)—незичлùвість.

Нерѣшаться (колебаться) — вагàтися, перeминàтися.

Нерѣшительность—вагàння.

Неряха—нехлюя, задрі(и)па, нечупàра.

Несвоевременно—не в чàс, не в пòру.

Не сильный—недỳжий, не міцнùй.

Несказанно—невимòвно.

Несправедливость—крùвда.

Несогласіе—незгòда.

Несогласный—незгòдний.

Несостоятельность—неспромòжність.

Неспокойный—невпокійний.

Неспособность—нездòльність, нездàтність.

Неспособный—нездàтний, нездòльний, недотèпний, нестіпний.

Неспѣлый (незрѣлый) — нèстиглий (Харьк.); (—о ржи)—свидовùй. *З свидового жита смашна каша.*

Нестарательный—недбàлий.

Нести покаяніе—покутувàти.

Несчастный — бездòльний, безчàсний, несчаслùвий, бідолàшний.

Несчастье—недòля, безголòвъя, безталàння, лихоліття, хàлепа, лиха година, лùхо, несчàстя; (—несчастный слỳчай) —причùна.

Склàлась ёму причùна:
Головоньку пробùла (пѣснь);

(Несчастная пора)—лихà годùна, злùгодні.

Не только—не тільки; не однò (Полѣсье). *Не однò хàта, усè погоріло.*

Нетопырь (жив.)—кажàн; коржàн (Радом.) *Vespertilio.*

Нетрезвый—підпùлий, напùлий.

Не тугой—слабкùй.

Неуваженіе—зневàга.

Неуважительно — зневàжно, невважлùво, неувàжно.

Неуважительный—неуважний.

Неудачливость—бездолля.

Неудачливый—бездольний.

Неудержимый—непогамований?

Неудовлетвореніе—недогода.

Неудовлетворительность — недогодність.

Неужели—невже, чивжеж, хиба.

Неуклонно—непохибно.

Неуклонный—непохибний.

Неумолимый—невблаганий.

Неумышленно—неумисьне, нехотя, ненароком.

Неумѣстно—не вподоба річ.

Неумѣющій — неумітний, нетямучий, невміючий.

Неунимающійся—невгавучий.

Неупотребленіе—невживання.

Неурожай—недород, неврожай.

Неурожайный—недородний.

Неурядица—безладдя, розгардіяш.

Неустрашимый—завзятий, голінний.

Неуступчивость—завзяття, завзятість.

Неуступчивый—завзятий, кремезний, неуважний, упіристий.

Неусыпный—невсипучий.

Неутомимый—невгавучий.

Неучтиво—незвичайно, негрече.

Нехорошо — недобре, негарно, нехороше.

Нехорошій—недобрий, негарний.

Нехотя—незнарошне; (—**дѣлать**) — **нехотя**, недбало.

Нехуже(почти чтотакъхорошо)—незгірш.

Нечаянно—зненацька, ненароком, незнарошна, несподівано.

Нечистота—нечисть, бруд; (—**во влагѣ**) —муть.

Нешутя—навспражки.

Ни вочто (обратить)—внівець; (—**ставить**)—за нізащо (мати). *Вони уніятів за нізащо мають.*

Нивѣсть (гдѣ, куда)—незнать, хто его зна, бозна.

Ни гугу—нічичирк.

Нижній—дольний, нижній, низовий.

Низменность—низовина,пологь,низкоділ.

Низъ—дол, низ.

Никогда—ніколи.

Никто—ніхто; (уменьш.)—ніхтогісенько.

Никуда—нікуди.

Ни почемъ—ані гадки, байдуже. *Хоч горй усе: ему ані гадки.*

Нить—нитка, ниточка; (множ.)—нитки; (собир.) — **нитя**;(— **несученныя изъ охлопьевъ**)—вал; (—**мониста**) — разок (намиста).

Ничего—дарма, нічого; (ничего не подѣлаешъ! но увы!)—та-ба! *И рад би купити, та ба!—грошей катма.* (Ничего ровно)—анічогісенько.

Ничтожество—нікчемність (правобер.).

Ничтожный—нікчемний.

Ниша—закапелок, пічурка.

Нищенскій (бѣдный)—злиденний; (при-

надлежащій нищему)—старчачий, старѐцький. *Старецька торба.*

Нищета—убòзтво, злйдні.

Нищій—стàрець, стàрчик; (нищій ребенокъ)—старчà.

Но (а)—аж, алѐ; да, ено, ино, леч, та. *Не няв віри, аж вийшло усе правда.* (Но вѣдь)—аджѐ, аджѐж.

Новогодній—новорòчний.

Новолуніе—молодйк.

Новость—новинà, новйнка, первинà, першинà.

Ноготокъ (раст.)—нагідка. *Calendula pluvialis.*

Ногтоѣда (болѣзнь)—вòлос.

Ножны—пòхви, піхви.

Ножъ—ніж; (—для хлѣба)—колодій, колодàч; (—сапожничій)—гніпèць! (плохой ножъ изъ косы)—косàрь, кіска; (—складной)—чепèлик.

Ночникъ—каганèць.

Ночь—ніч; (уменьш.)—нічка.

Ночью—вночі, ніччю.

Ноябрь (мѣсяцъ)—Грудень.

Нравиться—подòбатись.

Нравъ—вдàча, нòров; (по нраву)—до вподòби.

Нужда—потрѐба, нуждà, потрібка.

Нуждаться—нуждàтись; (—въ пищѣ) голодувàти; (—во всемъ)—бідувàти.

Нужно—трѐба, потрібно, трà.

Ну ка!—Дей ко! Ну лйшень.

Нынѣ—тепèр, тепèречка, тепèренька, нйньки (Волынск.)

Нырнуть—пурнýти, нирнýти; (многокр. т. е. нырять)—пуринати, нирàти; (ныряя плавать)—навврйнки (плàвати).

Нѣжить—голýбити, милувàти, пестйти.

Нѣкогда (когда то)—колйсь. Некогда (нѣтъ времени)—ніколи.

Нѣкоторый—якийсь, денèякий, дèкотрий, ѝнкотрий (Полт.) *Денеякі люде; якийсь час.* (Иной)—дèякий.

Нѣкто—хтось; (кое кто)—дèхто

Нѣмой—німий, німàн (Піск).

Нѣсколько—скількись, дèкільки; кількòро (Правоб.); (—свыше десяти) —кільканàдцять (правоб.); (—нѣсколько десятковъ)—кількодесàт.

Нѣтъ (отрицаніе)—ні; (—не имѣется) —немà, Біг-ма; (—неимѣется, говоря гнѣвно)—чортмà, катмà; (нѣтъ времени)—немà чàсу; (нѣтъ ужъ)—ні вже.

Нѣчто—щòсь; (—неподобное—бòзнащо. *Бо зна щò ти кàжеш!* (—неприличное)—бодай ёго не казать. *Там такѐ, що бодай ёго неказать!* (—дурное, скверное,) ка-зна що (т. е. кат-знаещо); кат-батька-зна-щò.

О.

Оба—обйдва, обòе; (обѣ)—обйдві.

Обварить—опàрити, ошпàрити. *Ошпарив руку.*

Обвернуть—увинýти, обвинýти, обгорнути.

Обвинять—винйти, виновàтити; (претендовать на кого)—жалкувàтись; (жалуясь на кого)—оскаржàти; (обвиня-

емый)—виноваченний,(обвиненный)—повиноваченний, обвиноваченний.

Обворовать—обікрасти.

Обворожительный—чарівний.

Обворожить—зачарувати, очарувати, причарувати.

Обворотить—обернути, обгорнути, загорнути.

Обвѣнчать—звінчати.

Обдергать—обсмикати.

Обдертый (о человѣкѣ)—обшарпаний, обдертус.

Обдирало (взяточникъ)—драпіка, здирця (Правоб.)

Обдуманность—розвага. *Се треба робити не зря, а з розвагою.*

Обдуманно—з розвагою, розважно?

Обдумыванье—розважання?

Одбумывать—розважати, обмисляти, міркувати, мізкувати, метикувати.

Обдѣлать—обробити; (опачкать)—уробити. *У що се ти так уробив свиту?*

Обдѣлка—оправа; обрьба (Под. губ.).

Обезкуражить—збентежити.

Обезпечить (снабдить)—зарадити, (себя)—зарадитись; (предупредить случайность)—запобігти.

Обезславить—ославити.

Обезумѣть—збожеволіти, з пантелику збитись, з плигу збитись, обезглуздіти, здуріти, знавісніти? з глузду зсунутись.

Обжечь (волосы)—опалити, обшмалити; (обжечься)—опектись;(обжигать шерсть, дерево)—осмалювати; (—кирпичъ, известь)—випалювати.

Обжора—прожора; проїсть (Екат. г.).

Обжорливый—прожорливий; проїсний (Харьк. губ.).

Обзоръ—перегляд, оглядання.

Обзывать—узивати.

Обивать (сукномъ, матеріею)—побивати; (однокр.)—побити.

Обида—кривда, враза, образа (Пр.)

Обидно—кривдно (Кіев. Вас.).

Обидный—уразливий.

Обидчикъ—напасник.

Обидѣть—укривдити, окривдити, уразити, скривдити; (обидѣться)—образитись; (многократ. обижать)—уражати, ображати, кривдити, укривжати, обіждати, напастувати.

Обиліе—роскіш.

Вилітали орли
Зза крутоі гори,
Вилітали, буркотали,
Роскоші шукали (Пѣснь.)

Обильный (фруктами, цвѣтами, о деревѣ)—рясний. *Рясна вишня.*

Обильно (о листьяхъ, фруктахъ на деревѣ)—рясно.

Обиталище—житло, домівка, господа.

Обладаніе—володіння.

Облако—хмара, хмарина, хмарка.

Область—край, країна, палестина.

Облачный—хмарний.

Облегчаться—легшати; (облегчиться)—

полѐгшати, одлѝгнути; (о скорби)— розва̀житись.

Облегченіе (обстоятельства)—вольгѝта, пільга; (отъ болѣзни)—одлѝга, полѐгкість.

Облегчить—попільжити (Полт. губ.).

Обликъ—облѝччя, вид.

Облиться—влѝтися.

Облѣниться—розледащіти, розлінува̀тися.

Обмакивать—вмоча̀ти, мочѝти.

Обмануть—обдурѝти, одурѝти, піддурѝти, обманѝти.

Обманщикъ—дурѝсвіт.

Обманчивый—зво̀дний, облу̀дний.

Обманывать—дурѝти, обду̀рювати.

Обманъ—обма̀на, мана, дурисвіцтво (Харьк.).

Обморочивать—моро̀чити, тума̀нити, ба̀ляси підпуска̀ти.

Обмошенничать—ошахраїти.

Обмѣняться—замінятися.

Обмѣривать—умірювати, обмірювати.

Обнажить—заголѝти.

Обнародовать—оголосѝти (книжн).

Обнаруживать—виявля̀ти; (обнаружиться)—вѝявитись, вѝзначитись.

Обнимать—обійма̀ти.

Обнищать—зъубо̀жати, обголѝтись.

Обновить—поновѝти; (обновиться)—зновѝтись.

Ободокъ (сосу̀да и т. п.)—обідѐць; (сита, рѣшета)—обіча̀йка.

Ободранный—обша̀рпаний, обдѐртий, обідраний; (ограбленный, или о деревѣ)—облу̀плений.

Ободрать—обідра̀ти, обдѐрти, обша̀рпати, (—кожу съ животн.)—оббілува̀ти; (—кору по дереву)—облупѝти.

Обогатить—збагатѝти.

Обогащаться—багатіти.

Обогащеніе—збагачѐння.

Обогнать—вѝпередити.

Обожженный—опа̀лений, опѐчений; (—горячею водою)—опа̀рений, ошпа̀рений; (—о кирпичѣ)—вѝпалений.

Обозначить—означѝти, вѝзначити; (многіе предметы)—позначѝти.

Обозрѣвать—огляда̀ти, озира̀ти.

Обозрѣніе—огляда̀ння, перегля̀д, огляд.

Обои (стѣнные)—шпалѐри.

Обойтись—обійтѝся, перебу̀тися.

Обольщеніе—ома̀на, мана̀.

Обоняніе—нюх. *Добрий нюх мае,—почув поживу.*

Обонять—чу̀ти (носом); (нюхать воздухъ, о coба̀кѣ)—вітрити.

Оборванецъ—голодра̀бець, обірванець, обша̀рпанець.

Оборваный—обша̀рпаний, поша̀рпаний.

Оборвать—обірва̀ти, обша̀рпати.

Оборона—відборо̀на, оборо̀на.

Обороняться—боронѝтись, відборона̀тися.

Оборотень—перѐвертень, вовкула̀ка.

Оборотливый—зворо̀тчивий.

Оборотъ—поворо̀т, зворо̀т, зворо̀тка.

Обосторонній—обопо̀льний.

Обрадованный—зраділий.

Обрадовать — зра̀дувати, пора̀дувати; (—ся)—зрадіти.

Образованный—письмѐнний.

Образумиться—схамену̀тися, прийтѝ до глу̀зду.

Обратить—поверну̀ти, оберну̀ти, наверну̀ти. *Нас ра̀бин навернув би на жидівську віру*. (—ся къ кому)—оберну̀тися, поверну̀тися (—ся за дѣломъ) вда̀тися; (—ся во что волшебствомъ)—перекѝнутись, ста̀ти. *Відьма перекинулась (ста̀ла) соро̀кою*.

Обратно—поворітьма̀, наза̀д. *Повертай наза̀д*!

Обратный—зворо̀тний. *Зворотні коні*.

Обращать (вниманіе)—уважа̀ти, вважа̀ти. *Уважа̀й добре, куди йде дорога. Не вважа̀й на його слова*! (Обращаться къ кому за дѣломъ)—оберта̀тись, вдава̀тися.

Обременять—отягча̀ти, заважа̀ти. *Не заважить тобі й самому зходити*.

Обрисовать—обмалюва̀ти.

Обриться—обголѝтися, оголѝтися.

Оброкъ—чинш.

Обронить—упустѝти, загубѝти.

Обрубить—обруба̀ти; (вѣтви) — обчухра̀ти.

Обрубокъ—оцу̀пок, цуру̀палок, утѝнок.

Обругать—вѝлаяти, нала̀яти.

Обрученіе—зару̀чини.

Обрученный—заручѐний.

Обручиться—заручѝтися.

Обрушиться (бѣдѣ)—окошѝтись.

Обрывъ—падь, кру̀ча.

Обрѣзъ (книги)—бѐрег (Піск.).

Обстоятельно—докла̀дно.

Обстоятельства—приго̀да, приго̀донька, околѝчность (*Наталка Полт*. Котл.).

Обсудить—зва̀жити, обмірку̀вати, обрахува̀ти, обметикува̀ти.

Обсужденіе—метикува̀ння, міркува̀ння.

Обсчитывать—улічувати, облічувати.

Обтянуть—обтягтѝ.

Обуза—глоба̀.

Обхватить—обійна̀ти.

Обходительный—ввічливий.

Обширность—розлеглість.

Обширный—розло̀гий, просто̀рий.

Обшлагъ—закавра̀ш, закарваш; карва̀ш (Влад. Вол.).

Общественный—грома̀дський.

Общество (сельское, городское)—грома̀да; (знакомыхъ)—товарѝство; (—коммерческое)—спілка; (въ обществѣ съ кѣмъ, съ обща)—поспіль, посо̀лу.

Общій—спільний, соку̀пний, умісний. *Сокупне по̀ле. У нас з бра̀том умісне господарство*.

Община—грома̀да.

Общинный — грома̀дський, громадя̀нський.

Общность—спільність (Піск.)?

Объѣдки—недо̀їдки; (—сѣна, соломы)—перѐїди (Херс.); зъїди (Полт.).

Объявить (публично)—оголосйти; (кому слѣдуетъ)—оповістйти, ознаймйти.

Объявленіе (публичное)—ознаймовання.

Объявленный (публично) — ознаймований.

Объясниться—вйсловитись.

Обыкновеніе—поведѐння, звйчай, обйклость. *Удержимося при старобытныхъ своихъ обыклостяхъ* (Скороп. Закр.).

Обыкновенно—звйчне.

Обыкновенный—звйчний, звичайний.

Обыскать—перешукати, обшукати, обшарити, перешарити; (обыскивать по подозрѣнію въ воровствѣ)—трусйти.

Обыскивающій (дѣлающій обыскъ)—трусій (Харьк).

Обыскъ—трус.

Обычай—звйчай.

Обѣ—обйдві; (обѣими руками)—обіруч.

Обѣднѣвшій — збіднілий, зъубожалий, знищалий.

Обѣднѣть—зубожати, збідніти.

Обѣжать—оббігти; (вездѣ)—обігати; вйшмигати.

Обѣтъ—зарок.

Обѣщаніе—обітниця, обіцянка.

Обѣщать—обіцяти, обіщати.

Обязанность—обовъязок?

Обязанный повйнний, вйнний, вйнен.

Овладѣть — заволодіти, опанувати, засягти.

Овощи—гордина, городовина, варево.

(**врагъ**—яр, ярок; (увел.)—яруга; (—поросшій лѣсомъ)—байрак.

Овца—вівця, овѐчка; (свыше 3-хъ лѣтъ)—матка; (—двухлѣтняя)—невора (Херс.) (—однолѣтняя)—ярка; (—менѣе года)—ягнйчка.

Овчарня—кошара.

Овчина—смушок.

Овчинный—смушковий.

Огадиться—огйдитись, опаскудитись.

Оглобли—голоблі.

Оглядываться—оглядатися, озиратися.

Огненный—огнистий, огнявий, огняний.

Огниво—кресало, кресево.

Огонь—вогонь, багаття; (горящій костеръ, или мѣсто гдѣ огонь былъ)—огнище.

Огораживанье—городьба, горожа.

Огородъ—город.

Огорченіе—жаль, прикрость.

Ограбить—порабувати, обідрати.

Ограда—огорожа, загорода; (—плетень) тин, ліса; (—изъ жердей)—вирра, завора; (—изъ досокъ)—ділования (Лѣвоб.); паркан (Правоб.); (—изъ вертикально стоящихъ бревенъ) — частокіл; (—для загона скота)—обора, загон.

Огромный — величѐнний, величѐзний, здоровѐнний.

Огурецъ—гірок, гурок, огірок; (уменьш.)—гірочок, огірочок.

Одежда — одѐжа; одяга (Полт. Луб.) (костюмъ) — убрання; (—парадная)—шати.

Одинаковый—однàкий, одинàкий, однаковісенький.

Одинокій—самòтний.

Одиночество—самотà.

Однакожъ—протò, протè, однàче, однàк, усе такѝ. *Сім літ гордх не родйв, протд гдлоду не буд* (Посл.).

Одноколка—бідà, бідка; (о плохой, шуточно)—прѝбідка.

Однолѣтній (о животныхъ)—годовѝк.

Одолжать (давать взаймы)—позичàти; випозичàти. *Позйч мені плуга.*

Одолженіе—позйка, позйчка, мѝлость; (сдѣлай одолженіе)—зроби мѝлость, зділай милость; (сдѣлай одолженіе скажи)—скажи на мѝлость.

Одолѣть—змогтѝ, перемогтѝ, здоліти, подужати, побордти. *На сйлу змогли, у чотирёх на сйлу повалйли.*

Одряхлѣть—зстàрітись.

Одуванчикъ (раст.)—кульбàба, кульбàбка. *Leontodon taraxacum.*

Одуматься—схаменутись, охаǹутись, одуматись.

Одурѣть—здуріти, одуріти.

Одѣванье—одягàння, вдягàння, вбірàння.

Одѣвать—вдягàти, одягàти, вдівàти, зодівàти, зодягàти; (одѣваться, кромѣ словъ выше перечисленныхъ, съ прибавленіемъ *ся*)—вбірàтись. *Вбрався у нову свиту.*

Одѣтый—одягнений, вбрàний, вбратий.

Одѣяло (преимущественно посконное)—кòвдра, кòдря (Кремен. Омельн.); дрюгàнка, дрюгàлка (Кременч. Келеб.); (изъ мягкаго войлока)—ліжник. (Впрочемъ дрюгàлкою называютъ также всякое рядно изъ толстаго вàлу).

Ожерелье—намйсто.

Ожесточеніе—заятрèння?

Ожесточенный—запèклий. *Запèкла душà*—(грубый характеръ, ожесточенное сердце).

Ожесточиться—озвіритись.

Оживать—одживàти, оживàти.

Оживлять—опоживлàти, оживлàти.

Ожиданіе—сподівàння, сподівàнка, ждапки, жданнà.

Ожиданный—сподіваний, ждàний.

Ожидать—ждàти, дожидàти, чекàти, трівàти. *Потрівай не тікай, куплю черевйчки* (Пѣснь); (—чаять) сподівàтись.

Озлиться—розъюшйтись, розізлйтись; (—вдругъ)—зкипіти.

Ознакомиться—обізнàтись, спізнàтися. *Зъ козаками обознавшись* (Величко).

Означать—знàчити; (мѣтить)—вимічàти, визначàти, значйти; (деревья, кàкъ погранич. признаки)—клячйти (Черн.)

Озябнуть—змèрзнути, змèрзти.

Окаймить—облямувàти.

Окаймленный—облямòваний.

Окалина—жуужелиця.

Окинуть (глазомъ)—озирнути, òком зкѝнути.

Окисать—кйснути, скисàти.

Окладъ (на иконѣ)—шàта.

Оклеветать—обрехати.

Окно, окошечко—вікнò, вікòнце, вікòнечко.

Около—біля, побіля, кòло, кіля (Харь.).

Околотень — убоїще (Упрямецъ, не боящійся побоевъ).

Околотокъ—околія?

Околѣть—здòхнути, издòхнути, здòхти, дуба дàти, одубіти.

Оконечность—ріжок, кінèць. *Поставила горщок на самім ріжку стола.*

Окончаніе—скінчàння; (—жàтвы)—дожйнки, обжйнки (Такъ называется и пирушка, устраиваемая по этому поводу).

Окончить—скінчàти; (—дѣла)—упòратися.

Окоченѣть—одубіти, задубіти, скоцюбіти.

Окрестность — окіл, околія, окòлиця. *Нема в світі до окола,*
Як мій миленький Микола (Пѣснь).

Окреститься (объ иновѣрцахъ)—вйхреститись.

Окрестный—окільний. *Усі окільні селяне на се зтджуються,* (—мѣстà, края)—облеглі.

Окрещенный—хрещèний; (—изъ иновѣрцевъ)—вйхрещений.

Окрòшка (кушанье)—холодèць.

Округлить (вещь)—вйкруглити, скруглйти.

Округъ—окіл; обвòд (Гал.). (Въ Бессарабіи, Хотинскій уѣздъ съ древнихъ временъ дѣлился на окòли, какъ бы волости).

Окруженный—отòчений.

Окружить—оточйти. *Оточйли гетмана сторòжою доброю на ничь* (Лѣт. Самов.)

Окружность (или окресность селенія) —окòлиця; (—круга, тарелки)—òбід.

Октябрь—листопàд.

Окупъ—скуп.

Олухъ—ёлоп.

Ольха (дер.)—вільха. *Alnus incana.*

Омерзительный—мерзèнний, огйдний.

Омерзѣніе—огйда.

Омерзѣть—огйднути, згйдитись.

Онѣмечить—понімчити, онімèчити.

Опадать—зпадàти. *Вода вже спадає.* (—опухоли)—зтухàти.

Опаленный — зашмàлений, присмàжений, осмàлений; (о человѣкѣ)—опèчений.

Опалить—осмалйти, присмàжити.

Опаривать—шпàрити.

Опасеніе—опàска. *Чумакù без опàски спàти полягàли.*

Опасный—небезпèшний. *Дорога небезпèшна.*

Опеленать — повйти, сповйти. *За горами гòри, хмàрами повиті* (Шевч.)

Опереться—спèртися, опèртися, навалйгися, злягтй, прислонйтися. *Не злягай на мене.*

Опечалить—зажурйти.

Опилки (дерева)—опи̂лки (Лѣвоб.); три̂ни, ти̂рса (Правоб.).

Оплеуха—ля̂пас, лящ.

За кучму сю твою велику,
Як дам тобі ляща у пику (Энеида).

Оплошать—зплоховати, схи̂бити.

Оповѣстить — обвісти̂ти, сповісти̂ти. *Чрезъ послевъ своихъ обвистивъ* (Величко). (—разсказать)—оповідати, розповідати.

Опоздать—спізни̂тись, опізни̂тись, забари̂тись.

Опомниться—схаменутись, зтя̂митися, спохвати̂тись, зчу̂тися, зглянутися. *Зглянься на сéбе!* (—послѣ обморока или сна)—очу̂няти, прочу̂матись.

Опостылый—огидлий, обри̂длий.

Опостылѣть—огиднути, обри̂днути.

Опоясаться — оперезатися, підпереза̂тися.

Оправдать (слова, ожиданіе) — справдити.

Оправиться (отъ болѣзни)—ви̂ходитись, оплянути.

Опредѣлить (приставить къ чему)— приділити, наставити, настановити.

Опрокидывать—вивертати. *Вивернув глек з молоком.*

Опрокинуть-ся—перекинути-ся, перевернути-ся.

Опрометью—прожо̂гом, миттю.

Опростать—опорожни̂ти, ви̂норожнити, зпорожни̂ти.

Опротивѣть — огиднути, остогидити, обри̂днути, очортіти.

Опрятность—оха̂йність

Опрятный—чепурни̂й, оха̂йлнвий.

Оптовой—гуртовий.

Оптомъ (нар.)—гурто̂м, ва̂лом, огу̂лом.

Опубликоват —оголосити.

Опустить (голову)—понуритись, похню̂питись; (опуститься нравственно)—розледащіти.

Опустошать—пусто̂шити, спустоша̂ти, випустоша̂ти, плюндрува̂ти.

Опустошеніе—спустошення, випусто̂шення, плюндрування.

Опустошенный—спусто̂шений.

Опустѣлый—спустілий; (—домъ, жилище)—пустка.

Опустѣть—спустіти.

Опухоль—о̂пух.

Опушка (лѣса)—узлісся.

Опытность—досвідчення.

Опять—изно̂ву, изно̂в, зно̂ву, знов.

Оранжевый—жаркий, жовто-гора̂чий.

Орать—ора̂ти, паха̂ти.

Оружіе—збро̂я, ору̂жжа, ору̂жжина, бронь. (Вооруженною рукою, съ оружіемъ въ рукахъ)—ору̂жно.

Орѣхъ (плодъ)—горіх; (—грецкій)—воло̂ський горіх.

Орѣшина (куст.)—лісчи̂на. *Coryllus avellana.*

Осада (крѣпости, города)—обло̂га, обложення.

Осажденные (о людяхъ)—обложе̂нці.

Осанистый (представительный)—**поважний**, ставний (Павл.).

Осанка—постать?

Освирѣпѣть — розлютуватись, озвіритись, розмордуватись.

Освободить — вйзволити, одзволити; (освободиться)—ослобонитися, вйслобонитися, вйбавитися; (освобождать)—визволяти, вислобожати; (освобожденный)—вйзволений, одзволений.

Освобожденіе — вислобоження, визволення.

Освѣдомиться—довідатись, освідчитись.

Освѣдомленіе—освідчини?

Освѣщеніе—світло. *Вже світла невидно,—мабуть спати полягали.*

Освятить—посвятити, вйсвятити.

Освященный—свячений.

Осень—осень, восень; (осенью)—осенню, восені.

Осилить—перемогти, здужати, подужати, здоліти; покгулати (Полт. г.).

Осина (дерево)—осика, осичина. *Populus tremula.*

Осиновый—осиковий.

Осиротить—посиротити.

Осиротѣть—засиротіти; (осиротѣлый)—засироченний, засиротілий.

Оскалить (зубы)—вйскалити, вйщерити, вйскерити.

Осквернить—опаскудити, опоганити.

Осколокъ — скалка (Павл.); склёцок (Піск.).

Осконлять—валашати, легчити, вилладати, скопити.

Оскорбительный—уразливий.

Оскорбить—уразити, образити?

Оскорбленіе—уразка, образа.

Оскорбленный — ображений, уражений?

Оскорлять—ображати; (оскорбляться)—уражатися? ображатися.

Ослабѣвать—слабішати, слабшати; (ослабѣть)—ослабіти, ослабти, охлясти, охлянути, захлясти, захиріти, занепасти, підупасти.

Ослушникъ—неслух.

Ослѣпительный—сліпучий.

Ослѣпить—засліпити.

Ослѣпленіе—осліп; (ослѣпью)—сліпма.

Осматриванье—оглядання, розглядання, розглядини.

Осматривать — оглядати, розглядати, озирати; (осматриваться)—оглядатися, озиратися.

Осмотрительный—озирчивий, обережний.

Осмотръ - оглядання, оглядини?

Осмотрѣть—обдивитись, роздивитись.

Осмѣливаться — важитись, осмілюватись, відважуватись; (осмѣлиться)—всміти, насміти, посміти, відважитись.

Основаніе—основа; (съ основанія—переделать, перевернуть)—издна.

Основываться—засаждатися. *Шкода*

дарма.... и на кондиціяхъ неслушныхъ засаждатися (Величко).

Особенно—особливе, найбільш.

Особнякомъ—осторонь, на одлёті; (отъ людей)—одлюдно; (отъ построекъ)—на одшибі.

Особый—окрімний, особливий.

Оспа (болѣзнь)—віспа.

Оставить—зоставити; (—вычесть)—лишити.

Остальной—останній, остатній.

Остановить—зупинити, спинити, впинити; (—заступая дорогу)—перенати; (—теченіе воды)—затамувати.

Остановка—впин, перестанок.

Останавливать—впинати, спинати, припинати; (—заступая дорогу)—переймати; (останавливаться)—ставати.

Остатокъ—останок, послід, послідок; (—случайный)—забуток; (остатки)—послідки, останки.

Остаться—зостатися, остатися; (—неподвижнымъ отъ страха)—прикипіти до місьця.

Остепениться—шануватися, статніти, статкувати. *Тобі треба статніти; годі ледащіцьця* (Полтав. губ. Лубен. уѣз.). *Покинь тую горілку; тобі треба статкувати* (Кіевс. губ. Васильк. уѣзда).

Остерегаться—берегтися, стерегтися, боронитися. *Боронись шоб не застудитися.*

Осторожно—бережно, по малу, обережно.

Осторожный—обережний, сторожкий, опасливий.

Острастка—острашка, пострах.

Остріе—шпиль, шпинёк, гостре.

Острить—гострити; (—надъ кѣмъ)—прикладати.

Остроконечный—спичастий, шпилястий.

Острота—гострина; (—на чей счетъ)—прикладка.

Острый—гострий.

Оступиться—спотикнутись.

Остыванье—вистигання, остуда.

Остывать—вистигати, холонути, счахати, прочахати.

Остывшій—вистигший, вистиглий, прохолонутий.

Осуждать—спосужати, посужати, гудити. *Робім добре,—нехай люде нас не гудять.* (—сплетничать)—судачити, пащикувати.

Ось (въ повозкѣ)—вісь, ося.

Осьмёрка (въ картахъ)—осьмаха, восьмачка.

Осѣдлость—житло.

Отбиваться—оборонятися, боронити, пручатися

Отбить охоту—відвадити.

Отблагодарить—оддячити, віддячити.

Отборный—вибoрний, вибірний.

Отбрасывать—відкидати.

Отбываніе—відбуток, одбуток.

Отбыть (свое)—відбути. (Изрѣдка употребляется въ смыслѣ—сдѣлать). *Жменею прядева не відбудеш.*

Отважный—смілйвий, відвàжний, відвàжливий.

Отвести—одвѐсти; (—насильно)—одпровàдити.

Отводить—відвòдити.

Отворачивать—одвертàти.

Отворить—відчинйти, одчинйти; (отворенный)—одчйнений.

Отвратительно—брйдко, гйдко.

Отвратительный — гидкйй, бридкйй, гйдосний.

Отвращеніе—òгидь; (—къ дѣлу)—вѐхіть.

Отвѣдать — скоштувàти, покоштувàти, попрòбувати; (многокр. т. е. отвѣдывать)—коштувàти, смакувàти.

Отвѣтить—одказàти, одповідати, відказàти.

Отвѣтъ—одкàз, одпòвід, відпòвід, одвіт; (—письменный)—òдпис.

Отвязать—одвъязàти, відчепйти; (отвязаться отъ кого)—відвъязàтись, відчепйтись, одкарàскатись.

Отговорить—розрàдити, відмòвити; (отговаривать)—одмовлàти, розрàжувати, одражàти.

Отговорка—одмòвка, вимòвка.

Отголоски—вùляски.

Отгребать—одгортàти, відгортàти, відгромàжувати.

Отдаленный—далечѐнний.

Отдаленность—далѐчиня, далечѐнь, далинà.

Отдаляться—віддалàтись, цурàтись.

Отдать—віддàти; (—возвратить) — вернути; (—въ залогъ)—застановйти.

Отдохнуть—віддùхати, відпочùти, одпочùти, перепочùти; (отдыхать)—спочивàти, опочивàти.

Отдыхъ—відпочùнок, відпочùвок, спочùнок, спочùвок.

Отдѣлить—відрізнùти.

Отдѣльно—окромѐ, одрізно, нàрізно.

Отецъ—бàтько; (уменьш.)—бàтечко, бàтенько; (—по дѣтски)—тàто, татýсь; (батюшка)—пан-отѐць (такъ титулуютъ священника).

Отечество—родùна.

Отеческій (отцовскій) — бàтьківський, отѐцький.

Отечественный—отчùстий.

Отечески—по батьківськи.

Отказать—відмòвити.

Отказъ—одмова, відмòва.

Отказываться—відмовлàтися, відмагàтися.

Откармливать—годовàти.

Откачнуться—одсахнýтись, одхитнýтись.

Откликнуться—обізвàтися, відгукнýтися.

Отклонить—віхилùти.

Откормить—вùгодовати, одкохàти.

Откормленный—годòваний.

Откровенность—щùрість.

ткрыть—відкрити; (—окно, сундукъ) —відчинити; (—присутствіе кого, чего) —назнати, навідати; *Я назнав у лісі тетеруків*; (—грудь)—розхрістатись; (—ротъ)—роззявити; (—найти)—одшукати. *Одшукав доброго майстера.*

Отвуда—звідки, звідкіль, звідкіля, відки, відкіль, відкіля.

Отвупорывать (—бутылку, бочку)—відтикати.

Отличаться—визначатись, відрізнятись, виділятись.

Отломать—одломити; (—отъ чего либо крохкаго)—укорпнути, уколупнути.

Отлучать—одлучати; (—выдѣлять)—вилучати.

Отлучиться—одвихнутись. *Аби-б з хати одвихнулась, то зараз дітвора й паробить шкоди.*

Отмѣнить—одмінити.

Отмѣчать—визначати, значити, мітити, вимічати.

Отнести—занести, однести.

Отнять—відняти; (—съ насиліемъ)—видерти, висилити; (—часть)—одбавити; (—телёнка отъ коровы)—відлучити.

Отобрать—відобрати.

Отовсюду (со всѣхъ сторонъ)—звідусіль, відусюди, з усіх усюд.

Отодвинуть—відсунути.

Отозваться—обізватися, відгукнутися.

Отомкнуть—одімкнути, відомкнути.

Оторвать—одірвати; (—вѣтвь)—одчахнути.

Оторопѣвшій—торопленпй. *Що ти дивисся мов тороплений?*

Отослать—одислати, заслати.

Отощать—охлясти, захлясти.

Отпереть (двери, замокъ)—відчинити, відомкнути.

Отправить—виправити, випровадити; (многокр.)—виправляти, випроваджувати, відправляти.

Отправиться (пойти)—помандрувати.

Отправленіе (кого)—виправа; (—службы, очереди)—відправа, відбуток, відбування.

Отпрыскъ—погонець, брость.

Отпустъ (храмовой праздникъ)—одпуст, проща (Отсюда *прочане*—богомольцы, идущіе на отпустъ).

Отрава—отрута.

Отравить—отруїти, струїти; (отравленный)—отруєний, труєний; (—о водѣ)—затруєний?

Отрадно—радісно. *На душі у мене так радісно стало.*

Отрадный—радісний.

Отражать (цвѣта)—оддавати.

Отраженіе—одсіч (Закр.).

Отразиться (выказатися)—одізватись. *На мого батька гнівався, а на мені одізвалось.*

Отребье (негодное въ пищу мясо)—требіж.

Отрезвленный—витвережений.

Отрезвить—витверезити.

Отречься—відцуратись, зректися, від-

ректи̂сь, ви̂ректись; (—дать зарокъ)—заректи̂сь.

Отрокъ—хло̂пъя, підро̂сток.

Отростокъ—па̂рость, па̂гон, паго̂нець, одросток, па̂рус (Конот. въ смыслѣ развѣтвленіе); (—неокрѣпшіе ростки)—па̂молодь.

Отроческій—хлопъя̂чий. *Хлопъячі літа̂.*

Отрубить—відтя̂ти, одруба̂ти.

Отрубокъ (дерева)—оцу̂пок, цуру̂палок; ути̂нок (Радом.).

Отрывокъ—обри̂вок, ури̂вок.

Отрывочный—ури̂вистий, ури̂вчатий.

Отрѣзанный—відтя̂тий, відрізаний, відкра̂яний.

Отрѣзать—відтя̂ти, відрізати, відкра̂яти; (—шуточно)—одчикри̂жити.

Отреченіе—вирікâння, відцура̂ння.

Отрядъ (войска)—заго̂н; (—партія чумаковъ)—ва̂лка; (—рабочихъ)—вата̂га.

Отсовѣтывать—одража̂ти.

Отстать (отвязаться)—відчепи̂тись, відсочи̂тись, відкасну̂тись. *Відкаснися манія.*

Отступаться—відступа̂тися.

Отступникъ—одщепе̂нець, одме̂тчик?

Отсутствіе—не̂буть, одлу̂ка (Кіевск. Вас.). *Він в одлуці.*

Отсырѣть—одли̂гти, одли̂гнути.

Отсѣкать—одтина̂ти, стина̂ти; (однокр. отсѣчь)—зотну̂ти, одтя̂ти, відтя̂ти.

Отсюда (съ этого мѣста)—відсіль, відсіля̂, звідсіль, звідсі, звідсіля̂.

Оттепель—ро̂зталь, о̂ттепель, одли̂га.

Оттопыриваться (о платьѣ)—оддува̂тися, тути̂рчитися.

Оттуда—извідти, извідтіль, звідтіль, звідтіля̂, відти, відтіль, відтіля̂.

Оттѣснять—одпіра̂ти.

Отуманить (голову)—заморо̂чити.

Отхватывать (въ см. дѣлать что съ жаромъ, наприм. объ игрѣ на скрыпкѣ)—затина̂ти.

Отчасти—поча̂сти.

Отчаянный (въ см. закоренѣлый)—запе̂клий, забісо̂ваний.

Отчего—чого̂, чом, чому̂, (отчего-то)—чого̂сь.

Отщепить (вѣтку)—одчахну̂ти.

Отъ—від, од, з; (отъ роду)—зро̂ду. *Я там з роду не був.* (Отъ глупости)—зду̂ру; (отъ радости)—з ра̂дощів.

Отучить—одва̂дити.

Отягощать—заважа̂ти.

Отяжелѣть—обважніти.

Охапка—обере̂мок.

Охать—ёха̂ти; ёкати (Полѣс). *Діти заёкотали, побачивши се лихо.*

Охватъ—обі̂ймище. *Дуб товстий, мабуть обиймищів двое буде* (Куліш.).

Охватывать—обійма̂ти, загорта̂ти, охва̂чувати. *Вишневеччина загортала колись мало не усю Полтавщину.*

Охладѣть—охоло̂нути; (охлаждаться)—холо̂нути.

Охлажденіе—осту̂да. *Не дай грошей—остуда на час, а позич—сварка на віки.*

Охлопья—клòччя.

Охорашиваться—чепурѝтись.

Охота — хіть, охòта; (—съ ружьемъ) охòта; (съ собаками) — полювання, (—какъ промыселъ)—мислѝвство.

Охотиться—охòтитись, полювàти.

Охотникъ—мислѝвий, стрілець.

Охотно—охòче, хітне, за любкѝ.

Охуждать-гỳдити.

Оцѣненный- оцінòваний, поцінòваний.

Оцѣнять- цінувàти, цінѝти.

Оцепенѣть—одубіти, одеревеніти.

Очарованіе—чàра, манà, омàна (Закр.). *На тебе десь ману у Литві навели* (Гребенка).

Очевидно - видòме, очевѝдьки, очевѝдячки.

Очевидный—очевѝстий (Закр.); видòмий,—очевидячкий (Квітка п. Шельменко). *Видòме діло.*

Очень—вѐльми, дỳже.

Під ним кониченко,
Під ним вороненький
Вельми дужий (пѣснь).
Дуже гарний. (Не òчень)—недуже.

Очередной—черговѝй.

Очередоваться—чергувàтися.

Очередь—чергà, чѐред. *Нехай идуть своім чередом.* (Въ очередь)—почерзі.

Очертить — окреслѝти. *Окресливши краткими словы* (Величко).

Очнуться — очỳняти, прочỳняти, очỳтись, прочỳматись, пробỳркатись.

Очутиться—опинѝтися.

Ошибиться — помилѝтись, омилѝтись; (ввесть въ ошибку)—змилѝти; (—принять за другое лицо)—опізнàтись.

Ошибка — помѝлка, омѝлка, обмѝлка, обмѝл.

Ошибочный—омѝльний.

Оштукатуренный (известью)—вàплений, повàплений; (—глиною)—обмàщений.

Оштукатурить (известью) — овàплити; (—глиною)- обмàзати, омастѝти; порудѝти (Кіев. Вас.).

Ощипать (перья, волосы)—обскубтѝ.

Ощупать — полàпати, помàцати, облàпати, обмàцати.

Ощупыванье—мàцання.

Ощупью—пòмацки, пòлапки, òблапки, òбмацки, полапцѐм. *Чого треба, то й пòлапцем намацаеш.*

П.

Павлинъ (самецъ)—павỳк (Черн.), пàвич; (самка)—пàва, павѝчка.

Падаль—пàдло, стѐрво.

Падкій—лàсий.

Падучая (болѣзнь)—чòрна нѐміч, чòрна бòлість.

Падчерица—пàсербиця, пàчериця.

Пазы-втòри, утòрі. Отсюда *вторлѝвий* (въѣдливый). *Богині в гніві тіїж баби, и также на утори слабі* (Котл.)

Пакостить — кàпостити, паскỳдити, пàкостити.

Пакостникъ—кàпосник, паскỳда.

Пакостный (вредний)—ка̀посний, шкодлѝвый, паску̀дний, па̀косний.

Пакость—ка̀пость, паску̀дство, па̀кость.

Палатка—шатѐр, шатро̀; (Полт.) намѐт; (ярмарочная)—я̀тка.

Палачъ—кат; (увел.)—катю̀га.

Палецъ—па̀лець, пу̀чка.

Палка (посохъ)—ціпо̀к, кій; (собир.)—кія̀ччя; (большая)—ціпу̀ра; (нищенская) косту̀ра; (съ крючковидною рукоятью)—карлю̀чка, клюка̀, клю̀чка, ковінька; (священнич. посохъ)—патерѝця; (булавовидная) — кіёк; (грубоотесанная)—па̀лиця,дрюк,дрючо̀к;(множест.)—паліччя, дрю̀ччя; (неотесанная)—лома̀ка; (длинная чабанская съ крюкомъ на концѣ)—кгирлѝкга; (—для игры въ мячъ и т. п.)—гилка; (желѣзная дорожная съ рукояткою въ видѣ топора)—кѐлеп.

Палуба (судна)—черда̀к (Куліш.)

Палящій—пеку̀чий, шкварнѝй (о днѣ).

Памятливый — памъятлѝвий, памъяту̀щий.

Памятно—втямкѝ, взнакѝ, в памъяткѝ; вномкѝ (Харьк.). *Той день дався мені в тямкѝ. Чи в помки Вам як пожежа була?*

Памятный — незабу̀тній, памъятнѝй. *Памъятного дати*—(дать помнить).

Память—па̀мъять, па̀мороки (употребляется только въ выраженіи—*забити памороки*; (вещь, предметъ) — памъятка.

Панталоны — штанѝ; (широкіе *на очкурі* —шарава̀ри; (узкіе, въ обтяжку)—гала̀нці; (изъ овечьихъ шкуръ шерстью внутрь)—мишѝни (Херс.).

Параллельно—по̀руч? *Треба ще рів викопати поруч лісу.*

Парень—па̀рубок, парубі̀йка; (собир.)—парубо̀цтво; (множ.)—парубкѝ, парубъя̀та; (несовершеннолѣтній)—парубчу̀к, парубча̀.

Парить—шуга̀ти. *Шуляк шугае.*

Пароконный—двуко̀нний.

Паромъ—поро̀н.

Партія (рабочихъ, нищихъ, и т. п.)—ват̀ага; (чумаковъ съ возами)—ва̀лка.

Паръ—па̀ра, парло̀?

Пасмурно—хма̀рно.

Пасмурный—хма̀рний; (о человѣкѣ)—хму̀рий, пону̀рий, пону̀ра, похню̀па.

Пасмурнѣть (о небѣ)—замоло̀жуватись, хма̀рити

Пастухъ—пасту̀х, пастушо̀к; (младшій или помощ.)—підпа̀сач; (—коровій)—череднѝк; (—овечій)—чаба̀н, вівча̀р; (—скота) — ста̀дник, скота̀р; (—откармливаемаго на сало скота,старшій)—гуртоправ, а остальные—гайда̀й, гульта̀й; (—лошадиный) — табу̀нщик; (—свиной)—свинопа̀с, свина̀р.

Пасть (зѣвъ)—па̀ща; па̀щека (Влад. Вол.).

Пастьбище — пастівник; вѝпас, (—сбитое)—стовквѝще; (для телятъ навесеннее время)—вѝгон.

Пасынокъ—па̀синок, па̀сербок; (множ.)—пасербеня̀та.

Патронташъ — ладівнѝця, кулѐшниця. *З трома шабельтасами и куле-*

шницями козацькими (Величко).

Паукъ—павук.

Паутина—павутиння, павутина.

Паханье—оранка.

Пахарь—орач, плугатар, ратай.

Пахать (землю)—орати.

Пахнуть — пахнути; (чѣмъ) — душити, нести, оддавати, пахтіти; (непріятно)—смердіти. *Від тебе горілка так и душить. Звідки се так гарю несе? Чай щось милом оддае. Що тут смердить?*

Пачка (вязка)—жмут, жмуток, жмуточка

Пачкать — каляти; (пачкаться) — калятись, наскудитись, мазатись; пецькатись (Радом.).

Пектись (заботиться)—дбати, піклуватись, печалуватитиь. *Отамане наш, не дбаеш ти нас* (Пѣснь).

Пеленать—повивати, сповивати.

Пеленка—пелюшка, сповиток.

Пеликанъ — баба-птиця (Встрѣчается въ Новороссіи по берег. Чорн. моря).

Пенька—прядево.

Пеньковий (изъ коноплян. нитокъ)—прядівъяний.

Пенять (роптать)—нарікати, жалкуватися, ремствувати.

Первенецъ—первак.

Первенство—першеньство.

Первенствовать—головувати.

Первоначально—зпрежу, зпершу, на сам перед, зпочатку.

Первый—перший: первая въ чомъ бы ни было)—первітка; (въ первый разъ, в первые)—у перве, вперве, уперше, в перш.

Перебраниться—полаятись.

Перебранка—лайка, сварка.

Перебросить—перекинути.

Перебиваться (кое какъ)—перемогатися.

Перевесть (съ другого языка)—переложити, перекласти; (многокр. т. е. переводить)—перекладати, тлумачити.

Переводъ (съ другого языка)—переклад.

Переворачивать (наприм. угли въ печи)—перегортати, перевертати.

Перевѣситься—перехилитись.

Перевѣсь (преобладаніе) — перевага, перемога (Піск.); (взять надъ кѣмъ перевѣсъ)—гору узяти.

Перегадить—перепаскудити.

Переговариваться—перемовлятись.

Переговорить—перемовити, перебалакати.

Перегнуть (наклонить)—перехилити.

Перегонять — випережувати, випережати; (—водку)—переганяти.

Перегородка — загородка, переборка; (въ рѣкѣ для ловли рыбы)—язь, кітець.

Передать (словесно)—переказати, наказати.

Передача (словами)—переказ.

Передвигать—пересовувати.

Передникъ (въ платьи)—запаска.

Передохнуть — віддихати, відпочити, перепочити.

Передѣланный — переоначений, перерòблений; (—о платьи) – перелицёваний.

Передѣлать — переробѝти; (на свой ладъ)—переоначѝти; (перевернуть на изнанку, о платьѣ)—перелицювàти.

Переждать — перегодѝти, переждàти, перетрівàти, перечекàти, перечасувàти.

Пережечь—перепалѝти.

Пережженный – перепàлений.

Пережить—перебу̀ти, пережѝти.

Переврѣвать—переспівàти, перехожàти (Перехожати собств. значить переходить извѣстный возрастъ).

Перекладина — переклàдина; (черезъ канаву) – клàдка; (связывающая пару стропилъ въ крышѣ) – бантѝна; (связывающая двѣ стойки *шули*, въ досчатой постройкѣ)—трямòк; (множ.)—трямкѝ; (—связывающая полозья въ саняхъ)—перèчка.

Перекликаться (наприм. въ лѣсу)—гукàтися, перегу̀куватися.

Перекрёстокъ—перèхрестя, роздорòжжа, роспу̀ття.

Перемануть—переманѝти, перенàдити. *Я шевлію пересію, руту пересажу, таки ж свого миленького к собі переважу* (Пѣсни).

Перемигиваться—перемòргуватись.

Перемыть—перемѝти, перебàнити (Піск.) (вытирая)—перешарувàти.

Перемѣна—одміна, зміна.

Перемѣнить—обмінѝти, змінѝти, одмінѝти; (перемѣниться самому)—змінѝтись; (съ кѣмъ, чѣмъ)—замінàтись, обмінàтись.

Перенестись (перемѣнить мѣсто жительства)—перебрàтись; (на другой берегъ)—перехопѝтись.

Перенимать—переймàти; (однократное) —перенàти.

Переночевать—переночувàти; обночувàти (Піск.).

Переодѣванье—передягàння.

Переодѣвать—передягàти.

Перепелка—перепелѝця.

Переписываться (съ кѣмъ)—листувàтися.

Переплетъ (книги)—опрàва, корешòк. *Дав на церкву еванґелію у дорогій оправі.*

Перепортить—перенівечити; (иноск.)—перепаску̀дити, спаску̀дити, перепакостити, попсувати, пошкòдити.

Перепорченный—перенівечений, перепаску̀жений.

Перепоясаться—підперезàтись.

Переправиться—перепрàвитись, перехопѝтись.

Перепрыгнуть—перестрибну̀ти, перескòчити, переплигну̀ти.

Перепуганный—перелякàний, переполòшений.

Перепугать—перелякàти, переполòхати, переполошѝти.

Перепугаться — перелякàтись, злякàтись, переполошѝтись.

Перепугъ—переполòх, перелàк.

Перервать (перебить, напримѣръ разговоръ)—перехопйти, перечепйти, перетнўти.

Перерывъ — перѐйма; (перерывами)—переймом, врàди гòди.

Перерыть—переворушйти; (напр. постель)—перекуйòвдити.

Пересиливать — перемагàти, переважàти; (однокр. т. е. пересилить)—подўжати, перемогтй.

Перескочить см. Перепрыгнуть.

Пересматривать — переглядàти, переглѐжувати.

Пересматриваться--переглядàтись, зглядàтись, ззирàтись, передивлятись.

Пересмотрѣть—передивйтись.

Пересмотръ—перегляд.

Переставать — уставàти, переставàти; (однокр.)--устàти;(—шумѣть)—вгавàти.

Пересчитать—перелічйти, полічйти, пораховàти.

Пересѣченіе—перѐтичка? *Біла хустка з червоними перетичками* (Слышалъ въ Вол. губ.).

Перетерпѣть — перетерпіти, стерпіти, вйтерпіти, перестрівàти.

Перетревожиться—переполошйтись.

Переулокъ—провўлок, провўлочок; (глухой, тупикъ)—зазўбень (Харьк.).

Перехватить — перехопйти, перенàти; (перехватывать)—переймàти, перехòплювати.

Перечница—перчàнка (Конот.).

Перила—бàляси (Закр.), пòручні, бильця.

Персикъ (раст. и плодъ)—бросквйна; (*amygdalus nana*)—чѐрсик (Херс. губ.).

Перстень—каблўчка, обідѐць, пѐрстінь.

Перышко—пірцѐ, пірьячко, перйнка.

Пестрить—мерѐжити.

Пестъ—товкàч, макогòн, мьяло.
Дай накаже не злізати:
Буду мьялом потягати (пѣснь).

Песчанистый—піскувàтий.

Петля (у дверей)—завіса. *Хвіртка на поржавілих завісах* (Кв.).

Печалиться—журйтися, тужйти, сумовàти; (убиваться за кѣмъ)—побивàтись.

Печаль—тугà, сум, журбà, смўток.

Печально—сўмно.

Печальный—журнйй, смутнйй.

Печатать—друковàти.

Печень—печінка.

Печенья сладкія—пўндики.

Печь (сущ.)—піч; (кухонная)—варйста піч; (—комнатная, печка)—грўба, грўбка; (кирпиче-обжигальная)—гартòвня (Прав.); (у горшечниковъ)—гòрен; (известковая)—вапнàрка; (въ сѣнахъ или на дворѣ, для приготовленія пищи лѣтнею порою)—кабйця (Херс.).

Печь (глаг.)—пектй, шквàрити; (мўчное въ маслѣ)—прàжити.

Пещера—печѐра.

Пивоварня—бровàр.

Пивоваръ—бровàрник.

Пигалица (птица)—чàйка.

Пика—рàтище, спис.

Пиковая масть (въ картахъ)—вѝни; (пиковая карта)—виновка, винò.

Пиковый (о картахъ)—вѝнний, винòвий.

Піонъ (раст.)—півòнія. *Paeonia*.

Пировать—бенкетувàти; балювàти (Кан. Черкас.).

Пирушка—гульня̀, погулянка?

Пиръ—бенькет.

Писаришка—писарчỳк.

Пистолетъ—пистòль.

Письменно—листòвне.

Письмо—лист, письмò; (—открытое, незапечатанное)—отвòристий лист (Мазепа. Закр.); (—безденежное)—я̀ловий лист, пісьмо.

Питать—годовàти, опоживлàти.

Питательный—ситнѝй; тревнѝй (Харьк.). *Юшка тревна*.

Пить—пѝти; (жадно)—хлистàти; (говоря съ дѣтьми)—пѝтки, пѝтоньки; (—прямо изъ ведра)—пѝти в нахѝлку, нàхильці, нàхилки, нахильцèм; (пить водку)—чаркувàти; (спиртнаго—много)—тягтѝ, дỳдлити, хилѝти, лигàти, жлỳктити, цмỳлити, жлоктàти; (—спиртное же по немногу, но часто)—клю̀кати; (—круговую)—кружлѝти, кружàти; (—о собакахъ т. е. локать)—глохтàти; (непьющій разум. водки)—непитỳщий; (подпившій, на веселѣ)—на підпѝтку, підпѝлий

Питье—питтà; (—спиртное)—напій? трỳнок; (для скота)—пійло; (—волшебное)—даннѝ.

Пища—їжа, їдà.

Пищать—писчàти, пискотіти.

Плавно—повàгом, плàвко; (сравн. ст.)—плавкіш.

Плакать—плàкати, рю̀мати, рю̀мсати; (—на взрыдъ)—хлѝпати; (—съ воплемъ)—голосѝти, ревтѝ; (—неудержимо и продолжительно)—густѝ; (—потихоньку)—кѝснути, пхѝкати.

Пламя—пòлумъя.

Планета—планѝда.

Платокъ—хỳстка, хустѝна, хỳсточка.

Платье (одежда)—одѐжа, одѐжина; òдяга (Харьк.); (соб.)—манàття (Полт.); (—женское)—сỳкня (Прàв.); (—нѣмецкое или модное)—шарандàк (Конот.); фỳркало.

Плачъ—плач; (—громкій)—голосіння.

Плащъ—керея̀, кобеня̀к, опòньча; (Под. и Гал.); плащ. *Плащуваті Цигани*.

Племя—плѐмъя; (перен.)—кòдло; (бранно)—кàвідь (Харьк.).

Племянникъ—небòж, небіж.

Племянница—небòга.

Плесень—цвіль.

Плескати—плю̀скати, плющѝти. *И лёд трещить и вода плющить*. (Пѣснь).

Плескаться—хлю̀патись.

Плестись (тащиться)—чвалàти.

Плетень—ліса; (уменьш.)—ліска, тин.

Плеть (изъ пеньки)—батіг, батіжок, пуга, пужка; (—изъ ремня)—карбàч, малахàй, канчỳк, гарàпник; (—короткая и толстая)—нагàй, нагàйка.

Плечо—плечѐ, рàмо; (плечо съ плечемъ)—òпліч, пліч-о-пліч.

Плеяды (созвѣздіе)—волосожàр, квòчка.

Плодовитый—(о деревѣ)—родючий; (—о женщинѣ)—плодовùта; (о свиньѣ)—порòслива.

Плодородный—родючий. *Родюча земля*; хліборòбна (Полт.); хлібна (Харьк.).

Плодъ—плід? *Кляне свій рід и плід*; (—садовой фруктъ)—садовинà.

Плоскій—плескàтий, плескувàтий, плòский; (о лицѣ, носѣ)—пліскувàтий (Нечуй. Чорні хмари.).

Плоскость—плòща, площинà.

Плотина—грèбля, гать, гàтка, загàтка.

Плотица (рыба)—плітка, пліточка.

Плотникъ—плòтник, тèсля (Старин.).

Плотно—щільне (Лѣв.); суцільне (Прав.).

Плотный—щільний; (—о челов.)—опàсистий, гладкùй.

Плохо—пагàно, не гàрно; (—сдѣлано)—не дòбре, пазнàть як (зрòблене), не до ладỳ, не гарàзд.

Плохой—плòхий; (сравн. ст.)—пліхший; пагàний, не знàть якùй.

Плошка—каганèць, каганòк.

Площадь—пляц (Прав.); майдàн (Лѣв.).

Плужникъ—(рѣзакъ къ плугу) леміш.

Плутовать—шахрувàти.

Плутовство—шахрàйство, (говоря с евреяхъ); шалапутнàва, (говоря о цыганахъ); мошèнство, (говоря о своихъ землякахъ или о великорусахъ).

Плыть—плùсти, плùнути.

Плѣнить—причарувàти; (—взять въ плѣнъ)—заполонùти.

Плѣнникъ—полонèник, брàнець.

Плѣнница—брàнка (Піск.).

Плѣнъ—полòн.

Плѣнять—чарувàти.

Плѣсна (рана на языкѣ)—плìснявка.

Плѣснѣвѣть—цвісти.

Плѣшивый—лùсий, голомòзий.

Плѣшь—лùсина.

Побасенка—побрехèнька.

Побезпокоить—потурбувàти.

Побитый (о хлѣбѣ)—потолòчений, збùтий.

Ой у полі жито
Копитцями збито (Пѣснь).

Поблагодарить—подякувати.

Поблажать—потурàти, потакàти.

Поблекнуть—зблякнути.

Поблѣднѣть—зблідну̀ти, поблідну̀ти, побіліти; (прошедшее время: *зблід, поблід*); (—вдругъ)—пополотніти, помінитись—(измѣниться въ лицѣ).

Поболтать (поговорить)—побалàкати, побазікати.

Побороть—подỳжати, здоліти, змогтù, поборòти, покгỳлати.

Побранить—полàяти, покартàти.

Побресть—повіятись, пошкандибàти.

Побросать—покùдати.

Побрякушка—брязкало, брязкальце.

Побуждать—побужàти?

Побѣги (на деревѣ)—погòнці.

Побѣда—змòга (Піск).

Побѣдить—перемогтù, поборòти.

Побѣжденный—поборений.

Побѣлить—побілйти.

Побѣлѣвшій—збілілий.

Повадиться — унàдитись занàдитись, внàдитись, понàдитись, улàситись.

Унадився журавель
Та до наших конопель (пѣсня).

Повадный—унàдний? унàдливий.

Поваренокъ—кýхта, кýхтик (Прав.).

Поваръ—кýхар.

Повелѣвать—розкàзувати; (начальствовать)—верховòдити.

Повелѣніе—зàгад, накàз.

Повелѣть—звеліти, загадàти, наказàти.

Повергать валйти.

Повернуть—обернýти, повернýти, звернýти, звертàти.

Поверхностно—позверхòвне (Величко); (наверху воды и вообще жидкости—повèрсі, на вèрсі.

Поверхность—пòверх, верх.

Повеселѣть—повеселішати.

Повесть—повестй; (—насильно)—попровàдити. *Попровадили бідолаху до стàну*.

Повидимому—здаèться, либòнь.

Повилика (раст.)—берізка. *Convolvulus arvensis*.

Повиноваться—слýхатись, послухàти.

Повиновеніе—послухàння.

Повиснуть—повйснути, почепйтись.

По вкусу—досмакý, до вподòби; в смак (зготовив), догòдно (зробив).

Повозиться—пововтýзитись, повозйтись; (умственно поработать) — поморокуватись.

Повозка—возòк, візòк, візòчок; (дрянная) -тарадàйка, чортопхàйка.

Поворачивать — повертàти, звертàти, обертàти, оборочàти, завертàти, вертàти. *Вертай до дому*.

Поворотливый — потовкýчий, поворот-кйй, шамкйй.

Поворотъ (о солнцѣ)—візворòт?

Повредить (дѣлу)—пошкòдити; (—внутренность) — надірвàтися, поверèдити, надверèдитись; (—здоровью)—завàдити, зашкòдити.

Поврежденіе—шкòда. *Шкоди наробив*. (—отъ усилій)—надсàда, пòрух, порýха.

Поврежденный (о предметѣ)—пошкòжений; (—о человѣкѣ)—надверèжений, порýшений.

Повременить — потрівàти, пострівàти, почекàти; (по времени)—перегодом.

Повсемѣстный—сусвітний.

Повсюду—усюди, скрізь, повсюди, по всіх усюдах; (вездѣ)—усюдою. *Усюдою, біжить з єго кров*.

Повырывать (волосы, перья)—вйскубти, вйтеребити.

Повѣвать—повівàти, подихàти.

Повѣнчать—звінчàти.

Повѣрить—понйти віри, нйти віри, повірити; (повѣрять)—звірйти.

Повѣса—палйвода, шйбеник, гульвіса палйсвіт.

Повѣсить повісити, почепити; (—голову)—понўритись, похнюпитись

Повѣтстваніе—оповідання.

Повѣтствователь—повідач. *Будеш добрим вислухачем, будеш добрим повідачем* (Посл.).

Повѣсть—повістка, оповідання.

Повѣять—повіяти, пахнути.

Погаснуть (объ огнѣ)—потўхти, стўхти, стўхнути, погасти, погаснути.

Погибать—гинути, загинати, загибати, пропадати. *Ой поїхав в Московщину, да там и загинув, Свою милу Україну на віки покинув* (Пѣснь).

Погибель—пагуба, загиба, загин, погибель.

Погибнуть—згинути, погинути, загинути, пропасти, запропастятись, занапастятись, изгинути, счезнути, слизнути, зслизнути; (пойти прахомъ)—посісти. *Тут моя сила огнем посіла.*

Поглотить—поглинути.

По глупости—здўру.

Поговорить—побалакати, поговорити.

Поговорка—прикаска, примовка (Закр.).

Погода—година, погода, веремъя; (погодное т. е. благопріятное лѣто, день)—годиняне літо, годиняний день (Полт. Луб.).

Погодить (подождать)—потрівати, пострівати; (погодя)—згодивши трохи, згодом, перегодом; (погоди) — трівай, стрівай лишень! Годи лишень!

Погонщикъ—погонич, погонець.

Погостъ (церковный дворъ)—цвинтарь.

Погребать—ховати, хоронити.

Погребеніе—пòхорони, погріб, похорон.

Погребъ (въ видѣ ямы)—лёх, пòгріб; (-подъ домомъ каменный)- пивниця (Правоб.).

Погрозить—посваритись; (погрозиться)—похвалитись, посваритись.

Погрузить—занурити, затопити.

Погрузнуть—загрўзти, загрўзнути.

Погрустить—потужити, посумовати, пожуритись.

Погрѣшность—огріх, огрішина, (такъ называются случайные пропуски, при оранкѣ земли); охиба (Закр.). *Кожний свої охиби визначае* (Посл.).

Погрязнуть—загрўзнути.

Погубить—занапастити, запропастити, загубити, згубити, занівечити; (—о человѣкѣ)—стратити.

По—до. *Вода дойшла до мосту.*

Подавить—подушити; (- о деревьяхъ молодыхъ)—потлумити, подавити.

Подай—ке, кей, подай; (подайте)-кейте, кете, подайте.

Подарить—подарувати; (подаренный)—дарòваний, подарòваний.

Подарокъ—дарўнок, подарўнок, гостинець, ралець. *Подарунки без штанів ходять* (послов.). (Говорятъ, что ралець происходитъ отъ древняго обычая, на новый годъ, приносить дары, владѣльцу земли, отъ *рала.* Теперь такъ называется подарокъ младшаго лица старшему, или взятка).

Подбить (мѣхомъ)—вихутровати; (под-

битый мѣхомъ о платьи) хутрòваний.

Подборъ (сортировка)—добір, підбір.

Подбрить—підголйти.

Подбрюшный—подчерèвий.

Подвернуться (нечаянно надойти)—навернýтись, наскòчити, підскòчити.

Подвигать—посувàти.

Подвижной (о человѣкѣ)—меткий, потовкýчий; (—объ экипажѣ, т. е. легкій на ходу)—бігкий.

Подговаривать—намовлàти, підмовлàти, підбивàти.

Подговорить—намòвити, підмòвити, підбйти, наустйти, підговорйти, підустйти.

Подданническій—піддàнський.

Подданный—піддàнець, піддàнок, піддàний.

Поддерживать—спірàти.

Поддернуть (платье)—підсмàкати.

Поддѣлаться (подольститься)—присёрбатись.

Поддѣть (обмануть)—піддурйти.

Подешевѣть—подешèвшати.

Поджать—підобгàти.

Сидить жінка на припічку,
Ніжки підобгавши (Пѣсня).

Поджигатель—палій.

Поджидать—спожидати, дожидàтись; (—съ нетерпѣніемъ)—виглядàти.

Поджогъ—підпàл.

Подзадоривать—підбивàти.

Подзатыльникъ—потйлишник.

Подкарауливать—чигàти, підстерегати, засідàти.

Подкрасить—підмалювàти, підкрàсити.

Подкрѣпиться—підживйтись, підсилитись.

Подкрѣпленіе—піджйва, підсилок.

Подкрѣплять—оподживлàти; (—войскомъ)—спірàти.

Подлаживаться—підлàгожуватись.

Подлецъ—падлюка.

Подлинно—ажèж, авжèж, спрàвді, в самій рèчі.

Подлинность—щирість.

Подлинный—щйрий. (Отсюда *щирозлотий*—изъ чистаго золота).

Подлипало—підлйза, прилйза.

Подложный—підбòрний, підрòблений.

Подлѣ—вобік, вобіч, обіч, побіч, суміж, поузбік, попліч, біля, побіля, опостін; кглі (Черп.). *Сів кглі його.*

Подмигнуть—підмигнýти, підморгнýти.

Подмостки—рештувàння.

Подмѣтить—запримітити, встерегтй.

Поднимать—підиймàти.

Подниматься—підиймàтися, здиймàтися, знімàтися; (—о солнцѣ)—підбивàтись угору. *Уся рука знялась пузирем; сонце вже підбилось височенько.*

Подняться (о птицахъ)—изнàтися.

Подобрать (платье)—підтйкатись.

Подобрѣть—здòбритися, подобрішати.

Пододвинуть—підсýнути.

Подождать—потрівàти, почекàти, по-

стрівати, підождати; (подожди) — почекай, потрівай, тривай, підожди.

Подозвать — підклйкати.

Подозрѣвать — зазрити. (Подозрительный) — зазрливий, зазрний. (Заподозрѣнный) — підздрений.

Подозрѣніе — призра. *Не мав на его призри.*

Подойти — доступити, підойти; (во время) — надійти.

Подоконникъ — підлокотник.

Подолъ (платья) — пелена. *Забери въ пелену.*

Подольститься — підлащитись, підлеститись, улеститись (отсюда: улесливий, облесливий).

Подоспѣть — надійти, настигнути, наспіти.

Подпоясаться — підперезатись.

Подпрыгивать — підстрибувати, підскокувати.

Подрать (платье) — пошарпати, подерти, подрати.

Подраться — побитись.

Подробно — дрібно, дрібненько, широко. *Виргилій и не намъ був рівня, а добре він начухав тімья, поки дрібненько описав* (Энеида).

Подробности — подробиця.

Подробный — дрібний?

Подрости — підбільшати, підрости.

Подростокъ — підліток.

Подрубить — підцюкати, підтяти, підрубати.

Подруга — товаришка.

Подрѣзать — підрізати, підгяти, (платье) — підкраяти, підтяти. *Пелени підтяти. Дівки суки підпоіли и каптана підкроіли* (пѣсн). (— крылья) — приборкати.

Подсматривать — підглядати.

Подсмотрѣть — підглядіти, призріти. *Призріли люде, що він що ночі божої таска сіно.*

Подсолнечникъ (раст.) — соняшник, соняшник.

Подстерегать (въ засадѣ) — чигати.

Подстеречь — встерегти, підстерегти.

Подстрекательство — підбивання, підмова.

Подстрекать — підмовляти, підводити, підбурювати.

Подступить — наблизитись; (многокр.) — наближатись.

Подтвердить (дѣломъ) — справдити.

Подтверждать — наказувати, стверджати.

Подтолкнуть — підштовхнути, підпихнути.

Подувать (о вѣтрѣ) — подихати, повівати.

Подумать — помислити, погадати, подумати, помізкувати.

Подурачить — покепкувати.

Подурнѣть — зпаганіти, попаганіти, змарніти.

Подучить — наустити, намовити.

По душѣ — до сподоби.

Подущать—намовляти, натуркувати.

Подхватить—підхопити.

Подчиванье (напиткомъ)—частування.

Подчивать (напиткомъ) — частувати; рядувати (Полт. Луб.). *Рядуй гостей; я не шкодую горілки.*

Подчиненность—підлеглость.

Почինять (поправлять)—ладити, лагодити, ладнати, рехтувати.

Подчиняться (кому)—улягатися.

Подъ (печи — чиріњ; (—въ значеніи предлога)—під. *Під Полтавою.*

Подъемъ (въ дорогу)—рушання.

Подъѣзжать (подольщаться) — підсипатись.

Подыматься (вставать)—підводитись.

Подѣлать—поробити.

Подѣлить—поділити, (—на всѣхъ) обділити, (раздѣлить)—переділити подуванити (Полт. Лубен.). *Подуванили землю на три руки* (Полтав. губ. Лубенск. у.).

Подѣть (заподѣть)—діти, подіти, заподіти, запроторити. *Де ти дів мою шапку?*

Подѣться—дітися, діватися.

Пожаловать—надати, пожалувати. *Привилеги, въ той час наданыи* (Закр.).

Пожалѣть—пожаліти, пожалувати, пожалкувати.

Пожаръ—пожежа, пожар, пужар.

Пожеланіе—жичення (Правоб.).

По желанію—до изволу.

Пожелать—захотіти, зхотіти; (—сильно) — пожадати, забажати; (— кому чего)—пожичити Прав.).

Пожелтѣвшій—пожовклий.

Пожелтѣть—пожовкти, пожовкнути пожовтіти.

Пожениться—одружатися.

Пожертвовать — поступитися, оджалувати (Піск.); одказати.

Пожизненно—повік.

Пожизненный—довічний, доживотни́.

Пожилой—пристаркуватий, літний

Пожитки—животи, худоба, спожитки, худібчина, мизерія; житовъя? (Піск.).

Пожить (вдоволь, гдѣ нибудь) — набутися. *Що, вже мабуть набувся у місті, що до дому вернувся?* (—въ свое удовольствіе)—пороскошувати.

Позавтракать—поснідати.

Позакладывать (въ залогъ)—позаставляти.

Позапрошлогодній—позаторішній.

Позариться—поквапитись.

Позасыпать (уснуть всѣмъ)—поснути.

Позатворять—позачиняти.

Подбрасывать—підкидати.

Позванивать — дзенькати, теленькати, дзеленькати.

Позвать — кликнути, покликати, вкликати, гукнути; узвати (Харьк.). *Узвали мене в хату.*

Позволеніе—дозвол, дозволення.

Позволительно — вільно. *Вільно єму мантачити, бо грошей повна кишеня.*

Позволить—дозволити.

Digitized by Google

Позвонокъ—ожість, окісток.

Поздо—пізно, пізнѐнько, нерàно; (поздновато)—надпізь. *Ото, учора надпізь пішли ми до дому.*

Позже—пізніш, пізніше.

Поздороваться—поздорòватись, поздорòвкатись, привітàтись; (—цѣлуяся)—почолòмкатись.

Познакомиться — спізнàтись, зазнàти, обизнàтись, опізнàтись

Позорить—ганьбувàти, шельмувàти.

Позорний—ганѐбний (Прав.).

Позументъ—галỳн, брузумѐнт.

Позывъ (на что)—жадіба, жадібка.

Поймать—піймàти, вловùти, зловùти.

Поименовать — наменùти, поменùти; (поименованный)—помѐнений.

Поймище (поемный лугъ)—пійма, болòня, оболòня, лỳка, ліг? *Чурів ліг.*

Поискать—пошукàти.

По истинѣ—по правді. *Скажу тобі по правді.*

Пойти—пійти, піти; (отправиться)—почапàти, помайнувати; (—поплетись)—повіятися, затіліпати; (потащиться)—попъястися, попхатися; (скорыми шагами)—стригонỳти; (пойдемъ ка)—ходім лùшень; (пойдетъ)—піде.

Пока—дòки, дòкіль, зàки, закіль, докỳди, тим часом, пòки, нии. *Пим* (*поки*) *сонце зійде, роса очі виїсть* (Посл.). *Доки ти будеш пустувати? Посидь закіль я вернусь. Нехай тим часом посидить*; (пока еще свѣтло)—зàвидна.

Показать — вказати, показати; (примѣръ)—привòд (прùзвід дати), *Батько привід дае, то й діти пьють.* (—примѣръ къ божбѣ)—призвòдити до божіння (Полт. Луб.).

Показаться — вказатись, показатись; (вдали) — заманячити; (изъ за чего)—витнутись; (неясно вдали)—забовапіти.

Показывать — вкàзувати, показувати; (—языкъ) — солопити, висолоплювати язик; (—зуби)—скалити, вищерити.

По каковски—поякому.

Покамѣсть—покіль, покищо, тим часом, доки що.

Пока не аж. *Сидів аж сонце зайшло.*

Пока не жарко—захолодкù.

Покачать—похитати, погойдати, поколихати; (—о бѣшеной собакѣ)—покачати. *Скажена собака усіх наших собак перекачала.*

Покачаться—похитатись, погойдатись; (—о лошадяхъ) — повалятись. *Не годиться ходити по тому місьцю, де кінь валявся,—лишаі нападуть.*

Покачнуть—похитнути, віхнути, схитнỳти.

Покачнуться—похитнутись.

Пока что—доки що, поки що.

Покашливать—кахикати.

Покаяніе—покỳта.

Поклонит ся—уклонитись, вклонитись.

Поклясться—заприсягтись.

Покоиться—опочивати, спочивати.

Покой—спокій, покій.

Покойникъ—небіжчик, покійник.

Поколотить—побйти, потасувати, перегону дати.

Поколѣніе—коліно.

Покончить — скінчити; (съ дѣломъ)—впорати, упорати.

Покориться—повинитися, покоритися, підхилйтися, підклонйтися.

Покормка (лошадей)—пòпас.

Покормить (лошадей, воловъ)—попастй.

Покорность—покòра.

Покорный—покірливий, покірний, прихйльний.

Покоряться — упокорàтися, корйтися, покорàтися.

Покража—крадіж, крадіжка, крàжа.

Покраснѣть—почервоніти, зашàритись, зачервоніти.

По крайней мѣрѣ—хочà.

Покровитель—ласкàвець, добрòдій.

Покромка (отъ сукна)—крàйка.

Покрошить—покришйти.

Покрывало—завивàло, завивàйло.

Покрывать—крйти, вкривàти.

Покрываться—окривàтися; (—облаками, о небѣ)—хмàритися.

Покрыть—окрйти, вкрйти.

Покрыться—окрйтися, вкрйтися; (—туманомъ) — туманіти, затумàнитись; (—тучами) — захмàритись; (тѣнью)—помарніти? (—водою)—узятися, поня́тися водою; (—пѣною) — запінитись; (—пылью) — запорошйтись; (—пылью, снѣгомъ и т. п.) — припàсти пйлом, снігом и т. п.; (—пятнами)—заплямитись; (—льдом)—зашèрхнути; (—струпомъ)—заструпйтись; (—корою)—закорàвіти; (исчезнуть изъ глазъ—выражается въ слѣдующей фразѣ: покрйвсь очйма й плечйма.

Покуда—дòки, докіль, доки щò, до чàсу, тим чàсом, пòки.

Покупатель—покупщйк.

Покупать—купувàти.

Покушаться—кусйтися. *Хочъ кусилися воёвати, однак мало имъли щастя* (Величко).

Полагаться (на кого)—покладàтися, здавàтися, спускàтися.

Поладить—погодйтись.

Полакомиться—поласувàти.

Полгода—піврòку.

Полдень—південь; (въ полдень)—опівдні.

Полдникъ полу́дник, підвечірок.

Полдничать — полу́днати, підвечіркувати.

Поле—поле; (—пахатное, въ небольшомъ кускѣ)—нйва, нйвка; (большой цѣльный кусок, обыкновенно около 10-ти десятинъ)—лан; (—поранное) — рілà; (засѣянное, Правоб.)—цàрина; (—выоранное для осенняго посѣва)—пар, парй; (выоранное для весенняго посѣва)—зяб, зябля; (—засѣянное однолѣтними хлѣбами)—яринà; (—засѣянное озимымъ хлѣбомъ)—озймина, (—оставленное подъ выпасъ скота)—толòка; (—оставленное для отдыха)—перелòг, переліг; (—затвердѣвшій перелогъ)—облòг, обліг; (—давно или никогда не-

оранное)—цілина; (—близь деревни, не орющееся и назначенное преимущественно для выпаса телятъ)—вигон; (—расположенные по склонамъ возвышенности, террасы)—паді; (—вдоль рѣки или долины, сухой, не поёмный лугъ)—полог; (—гдѣ сѣются конопли, Херс. губ.)—підмети; (—смежное съ усадьбами и окопанное или огороженное)—левада; (—гдѣ была пшеница)—пшеничище; (—гдѣ было просо)—просянище, пріська; (—гдѣ была рожь, овесъ)—житнище, вівсянище; (—гдѣ уцѣлѣла черезъ зиму прошлогодняя трава, Херс. губ.)—калдані.

Полезный—споживточний, користний? пользовитий.

Полетѣть—полетіти, полинути, поленути.

Ползаніе—лазіння.

Ползать—повзти, лазити, плазувати.

Ползунъ—лазнюк? (Піск.).

Полировать—лощити.

Полка—полиця, поличка.

Полководецъ—воёвник (Піск.).

Полно—повно, повнісенько, (—довольно)—буде, годі. *Годі тобі дуріти. Да буде тобі їсти.*

Полнолицый—повновидий.

Полночь—північ; (за полночь)—глупа ніч. (въ полночь)—опівночі.

Полный—повний, повен; (о человѣкѣ)—гладкий, опасистий, оплистий, барилькуватий; *оплиста, румьяна черниця; оцё який барилькуватий панок!*

Половица (доска изъ пола)—мостина.

Положеніе—становище.

Положить—покласти, положити.

Полоса—смуга, смужка, стяга, стяжка, полоса, полоска.

Полотенце—рушник, втиральник; утирач (Полт. Лубен.).

Полтора—півтора.

Полусвѣтъ—присмерок (Піск.).

Полуумный—причинний, навісний? навіжений, дурний.

Получать—одбірати.

Получить—одержати, здобути, одібрати; (—возможность)—спромогтись; (—неудачу, отказъ)—облизня піймати.

Полъ (досчатый)—поміст; (—земляной)—діл, долівка. (Долі значить не только на полу, но на землѣ, хотя бы на открытомъ воздухѣ). *Пошукай долі; положи долі.* Поищи, положи на полъ, на землю.

Польза—вжиток, прок, спожиття, (прибыль)—корисць. *Який прок з такого коня. Нехай тобі буде на спожиття.*

Пользоваться—користуватись, живитися, вживати; заживати (Кіевск. Васильк.).

Польститься—поласитись, позаритись, покваπитись, повабитись? заманутись?

По лѣвую сторону—уліворуч, ошуйбіч.

Полюбить—покохати, закохатись, вподобати, сподобати.

Помават (рѣять, колебать)—маяти.

Помазокъ (кисть для бѣленія стѣнъ)—віхоть, віхтик.

Помаленьку—потроху, потрошки, по маленьку, по малу.

Померкнувшій—померклий.

Померкнуть—змунити. *Сонце то засяе, то змуне.*

Помертвѣть—замерти.

Помершій—мерлий, вмерлий, вмерший.

Помимо—поуз, мимо.

Помнить—памъятати, памъятувати; (быть современникомъ событія)—зазнати. *И першу сарану зазнаю* (Энеида).

Поминутно—разъ у раз, що хвилини.

Помои—помиї, виполоски.

Помолвка—помовка. *Про вовка помовка, а москаль кобилу вкрав*; (—свадебная)—змова.

Помолодѣть—помолодшати, помолодіти, помолодішати.

Поморщенный—поморхлий.

Помостъ—примость (Черн.); рештування.

Помочь—помогти, запомогти, зарятувати, порятувати; (—словомъ и дѣломъ)—зарадити; (—подняться)—підвести.

Помощникъ—помічник, помагач.

Помощь—підмога, підпомога, запомога, поміч; (—военная)—підсилок.

Помрачаться — хмуритись; (соверш.) —заморочитись.

Помраченіе (ума)—морока. *Морока мені з тобою!* (—очарованіе) — мана. *На тебе десь ману у Литві навели* (Гребенка).

Помышленіе—думка, гадка. *А ні гадки. У тебе мабуть бісова думка.*

Помѣняться — замінятись, обмінятись, перемінитись.

По мѣрѣ возможности—як мога.

Помѣститься—зміститись, уміститись.

Помѣстье—дідина, маеток, маетность (Правоб.); держава (въ смыслѣ временнаго владѣнія, поссесіи).

Помѣха—притичина, притика, поміха, перешкода; перека (Кіев. Вас.).

Помѣшанный (сумашедшій) — навіжений, непевний, божевільний, дурний.

Помѣшать—помішати, перешкодити, на перешкоді стати.

Помѣшаться (сойти съ ума)—здуріти, збожеволіти.

Помѣщать—містити, вміщати.

Помѣщаться—міститися, вміщатися.

Помять—помъяти; (—постель и т. п.)—покуёвдити; (—хлѣбъ, посѣвъ)—потолочити.

Понадобиться — здатися, знадобитися, згодитися, пригодитися, стати у пригоду.

Понаклонять—понахиляти.

Понатужиться—посилкуватися.

Понедѣльникъ—понеділок.

По немногу—потроху, потрошку.

Понижать—осажувати, понижати, (нравственно)—принижати, (однокр.)—принизити.

Пониженіе (воды, опухоли)—спадання, спадок.

Пониклый (съ поникшею головою, о человѣкѣ)—понурий; (о растеніи)—покляклий, похилений.

Понимать—розуміти, тàмити, шỳпити, човпàти, тямувàти (Харьк.).

Понимающій—тямỳчий.

Пономарь—паламàр.

Поносить (позорить) -- шпèтити, кобеѝти, бèштити, бешкетувàти.

Поносъ (болѣзнь)—отрòба, отрібка (Піск); бігунка, побігуха (Вол. г.).

Поношеніе—бèшкет.

Понравиться—сподòбатись, подобàтись.

По нраву—до сподòби.

Понурый—похнюпий, похнюпа.

По нынѣ—дòсі, й дòсі.

Понятіе—тàма, тàмка.

Понятливый—тямкѝй.

Понять—зрозуміти, втàмити, розчовпàти, розшолòпати, второпàти, вчовпàти, взàти у тямкѝ, розібрàти, дорозумувàтися.

По одиночкѣ—по òдному, по одѝнці.

По одаль—осторòнь, оддалекѝ; (о постройкѣ)—на одлѐті, на відшѝбі.

Поочередно—по черзі, по чèреду.

Попадать—потраплàти, втраплàти, влучàти, попадàти; (попадаться)—попадàтись, траплàтись, лучàтись; (попадется если)—коли тинèться.

Попадья—попадà, пані-мàтка.

Попàсть (кого, застать)—запопàсти, попàсти; (въ бѣду)—улòпатись: (въ цѣль) —влучѝти, втрàпити, попàсти; (на дорогу)—втрàпити, утрàпити; (угодить по чьему желанію)—потрàпити. *В силу потрапив чого ёму трèба.*

Поперегъ—впòперек, пèрек.

Поперечный—перекòвий, поперèчний.

Попеченіе—дбàння, пеклувàння; (—въ перен. смыслѣ)—дòгляд.

Попечительный—пеклувàтий, дбàлий?

Поплестить—повіàтись.

Пополамъ—на впіл, піл на піл.

Попользоваться—покорѝстуватись, поживѝтись.

Поподчивать (напиткомъ) — почастувàти.

Поправить — спрàвити, полàдити, поладнàти, полàгодити.

Поправлять—справлàти, лàгодити, лàдити, ладнàти, виправлàти.

Попрекать — корѝти, дорікàти, нарікàти.

Попрекъ—докір, догàна, нарікàння.

Попривыкнуть — навѝкнути, звѝкнути, обвѝкнутись, огòвтатись. *Та вже вона тута з нами огòвтається.*

Попробовать — покоштувàти, посмакувати, попрòбувати.

Попросить (чего)—попрохàти; (позволенія)—спитàтись, спросѝтись.

Попрошайка—прошàк, лòбур; (—мальчикъ)—лàбза, лабзюк.

Попрятать—поховàти.

Попусту—на тщè, дàрма, мàрне, дỳрно, по дурнòму.

Попущеніе—пòпуст.

Пора—порà, верèмъя, час, дòба, годѝна. *Лиха година.*

Пораженіе—пора̀за, пора̀зка, пора̀жка (Величка). *Такая їмъ* (туркамъ) *поразка була* (Самов. 60).

Пораспросить—розпита̀ти, розпита̀тись, пропита̀ти.

Поранить—уразйти.

Пораньше—заранні̀, зара̀ні, загоді̀, спозара̀нку.

Порванный—по̀рваний; (о одеждѣ) —поша̀рпаний, дра̀ний, розідраний. *Що ти в драній сордчці ходиш.*

Порвать—порва̀ти, подѐрти, поша̀рпати; (—на куски)—пошматува̀ти; (объ одеждѣ)—подра̀ти.

Порицаніе—ганьба̀, ха̀яння?

Порицатель—осу̀дчик.

Порицать—га̀нити, ха̀яти? спосужа̀ти, гу̀дити.

Порознь—окромѐ, різно, на̀різно, в осо̀бку, з осо̀бна. *Дай усякому окроме.*

Порокъ (недостатокъ)—ва̀да.

Порошокъ—по̀рох, порошо̀к; (один. частица)—порошѝна, порошѝнка; (—трухлого дерева, дождевика и т. д.)—порохня̀.

Порою—ѝнколи, ѝноді, ча̀сом, часа̀ми.

Портить—псува̀ти, нівечити, гайнува̀ти, шко̀дити; (—молодые деревья)—глумѝти (Вол. губ.).

Портиться—псува̀тись, шко̀дитись.

Портной—кравѐць, кра̀вчик; (принадлежащій ремеслу)—кравѐцький; (портняжское ремесло)—кравѐцтво; (портняжить)—кравцюва̀ти.

Портянка—ону̀ча, ону̀чка.

Поруганіе—нару̀га, пору̀га. *Щобъ Боїв не дававъ Украину на позоръ та на поругу невірнихъ* (*Зап. Стар.* часть II, № 1, стр. 41).

Поругаться—пола̀ятись.

Порука—зару̀ка.

По русски—по моско̀вському, по моско̀вски.

Порученіе—полецѐння (Правоб.).

Поручить приручйти, уручйти.

Поручиться—заручйтись.

Порхать—пурха̀ти, перха̀ти?

Порція—пай, паёк; (—водки)—по̀рція.

Порча—шко̀да.

Порченный—верѐжений, поверѐжений.

Порывистый (о вѣтрѣ)—бурхлѝвий, рвачкий.

Порѣзать—порізати; (—говоря съ дѣтьми)—почѝкати; (на куски)—покра̀яти, пошматува̀ти.

Порядочный—(по величинѣ)—чима̀лий; (—о человѣкѣ)—пу̀тьній, путя̀щий, людя̀ний. *З бабиного сина або дочки нічого людяного не буде.*

По свойски—по на̀ськи, по на̀ському.

Посвѣтлѣть—освінути.

Посвятить (въ духовн. санъ)—вѝсвятити; (—себя какому нибудь занятію)—присвятйтися. *Коли присвятѝвсь на діти, то наберѐсся з їми моро̀ки* (Полтав. губ. Лубен. у.).

Поселеніе—селѝтьба, осѐля, сѐльбище?

Поселиться—оселѝтися, осісти.

Поселять—вселя̀ти, оса̀жувати.

Поссесоръ—державець. *Що видячи панове державці Украинскіе, мусили утекати* (Лѣтоп. Сам.).

Посидѣлки—вечерниці.

По силѣ—з, зо, в силу. *Кожний умерти мусить зъ декрету Божого* (Густ. лѣтоп.).

Поскользнуться — посковзнутись, підсковзнутись.

Послабленіе—пільга.

Послать—заслати. *Заславъ ординанець козакамъ* (Величко).

Пословица—приповідка, присловъя, пословиця.

Послушаніе—послухання (Нечуй).

Послушать—послухати; (послушаться)—послухатись.

Послушный—слухняний.

Послѣ—після, опісля, упослі, навпослі.

Послѣдній останній, остатній.

Послѣдствія—послідки.

Послѣдующій—потомний (приказ. сл.).

Посматривать — позирати, поглядати, споглядати.

Посмотрѣть—подивитись, зглянути, глянути, споглянути, поглянути.

Посмѣть—осміти, насміти, всміти, відважитись.

Посмѣшище—сміховище, посміх.

Посмѣяніе—наруга, посміх.

Посмѣяться (осмѣять)—насміятись, посміятись, поглузуватись.

Пособирать—позбірати, визбірати.

Пособить—помогти; (словомъ и дѣломъ)—порадити, дорадити.

Пособлять—помагати, допомагати. *Боже допоможи!*

Посовѣтовать—порадити, пораяти, нараяти.

Нарай, нарай, пане брате,
Де дівчину взяти (Пѣсня).

Посолъ—посланець.

Посохъ (трость)—ціпок; (пастырскій)—патериця.

Поспѣть (ко времени)—пастигти.

Поспѣшить — поскоритись, поспішити, поспішитись.

Поспѣшно—спішно.

Поспѣшность—поспіх.

Поспѣшный—спішний, хваткий.

Посрамленіе—нагана, глум.

Посреди—посереду, посеред, насеред, осеред.

Посрубливать—постинати.

Поссориться — посердитись, посваритись.

Поставка—вистачення.

Поставлять—постачати, вистачати, настачати, надати. *Така продість бісова, ніяк на іх не надаси.*

Постановленіе — постанова, установа (Юрид. выр.).

Постеклить (окна)—вишклити.

Постель—постіль.

Постигнуть — второпати, зрозуміти, збагнути. *Хтож збагнув таемності людського життя?*

Постить — поступати, піснивувати (Куліш).

Постный—пісний.

Постоялецъ—пожилець; (женщ.)—пожилячка.

Постоянно—усе, завсіди, раз у раз, невиводно. *Він усе сидить дома. Жінка моя раз у раз ходить на базар. У його гості сидять невиводно.*

Постоянный—сталий; невиводний.

Построенный—збудований.

Постройка—будова, будище, будовання, будинок.

Построить—збудувати.

Постромка—посторонок, посторонка.

Пострѣлъ—трава (раст.)—Сон. *Anemone palsatilla.*

Постукивать—стукотіти, токотіти, грюкотіти, лопотіти.

Поступать—поступовати, чинити. *Що будемо, синку, чинити?*

Поступить—вчинити.

Поступокъ—вчинок, подія?

Постучать—постукати; (въ дверь, стѣну)—погрюкати.

Постъ—піст.

Постыдиться—посоромитись.

Постыдный—сгидкий, соромний.

Постылый—обридний, огидний.

Посуда (каменная, глиняная, стеклянная)—посуда, посуд; (—деревян.)—начиння.

Посхватывать—посхоплати.

Посчастливиться — посчастітись, посчастіти.

Посылать — слати, засилати; (—кого, часто)—ганати. *Раз у раз ганя мене до міста.*

Посѣвъ (количество зерна)—сів; (—засѣянная земля)—засів, посів; (—дѣйствіе)—сівба.

Посидѣть—посидіти.

Посѣтитель—одвідач.

Посѣтить—навідатись, одвідати.

Посѣщать — навідуватись, навертатися, (—часто)—вчащати.

Посѣщеніе—одвідини, одвідання.

Посѣять—посіяти.

Посягать—квапитись, важитись.

Потакать—потурати, подражати.

Потаскунъ (бродяга)—волоцюга.

Потаскуха—потіпаха, паплюга, хлёрка, курва.

Потасовка—прочухан, халазія.

Потачка—потурання, подражання; потака (Влад. Вол.), попуск.

Потащить—поволокти, потарганити, потащити, поцупити. *Вовк поцупив вівцю.*

Потащиться — поволоктися, попхатися, попъятися, потягти.

Потворство—пільга, потурання, подражання.

Потемки—темнота; (въ потемкахъ)—поночі.

Потеря—страта, згуба, шкода.

Потерянный — загублений, згублений, втрачений, пропалий, пропащий. *Про-*

пащі гроші. (о человѣкѣ)—пропащий, несамовитий. *Став мов несамовитий.*

Потерять—згубити, загубити, стратити, решитися.

Потечь—потекти; (сильно)—поринути, гунути.

Потихоньку—по малу, помаленьку, стиха; (тайкомъ)—тишком, нишком. *З гори їдь по малу.*

Вийди, Грицю, на юлицу
И ти, коваленку,—
Пожартуем, попустуем
Зтиха помаленько (пѣсня).

Потолковать—побалакати, побазікати.

Потокъ—струмок, струмень, стружок, течея, водотеча (Радом.); (шумящій)—бурчак (Радом.).

Потомки—щадки.

Потомство—нащадок.

Потому—затім; (—что)—бо, затім що, через те що.

Потомъ—далі, а далі, потім, потім того, напослідок.

Поторопиться—поспішитись, поскоритись.

Потосковать—посумувати, потужити.

Потрава (хлѣба, сѣна)—спаш.

Потребность—потреба, потрібка.

Потревожить (сдвинуть вещь)—зрушити, зрухнути; (—о людяхъ и животныхъ)—зполошити; (—рану)—**уразити**. *Не доторкайся до плечей, бо уразиш болячку.*

Потрескаться—порепатись.

Потрудиться—поробити, попрацювати.

Потускнѣть (о глазахъ)—посоловіти.

Потушить—погасити.

Потъ—піт.

Потѣсниться—потіснутись.

Потѣшно—втішно, забавно.

Потѣшный—втішний, кумедний.

Потянуть—потягти.

По утру—вранці.

Поучать (просвѣщать)—свічити.

По ученому—зпісьменна.

Похаживать—похожати.

Похвала—хвальба, хвала.

Похватать—похапати.

Похлебать—посербати.

Похлопотать—поклопотатись, походити, попоходити, попіклуватись. *Багато я попоходив біля неї.*

Походить (на кого)—вдатися, вдаватися.

Походка—хода.

Похожій—схожий.

Похоронить—поховати.

Похорошѣть—покрасчати.

Похоть—жирування, похоть.

Похудать—охлясти, охлянути, захлясти, помарніти; (—на лицѣ)—спасти з лиця, (—на животѣ)—з черева спасти; (—на тѣлѣ)—з тіла спасти.

Поцарапать—подряпати.

Поцѣловаться—поцілуватися; (шуточно говоря)—цмокнутись; (здороваясь)—почоломкатись.

Поцѣлуй—поцілунок.

По цѣлымъ днямъ—день у день.

Поцѣпить (повѣсить)—почепити.

По частямъ (по немногу)—видавцѐм.

Початой (о хлѣбѣ)—вкра̀яний.

Почаще—частіш.

Почва—кгрунт; (—нетронутая)—ціли̇на̀.

Почему?—чом? чого̀? чому̀? зачімъ? (—то!)—чому̀сь!

Почернѣвшій—почорнілий.

Почесть (почетъ)—шано̀ба, ша̀на (Харьк.); пова̀га.

Почетный—пова̀жний, почѐсний. *Панове Запорозці, на почесне просим* (свадебное приглашеніе).

Починять—ладна̀ти, справля̀ти, ла̀дити, ла̀годити.

Почитаніе—шанува̀ння, шано̀ба.

Почитать—шанува̀ти, поважа̀ти.

Почта—по̀шта.

Почтальонъ—пошта̀р.

Почтеніе—шанува̀ння, пова̀га, (—отдать)—чолом дати?

Почтенный—шано̀вний, пова̀жний.

Почти—сливи̇̀, сливѐ; (—что)—ма̀ло що, тро̀хи не, бѐзмаль.

Почувствовать—почу̀ти, почува̀тись, почу̀тись. *Бий его дуже, щоб почувсь.*

Пошевелить—поворуши̇̀ти, зворуши̇̀ти, зворухну̀ти.

Пошевелиться—поворуши̇̀тися, зворуши̇̀тися.

Пошевельнуться—ворухну̀тися, зворухну̀тися.

Пошлина—данина̀.

Пошутить—пожартува̀ти, пошуткува̀ти.

Пощекоталь—полоскота̀ти.

Пощечина—ля̀пас, лящ.
За кучму сю твою велику,
Як дам тобі ляща у пику! (Энеида).

Пощупать—пома̀цати, пола̀пати.

Появиться (неожиданно)—нагоди̇̀тися.

Появленіе—зъявка, зъявлѐння.

Появляться—зъявля̀тися.

Поясница—крижі, поясни̇̀ця. *Крижі болять.*

Поясъ—пас, по̀яс, пѐрез?—(кожанный съ карманомъ)—чѐрес (Названіе отъ *чресла*).

Правдивый (разсказъ и т. п.)—справдѐшній; (о человѣкѣ)—правди̇̀вий.

Правительство—ура̀д.

Править—заправля̀ти, правува̀ти, порядкува̀ти; (—въ силу авторитета)—оруду̀вати, верховоди̇ти; (—судномъ)—керува̀ти; (лошадьми)—пра̀вити.

Право такъ—далебі що так.

Праздникъ—свя̀то, пра̀зник; (—Срѣтенія Господня)—Громни̇̀ці (Правоб.); Стрітення (Лѣвоб.); (—Успенія Богородицы, 15-го Августа)—перша Пречи̇̀ста, Успѐння; (—Рождество Богородицы, 8-го Сентября)—дру̀га Пречи̇̀ста; (—Покрова Богородицы)—тре̇̀тя Пречи̇̀ста, Покрова̀; (—св. Пасхи)—Вели̇̀кдень, Велико̀дні Свя̀та; (—Рождества Хрістова)—Різдво̀, Різдва̀ні Свя̀тки; (—Преображенія Господня, 6-го Августа)—Спас; (Воздвиженія св. Кре-

ста, 14 Сентября)—Здвйженя; (—св. Тройцы)—Зелені Свята.

Праздничать—празникувàти.

Праздничный—свàтошний, святчàний, праздникòвий.

Празднованіе—святкувàння.

Праздновать — святувàти, святкувàти, прàзнувати.

Празднопатаніе—бродня̀, швѐндяння.

Праздный—гуля̀щий. *На потіху гулящим людям* (Куліш).

Прачешная—прàльня.

Пребываніе—пòбит, пробувàння; (—постоянное)—вікувàння.

Пребывать—пробувàти, бу̀ти; (—постоянно)—вікувàти.

Превзойти—узяти гòру, заломйти. *Над Грицькà нема й крàщого шевця на селі, бо він усіх шевців геть заломив* (Кіев. губ. Васильк. у). (Превзойдетъ)—перейде. *Ціна сёго коня перейде за сто карбованців.*

Превозмогать—перемагàти.

Превозмочь — перемогтѝ, замогтѝ, здоліти, подоліти, покгулати, поду̀жати.

Превозносить—величàти, звеличàти.

Превозноситься—величàтися, бундючитися, вихвалятися.

Превосходить—перевàжувати.
А я свої (брови) змàжу, зглàжу.
Таки твої перевàжу (Народ. пѣсня).

Превосходный—чудòвий.

Преградить (путь)—застановйти, заступйти, затамувàти.

Предаваться (чему либо)—вдавàтися; (во что)—укидàтися. *Він у горілку вкидаеться.*

Преданность—прихи̇льність.

Преданный—прихи̇льний.

Предатель—зрàдник.

Предательскій—зрадѐцький, зрадлйвий.

Предать—зрàдити.

Предвидѣть—забачàти. *У тім ділі він забачае щось недобре.*

Предводитель (руководитель)—верховòда, ватажòк, ватàг, привідця; (—дворянства)—мàршал.

Предводительствовать—перѐд вестѝ.

Предвѣстіе—віщувàння.

Предвѣстникъ—віщу̀н.

Предвѣщать—віщувàти.

Предки — дідѝ, предківъя, прàбатьки; (принадл. предкамъ)—предківський.

Предметъ—річ.

Предостерегать—перестерегàти.

Предохраненіе — запобігàння? обережіння?

Предохранять—берегтѝ, запобігàти?

Предполагать—гадàти.

Предположеніе—гàдка, вгàдка.

Предпріимчивый—завзя̀тий.

Предпринять—заходѝтися, навàжити.

Предпринятый—заміреннй, заду̀маний.

Предрѣкать—віщувàти.

Предсказатель—віщу̀н.

Представлять (играть роль)—удавàти.

Представляться (казаться)—здаватися, показуватися, привиджуватися.

Предстоящій (будущій)—будучий.

Предупредить—запобігти, заскочити.

Предупреждать — запобігати; (однокр.) запобігнути, запобігти.

Предупрежденіе—запобігання?

Предупрежденный—насторошений?

Предусмотрительно—вгадливо?

Предчувствовать—предчувати?

Предшествовать—передувати.

Предшествующій—передущий.

Предусматривать—забачати.

Предѣлъ—крайниця? дільниця.

Прежде—перш, перше, перве, допреж сего, наперед, спершу, предсі, до сего, вперед, сперед сего. *Я тобі вперед казав. Попереду так велося.*

Преждевременно—завчасу, до часу? за время, заздалегідь, порано.

Прежде всего — на сам перед, над усего.

Прежній — прежній, давній; (когда-то бывшій)—колишній. *Бо зна колишне згадав.*

Презирать—зневажати, погоржати.

Презрѣніе—зневага; (презрѣніе нести) —поневірятись.

Презрѣть (оставить безъ вниманія)—занехаяти; (считать недостойнымъ себя)—погордити.

Преимущественно—найбільше, самебільш, більш.

Преимущество—перед, перевага, гора; (дать преимущество)—перевагу, перед дати, гору дати. *Він мае гору, бо перший прийшов.*

Прекословіе—суперeки, суперечки.

Прекословить—перечити.

Прельстить—звабити; (—словами)—улестити; (многокр.) — улещати; (—видомъ)—зачарувати, причарувати.

Прельщать — зводити, улещати. *Зводити жінок.*

Прельщеніе—звода? ваба?

Пренебрегать—гордувати, погоржати, зневажати; гребувати (Харьк.). *Він гребуе моїм хлібом-сіллю.*

Пренебреженіе—погорда, зневага, гордування.

Ти, дівчино гордівнице,
Гордуеш ти мною!
Буде тобі гордування
Все перед тобою. (Пѣсня).

Пренебрежительно — неуважно, зневажно.

Пренебречь (кѣмъ)—погордити; (—чѣмъ либо)—занедбати, занехаяти.

Преобразиться (во что)—перекинутись; (—наружно въ кого)—пошитися. *Відьма перекинулась сорокою. Пошився в пана.* (Перекинуться происходитъ оттого, что, по повѣрью, вѣдьма чтобы принять наружность животнаго должна перекотиться (*перекинутись*) черезъ нѣсколько ножей).

Преодолѣть—змогти, перемогти, здоліти.

Препятствіе—притѝка, притѝчина, перешкòда, запѝнка, впин.

Нема впину вдовиному сину,
Що звів з ума дівку сиротину (Пѣсня).

Препятствовать—запинѝти, перешкòжувати, перешкожàти, впинàти, у перешкòді стàти, боронѝти.

Прерываться—переймàтись?

Прерывающійся—зурѝвочний?

Преслѣдовать—уганàтися, гнàтися, гнати, стежѝти, слідкувàти.

Пресмыкающееся—гад, гàдина.

Прессовать—гнітѝти, нагнітàти.

Прессъ—гніт.

Преставиться (умереть) — перестàвитись. *Переставивсь він на той світ.*

Преступленіе—вѝступок, збрòдня. *З межи нас виросла збродня* (Самойл. Закр.).

Преступный—виступнѝй.

Пресѣчь (дорогу, предупредить)—заскòчити. *Орда людей живцем брала, де кою заскòчила* (Величко).

Претензія (ропотъ)—нарікàння.

Преувеличить—прибільшити.

Преходящій — минỳчий, перебỳтний. *Сей світ перебутний.*

Прибавить—добàвити, додàти, доточѝти, набàвити, приточѝти, долучѝти.

Прибавленіе (предметъ самый)—додàток, добàвка; (—дѣйствіе)—додàча, додавàння, долучѐння.

Прибавлять—додавàти, добавлàти, доточàти, набавлàти.

Прибирать—вбірàти, чепурѝти, пòрати.

Приближать—зближàти, наближàти.

Приближаться—блѝжчати, блѝзитись, наближàтись, надближàтись, зближàтись, надхòдити. *Свята надходять, наближаються.*

Прибрать — упòрати; (принарядить)—причепурѝти; вихаючити, придіяти (Харьк.). *Оце трòхи кімнàту придіяла, скрізь повимàзувала, ато такѐ гайнò булò!*

Прибрежье—береговинà.

Прибыль—зиск, корѝсть, прибỳток.

Привернуть (винтъ)—пришрубувàти.

Привесть — привѐсти; (—силою)--припровàдити, прицỳпити; (—въ порядокъ)—упорядкувàти, упòрати; (—въ убожество)—в старці ввѐсти, знѝщити; (—въ разореніе)—спустошѝти; (—въ ярость)—розъярѝти, роздратувàти, роздрочѝти.

Привидѣніе—марà, прочвàра, манія, поторòча, видіння? *Одкаснися, манія.*

Була в мене, моя мати,
Поторача у ночі (Пѣсня).

(Я слышалъ, что *манія*, въ первоначальномъ смыслѣ, значитъ полотенце или рубаха, прибиваемая, на плечѣ креста, на могилѣ холостого человѣка или дѣвушки. Такую *манію* можно видѣть на кладьбищахъ въ Черниговск. губерніи).

Привирать — прибрѐхувати, підбрѐхувати, долагàти. *Почуе на верству, а доложить на милю* (Посл.).

Привлекательно—повàдно?

Привлекательный—повàдний? вабкѝй?

Привлечь—привàбити, затягтѝ, залучѝти.

Приводить въ порядокъ—порядкувàти?

Приволакиваться—женихàтися, залицàтися.

Приволье—вòльниця, привілля.

Привстать—підвèстись.

Привыкать—звикàти; (однокр. т. е. привыкнуть) обгòвтатись; (о многихъ)—позвикàти; (сжиться) — понàтись (Екат). *Нешвѝдко понявся він із тиèю водòю солòною.*

Привыкшій—звѝклий, звѝкший.

Привычка—налòг, звѝчка, призвичàйка, навѝчка.

Привѣски (къ серьгамъ)—тіліпàнчики.

Привѣтливый—привітний.

Привѣтствіе — привіт, вітàння. Привѣтъ—віт (Екат.) *Нема од ёго ні віту, ні привіту.* Привѣтствовать—вітàти, привітàти.

Привѣшивать—чеплàти, причеплювати.

Привязанность—прихильність?

Привязаться (къ кому)—полюбѝти? (начать ссору)—присікатись.

Привязчивый (о человѣкѣ)—задирàка, налàзливий.

Привязь—припòн, прѝвъязь. *Собака на привъязі. А вжеж мої коні. В хана на припоні* (пѣсня).

Привязываться—въязнути, лізти, сікатися.

Пригласить—запросѝти, заволàти.

Приглашать—запрòшувати, клѝкати.

Приглашеніе—запрòсини, зàклик?

Приглашенный—клѝканий, прòханий, (—для работъ)—припрòханий.

Приговаривать — примовлàти; (осуждать)—присуждàти.

Приговариваться — домовлàтися. *Чи знаеш, до чого він домовлявся?*

Приговоръ — прѝсуд, вѝрок. *Понеже той есть судебъ Божіихъ неизмѣнный вирокъ* (Духовн. Скороп. Закр.)

Пригодный—здàтний, догòдний, гòжий, годàчий, придàтний.

Пригодиться (понадобиться) — згодѝтися, знадобѝтися, здàтися, стàти у пригòді.

Пригожество—врòда, урòда.

Пригожій—вродлѝвий, уродлѝвий, огряднѝй (Под. губ.); гòжий.
Ой нежаль було б воза,
Коли б дівка була гожа (Пѣсня).

Пригорокъ—узгірря, сугòрок?

Приготовить — вготòвати, зготòвити, наготòвити, налàгодити, спорядѝти; (—возъ въ дорогу)—налаштувàти.

Приготовленіе — готувàння, зàходи; (пищи)—готòвання.

Приготовленный—зготòвленний, наготòвлений, налàгоженний, споряжений; (—о кушаньѣ, пищѣ)—зготòваний, вготòваний; (—о возѣ въ дорогу) налаштòваний.

Приготовлять—заготовлàти, готòвити, готувàти, наготòвлювати, споряжàти; (—возъ въ дорогу)—лаштувàти.

Приготовляться — готовитися, лагодитись. *Він лагодиться їхати з нами.*

Придавать—додавати. *Хміль буде моєму серцю сміливості додавати* (Дума Коновченко).

Приданое—посаг, виправа, віно.

Придать—додати, (—жару, охоты)—завдати.

Придвинуть—присунути.

Придворный (дворовый)—двораќ, дворський.

Придираться—чеплятися, налазити, зачепляти, сікатися, присіпуватися; (однокр.)—прискіпатись.

Придирка—зачіпка, причіпка

Придирчивый (человѣкъ)—налазчивий, причипендя, задирака.

Придраться—присікатись.

Придуманный—пригаданий.

Придумать—змислити, пригадати, видумати, вигадати.

Придѣлать—доробити, примайструвати, приробити.

Прижарить—присмажити.

Прижать (къ себѣ)—притуляти, пригорнути, притиснути; (—притѣснить, налечь)—приструнити?

Прижаться — пригорнутися, притулятися.

Прижимать—тулити, стискати.

Приземистый—присадкуватий.

Признаваться — винитися, признаватись.

Признакъ—ознака, прикмета.

Признательно—вдячно.

Призракъ—мана, мара, манія, проява, поторочя, тума (Екат.). *Сидить собі як тума,—нідокого й слова непромовить.*

Приказать—загадати. *Загадай коней сідлати.*

Приказанный (о дѣлѣ)—загаданий.

Приказъ—загад, наказ.

Прикалывать—пришпилювати.

Прикасаться—доторкатись, дотикатись, торкати.

Прикидываться—удавати; (бѣднымъ)—бідкатись; (—невиннымъ) — невинничати. *Невинничае мов Сусанна, незаймана ніколи панна* (Энеида) (—незнающимъ, игнорировать) — невідничати? (Піск.)

Прикладывать—прикладати, тулити.

Приклонять—прихиляти, схиляти.

Приключеніе — притика, притичина (Нечуй).

Приключиться—спіткатись, статись.

Приколоть—пристромити. *Гадюку вилами пристромив.*

Прикосновеніе—зачепка?

Прикрытіе (пріютъ)—захисть.

Прикрѣпить (прибитъ)—припъати (чаще говорится о ткани). *Припни над ліжком килимець, бо стіна сирова. Припъяв мов горбатого до стіни* (Посл.).

Прилагать—прикладати.

Прилаживать—приправляти, прилажувати.

Приласкаться—прилàститись, пригорнутись.

Приличествовать—впадàти, годùтися; лùчити (Полт. Луб.). *Тобі личить червона стрічка. Тут нам бути не впадае, негодиться.*

Прилично—як слід, гоже, до звичàю, пригòже.

Сердце козаче небоже,
Чом ти неробиш як гоже. (пѣсня)·
Не пригоже так робити.

Приличный—гòжий, людяний, звичàйний.

Приложеніе—приклàд, доклàд, додàток.

Приложить—приклàсти, додàти, притулùти, (—денегъ)—доклàсти.

Прильнуть — припàсти, пригорнỳтись, притулùтися; (о пыли, пухѣ)—прилùпнути, пристàти.

Прилежно—щùро, пùльно? *Щиро узявся до діла.*

Прилежный—роботàщий, працѐвùтий, пùльний, щùрий; беручкùй, берỳчий, (Харьков. губ.) (—къ книжнымъ занятіямъ)—прикùдлùвий, принàмний. *Він прикùдливий до кнùжки.*; *Такà принàмна до письмà* (Полтав. губ.)

Приманка—принàда; (для раковъ) —лùбѐць (Радом.)

Приманутъ (—завлечь)—внàдити, принàдити.

Примирить—замирùти, примирùти.

Примириться—помирùтися, попростùтися. *Як би був попростùвсь з громàдою, був би ддсі старшиндю* (Кіев. губ. Васильк. у).

Примчаться—пригнàтися.

Примѣненіе—спожùвок (Піск.)

Примѣнить—притулùти. *Куди б його притулити!*

Примѣрно—на згляд. *На згляд буде співпуда борошна.*

Примѣръ—прùклад, прùзвід. *Добрий призвід даеш дітям.*

Примѣта—ознàка, прикмѐта.

Примѣтить — постерегтù, прикмітити, доглѐдіти, наглѐдіти, зуздріти, заввàжити.

Примѣтный—прикмітний, знаткùй, мітний, видкùй; маятнùй, маячнùй.

Примѣчаніе—увàга.

Примѣчать — постерегàти, прикмічàти, уважàти. *Уважай добре що він буде тобі казàти.*

Принадлежать -належàти.

Принадлежащій — належàчий, налѐжний? належùтий (стар. сл.)

Принадлежность—належùтость? (собраніе снарядовъ мастерства и т. п.)—справа, причандàли, присàда, справілля, припàси. *Уся шевська справа. У мене в гаманці усі люлешні причандали: кремінь, кресево и губка.*

Принарядить—причепурùти, вùрядити, вбрàти, охàяти?

Принарядиться—причепурùтись, вбрàтись, вùрядитись.

Принимать (гостей)—вітàти.

Приниматься—захòжуватись; (о растеніяхъ)—приймàтись.

Принудить—зневòлити, змỳсити, при-

сѝлкувати, приневòлити; (себя)—поневòлитись.

Принуждать—невòлити, сѝлувати, сѝлкувати.

Принужденіе—сѝлування, пригòн, принýка.

Принужденный—зневòлений.

Принятіе—обнятя. *Гетман при обняттю свого уряду* (Орл. Закр).

Приняться (за что)—принятись, заходѝтись, стàти. *Заходилась лавкѝ мàти. Став дровà рубàти.*

Пріобрѣсть — добýти, здобýти, роздобýти, пажѝти.

Пріобрѣтеніе—набýток, прижѝток.

Припасти—придбàти, надбàти, назапàсити, настàчити.

Припечь—пришквàрити, припектѝ.

Приподняться—підвèстись.

Припомнить—згадàти, спогадàти, спамъятàти, пригадàти; (—всѣхъ, все)—позгàдувати.

Приправы (къ кушанью)—прѝсмаки.

Припялить—припъяти.

Приревновать - приpовнàти. *Ач якѝй! Прировняв мене, цур ёму, до Грицька.*

Природа—зрòда; зарòда (Харьк.). *Він від зроди такѝй.*

Присвоивать—свòïти.

Прислать—надіслàти.

Прислонить—притулѝти, прислонѝти.

Прислуга—чèлядь.

Прислуживаться—пàнькатись, прислугòвувати, слуговàти, пàнькати. *Вонà коло панів прислугòвуе.* (Кіев. губ). *Що я тобі слуговàтиму, чи що?* (Екат. губ). *То я коло тебе пàнькатиму, кòськатиму?* (Харьков. губ.)

Прислушиваніе—прислýхування.

Прислушиваться—прислухàтись, дослухàтись, прислýхуватись.

Присматривать — доглядàти, дозирàти, назирàти, наглядàти, приглядàти, пильнувàти, пантрувàти?

Присматриваться—доглядàтись, придивлятись, приглядàтись.

Присмирѣть—принѝшкнути; притѝхнути; (—о вѣтрѣ)—ущýхнути.

Присмотръ—дòгляд, доглядàння.

Присмотрѣнный—доглàжений.

Присмотрѣться — придивѝтись, доглядітись.

Присовокупить—додàти, долучѝти, приточѝти.

Присовѣтовать — нарàяти, прирàяти (Прав.)

Присоединить — долучѝти, залучѝти, прилучѝти, додати. *До сіеі мови я мушу ще додàти.... Три села до иншоï волости залучили.*

Присоединять—еднòчити (Павл.).

Присосѣдиться—посёрбàтись.

Приспособить—прилàдити, приладнàти.

Приспособленіе—прѝлад?

Приспособлять—прилàжувàти.

Приставить—притулѝти, прислонѝти.

Пристально—пѝльно, спѝльна.

Пристальный—пѝльний.

Пристанище—притулок (Куліш), прихилище, пристановище, притулище (Харьк).

Пристегивать—пристёбувати.

Пристойность—звичайність.

Пристраститься—закохатись, кохатись, вдатися. *Він кохаеться в конях. Вдався у горілку.*

Пристроить—прибудувати; (опредѣлить къ мѣсту)—приставити.

Приступать— (къ чему)—захожуватись. *От! Заходилась у вечері хату білити.*

Пристыдить—посоромити.

Пристяжка—орчик.

Пристяжной (конь)—орчиковий.

Присутствіе—буття? *Те вділялось за ёго буття там.*

Присутствующій—притомний, будучий (приказн. сл.). *Старшина туть пришомная, радили* (Закр.). *Усім при тому будучим.*

Присущій—притаманний (Основа).

Присыпать (пригресть)—пригорнути. *Пригорни попелом багаття, щоб не згасло.*

Присягать—присягати, заприсягати.

Притащиться—припленстись, припхатись, причвалати.

Притворяться—удавати.

Приткнуть—притулити, приткнути.

Притѣсненіе—утиск.

Притѣснитель—напасник.

Притѣснять—утіскати, тіснити, насідати.

Приходиться—випадати, впадати, припадати. *Ему випало йти у некрута. Свято припадае саме у неділю;* (—роднымъ)—доводитися. *Він доводиться Охрімовій Палажці, да Химиній Парасці уперших Юхим* (Смѣются надъ охотниками считаться родствомъ; (приходится)—припадае. *Добре дуріти коли припадае.*

Прихотничать—вередувати, вигадувати, перебендювати.

Прихоть—примха.

Прицѣливаться—налучатись, заміратись, цілити, мітити.

Прицѣпить (повѣсить)—почепити.

Причастіе—причастя, дари.

Причина—приключка, причина. *У мене своя причина, а в тебе своя* (Куліш). *Що за причина?*

Причинить—вчинити, заподіяти, учинити; (—вредъ)—нашкодити, наброїти.

Пришлецъ—захожий, заходець; (—ирон.)—приблуда, заволока.

Прищуриться прищулитись.

Пріемъ (гостей)—вітання.

Пріемышъ—прийма, приймак, приймит.

Прійти, приходить—прийти, причапати, приходити; (—въ негодованіе)—розъюшитись; (—въ себя)—очуняти, очунятись, очуматись, прочунятись, стямитись; (—въ упадокъ)—знебутися; (—на мысль)—впасти на думку, пригадатись.

Пріобрѣтеніе—набуток, здобуток, добуток, придбання, нажива?

Пріобрѣтенный—набу̀тий, прйдбаний, прйдбатий, нажйтий, добу̀тий; добувнйй (Харьк.).

Пріобрѣсть—набу̀ти, здобу̀ти, нажйти, придба̀ти, добу̀ти, надба̀ти, роздобу̀ти; (— тяжкимъ трудомъ) — загорюва̀ти: (—умѣньемъ)— заталанити; (—стараніемъ)—вйстаратись.

Пріобщить—прилучйти, долучйти.

Пріодѣться—причепурйтись, прибра̀тись.

Пріостановить — впинйти, припинйти, зостановйти, спинйти.

Пріостановиться - впинйтися, зостановйтися.

Пріохотиться (до чего)—закоха̀тись, (ходить куда) вна̀дитись.

Пріуныть—засумува̀ти, зажурйтись.

Пріучать—привча̀ти, призвича̀ювати.

Пріученый (навыкшій къ дѣлу)—вправнйй? налома̀ний.

Пріютъ—пристано̀вище, прихйлок, за̀хисть, прихйлище.

Пріятно—лю̀бо. *Се ёму любо.* (съ удовольствіемъ)—залюбкй.

Пріятный—лю̀бий; (о порѣ, водѣ)—пого̀жий; (о погодѣ)—годйнянний.

Пробираться (изъ тѣсноты до..)—допіра̀тися; (сов.)—допѐртися; допиха̀тися, с. допха̀тися; дотйскатися с. дотйснутися; додира̀тися, с. додѐртися.

Пробка—про̀бка; (—изъ дерева)—чоп, чопо̀к; (—изъ какого нибудь матерьяла)—затйчка.

Пробовать—куштува̀ти, про̀бувати.

Проборъ (на головѣ)—проділ.

Пробужденіе—прочйнок.

Пробудиться — прочну̀тися, прочу̀матись, пробу̀ркатись; пробудйтись, (—внезапно)—прокйнутись.

Пробыть — пробу̀ти. (—опредѣленный срокъ)—вйбути. *Мені треба вибути тут ще з тиждень.* (—цѣлый годъ)—вйрокувати.

Провалиться—увалйтись, провалйтись; (—неожиданно)—шу̀рхнути.

Провести провестй, проводйти, (—въ опредѣленное мѣсто) — запрова̀дити; (—день) — передню̀ва̀ти; (—жизнь)—извікува̀ти; (—время)—прогуля̀ти, прокарата̀ти; (—недѣлю) — перетижню̀ва̀ти.

Провизія (провьянтъ)—жйвность, харчй, запа̀с. *Ходить москаль по куреню, запасу шукае* (пѣсня).

Провиниться — провинова̀титись, прошпѐтитись.

Проводить (въ дорогу)—випрова̀жувати.

Проводникъ (нищихъ) — повода̀тарь, поводйр.

Проволока—дрот, дро̀тик; (—для вязанья)—пруто̀к.

Проволочный—дротянйй.

Проворно—швйдко.

Проворный—хапкйй, *шустрий*, меткйй, швидкйй, шамкйй.

Проворнѣе!—мерщій, швидчій.

Проворство—пру̀дкість, голінність.

Проворчать—пробурча̀ти.

Провѣдать—прочу̀ти, дізна̀тись.

Провѣтрить—провітрити.

Прогалина прòлісок, прогайлèвина.

Проглотить—проковтнỳти, проглинỳти, поглинỳти, злигàти. *Згинули мов їх земля поглинула* (М. Вовчок.)

Прогнать—одігнàти, прогнàти, протурйти.

Проговаривать—промовлàти, прокàзувати.

Проголодаться—вйголодатись, зголодніти?

Прогорьклый—їлкий, гіркий.

Прогремѣть (о громѣ) — прогреміти; (—гулъ отъ иной причины)—простугоніти. *Щось земля стугонить, мабуть з гармат стріляють.*

Прогулка—гулянка.

Продажа—прòдаж.

Продираться—дèртися, продирàтись.

Продлиться—задлàтись, продлàтись.

Продовольствіе—жйвність, запàс.

Продовольствоваться—живйтись.

Продолговатый—довгàстий, довганàстий.

Продолжаться—длàтися, точйтися, діятись (Харьк.). (Въ продолженіе)—встяж. *Встяж того часу.... Доки буде та розмова точитися. Воно вже давно діеться ніч.*

Продолжительно—дòвго.

Продолжительность — велйкість. *По великості часу усе б можна зробити.*

Продолжительный—довгỳчий.

Продѣвать—просòвувати.

Продѣлка—подія?

Продѣлывать (что либо дурное)—витворàти, кòїти, брòїти.

Прожаривать—пропікàти.

Проживать—домувàти, проживàти.

Прожитье (до сроку)—доживàння. *Доживання року, віку.*

Прозваніе—прізвище.

Прозрачность—прозір?

Прозрачный — прозірний, прозòрий, просвітчастий.

Пройдоха — пройдисвіт, прòйда, пронòза.

Произведеніе (мѣстное —) здобỳток. (книж. сл.).

Произвесть—вдіяти, вчинйти, зробйти; (—на свѣтъ)—вйплодити, зплодйти, породйти; (—замѣшательство, раздоръ)—наколобрòдити, нàкаламỳтити.

Производить—робйти, чинйти; (о данной мѣстности, фабрикѣ)—вистачàти? *Глинськ, (м. Полт. губ.) вистача угорки на усю околію.* (—шумъ, объ огнѣ)—гоготіти. *У комині гоготить.*

Произволъ — извòл? *Роби по своєму изволу.*

Произойти—зкòїтись, зчинйтись, вчинйтись, стàти, вййти. *Що ся стало на Украіні и т д. Вони з одного батька вийшли.*

Произнесть—промòвити, вймовити, прокàзати. *Проказала вона сі слова, та й вийшла з хати.*

Произносить—вимовлàти; (—приговоръ осужденіе)—вирікàти.

Произношеніе—вимòва, промòвка, говірка. *Яка у його чудна промовка!*

Произходить—діятися, коїтися, робитися, чинйтись, виходити, виникати, ставати, збйтись. *З сёго нічого не вийде. Треба подивитися, що там коїться робиться. Гляди, щоб з еёго чого недоброго не виникло. Не так сталося, як ждалося. Счинилася сварка. Буча збйлася.*

Произхожденіе—вййсьтя, первоначало.

Произшествіе—случай, подія?

Пройти—изійти (Харьк). *Сім місяць изійшло, як до нас родина приїздила?*

Проклятіе—проклін.

Проклятый—клятий, проклятий, проклятущий, проклятенний?

Проколоть—проштирхнути, проколоти.

Прокормить — прогодувати, вйживити, пробавити; (многокр. — пробавляти. *Чим нам волів живити?* (пѣсня).

Прокормленіе—годівля. *Треба грошей на годівлю.*

Прокъ—путтà, прок. *Нема з тебе пуття. Що з того проку!*

Проливать (свѣтъ)—висвічувати. *Місяць ясно висвічуе.*

Проливной (о дождѣ)—ливний.

Проложить (дорогу)—уторувати.

Промахнуться—хйбити, схйбити, невтрапити, промахнутись.

Промедлить—забарйтися, протаяти, загаятись, згаяти, забавитись, пробавитись.

Промежутокъ—перемежок; (между постройками, малый)—сутки, суточки.

Промежуточный—промежний?

Промокшій (о человѣкѣ)—промокший; (—о предметѣ)—замоклий

Промотать—процйндрити, промантачити, прогайнувати, рішйти, перевести, розмаяти, просадити. *Кучу грошей просадив. Усе чисто рішив.*

Промѣниванье—міньба.

Пронзительный—шпуйний?

Проницательный—спрйтний?

Пройыра—дойда, пронозa.

Пронырливый—проноозуватий.

Пронять—продошкулити, доняти, донімати. *Морозом добре його доняло!* (Пронимающій)—шкулькйй (Павл.).

Пропавшій—пропалий (Величко).

Пропасть—провалля, бескег, падь? (Піск).

Пропасть (гл.) — згинути, посйнути, слизнути, загинути, пропасти; (— всѣмъ, постепенно)—вйгинути; (—безъ вѣсти)—запропастйтися.

Пропитаться—прогодуватися, проживйтися; (перен.)—пробавитися; (—запахомъ)—напахатись, пропахти; (—сыростью)—набучавіти.

Пропускать—минати, обминати, пропускати.

Пропускъ — пропуск, обмин? огріх, огрішина. *З міста нема пропуску. Ти дрючи позоставляв багато огріхів!* (съ пропусками)—перескоком.

Пропустить (умышленно)—перепустйти. *Перепусти годину, та знову ложку лікарства проковтни.* (—неумышленно)—пропустйти. *Пропустив поїзд.*

Пророчить—пророкувати, віщувати. *А*

тим часом сичі в ночі недобре віщують. (пророческій)—пророчий (Шевч.).

Прорубь (въ лѣсу)—просіка; (—во льду)—полонка, ополочка, прогалёвина, дух.

Прорѣха (въ платьѣ)—прогайлёвина.

Просачиваться—просочуватись, протікати, текти. *Вишнівка з бочки тече.*

Просверлить — просвердлити, провертіти; просвидрувати (Радом.); пробуртіти. (Вѣроятно отсюда и *борть*).

Просвирки (раст.)—калачики. *Malva rotundifolia.*

Просвѣтъ—просвіток.

Просвѣщеніе—освіта.

Проситель—прохатарь (Павл.), прохач (Нечуй); (милостыни, у нищихъ)—прошак.

Просить—просити, прохати; (—за кого, ходатайствовать)—причинатись; (—усильно)—благати, самобожити; (Конот.) намагатися; (—нищенски) — лабзюкувати; (—позволенія)—питатись.

Прославить—вславити, вславити;(—что либо дурное)—розславити.

Прославиться—вславитись, прославитись.

Прославленный—вславлений, вславлений?

Прославлять—виславляти, вихваляти.

Прослышать—прочути.

Прослѣдить—вислідити.

Просмотръ—прогляд.

Проснуться—обудитися, пробудитися, прокинутися.

Просохнуть — просохти, прочахнути, просохнути, протряхти, стряхти, стряхнути.

Простачка – простуха.

Простереть (руку)—простягти, випростати.

Простирать—простягати.

Простираться—простягатись, досягати, сягати, тягти, доходити. *Степ тягне (доходить, сягає, досягає) аж до моря.*

Простить—дарувати, вибачити, пробачити, простити; звідити, збажати (Кіев. Вас.). *Хай їй Бог звідить (збажа).*

Проститься—попрощатись.

Простой (мужичій)—простацький.

Простолюдинъ—простий (чоловік).

Простонародный—простий, простацький; (старин.)—посполитий.

Простонародье—прості люде; (—мало употреб.)—посспільство.

Просторный (о землѣ)—розлогий; (—объ одеждѣ) — просторий, просторний; (—объ одеждѣ въ смыслѣ —широкополий) —опдлистий.

Пространно — широко, розлого, просторо.

Пространство—простор, розлог.

Простуда (болѣзнь)—остуда; (часто простуду называютъ)—пристріт, (приписывая эту болѣзнь зглазу).

Простудить — застудити, захолодити; (простудиться)—застудитись.

Проступокъ—вчинок.

За щож мене, мужу, бьеш,
За які вчинки? (Пѣсня).

Простыть—прохолонути, остигти, охолонути, простигти; (о печи, жарѣ)—вичахнути, прочахнути. *Нехай у печі трохи прочахне, тоді й трубу закриеш.*

Просфора—проскура, проскурка.

Просыхать—прочахати, просихати.

Проталина — тал; (талом-талувати—ѣхать саньми по протаявшему снѣгу); (—во льду)—опарь (Конот.).

Протащить - проволокти.

Противиться — опіратися, впіратися; (—неуступая ничему)—затятися; (—нехотѣть идти)—змагатися, пручатися. огинатися (Харьк.). *Не можна проти батька огинатися.*

Противный—огидний, гидкий, обридлий, осоружний; (дѣвушка о женихѣ)—нелюб, нелюбий, не милий.

Противникъ – супротивник.

Противодѣйствіе—перешкода?

Противодѣйствовать—перечити. (Чаще говорится въ смыслѣ: противорѣчить).

Противорѣчіе — супереки, суперечка, суперечча. *Хай буде гречка, аби не суперечка* (Посл.).

Противорѣчить—перечити, суперечити.

Противъ (чего, кого)—проти, напроти, супроти, супротив, противко, просто. *Супроти (проти) его нема луччого робітника. Стань противко его. Моя хата просто церкви*: (—въ противоположную сторону)—впаки, навпаки, на верле. *На впаки сонця.. Чого ти крутиш прядку на верле? попсуеш*; (—воли)—знехотя, мимо волі, мимовільне.

Проткнуть — простромити, проштирхнути.

Протолпиться—пропхатися, протовпитися.

Проточина (въ плотинѣ) прорва.

Протягивать — простягати; (протягиваться)--простягатись; (протянуть руку, ногу)—випростати, простягти; (протянуться)—простягтись

Профиль—? (въ профиль)—на вперек (Закр.), збоку.

Прохлада--холодок.

Проходимецъ—швайкало, пройдисвіт.

Проходить—минати, проходити; (о времени)—упливати. *Час-година упливае.* (Народн. пѣснь); (однокр.)—минутись.

Проходъ—ход; (узкій между построекъ)—сутки, суточки.

Прохожій—переходжий.

Процентъ—рост, зиск, прокат? одсоток (Вол губ. Савк.).

Прочить (назначать)—прочити, прямувати. *Прямуя ему въ супружество дочь свою Марію* (Конис. 232 Закр).

Прочно (основательно) — кгрунтовне, міцно, добре.

Прочный (основательный) — кгрунтовний, міцний, тривалий, годящий, добренний.

Прочь—геть! (многимъ) — геть-те! *Иди синку геть від мене* (пѣсня).

Прошедшій (день часъ и т.п.)—минулий.

Прошлогодній—торішний.

Прошлый (о времени, событіи)—минулий; (—годъ)—торік.

Прощай—бувай здоров, будь здоров, прощавай!

Будь здорова пай-матусу,
Обийдуся без Настусі (пѣснь).

Прощайте—бувайте здорові, прощавайте. *По сій мові, бзвайте здорові.*

Прощать—прощати, дарувати. *За се діло я тобі неподарую.*

Проѣзжій—подорожній, проїздний, проїзжачний. *Тут ра̀з-у-ра̀з сила чумако̀, бо проїзднѐ місто.*

Проясниться (о погодѣ)—вияснитись, розгодинитись, вигодинитись, на годині стати.

Прудъ—став, ставок. (Не копаний, а устроенный задержаніемъ воды плотиною); (—викопанный)—сажалка, сажавка.

Прутъ—лозина, хвойдина, хворостина, дубець; палуза (Влад. Вол.). *У руки довгу взяв хвойдину, И по прошпехту так попхавсь.* (Гулакъ-Артемовскій).

Прыганье—стрибання, скакання; (—при пляскѣ)—гоцання.

Прыгать—скакати, стрибати; (о жабахъ)—плигати; (—во время танца)—гоцати.

Прыжокъ—стриб, плиг.

Прыткій—прудкий, порський, похапливий.

Прядильщица—пряха.

Прядь (волосъ)—косма, космиця; (—льну)—мичка, мичечка. (*Мичкою* же называются волосы, выставляемые, замужнею женщиною, на затылкѣ изъ подъ платка).

Прямо—просто; (сравн. степень)—простій; (прямёхонько)—простісенько, прямісі(і)енько, навпростець.

Прямой—простий. *Проста дорога.*

Прятать—ховати, крити, хоронити.

Псинка (раст.)—Паслён. *Solanum album et nigrum.*

Птенецъ—голопуцёк, пуцьверінок.

Птица—птаха, птах; (уменьш.)—пташка. *Се вже бач непевна птаха. Летів птах о семи ногах* и т. д. (собират.)—птасьтво.

Птичій—птаський, пташиний.

Публично—прилюдне.

Пугать—лякати, пужати; (—словами)—страхати; (—крикомъ: тю! тю!)—тюкати; (пуганный)—ляканий; (пугаться)—лякатися, жахатися.

Пугливый — полохливий, лякучий; (—преимущественно о лошади)—жахливий.

Пуговица—кгудзь, кгудзик.

Пузырекъ (бутылочка)—банька, слоїк, пляшечка.

Пузырь—пузир; (—на водѣ)—булька, бульбушка; (на тѣлѣ, съ опухолью)—пухир.

Пульсъ—живчик.

Пуля—кўлька; кўля.

Пускай—нехай, хай.

Пускаться (во что, предаваться чему)—вдаватися. *Не вдавайся у горілку.*

Пустое! (нарѣч.)—шкода! дурниця!

Пустой (о сосудѣ)—порожній; (—о трудѣ)—дарѐмний; (—о человѣкѣ)—пустий, безпутний, ледащо.

Пустословіе—базікання, теревѐні.

Путаница—плўтанина.

Пучеглазый—лупатий, вирлоокій, вирячкуватий, витришкуватий.

Пучить (глаза)—пъясти очі.

Пучокъ (нитокъ, тряпокъ, словомъ не жесткаго)—жмут, жмўток; (—соломы, прутьевъ, травы)—пук, пучок.

Пушка—гармата.

Пуще (сильнѣе, больше)—гірш. *А він ще гірш почав кричати.*

Пчела—бджола, бджілка.

Пчеловодъ—пасішник.

Пчельникъ—пасіка.

Пшенный—пшінний, пшоняний.

Пшено—пшоно.

Пыжъ—клейтух, клочок, клингух.

Пылать—палати; (пылающій)—палаючий.

Пылить—курити, порошити.

Пылкій—палкий.

Пыль (лежащая)—порох, пил. *Чи ти милий, припав пилом. Чи метелицею?* (пѣсня). (—взбитая на воздухѣ)—кўрява; (—трухлого дерева)—порохня.

Пытаться—пробувати, добуватись, сікатись.

Пышно—бўчно.

Пышность—пиха, бучність.

Пышный—бучний.

Пѣвецъ—співака.

Пѣвица—співачка.

Пѣвчій (о птицахъ)—співлйвий.

Пѣгій (о лошади)—строкатий.

Пѣна (на жидкости)—шум; (на животномъ)—піна.

Пѣніе—спів, співання

Пѣнистый—пінявий.

Пѣниться (о жидкости)—шумувати

Пѣтухъ—півень; (уменьш.)—півник

Пѣть—співати; (—про себя)—мугикати; (—тихо)—курникати; (—вдоволь)—виспіватись.

Пѣшкомъ—піхотою, пішки, пішком.

Пялить (напяливать)—пъяти, пъясти, розпинати, напинати.

Пятиалтинный (монета въ 15 коп.)—злотий.

Пятниться—пламитись.

Пятно—пляма.

Пустословить (говорить о пустякахъ)—базікати.

Пустынникъ—пустельник.

Пустырь—пўстка, пустир.

Пусть—бодай (т. е. дай Богъ). *Бодай тобі з твоею правдою* (Квітка). (пусть бы)—хайби, нехайби. (пусть

его)—дармà, нехай еобі. (пусть ка)— нехай лишень.

Пустяки — дурнѝця, переливки; (т. е. переливанье изъ пустого въ порожнее). *Се тобі брàтіку не перèливки*.

Пустякъ—дурнѝця, мала рìч.

Путаница—плỳтанина.

Путешественникъ—вандрівець, подорожній, странній, мандрівний.

Путешествіе—мандрівка, прòчка. *Узяв жінку у торбѝнку. Та й пішов на мандрìвку* народ. пѣсня).

Путешествовать—мандрувати; (Путешествовать ко св. мѣстамъ) - йти на прòщу.

Путникъ—странній.

Путница—стрàння

Р.

Работа—робòта, прàця.

Работать—робйти, працёвàти.

Работникъ — робітник; (—при плугѣ) —плугàтар, òрач, рàтай; (—погоняющій воловъ)—погòнич; (—приборонѣ) - бороновàльщик, скородільник; (—сгребающій сѣно) — гребèць, громадільник; —таскающій сѣно волами) - волочѝльщик; (—складывающій сѣно въ скирды—кѝдальщик; (—возящій снопы хлѣба на токъ)—возій; (—молотящій хлѣбъ)— молòтник; (—сѣющій хлѣбъ) — сівàч (Херс.); (—закидывающій неводъ) — забрòдчик; (—при волахъ) гарнѝк (Радом.); (—участвующій въ облавѣ)— гучòк; (работникъ при винокурнѣ)—вѝнник, гурàльник; колійщик. (Радом.); (—плетущій плетень)—плетій (Конот.); (работникъ на кирпичномъ заводѣ) —цегèльник; (—стригущій овецъ)—стрижàй (Хер. г.); (приготовляющій балки—баляр (Полѣс.); (—дѣлающій ограду: плетень, завору и т. п.)—городільник; (—кроющій крышу)—крѝтник.

Равенство—рівня; (вровень)—врівні; (вровень съ краями)—вщирть.

Равнина—рівня; (—вдоль рѣки)—полòг, оболòнь, болòня.

Равнодушно—недбàло, байдужѐ, негàдки.

Равнодушный—недбàлий.

Равный—рівний.

Ради (того)—задлѝ (того); (ради Бога) —Бога рàди.

Радовать рàдувати.

Радоваться—радіти.

Радостно—рàдісно.

Радость—рàдість; (множ. какъ бы радованье)—рàдощи. *З радощів незнав що робйти*.

Радуга—весèлка.

Радѣть—дбàти, побивàтися.

Отамане наш,
Не дбаеш ти нас (пѣсн).
Не дуже ти побивàешся о моїй худòбі.

Разбогатѣть—забагатіти, збогатіти.

Разбойникъ—розбійник. (Въ прежнія времена существовàло много названій однозначныхъ съ словомъ *разбойникъ*, какъ то: *харциз*, *комйшник*, *лугàрь*, *ушкàл* и другіе, но всѣ они, къ сча-

стью, позабыты народомъ, кромѣ названія—*гайдамак*; но какъ Поляки это имя давали *колiямъ* поднявшимся въ прошломъ вѣкѣ, подъ начальствомъ Гонты и Залізняка, на защиту правъ своего народа, то этимъ такъ сказать, освятили это названіе, которое теперь равнозначно Кавказскому слову—*абрекъ*.).

Разболѣться—рознемогтися.

Разбудить—розбудити, розбуркати; (—съ трудомъ)—добудитись. *В силу добудився.*

Разбухать—бубнявіти; (однократ. т. е. разбухнуть)—набубнявіти.

Разбѣгаться—розтікатись.

Разбѣгъ—розгон; (съ разбѣгу)—з розгону, з наскоку.

Развалина—руйна.

Развернуть—розгорнути; (—о ткани)—розвинути.

Развинтить—розшрубувати.

Развиться—розвинутись.

Развлекать—розважати.

Розважайте отця й неньку,
Щоб ся не журили (пѣсн. Чуб.).

Развлеченіе (облегченіе въ горѣ, въ тоскѣ)—розвага.

Развратиться—розледащіти, зледащіти.

Развратникъ—бахур.

Развратница—бахурка, паплюга, хлёрка.

Развратничать—бахуровати.

Развратъ—розпуста.

Развѣ—хиба, чи, чиж, абож, чи тож. *Абож я з глузду зсунув, шоб таке зробити.* (развѣ только)—хиба що; (развѣ что)—хиба що.

Развѣваться (о платьѣ и т. п.)—маяти. *Ходять по риночку, хустоньками мають* (пѣсня).

Развѣдать—дознатись, визнати, довідатись, звідати, провідати.

Развѣдыванье—визнаття? розвідки.

Развѣять—розвіяти, розмаяти.

А я тую чорну хмару,
Рукавом розмаю. Полт. г. нар п. Чуб.).

Развязный—похіпний?

Разглашать—розповідати, розголошати. *Розголошаючи такий нашъ приказъ* (Мазепа. Закр.).

Разговаривать—розмовляти. (См.—*говорить*.).

Разговорчивый—говіркий, гомонтливий.

Разговоръ—розмова, балачка (Полт. губ.), *Була й за вас балачка*; (—шумный)—говірня; (—невнятный)—гомін; (собир. т. е. разговоры)—баланці (Хар.).

Разгорѣться—розжевритися, розгорітись, розпалитись.

Разгресть—розгорнути, розгребти, розгромадити.

Раздавать (въ долгъ)—розпозичати, випозичати.

Раздавить—роздавити, розтрощити.

Раздоръ—звада, розладдя, розбрат, чвара, свари; (малоупогреб.)—розурад (Харьк.).

Раздражать—дражнити, дрочити, дратувати.

Раздражительный—уразливий.

Раздразнить — роздражнйти, роздрочйти, роздратувати.

Раздуть (огонь)—роздмухати.

Раздѣваться—роздягатись, розбіратись. *Зовсім був розібравсь, и сорочку скинув.*

Раздѣлить—переділити, подуванити.

Раздѣлять—поділати; (—на порціи)—паювати, пайкувати. *Срібло й злото на три части паювали* (Слова изъ думы. Піск.).

Разжечь—розпалити.

Разинуть (роть)—роззавити.

Расколоться (о живомъ деревѣ)—розчахнутись.

Раскрыть — розкрйти, разгорнути; (—глаза)—розплющити; (—ротъ)—роззавити; (—кулакъ, руку)—розібгати.

Разливъ — половіддя, паводь, повідь (Харьк.);—полйвода, пійма, водопілля. *А у низу річка шумить, та гуде, звісно, як після паводі* (Квітка).

Различать—відрізнати; (—ся)—відрізнятись, різнитись.

Различіе—рознація, різнація (Павл.).

Различный—усякий, різний.

Разлѣниться—розлінуватися, зледащіти, розледащіти.

Размножить — розплодити, наплодити, намножити; (—о растеніяхъ, животныхъ)—розвести и розвести. *Розвів багато овець*; (размножиться) — намножитись; (увеличиться въ количествѣ)—побагатшати. *На базарі усього побагатшало*; (—преимущественно приплодомъ)—розродитись.

Размолвка—ростирка.

Размышлять—миркувати, розумувати, роздумувати, зважати, метикувати, розумом розкидати; (—шуточно)—пускати розум по голові. *А ну, добродію! Пустіть розум по голові, що нам робити?*

Размельчить—подробити.

Размѣстить (кое-какъ)—розтикати.

Разнимать (ссорящихся)—розборонати.

Разница—одміна, різнація.

Разные (употр. только во множ. числѣ)—усякі. *Усякі люде бувають—добрі и лихі.*

Разобрать—розібрати; (—понять)—втямити, зрозуміти, вчовпати, розчовпати, второпати, збагнути, розторопати, розшолопати.

Разогнуть (о горсти руки)—розібгати.

Разойтись — розминутися, розійтися. *Він розминувся з правдою* (Величко); (— разорвать связи) — розпекатись (Харьк.), (Отъ словъ: *цуръ тобі! пек тобі!*)

Разорвать — розірвати, розшматувати, розпанахати.

Разореніе — разор, руйновання, руіна, буріння, знищення. *До великого знищення прийшло* (Источ. М. Истор. 1. 213).

Разорить—зруйнувати, сплюндрувати, збурити; (довести до разоренія)—знищити; (—ся)—звестись на нінащо.

Разорять—бурити, руйнувати, нищити,

Распоряжаться—пòратися, орýдувати.

Разспросить—розпитàти; (многокр. т. е. розспрашивать)—розпúтувати.

Распрощаться—попрощàтись.

Распуститься (о растеніи)—розвинýтись, розпустúтись; (—раствориться)—розпустúтися, розчинúтися.

Распѣвать—виспівувати.

Разразиться--вúбухнути. *Огонь крúється, але як рàзом вúбухне?* (Мазепа, Закр.).

Разрушеніе—бýріння.

Разрушить—збýрити, зруйнувàти.

Разрывать (раздирать) — розривàти, шàрпати.

Разрывъ (объявленіе войны)—рòзмир.

Разрѣзать—розрізати, покраяти; перебатувàти (Васильк. у.). *А чоловік той візьмú тай перебатуй ёму велúкого пàльця.*

Разрѣзывать—крàяти, розрізувати.

Разрѣшить—дозвòлити, зозвòлитись.

Разсвѣтать — світàти, розвúднюватись, на світ благословлятись; на світ займàтись; (однократ. в.)—розсвінýти.

Разсвѣтъ—світàння.

Разсказать—розказàти, повідати.

Разсказчикъ—оповідач; рѐчник (Павл.).

Разсказъ—оповідàння.

Разсматривать—роздивлятись.

Разсмотрѣніе (пересмотръ) — прòгляд, переглàд.

Разсолъ (растворъ соли)—ропà.

Разспросъ — рòзпитки, розпúтування, опúт; перèпитки (Полт. г.).

Ой заплакали мати, идучú до хати,
Що не можна за сина й опúта узяти (пѣсн. Чуб.).

Разстегнуть—розстебнýти; (—о рубахѣ)—розхрістати (т. е. раскрыть грудь такъ, чтобы былъ видно крестъ).

Разстилать—стелúти, розстілàти; (разстилаться)—стелúтися.

Тоді тобі женитися,
Як гарбузам стелитися (пѣсн. Чуб.).

Разстроенный (о человѣкѣ)— несамовúтий.

Разсудительный—метикувàтий.

Разсудить—пометикувàти, порахувàти.

Разсудокъ—тàмка, глузд. *Глузд одбити* (—лишить ума); *прийти до глузду* (—образумиться).

Разсуждать — метикувàти, міркувàти, мізкувàти.

Разсчитать—розлічити, зрахувàти, розрахувàти; (—ся) — розлічúтись; (—тывать)—рахувàти, лічúти, розлічувати, вилічувати, вирахòвувати.

Разсѣлина—розпàлина (Беринда); розпàдина.

Разсѣять—розсіяти, розпорошúти.

Растаять—розтàнути, погàнути.

Растворять (двери, муку)—розчиняти.

Расторопный—спрàвчивий.

Растратить — розмàяти, процúндрити, прогайнувàти, погрàтити.

Растрепать (волосы)—розкýдлати; (вѣтромъ)—розмàяти? *А розчешуть тер-*

нові кущі, а розмають буйні вітри (пѣсн. Чуб.).

Растрёпанный—разкудлаций, розпатланий.

Разузнать—вйзнати, дознатися, розізнати, розвідати; (разузнаваніе)—розвідини, розвідки.

Разумѣется (конечно)—певне, певно, певна річ (Правобереж.); конче (Черниговск. губ.).

Разшевелить—розворушити; (—о человѣкѣ)—розбуркати.

Разширять—шйрити; (разширяться)—ширшати.

Разъяриться—розлютуватися.

Разъѣздъ (воен.)—чата (старин.).

Разъясниться (о погодѣ)—вйпогодитись, вйяснитись, розгодйнитись, вйгодинитись, на годйні стати.

Разыскать—одшукати, вйшукати

Распросы—розпйтування.

Распускаться (о растеніяхъ)—бростатись, розпускатися.

Разстояніе—далина?

Разсчитаться—розлічйтися.

Расточить—цйндрити, гайнувати.

Растревожить (о ранѣ)—розверéдити.

Растрогать—жалю завдати, розжалобити.

Рама (въ окнѣ)—ряма. Рамки (для картинъ, грифельныхъ досокъ и проч., множ. чис.)—рямця (Полт.). *Завів під шкло у рямці.*

Рана—уразка, рана, вйразка.

Раненый—ранний, поранений. *Раннихъ зась жебы гоено* (Величко).

Ранить—поранити, уразити.

Рано—рано, ранéнько; (очень рано)—ранéсенько, ранісенько; (заблаговременно)—спозаранку; (раннимъ утромъ)—раніи ранком, рано вранці.

Раскаяваться—каятися, жалкувати.

Раскаяніе—каяння, каяття.

Раскольникъ—роскóлець, роскóльник.

Расположенность (къ кому)—зичлйвість.

Расположенный (къ кому)—зичлйвий.

Распоряжаться—заправляти, орудувати, верховóдити, порядкувати, правувати; (—по хозяйству)—пóратись.

Распоряженіе—наказ.

Распоясаться—розперезатись.

Распродавать—випродавати.

Разпредѣленіе (расположеніе)—росполóг (Полт. Луб.).

Распредѣлить—розпорядйти.

Распрашивать—розпйтувати.

Распутье—перéхрестя, перепуття.

Распѣвать—виспівувати.

Растаять—ростанути, потанути.

Разтворить—розчинйти.

Растворъ—розчйна.

Растерять—розгубйти, погубйти (растеряться)—розгубйтись. *Розгубивсь як швець з копилами* (поговорка).

Растопка—підпал.

Расторопность—хисть.

Расторопный—хисткий, дотёпний, мотòрний, стіпний.

Расточать—марнувàти; мàрчити (Павл.) (совершен. т. е. расточить)—процѝндрити, розтрàтити: вѝшастати, вѝшустити (Влад. Вол.).

Растравить (рану)—розверèдити.

Растеніе—ростѝна, зелò, зелѝна, рослина? (собир.)—зілля.

Растянуться—простягтѝся; (—при паденіи)—розплатàтись.

Расходъ—затрàта, розхід.

Рвать — рвàти, шàрпати, шматувàти; (—отъ тошноты) — блювàти, ригàти; (звукоподр.)—вàкати; (—за волосы)—скубтѝ, вѝхрити; (рваться, объодеждѣ)—рвàтись, дірàвіти.

Рвеніе—пòхоп?

Рвота—блювòта, ригàчка.

Ребёнокъ—дитѝна, дитинчà, дитинàтко.

Ребро (человѣка, жив.)—ребрò; (уменьш.)—ребèрце; (доски и т. п.)—руб; (ребромъ ударить, поставить)—рỳбом, рỳба.

Ревностный — похапний, похіпний, щѝрий.

Ревѣть—ревтѝ; (—о водѣ) — гуготіти, (этимъ словомъ выражается также шумъ огня: *сажа у кòмині загорілась, аж гуготить (стугонить)*.

Результатъ—послідок. *Не добрі послідки вийшли з того діла.*

Ремесленникъ—ремèсник, рукомèсник.

Ремесленный—рукомèсний (Харьк. г.). *Ви люде рукомесні.*

Ремесло — ремествò, ремеслò; рукомèство (Харьк. г.)

Ребенокъ—дитѝна, дитѝнка.

Религія—віра.

Ренегатъ—перèвертень, перèхрест (Перехрест говорится только о евреяхъ, принявшихъ христіанство).

Репейникъ—репъàх, будяк.

Ржавчина—иржà, ржа.

Ржаной—жѝтній, житяний.

Ржать (о лошади)—иржàти.

Рига (сарай для хлѣба)—клỳня; стодòла (Прав.)

Рисованіе (карандашемъ и т. п.—писàння, (наприм. *писанокъ*); (красками)—малювàння.

Рисовать (красками)—малювàти; (—карандашомъ, перомъ)—писàти (Отсюда—*пѝсанка*).

Рисунокъ—малюнок.

Рисъ—риж.

Робкій—боязкий, страшлѝвий, полохлѝвий.

Ровъ—рів, рівчак, рівчанòк.

Рогатина—вѝла (мн.).

Родить (о женщинѣ)—родѝти, вродѝти, народѝти, породѝти, привестѝ. *Ище як сами дівували, то й по дитинці привели* (Энеида К). (—объ овцѣ, кошкѣ)—окотитись; (—о коровѣ)—отелитись; (—о кобылѣ)—ожеребитись; (—о сукѣ)—ощенѝтись; (—о свиньѣ)—опороситись; (родиться)—вродѝтись, народитись, зродитись.

Родникъ—жерело, джѐрело; (уменьш. джерѐльце.

Родной—рідний; крѐвний (Прав.)

Родословіе (книга родства) — родѝво. *Отсе у Евангелій і починаѐться родѝво I. Христа* (Полт. Луб.).

Родственникъ—ца — рѐдич; родѝк. (Полт.); (ж.)—рѐдичка; (собир.)—ріднѝ, рід, (уменьш.)—родѝнонька, рѐдонько.

Родство (кровное)—ріднѝ, родѝна. *при добрій годині куми й побратими, а при лихій годині, чорт ма й родини.* (Посл.) (свойство) — повинованцтво (Величко. III. 161).

Родъ—кодло, рід; (отродье)—кѝвід (Хар. Сумск.).

Рожа (харя)—пѝка; (—болѣзнь) — бешѝха.

Рождество (Христово)—Різдвѐ.

Рожь—жѝто.

Роза (раст.)—рѐжа. Народъ такъ произноситъ (на Правоб.), чтобы отличить розу отъ мальвы (штокрозы Malva althaea), которую называютъ—*рожа*' (—центифолія)—троянда (Лѣвоб.).

Розга—дубець, різка. *Дубцем ёго, коли не слухае.*

Раздарить — порозда̀рювати, порозда̀рѐвувати.

Разиня—розза̀ва, зівайло, кга̀ва.

Размыслить—зміркува̀ти, зва̀жити.

Розовый — рожѐвий, ружѐвий. *Дівчинонько, ружѐвий квіте.*

Ромашка (раст.)—ромѐн (Лѣв.); Роман (Полѣс.); Ромѐн. (Вол. губ.). *Matricaria chamomilla* и друг. *Ромун-зілля, ромун-зілля — По дорозі розстілаеться* (пар. пѣсн. Вол. г. Чуб.). (—цвѣточная)—Марѐнка, *Anthemis nobilis.*

Ропотъ—рѐмство, нарікѝння.

Роптать—рѐмствувати, нарікѝти.

Росистый—росѝний; (росно.)—рѐсяно.

Роскошничать—роскошувѝти.

Роскошь—роскіш, пихѝ.

Рослый (о человѣкѣ)—рослѝвий; (о травѣ, хлѣбѣ)—буйнѝй.

Роспуски — беньдюгѝ, бендю̀г (Дроги безъ кузова или съ бочкою вмѣсто кузова).

Ростъ—зріст. *Хліб на зріст дѐбрий, та на зернѐ плохѝй.*

Ротозѣй—роззѝва.

Роща—гай; (уменьш.)—гаёк.

Рубаха—сорѐчка; кошѐля (Вол.); (дѣтс.) —лёля.

Рубанокъ (плот. инстр.)—скѐбель, гѐмбель.

Рубецъ—рубѐць, пруг; (уменьш.) пружѐк; (—садно)—шрам; (насѣчка, нарѣзка)—карбіж.

Рубить—рубѝти, тѝти; (медл но и тихо)—цю̀кати; (однократн. т. е. рубнуть, хватить)—тнѐти.

Рубище—рѐбъя, рубіж, дрѝнка, лахмѝни, рѝмъя, дрѝнтя.

Рубль (серебр. монета)—карбѐванець.

Ругательство—лѝйка, лѝяння.

Ругать—лѝяти.

Ружье - рушни̇ця, ружи̇на, ружжо̀, *фузія*
Дали ёму у руки рушницю:
Отсе тобі вірна сестриця;
Дали ёму у руки ружину,
Отсе тобі вірна дружина! (пѣсн. Чуб.).

Руководитель—привідця, поводàр, поводàтар.

Руководство—приво̀д. *Всюди приво̀д дае, а сам нелюбить за чужим приво̀дом ходйти* (Но̀мис).

Рукополагать—висвячàти.

Рукоположеніе—висвячèння.

Рукотвореніе — ро̀блениця. *Могила-ро̀блениця* (т. е. насыпной курганъ, Опис. Харьк. эпархіи).

Рукоять (ручка сабли, меча)—дѐржально, дѐржало; (—ножа т. е. черенокъ) —колòдка, колòдочка; (—топора)—топори̇ще; (—метлы, черпака)—держàк, дѐржално; (—двери)—ру̀чка.

Руль (у судна)—стир, стернò; (у плота) —треплò.

Русалка (утопившаяся дѣвушка)—русàлка; (—дитя, умершее некрещеннымъ)—мàвка, потерчà.

Рухлядь—манàття, манàтки.

Ручательство—зару̀ка.

Ручей—стругà, стружòк, струмень, струмòк; водотèча (Радом.); (журжащій р.) бурчàк (Рад.).

Рыболовство—рибàльство; (заниматься рыболовствомъ)—рибàльчити.

Рыболовъ—рибàлка.

Рыданіе—хли̇пання, голосіння.

Рыдать—хли̇пати, голоси̇ти.

Рыжій—руди̇й.

Рыжикъ (грибъ) — рижòк; (множ.) — рижки̇ (Радом.); *Agaricus deliciosus*.

Рыжѣть (напр. о сукнѣ) — рудіти.

Рыхлый—пухки̇й.

Рѣдкость (что либо рѣдкое)—дивовижа, дикòвина.

Рѣдѣть—рідшати.

Рѣзвиться (о дѣтяхъ)—жирувàти; (о лошади)—вибри̇кувати, басувàти.

Рѣзвый (мальчикъ)—хвистки̇й, шпаркий, жиру̀н; (дѣвочка)—жиру̀ха; (о лошади)—баски̇й, порськи̇й.

Рысакъ (о лошади)—винохòд, ступàк. *И кінь—ступачòк и семеро овечòк* (вакхич. пѣсн.).

Рѣсницы—війі.

Рѣчь—мова. *По сій мові, бувайте здорові.*

Рѣшаться—вàжитись.

Рѣшеніе—рішенець.

Рѣшетина (въ крышѣ)—лàта.

Рѣшетка (желѣзн. въ окнѣ)—ѓрàта.

Рѣшимость—відвàга, завзя̀ття?

Рѣшительный—завзя̀тий?

Рюмка—чарка: кілих, кілишок (Прав.); (—большая) — чепуру̀ха; (—серебрянная, рѣповидная)—ріпка.

Рябина (дерево)—горобйна.

Рябой (о человѣкѣ)—дзюбàтий, рябйй, дзюбанѐнький, таранкувàтий; (—о лошади, т. е. пѣгая)—строкàтий; (—о курицѣ)—зозу̀ляста; (—о всякомъ животномъ)—рябйй.

Рябчикъ(птица)—горобка, оробка.

Рядиться (договариваться о работѣ)—годитися.

Рядомъ — поруч, рядом; (напримѣръ; идти)—попліч; у рядовицю (Кіев. Вас.)·

Рядъ—ряд; рядовиця (Кіевск Васильк.)

С.

Сабля—шабля, шаблюка.

Садить (напр. деревья)—сажати, садити; (усаживать)—садовити; (—ся)—сідати, садовитись.

Садъ—город, сад; (уменьш. садок, городик. *И ставок и млинок, и вишневенький садок* (пѣсня).

Сайга (животн.)—сугак.

Сало—сало, сальце; (—вытопленное, преимущ. гусиное) смалець; (—свѣчное)—лой, лій; (—внутреннее)—здор, здір·

Салотопня—салган (Херс.); сальня (Ворон.).

Салфетка—сервета.

Сальный (о свѣчѣ)—лоёвий; (засаленный)—засмальцёваний.

Самодѣльный — саморобок; (о тканяхъ)—домотканий.

Самопрялка—прядка.

Сандалъ (дерево)—бразалія. *Треба на крашанки бразалії купити.*

Сапогъ — чобіт; (множ.) — чоботи; (уменьш.) чобітки; (старин.) — бут; (сапоги безъ голенищъ, какъ бы ботинки) — босовики; (—сафьянные) — сапъянці; (—желтые) — жовтянці; (сапогъ изношен.)—капець, шкарбун; шкарбан (Кіев. Павл.).

Сапожникъ—швець, чоботар.

А мій батько чоботар,
Черевички полата (Пѣсня). (Сапожничье ремесло) — шевство; (заниматься сапожн. ремесл.)—шевцювати.

Сапожничій — шевський; (изрѣдка) - швецький. *Амінь, швецький ремінь, копилля, правилля, премудрий столець!* (народная *прикладка* про сапожниковъ).

Сарай (навѣсъ)—повітка; (—для возовъ и экипажей)—возовня; (—для хлѣба т. е. рига)—клуня (Лѣвоб.); стодола (Правоб.).

Саранча (насѣк.) — сарана. *Gryllus migratorius.*

Сафьянъ—сапьян.

Сбереженіе—прикоп, прикоплиня?

Сберечь—зберегти, приберегти; (сэкономить)—прикопити.

Сбить (съ толку)—збити з плигу, збити з пантелику.

Сбоины (конопляннаго сѣмени)—макуха.

Сборы—заходи.

Сбродъ—наволоч.

Сбросить—скинути.

Сбытъ—збуток, схід, сход.

Сбыть (сърукъ)—збути; (—ся)—збутися; (—оправдаться предсказанію)—справдитися.

Сбѣжаться—збігтися, поназбігатися.

Свадебный—весільний.

Свадьба—весілля.

Сварливый—сваркий.

Сватовство—сватання.

Свая—паля.

Свергнуть — зрйнути, зкинути, зіпхнути; (сверженный)—зкинутий, звержений.

Свекла—буряк.

Сверкать—миготіти, миґтіти, поліскуватися; (—тускло)—блимати.

Сверкающій блискучий (т. е. блестящій).

Свернуть—звинути, згорнути, звернути, (—преим. о одеждѣ)—зобгати, зібгати. (—ся) — звитись, згорнутись, звернутись.

Сверстникъ — ровесник; перевесник (Хар. Павл.).

Свертокъ—суверток (Полѣс). (—холста) —сувій, сувійчик; (—въ видѣ кольца) —каблучка, бублик.

Сверхъ—над, на (свыше)—злиш, збільш, через; (сверхъ силъ)—*над сили*, *через силу;* (сверхъ, свыше десяти) — *збільш десяти*.

Свиданіе—зобачення; (до свиданія)—до зобачення.

Свидѣтель—свідок; (малоупотр.)—свідчик (Харьк. Павл.).

Свидѣтельство—свидцтво; свідкування, свід (Павл.) *Петро й Демко теж у свіді, що мене лаяно й бито*.

Свидѣтельствовать—свідчити; свідкувати (Павл.).

Свидѣтельствоваться — свідчитись. *Свідчусь Богом*.

Свидѣться—побачитись.

Свиной—свинячий.

Свинскій—свинякуватий.

Свинья—свиня; (молодая свинья)—підсвинок.

Свиристель (птица)—костогриз (Полѣс.) *Ampellis* (*Bambucilla*) *garrulus*.

Свирѣль—дудка, сопілка.

Свирѣпствовать—лютувати.

Свирѣпый—лютий.

Свитокъ—навій, навійчик, суверток.

Свобода—воля; (уменьш.)—воленька.

Свободно—вільно, слободно.

Свободный—вільний, слободний; (незанятый и о времени)—гулящий. *Як буде гулящий час—зроблю*.

Сводничать—свашкувати.

Сводообразный—дужний. *Дужна стеля*.

Своевольникъ—самоволець (Піск.).

Своевольство—сваволя, вольниця.

Своевременно—в час, в пору, в саме час.

Свойственный—властивий.

Сволочь—гольтіпа.

Сворачивать—звертати.

Свѣрять—звіряти.

Свѣтёлка (чистая изба)—світлиця.

Свѣтильникъ—світець, свічарня. *З голові буде ліхтарня, з очей буде сві-*

чарня (Нар. п. Чуб.); (плошка)— каганѐць, каганок.

Свѣтильня (въ свѣчѣ)—кгнот, кгніт.

Свѣтить—світити; (—о звѣздахъ)—зоріти.

Свѣтло (нар.)—ясно. *На дворі ясно як у день.*

Свѣтлоглазый—білозорий, ясноокий.

Свѣтлый—ясний.

Свѣтлѣйшій (титулъ)—ясновельможний.

Свѣтъ—світло (освѣщеніе); світ. *Вже світла не видно, мабуть усі спати полягали. Не тільки світу, що в вікні.*

Связаться—звъязатись; (съякшаться)—спѐкатись (Харьк. Павл.), злигатись. *Отд вони собі спѐкалися, та швидко щось и розпѐкалися.*

Связка—въязанка, въязка.

Свявыванье—въязання.

Связь—звязка.

Свянуть—зблякнути, зовъянути.

Святоша (о женщинѣ) — святѐнниця (Полт. Павл.).

Святыня—свято. *И що Эней таке за свято?* (Энеида); (собир.)—святощі.

Сгибать—згинати.

Сглазить—зъурочити, наврочити, призирити. *Десь то наших курчаточок призирили люде* (пѣсня).

Сглазъ—пристріт, врок.

Сговориться—змовитись.

Сговоръ—змова, змовини.

Сгребать (сѣно)—гребти, громадити.

Сдавить—стиснути, здавити.

Сдвинуть—зсунути, посунути, зрушити порушити.

Сдерживать—зпиняти, впиняти, здержувати.

Сдирать—здирати; (—кожу) — лупити; (—шелуху и т. п.)—злущувати.

Сдѣлать—зробити, вдіяти, подіяти, вчинити. *Нічого з ним не вдієш!* (Сдѣлать что либо дурное)—зкоїти, наброїти; (—кое-какъ)—збазграти, зляпати; (—убытокъ, вредъ)—нашкодити; (—несчастнымъ)—обездолити, знещастити.

Сдѣлаться—зробитися, зчинитися, вчинитися, здіятися, подіятися, статися. *От що сталося з моїм добром!* (—чему дурному)—зкоїтися; (—бѣднякомъ) —звестись в нѐнащо; (—лѣнтяемъ, бездѣльникомъ) — зледащіти; (—легче)—полѐгчати; (—тяжелѣе) — поважчати; (—добрѣе) — подобрішати, подобріти; (—сильнѣе)—подужчати; (—чѣмъ, обратиться во что)—перекинутись. *Відьма перекинулась сорокою.* (—лучше, красивѣе) — покращати, покращішати; (—теплѣе)—потеплішати, (—холоднѣе) —похолоднішати; (—бариномъ, усвоить барскія привычки)—попаніти, запаніти.

Седмица—семиця.

Седмой—сёмий.

Селезень—селех (Черн. Кон.); качур.

Селезенка—легушка (Вол. г.).

Сельдь (рыба)—оселѐдець; (увел.)—оселѐдь? (Павл.); (уменьш.)—оселѐдчик.

Селянинъ—селюк; (женс.)—селючка.

Семёрка (въ картахъ)—сёмака, сёмачка.

Сентябрь—Жовтень.

Сердцевина (въ дер.)—стрижень.

Сердиться—сердитись, гніватися; зловати (Полѣс.).

Серебрянный—срібний.

Серебро—срібло.

Сермяга—свита, свитка, свитина.

Серьги—сережки, пучки; (—серебр.)—ковтки.

Серьезно—настояще, в заправду, навспражки, справді.

Сжать—зжати, стулити, стиснути; (—о зубахъ)—сціпити. *Стиснув кулаки; стулив дулю; сціпив зуби.*

Сжечь—спалити.

Сжога—згага, печея.

Свывать—скликати.

Сигналъ—гасло.

Сидѣлка (въ лавкѣ)—сідуха.

Сидѣніе (состояніе)—сидня, сидачка; (мѣсто)—сіжа, сідало.

Сидѣть—сидіти; (—дома)—домуватись; (сидя)—сидючи; (въ сидячемъ положеніи)—навсідки, навсидачки, у сидачку. *У летячку* (влёть) *негаразд качки стреляти, а в сидячку добре* (Полтав. губ. Лубенс. у.).

Сила—змога, снага, сила, міць, міц. *Він при сназ*і (Полт. т. е. онъ въ силахъ); (сила военная)—потуга. *Що Турчинь подъ Кіевъ конечне зъ потугами своими быти мълъ* (Самойл. Закр.); (со всѣхъ силъ)—чим дуж, як мога, з'усії сили; (въ силу, едва)—на силу, ледве; (по мѣрѣ силъ, возможности)—як посилля (Полт. Луб.). *Роби, сину, як посилля.*

Силачъ—силач; дужак (Кіевс. Полт. Павл.).

Силиться—силуватись, змагатись.

Силокъ (ловушка съ петлями)—силка, сильце.

Сильно—міцно, здорово, дуже. *Лбом тріснувся здорово.*

Сильный—міцний, сильне-дужий, дужий, дуженний, здоровий; (малоупотребительное слово)—снажний (Полт. Павл.). *Снажний кінь*; (—о вѣтрѣ, преимущественно въ пѣсняхъ)—буйний; (—о войскѣ)—потужний.

Синева—синина; (—отъ побоевъ)—синятина (Харьк. Павл.).

Синодикъ—поминник, помъяник.

Сирень (раст.)—бузок, буз. *Syringa offic.*

Сіяніе—сяево (Галиц.).

Сіять—сяти, сяяти.

Сказать—сказати, повідати; (—брань, колкость)—загвоздити.

Сказанный—мовлений, казаний, говорений.

Сказка—казка.

Скакать—скакати, стрибати; (—только о лягушкѣ)—плигати; (однократн.)—скікнути, скаконути, стрибнути, плигонути.

Скала—скеля.

Скалка (валекъ для качанія бѣлья)—качалка.

Скамья, скамейка—ослон, ослін, ослінець, ослінчик, скамниця (въ пѣсняхъ); (классная)—па̀рта; (классная, малоупотребительное)—шпа̀рт. *Треба шпарти полагодить* (Павл. Кіевск. губ. Васильков. у.); (—неподвижная)—ла̀ва, ла̀вка, прила̀вок.

Скаредный—шкара̀дний.

Скатерть—настільник, ска̀тірка, скатерниця, скатертина.

Скачекъ—скік; (скачками, напр. бѣжать)—скòком, перèскоком, вѝстрибом, вѝбриком; (скачками или съ перерывами напр. что либо дѣлать)—прѝхопцем.

Скачущій—скаку̀чий, стрибу̀чий.

Скважистый — дірча̀стий, діркува̀тий, продіркува̀тий.

Скверно—пага̀но, гѝдко, мерзѐно.

Скверный—пага̀ний, гидкѝй, мерзѐнний, бридкѝй.

Сквозной—крізний.

Сквозь—кріз, крузь, чѐрез; кѐрез (Кіев. Васильк.). *Керез скло дивиться.*

Скворецъ (птица)—шпа̀к.

Скипетръ—берлò.

Скитаться—туля̀тись, тина̀тись.

Складно—до ладу̀, скла̀дно.

Складывать—складàти.

Склонившійся — нахилившійся, похѝлий.

Склонить—схилѝти, прихилѝти, похилѝти; (—обратить убѣжденіями къ чему)—намòвити, приверну̀ти, наверну̀ти; (склонить голову)—пону̀ритись, похню̀питись, схилити голову.

Склонность — хіть, охòта, прихѝльність.

Склонный—прихѝльний, схѝльний.

Склонять—хилѝти, схиля̀ти, прихиля̀ти, една̀ти, змовля̀ти, підмовля̀ти; (—ся)—хиля̀тися, нахиля̀тися, схиля̀тися; (склонившись, согнувшись)—хѝльці.

Козак молоденький
Тай того злякався,—
Хильці, хильці по під тином
Та в зілля сховався (нар. п. Чуб.).

Скобка (у дверей)—пла̀мка.

Скоблить—скребтѝ, шкрома̀дити.

Скользкій—слизькѝй, склизькѝй.

Скользко—слѝзько, склѝзько.

Сколько—скільки, кільки, кілько, якого. *Якого багато війська йде!* (сколько можно)—як мога̀, як посѝлля; (сколько силъ хватитъ)—чим дуж; (сколько угодно)—до схòчу, ввòлю.

Скомкать—зобга̀ти; пожма̀кати (Павл.); (—ся)—зкомшѝтися.

Скончаться—скона̀ти.

Скопить—прикопѝти. *Прикопив трохи грошей.*

Скорбь—туга̀, жалощі, жаль, скорбòта. *З жалю слова не вимовить.*

Скорбѣть—тужѝти, сумува̀ти, вбива̀тися.

Скорлупа (орѣха)—лушпа̀йка; (—яйца)—шкарлу̀пка, шкаралу̀па; (—рака)—шкаралю̀ща, скору̀па.

Скорнякъ (кожевникъ)—чинба̀рь (Хар.); кушнір (Лѣв.); га̀рбар (Правоб.).

Скоро—хутко, скоро, миттю; (проворно)—швидко, (сравн. ст.)—швидчій; (прытко)—прудко. (Послѣднее употреб. только при словѣ бѣжать и его синонимахъ); (сравн. степень) — скоріш, скоріше, хутчій, швидче, прудчіш, метчій, боржій, мерщій. (Послѣдніе два слова неимѣютъ положительной степени. Боржій, надо думать, происходитъ отъ неупотребительнаго пынѣ—*борзо*).

Скоропостижно—раптом, нагло. (Скоропостижная смерть)—нагла смерть.

Скорый—швидкий, прудкий, шамкий, похопливий, скваплйвий? (сравн. степень отъ швидкий)—швидчий. *Оттак швидча справа буде.*

Скотскій—бидлячий, товарячий.

Скотъ—товар, худоба, скот, бидло; (одна штука)—худобина, товарина, скотина, товаряка.

Скрежетать (зубами)—скреготати.

Скрежетъ (зубовъ)—скрегіт.

Скресть (царапать, наприм. о мышахъ)—шкрябати, шкряботіти, шарудити.

Скрипучій—рипливий, скрипливий.

Скрипъ (частый)—рипнява (Павл.).

Скрипѣть—рипіти, рипати.

Скромный — сумирний, тихий, плохий.

Скрывать—ховати, таїти, крити; (—отъ поисковъ)—переховувати.

Скрытный — потайний. *Се потайна собака - не гарчить, а куса.*

Скрѣпленіе—скріпа, закріпа.

Скрѣплять—кріпити, зкріпляти, змоцняти, умоцняти.

Скряга—жмикгруд, скупердя.

Скука—нуда, нудьга.

Нудьга мене сушить,
Нудьга мене вьялить (Пѣсня).

Скула—вилиця.

Скупой — скупий; скупучий (Харьк. Павл.).

Скупиться—скупитися; (въ перен. см.) жалкувати, жаліти; шкодувати; (поскупиться)—пошкодувати. *Шкодує карбованця дати* (Полтав. губ.).

Скучать—нудитись, нудьгувати.

Скучно—нудно.

Скучный—нудний.

Слабый (слабосильный) — млявий, кволий, слабий, неміцний; (слабаго тѣлосложенія)—крихкотілий (Полт.); (ненатянутый, напр. о веревкѣ)—слабкий.

Слабѣть—слабшати, слабіщати.

Славный—славний, славутній, славетний.

Славящійся—славучий?

Сластолюбецъ — ласун, ласощохлист, лягоминець.

Слеза—слёза, слізка, слізонька.

Слишкомъ—через край, надто, дуже.

Словесно—на словах, з уст.

Словесный — устний; (передача, приказъ)—мовний?

Словно—будсім, неначе, наче, ніби, мовляв, мов; (словно бы)—мов бяк, мов би, моб.

Сложить—склàсти; (—о ткани)—згорнỳти; (сложиться, о мальчикѣ, дѣвушкѣ)—вѝрівнятись.

Слой—лѝства, шар, верствà; (тонкій слой чего нибудь, напр. слоёнаго пирога)—лỳстка, лỳсточка.

Слоиться—лѝствитись, лущѝтись.

Слоистый—лусткѝй.

Сломить—зламàти, вламàти.

Слоняться—блукàти, тинàтися, тулàтися, хилàтися.

Служитель—челяднѝк, нахòлок; (служанка)—челядка.

Слухъ (чувство)—слих? *Слихом слихати, вѝдом видати* (сказка); (—въ смыслѣ молва)—чỳтка, поголòска.

Случай—пригòда, вѝпадок; оказія; (—непріятный)—случàй; (въ противномъ случаѣ)—атò, а ѝнче. *Вийми горщòк, а то збіжѝть.*

Случиться—лучѝтися, тинỳтися; (—кстати)—нагодѝтися, знагодѝтися; (встрѣтиться обстоятельствамъ)—спіткàтася, трàпитися; (сложиться обстоятельствамъ)—припàсти, склàстися. *Не так ждàлося, як склàлося.* (Идти счастью)—поводѝтися. (Видъ многократн.)—лучàтися, бувàти, прихòдитись, траплàтися, випадàти, впадàти, довòдитись. *Довелось рибаку раз на віку.*

Слушатель—слỳхач.

Слушать—слỳхати; (—ся)—слỳхатися, послухàти.

Слышать—чỳти; (—многокр.)—чувàти.

Слышно—чỳтно, чỳтко, чуть, чỳти.

Слѣдовать (за кѣмъ)—слідѝти; (—надлежать)—припадàти, випадàти, впадàти, належàти. *Бо припадà ёму пропàсти* (Котл.). *То тобі випадà їхати. Ему належить дяка за се.* (Слѣдуетъ)—впадàе, годѝться, гòже. *Чом ти не рòбиш як гòже?*

Слѣдовательно—сѐбто, знàчить, вихòдить, знàчиться. *Себто ми рòдичі. Знàчить, ти був дòма. Виходить моя правда. Значиться мені три карбованці доведеться.*

Слѣдъ—слід. (Въ слѣдъ)—слідомъ, слідкòм, у слід, у тропі. *Ми їхали у тропі за тобою.*

Слѣпень (насѣк)—òвод.

Слѣпо (очертя голову)—сліпмà, òсліп. *Ослипъ пошли на обозъ* (Величко).

Слѣпой—тѐмний, сліпѝй, сліпѐць, незрàчий, невидющий.

Слюна—слѝна, слѝня.

Смазать—змàзати, обмàзати, помастѝти, вѝшмарувати.

Смазыванье—мащѐння, шмарувàння мàзання, омàстка, помàстка. *Трѣба глѝни на помàстку хàти.*

Смеркаться—сутеніти.

Смиренный—плòхий, смирнàк.

Смирить—спинѝти, зупинѝти, утихомѝрити, угамувàти.

Смоква (винная ягода)—хвѝга, инджѝр, инжѝр.

Смола—смолà; (—бѣлая, канифоль)—живѝця; (—сапожничья)—шѐвська смолà, вàр; (затвердѣвшая около оси или ко-

лесъ)—колѝмазь. *Не крутись біля воза: коломаззю обмажешся.*

Смолкнуть—змòвкти, замòвкти, замовчàти, унùшкнути.

Сморкаться—сякàтись; (соверш. вид.)—вùсякатись.

Смородина (красная)—порічки; (—черная)—смордина.

Смотрѣть—дивùтися, глядіти; (-внимательно, наблюдать) — пильнувàти; (—выпуча глаза)—вùщиритись. *Що ти вищеривсь на мèне?* (—свирѣпо, звѣремъ)—вùзвіритись *Так визвірившсь, що звіе би—та бà!* (Смотри ка)—дивùсь бак, дивùсь лùшень!

Смрадный—смердючий.

Смуглый—чорнявий, чорномàзий, смуглий.

Смута—колотнèча: (собир.)—чвàри.

Смыкать (глаза)—жмýрити, щýлити (òчі): (смыкаться, о глазахъ)—склепùтися.

Склепилися карі очі,
Не мòжу я глянуть (н п. Чуб.).

Смыслить—тàмити, тямувàти, шýпити, маракувàти, розуміти; (смыслящій)—тямýчий; раховùтий (Павл.).

Смыслъ—тàма, тàмка, глузд.

Смычекъ (напр. въ скрыпкѣ)—лучòк, смик.

Смежно—сýміж, опостін.

Смекнуть—вгадàти, зрозуміти.

Смѣло—безбòязно, сміло, смілùво; смілко (Павл), сміливісенько.

Смѣлость—сміливость, відвàга, смілость.

Смѣлый—смілùвий, смілий, одвàжливий, відвàжливий.

Смѣна—заміна, зміна, (—поля)—рукà.

Смѣнить — замінùти; (—служащаго)—зкùнути.

Смѣненный (о служащихъ)—скùнутий, скùданий, скùдан. (Отсюда извѣстная въ истор. Мал. фам. *Скидан*).

Смѣсь—мішанùна, місево?

Сметка—догàдка.

Смѣтливость—вгàдливость, догàд. *На вдогад буряків, щоб дали капусти* (Поговорка).

Смѣтливый—тямкùй.

Смѣть—сміти, вàжитись.

Смѣхъ—сміх, смішки; (—громкій, хохотъ)—рèгіт.

Смѣшаться—помішàтись, змішàтись.

Смѣшливый—смішлùвий, сміхýн; (—о женщинѣ)—сміхýха.

Смѣяться—сміàтися; (—громко, хохотать)—реготàти; (-потихоньку)—хіхікати; (фыркать)—пхùкати; (—насмѣхаться)—надсміхатися, скалùти зýби, глузувàти.

Смятеніе—сýмятня, сýмятиця, замішàння, колотнèча.

Смять—помъàти, зімъàти: (—постель, прическу)—скуèвдити; (—хлѣбъ, траву)—потолòчити.

Снабдить — вприддбити, настàчити; (удовлетворить)—надàти. *Сказано проість! нікòли ім не надаси* (Екатер. губ.). *На іх хліба з рòду не надаси.*

Снабжать—постачàти.

Снаружи—з вѐрху, з поверху, з надвору, з пола, око̀ло (Полт.). *В середині не вспіем змазати, хоч би око̀ло.*

Снарядить—спорядѝти.

Снаряжать—споряжа̀ти, зряжа̀ти, опоряжа̀ти; (—въ путь)—виправля̀ти, збірати, виряжа̀ти; (—возъ)—лаштува̀ти.

Сначала—з поча̀тку, попѐреду, перш, пѐрше, спершу̀, пѐрве, на сам перѐд.

Снесть—знѐсти.

Снимать—здійма̀ти, зніма̀ти; (—обувь)—ззува̀ти, роззува̀тись; (—одежду)—розбіра̀тись, роздяга̀тись; (—голову)—стина̀ти; (—кожу съ животнаго)—облу̀плювати, лупѝти, дра̀ти, обдира̀ти, білува̀ти; (—шапку, здороваясь)—шапкува̀тись. *Я тільки оддалекѝ пошапкувався з ним*; (—платокъ съ головы женщины) — простоволо̀сити; (снять шапку, или стоять безъ шапки передъ кѣмъ)—шапкува̀ти; (снимающій часто шапку для привѣтствія и проч.)—шапковѝтий (Подольской губ.).

Снова—изно̀ву, зно̀ву, знов.

Сновать (—шататься)—сновикга̀ти, нѝкати, вѐштатись.

Снурокъ—шво̀рка, мотузо̀к, мату̀зка, поворо̀зка.

Снять—изня̀ти, зня̀ти.

Собака—собака, пес; (увелич.)—собацю̀га; (уменьш.)—цу̀цик, цуценя̀, цуценя̀тко; (по дѣтски)—цюця; псюк; (борзая)—хорт; (—лягавая) — вѝжел; (—дворняга)—ку̀ндель; (овчарка)—байрак (Херс. губ.); (ирландская)—меделя̀н, *Canis molossus*; (гончая)—го̀нча, кго̀нджа (Полт. г.); (бульдогъ)—брита̀н; (мопсъ)—му̀цик; (комнатная собачка)—сащ̀а (Мирг. Гяд.); (собир. т. е. стая собакъ)— собашня̀; (собачье мясо)—псѝна.

Собираніе (съемка фруктовъ)—рванна̀.

Собирать—збірати, грома̀дити, ку̀пчити; (— ся)—збіратись; (—намѣреваться)—наважа̀тись; (—въ одну массу)—ку̀питись, грома̀дитись, згрома̀жуватись; (—массами)—ку̀пчитись.

Соблазнительный — сквапний, зала̀сний. *Козак та воля—заласна доля* (Поговор. Номисъ).

Соблазнъ - спокушѐння?

Соблазнять—зво̀дити, спокуша̀ти.

Соблюдать — глядіти. *Ми раз-у-раз празників глядимо*; (соблюдать обычай)—мати (звича̀й); (соблюдая обычай)—ма̀ючи (звича̀й).

Соболѣзнованіе—жа̀ль, жа̀лнощі. *Такий мене жаль узяв. Не так жалнощі, як тіи мильнощі* (Кіевс. губ. Василь. у.).

Соболѣзновать—уболіва̀ти, жалі̀ти.

Собраніе (людей для опредѣл. цѣли)—громада; (случайное)—гурт.

Собратъ—побратѝм.

Собственно—са̀ме; вла̀сне? (собственноручно)—самору̀ч.

Собственность—власність; (—недвижимая)—маѐтність.

Собственный—вла̀сний.

Совершенно—зовсім, згола, геть чѝсто,

-реть, чисто. *Зовсім такий; згола обібрали; усе чисто погоріло.* (Совершенно такъ)—так саме, так само, самісенько так, зовсім так.

Совершеннолѣтній—дорослий, возросний?

Совершить—вдіяти, вчинити, зробити; (совершиться) — сподіятися, здіятися, зкоїтися. *Загоїться поки весілля зкоїться*; (совершаться)—діятися, ставати. . *.що ся на Україні стало, як вона Литвою завладѣла.* (Совершаться дурному)—коїтися.

Совладать — здоліти, здолати, змогти, осягти, подужати, покгулати.

Совмѣстникъ—суміснир; (въ предпріятіи)—спільник (Пр.).

Совмѣстно — укупі, сумісно, разом, спільне; (въ предпріятіи)—у спільці; (жить)—при купі. *Вони живуть при купі*; (—вообще) — посполу. *Спасибі Богові Святому та й усій громаді посполу* (Поговор. Правобереж.).

Совмѣстный—спільний.

Совокупленіе — купчення; (—паръ)—парування.

Совокупно—разом, укупі, при купі.

Совѣстливый—сумінний.

Совѣстно (не ловко)—нейково.

Совѣсть—сумління.

Хіба б же я сумління не мала,
Щоб ятобізагинути дала (нар.п.Чуб.)

Совѣтникъ—порадник.

Совѣтовать—радити, раяти.

Совѣтъ—рада, порада; (совѣтъ держать) —раду радити.

Совѣщаніе—нарада, порада.

Совѣщаться—радитись, миркувати.

Согласіе—згода, злагода.

Согласить — зъеднати, згодити, погодити; улагодити, (—ся съ кѣмъ)—згодитися, поеднатися, погодитися; (—съ мнѣніемъ другихъ)—пристати. *На сю думку и я пристану.* (—на что)—зволитися; (соглашаться)—згожуватись.

Согласно (съ чѣмъ)—згодно. *Згодно з нашою умовою.* (Жить согласно) —у згоді, любенько; у злагоді (Харьк.). *Живіть, дітки, любенько, у згоді. Живім у злагоді, при добрій годині.*

Согласный—згодний, злагідний.

Соглашать—еднати, згожувати.

Согнать—зігнати.

Согнуть—зігнути, изігнути.

Содержаніе (иждивеніе) — держиво (Остер.); кошт. *Він мае на своім державі стару матір.*

Содрать—злупити.

Содроганіе—здрижка.

Содрогнуться—издригнутись.

Соединеніе—звъязка, злучення, лучення? спона? (Отсюда - шпонька)?

Соединенный—злучений.

Соединить—злучити, прилучити, зъеднати,злигати; (соединится)—злучитися; (—собраться вмѣстѣ) — зкупчитись; (—въ пары, о птицахъ)—зпаруватись; (соединять)—еднòчити (Хмельн. Куліш.); (соединяться)—еднатись.

Сожалѣть—жаліти, жалкувати.

Сожитель—соживець (Піск.).

Сожрать—пожерти, злопати, стріскати.

Созвать—склйкати, поскликати.

Создать—спорудйти.

Созрѣть—поспіти; (преимущественно о плодахъ огородныхъ растеніяхъ)—пристйгти; (созрѣвшій)—стйглий, пристйглий. *Стиглий кавун. Пристиглі слйви* (Харьков. губ.).

Сойти—зійтй; (—съ ума)—здурити, збожеволіти; (сойтись)—зійтйся, здйбатися; (—соединиться) — злучйтися: (—сговориться) —погодйтись, поеднатись, знюхатися; (—сдружиться)—спізнатись, злигатись, зізнатися, полигатись, побратаися; (въ цѣнѣ)—ціною зійтйся.

Сократить — вкоротйти, прикоротйти; (сокращать)—корочати, карагати, вкорочати.

Сокровище—скарб.

Сокрушеніе—жаль, скрута. *З жалю не знав, що робйти.*

Солгать—збрехати.

Солдатъ — москаль, салдат, служба (Послѣднее названіе употребляется изъ вѣжливости, какъ бы титулуя); (солдатскій) — московський; (принадлежащій солдату)—москалів, (солдатскій сынъ)—москаленко, москальчук, москальча.

Соленый — солоний; (питаться солеными)—солонцювати, посолонцювати.

Солнечный—сонячний, сояшний.

Солнце—сонце; (уменьш. т. е. солнышко) сонечко.

Солодуха (народн. кушанье)—кваша.

Солодъ—дрожжанка (Радом.); солод.

Солома—солома; (—въ кулахъ)—околот; (—мятая)—мерва, (—гороховая)—гороховиння.

Солонка (сосудъ для соли)—солянка.

Сомлѣть—зомліти.

Сомнительно—непевне.

Сомнительный—непевний.

Сомнѣваться—сумліватися.

Сомнѣніе—сумління; (безъ сомнѣнія)—запевне, авжеж.

Сонливость—сплячка.

Соображать — розважати, метикувати, миркувати, розумувати; (сообразить)—розважити, змиркувати.

Сообразоваться — подражати, потрапляти; підбармовуватись (Павл.).

Соорудить—спорудити, збудувати, вибудувати; (сооружать)—будувати.

Сооруженіе—будова.

Соотвѣтствовать—одповідати.

Сопредѣльно—суміж.

Сопротивленіе—змагання? суперечча?

Сопротивляться—змагатись, перечити, огинатись; спіратися. *То то бо й е! против батька неможна огинатись* (Харьков. губ.).

Соразмѣрно—помірно, доміри.

Соразмѣрный—помірний.

Сорванецъ — паливода, одірви-голова, пали-світ, шибеник.

Сорить—смітити; (—деньгами)—тратити (грішми), сипати (грішми).

Соръ—сміття.

Сосать—ссàти, смоктàти, сосàти.

Соскабливать — скребтѝ, вискрібàти, скромàдити.

Соскочить—зоскòчити.

Соскучиться—занудѝтись.

Сослать—заслàти, запровàдити.

Сословіе-стàн; стать (Полт. Павл.). *Ми козàчої статѝ. У нашій статѝ такѝй звичàй.*

Составить—вѝложити, уложѝти; (многократ. т. е. составлять)—складàти; (—частьчего)—станòвити?(составиться)—вѝтулитись. *По всіх кишèнях грòшей шукàла: то по шажку, то по сімаку, та й вѝтулилась копà з шагòм.*

Составъ (тѣла)—сýглоб, чèлен.

Состарить—остàрити, изстàрити. *Остарили, брате, все думки да гадки! Все думки, да гадки—мої недостатки.* (Нар. п. Лебед. у. Чуб.)

Изстарили, братіку, мої недостатки, Мої недостатки, да чужії хатки (idem).

Состояніе (имущество) — маетність, добрò, худòба; майнò (Галиц.); (положеніе)—стан. *У якім стані твоя худоба?*

Состоятельность — достàток, заможність.

Состоятельный—замòжний.

Сострадательный—жàлосливий.

Сострадать—жаліти, жàлувати, спострадàти?

Сотъ (меду)—стільнѝк.

Сосудъ (глинян. фаянс. или стекл.)—посýдина; (—дерев.)—начѝння.

Сосчитать—полічѝти, злічѝти, перелічѝти, зрахувàти, порахувàти.

Со, съ—зо, з. *Со всѣми—з усімà.*

Сосѣдъ—сусід, сусіда, сябèр, сябрò.

Соусъ—підлèва, підлѝва, підлѝвка.

Соучастникъ (въ воровствѣ)—воропàй?
Чоловіче воропаю!
Деж я тебе поховаю? (пѣсня).

Сохнуть — сòхнути, схнýти, чàхнути, клякнути. *Нехай земля трохи проклякне* (*прочахне*), *тоді будем орàти.*

Сохранять — крѝти, ховàти, хоронѝти. (Сохрани Боже)—крий Бòже, хоронѝ Боже, боронѝ Боже; (сохранить)—доховàти.

Сочетаться (бракомъ)—брàтися; (видъ соверш.)—побрàтись.

Сочинить—зложѝти, склàсти, уложѝти. *Таку брехню склали, що страх! Він и пісні складае.*

Сошникъ—леміш.

Спадать (о водѣ)—збувàти; (—о опухоли, нарывѣ)—одтухàти.

Спазмы (въ желудкѣ)—завійнà, завійниця.

Спаржа—зàячий холодòк, підчòс. (Высохшіе стебли этого растенія, а также *кураю, Hipsophyla paniculata,* называють *перекотѝполе, котѝполе*).

Спасать—ратувàти.

Спасеніе—ратýнок.

Спасибо—спасѝбі, дàковать. *Дяковать тобі за се!*

Спасительный — збавѐнний. (Спасительный совѣтъ)—збавѐнна рàда.

Спасти — вѝрятувати, зарятувàти, врятувàти, порятувàти.

Сперва—пѐрше, перш, спершỳ.

Спичка (для зажиганія)—сірнѝк, сірничòк.

Сплётни—поговір.

Сплетникъ—брехàчка.

Сплошной (не составной)—суцільний.

Сплошь—усе, рѝдом, скрізь.

Сподручно—нàручь. *Тобі се буде наручь.* (Сподручнѣе) — зручніш, способніш.

Сполна - вповні.

Спорить—спòрити, спречàтись.

Способность—хисть, кебѐта, кебà, дотѐпа, дотѐпність, талàн.

Способный—дотѐпний, вдàтний, скваплѝвий, стіпний; (пригодный) — здàтний, гòдний.

Способствовать — запомогàти, зпомагàти, зпромогàти; (—о счастьи)—сча-стѝти.

Способъ—пòбит, спосіб, роб. *Яким би то пòбитом (робом) грошей добути?*

Спохватиться — схаменỳтись, стѝмитись.

Справиться (съ дѣломъ)—упоратись.

Спробовать—зкоштувàти.

Спросить—спитàти, поспитати; (многократ.)—питати, питатись.

Спускаться (полагаться на кого)—здавàтися. *Сам не стеріг коней, а здався на наймита.*

Спѣсивиться—бундючитись, гордувати.

Спѣсь -гòрдощі, гордовàння. *Буде тобі гордовання все перед тобою* (пѣсня).

Спѣшить—спішѝти, поспішàтись, хапàтися, квàпитися.

Спѣшный (нетерпящій отлагательства, напр. о дѣлѣ, работѣ) — пѝльний (Правоб. Новор.). *Я до його пильне діло маю.*

Сравнивать -рівнѝти. *Що ти себе рівняєш до його?* (Въ сравненіи)—сỳпроти. *Супроти сього коня нема красчого на усім базарі.*

Сраженіе—потрѐба, потѝчка, бой.

Сразу—зрàзу, одрàзу, дорàзу, змàху.

Среди—серѐд, òсередь, посерѐд. *Серед степу широкого, на Вкраїні милій.*

Средина—серѐдина; (въ срединѣ)—посерѐдині.

Средній—серѐдній, посерѐдній; (среднихъ лѣтъ)—средовічний; (по лѣтамъ, братъ или сестра)—середỳльший.

Срисовать—списàти; (красками)—вѝмалювати, змалювàти.

Срубать — стинàти; (срубить) — стàти, зрубàти.

Срѣзать—зрізати, зітнỳти.

Срѣзъ (полубочка)—зрізок (Конот); перѐріз (Ананьев.); шаплѝк, шерітвас, перѐпуст.

Ссора—свара. сварка, звàда; (—легкая) рòстирка, розлàд; (—шумная)—буча, колотнѝ; (—безпрерывная, съ укорами) —гризнѝ.

Ссориться—сварѝтися, спірàтися; (на-

чинать ссору)—заводитися; (безпрестанно ссориться)—гризтись.

Ссужать—позичати.

Ссылаться (на кого)—здаватися. *Здаєся Циган на свої діти* (Посл.).

Ставня—віконниця.

Стадо (скота, свиней)—стадо; (—лошадей)—табун; (—кобылъ съ жеребцомъ)—косяк; (—овецъ съ баранами и ягнятами, въ числѣ около 1200 шт.)—кирд (Херс. губ.); (—овецъ, откормл. на сало)—конара; (—овецъ только матокъ съ ягнятами)—сагмал (Херс.); (—скота откормл. на сало)—згон; (згон въ 120 штукъ)—гурт; (смѣшаннаго скота, преимущественно дойныхъ коровъ)—череда.

Сталь (томлянка)—криця.

Становиться—ставати; (—хуже)—гіршати; (—гаже)—поганіти; (—лучше)—красчати, лучшати; (—красивѣе)—красчати; (—глубже)—глибшати.

Станокъ (ремесленный)—верстак.

Стараться—старатися; (—усиливаться)—силитися, силкуватись, змагатися.

Старина—давнина, старосвітчина, старовина; (—отвѣчная)—предковіччина; (—временъ Б. Хмѣльницкаго)—руїна, (—временъ Палія)—паліївщина; (—временъ Гонты)—коліївщина. *То ще до коліїщини було. Полонне збурене за руїни. Київ збудований ще за предковіччини.* (Въ старину)—у старовину, давній. *Давній лучче було в світі жити.*

Старикъ—дід; (старичокъ)—дідок, дідусь; (старичина)—дідюга, дідуга, дідугав, стариган. *Ой ти старий дідюга, изігнувся як дуга* (пѣсня).

Старинный—старовічний, стародавній, старосвіцький.

Старуха—баба, бабуся; бабуня (Прав.); (старушечій)—бабський; (принадлежащій старухѣ)—бабин. *Зовсім бабою стала. То бабське убрання. Бабина хустка.*

Статный (представительный)—ставний, показний.

Стать—стати; (—невидимымъ, изчезнуть)—зникнути; (—бездѣльникомъ, лѣнтяемъ)—здедащіти, розледащіти; (—бариномъ)—запаніти; (—не въ терпежъ, сильно желать)—приспічити; (станемъ, будемъ дѣлать, спать и т. п.)—нумо, нум.

Стая—зграя.

Стебель (злака)—стебло, стеблина, стебелина; (—травянист. раст. преимущественно сухой)—бадилина; (собир.—бадилля; (съѣдобный стебель)—опуцьок; (—огуречнаго или тыквен. растенія)—гудина, огудина; (—картофеля)—гич.

Стегать (иголкою, хлыстомъ)—стьобати.

Стекло—шкло; (—оконное)—шибка, оболонка.

Стеклянный—шкляний; (—заводъ)—гута.

Степенность—повага.

Степенный—поважний.

Стеречь—стерегти, глядіти, берегти; вартувати (Правоб.).

Стеченіе (народа)—навал, сплавина.

натовп; (—обстоятельствъ) — случай; (—тяжелыхъ, затрудн. обстоятельствъ) —лиха година.

Стирать (бѣлье)—прати.

Стоимость—кошт, вартость.

Стоить—коштувати, стоїти; (стоющій)—варт, вартий, годен. *Не будеш ти годен християнських синів мати* (отвѣтъ Запорож. Султану); (стоющій заплач. денегъ, недорогой)—поцінний.

Стойкій—непохибний.

Стойко—непохибно.

Стойло—стійло.

Стоймя (нар.)—стоячки.

Столбъ (дерев.)—стовп; (каменный, т. е. колонна) — слуп. *(Миколо-Слупскій* монаст. въ Кіевѣ, такъ названъ по колонно-образной архитектурѣ своей церкви).

Столкнуть — зіпхнути; (столкнуться)—зіпхнутись? зітнутись?

Столъ—стіл; (уменьш.)—стілець.

Стонать—стогнати.

Сторожъ—сторож, сторіж; вартовник; (малоупотреб.)—вартовик (Прав.).

Сторона—бік, сторона. *По той бік річки;* (въ сторонѣ)—осторонь, на одшибі, по обочі; (въ противную сторону) —навпаки, на верле (Полт.). *На впаки сонця*—противъ движенія солнца, т. е. отъ запада къ востоку; (съ двухъ сторонъ)—обаполь; (съ одной стороны и одною стороною)—одним боком; (со стороны)—збоку.

Стража—сторожа; варта (Прав.).

Срамный—стидкий, соромний, соромицький; срамотній (Павл.).

Срамъ—сором.

Страна—сторона, край, країна, посестина; (уменьш.)—сторононька.

Странникъ — вандрівець, вандрівний.

Страница (книги)—сторона.

Странно—чудно, дивно.

Странный — чудний, дивний, неподобний.

Странствовать — вандрувати, мандрувати.

Страшилище — страховище, страховина; страхіття, страховіття (Павл.)

Страшить—страхати, лякати; (—ся)—страхатися, лякатися, боятися, жахатися.

Страшно—боязко, жахно, страшно.

Страшный—страшний; (очень страшный)—страшенний, страховенний.

Стращать—страхати, лякати.

Стремглавъ—сторч, сторчака, стрімголов, прожогом. *Прожогом кинувся в воду.*

Стремиться — прямувати, простувати, линути; (достичь чего)—допинатись, домагатись, уганятись.

Стремительный—потужний.

Стремленіе (сильное желаніе) — жадання; (тенденція)—зматання; (стремл. впередъ)—розгон.

Стремнина—круча; стрьомá (Хар. Пав.).

Стремя—стремено.

Строгать — стругàти; (—рубанкомъ) — гемблювàти.

Строеніе— будовàння, будівля.

Строить—будувàти; (—войско)—шикувàти.

Стройный—струнький.

Строка -стрічка; (въ книгѣ)—стѐжка (Кіевс. Васильк. Павл.).

Стропило (въ крышѣ)—крòква.

Строптивый — сварлѝвий, сваркий.

Струиться—хвилювàти; (—течь струею)—дзюрити.

Струсить—злякàтися, сполошѝтися.

Струя (ручеекъ)—струмòк (Прав.).

Стрѣлокъ—стрілѐць.

Спряпать—готòвати.

Стряпня— готòвання, пòрання.

Стряхнуть — струсѝти, отрусѝти.

Стукъ—стỳкот; (—сильный, но отчасти глухой, напримѣръ въ дверь)—грюк; (—продолжительный) — стукотнà; стукотнàва, стỳкнява, грукотнàва, грỳкнява (Харьк. Павл.); (—сильный, но глухой, наприм. отъ выстрѣловъ)—бỳхання; (продолжит. ногами)—топотнà.

Стулъ—стỳлець.

Ступеньки—східці.

Ступка (мѣдн. и чугун.)—мущѝр.

Стучать—стỳкати, стукотіти, грюкати, грюкотіти, токотіти, торохтіти; (—сильно, но глухо)—бỳхати; (—ногами)—тòпати, тупотіти, гòпати; (—ся въ дверь)—добувàтись.

Стыдить — сорòмити; (—ся)—соромитись.

Стыдливый—сорòмливий; соромъязлѝвий (Полт.); соромляжлѝвий (Кіевс. Пав.).

Стыдно—сòромно.

Стыдъ — сòром, соромòта.

Ледащиця з мене кпиться—
Мені соромòта (Нар. п. Куліш).

Стѣна (дерев.)—стінà; (—каменная)—мур.

Стянуть (украсть)—підцюпити, сцỳпити

Сугробъ(снѣгу)—зàметь,сỳгроб;(передвиж. песку)—кучугỳра.

Сударь—добрòдій; (сударыня) — добрòдійка, господѝня; (хозяйка) — господàрка.

Судиться—позивàтися.

Судорога—перелòги, кòрчі.

Судьба—дòля, дòленька.

Суетить—метушѝти, колотѝти; (—ся)—метушѝтися, мітусѝтися.

Сукновалъ—валій (Полт.).

Сукновальня—валюша.

Сукровица—пасока, мазкà; (съ мертваго человѣка)—ропà.

Суматоха—кòлот, сỳмяття, сумятиця, біганѝна.

Сумашествіе—дуріймка (Подольск. губ.); навіжѐнство.

Сумашедшій — божевільний, навіжѐнний, дурнѝй, навіснѝй.

Оженився навісний,
Да взяв дурновàту (пѣсня).

Сумрачный—хму̀рий, хму̀рний.

Сундукъ—скрѝня; (уменьш.)—скрѝнька.

Супъ—юшка, сёрба̀, щерба̀; (супный)—юшечный. Напримѣръ: *юшечна ложка*, т. е. та, которою ѣли или пробовали супъ.

Сурокъ (животное)—ба̀ба̀к.

Сухой—сухи̇̀й; (о лѣтѣ)—посу̀шне, сухѐ.

Сучить (нитки) сука̀ти.

Сушеный (о плодахъ)—сушня̀вий, су̀шений. *Сушняві (сушені) сливи. Сушняві яблука.* (Сушенные фрукты, а также усохшее дерево)—сушня̀к.

Существенно—йсно (Закр.).

Существенный—йсний, йстий (Закр.). *Не тільки рость, да и исте пропало* (Квитка. Закр.).

Существо (твореніе)—исто̀та (Нечуй); тварина̀, тварю̀ка. *Создав же Господь таку тварюку.*

Существовать—животіти.

Схватить — вхопѝти, схопѝти; (—ся съ кѣмъ)—схопитися, счепитися, зітну̀тися; (—за что)—вхопитися.

Схватка (воен.)—потичка.

Сходно (о цѣнѣ)—поцінно.

Сходство—подо̀ба.

Сходствовать (съ кѣмъ)—вдава̀ти (на кого), вдатися, вдаватися (в кого).

Счастливиться—счастити.

Счастье—сча̀стя, тала̀н.

Счетчикъ—лічѝльник; (о женщинѣ)—лічѝльниця. *Э, шкода̀! такий з тебе лічѝльник, й досі сорокiвки грощей не полічи̇̀в* (Харьк. губ. Лебедянскаго у).

Счетъ—лік, лічба, лічіння. *Горобці визбірали зерно,—ліком зосталось. Як на мое лічіння, то він три тижні у недузі був* (Харьков. губ. Лебединскаго у).

Считать—лічи̇̀ти.

Сцѣпиться — зчепи̇̀тися; (столкнуться напр. въ ссорѣ)—зітну̀тися.

Сшибиться—сту̀снутись. *Як же здорово стуснулись лобами барани!*

Сшить—поши̇̀ти. *Я пошила собі нову сорочку;* (сшить изъ кусковъ)—поштува̀ти.

Съобща — у ку̀пі, гурто̀м, огу̀льне, спілкою.

Съ (пред.) з, зо. *Чи ти поїдеш зо мною? Я буду з тобою усе ділити.*

Съумѣть—зъуміти, втя̀мити, воропа̀ти; (—сдѣлать)—потра̀пити.

Съѣдобное—їстовнѐ, їстівне.

Сѣстное (провизія)—їжа, ідево?

Съѣсть—зъїсти; (—грибъ)—о̀близня пійма̀ти.

Съэкономить—прикопи̇̀ти.

Сырой—сири̇̀й; (влажный)—во̀хкий.

Сычугъ (свиной)—ко̀вбик.

Сѣдина—сивина̀.

Сѣдлать—кульба̀чити.

Сѣдло—сідло̀; (уменьш.)—сідѐльце, ку̀льба̀ка.

Сѣдой—сивий.

Сѣдѣть—сивіти.

Сѣмена — насіння, сімъя; (сѣмечко)—

сімъячко, насіннячко. (На базарахъ насіння называютъ преимущественно подсолнуховые и тыквенные сѣмена; послѣдніе называются также *кабачки*).

Сѣнокосъ (мѣсто, гдѣ косятъ сѣно)—сінокос, сіножать.

Це хочуж я хатки,
А ні сіножатки (пѣсня);

(пора сѣнок. и дѣйствіе т. е. косьба)—косовиця.

Сѣра—сірка.

Сѣрмяга—свита, свитина, свитка.

Сѣрый—сірий; (о быкѣ)—половий.

Сѣсть—сісти; (въ смыслѣ погибнуть)—посісти. *Тут моя сила огнем посіла* (народ. загадка).

Сѣтованія—жалощі.

Сѣть—сітка; (—рыболовная большая въ несколько десятковъ саженъ)—невод; (неводъ небольшой)—волок, волочок; (небольшой волокъ)—бредень, бреденёк, тягуня; (шитье въ видѣ сѣточки или арабесокъ)—мережка; (порисовать или вышить узоры *мережки*)—помережити; (украшенный такими узорами)—мережаний. *Мережаний комір; мережані ярма.*

Сѣчь—сікти.

Сѣчь (Запорожская)—Січ; (сѣчеваго товарищества членъ)—січовик.

Сферическій—опуклий, кулястий, банькастий.

Сѣяніе—сівба.

Т.

Табакерка—кабатерка.

Табакъ (курительный)—тютюн, табак; (нюхательный)—табака, кабака; (табакъ амертсфортскій)—махорка; (лучшіе сорта махорки)—бакун, рубанка; (худшій сортъ, остатки, несвязанные въ папуши)—потерть.

Табачникъ (любящій курить)—курій (Номис); курець. *Коли курець, то май кресало й гаманець.* (—курящій только трубку)—люлешник.

Табуретъ—стілець.

Тазъ—мідниця.

Тайно (тайкомъ) нишком, нишечком, крадькома, потай.

Тайный—потайний.

Также—теж, тож; (а также, въ тому же)—тож бак.

Такой—такий; (такой то, чтобы не повторять брани)—сякий-такий; (такой онъ! изъ такихъ)—таківський.

Такъ—дак. *Це ти мені скажеш, дак мати.* (Такъ какъ)—затім що; (такъ куда)—такде; (такъ ли?)—чи так? (такъ точно)—так саме, самісенько так; (такъ что)—аж. *Аж підскочив.* (Такимъ образомъ)—такеньки, такички, таким робом.

Талантъ—кебета, кеба?

Талантливый—кебетний, кебетливий (Харьк.)

Тамъ—там, тамо, тамечки, таменьки; (тамъ далеко)—ґень-ґень, ґеть-ґеть; (тамъ ли?)—чи там? (гдѣ-то тамъ)—десь там.

Танцовать—танцювàти.

Танцоръ—танцюра.

Тарантулъ (ядов. паукъ)—мизгѝрь.

Тараторить (скоро говорить)—цокотіти, лопотіти, дроботіти. *Попа ще у церкві немае, а дяки вже дроботять.*

Таскаться—швендяти, блукàти.

Тащить — тащѝти, волоктѝ, таргàнити, тѝрити. *Здоровенний коняка вѣ силу тирить ei по снігу* (Гребенка). (Тащиться)—волоктѝся, тягтѝся.

Таять—тàнути.

Тварь — твар; (единст.) — тваринà; (увел.)—тварюка.

Твердить — торòчити, товктѝ, довбтѝ, твердѝти. *Що дня ему треба усе одно торочити. Скільки не довбай ему—нічогісенького не второпае.*

Твориться—витворятись, коїтись.

Теленокъ—теля; (множ.)—телята, (однолѣт.)—бýзівок (Херс. Ан.); (прошлогодній)—назімок.

Телка (корова, неимѣющая теленка)—ялівка, яловиця (моложе 2-хъ лѣтъ)—телѝця, телѝчка.

Телѣга—віз, візòк.

Темникъ (кладовая для пчелъ)—мшàник, омшанѝк (Черн.); стебòк (Овр.); стебнѝк (Новогр. Вол.).

Темноцвѣтный—тмàстий?

Темнѣть—темніти, мèрхнути.

Теперь—тепèр, тепèрички, тепèренька.

Теплота — теплò, гріво. *З барочних дров більш гріва, ніж з плотових.*

Тереть (давить, о сапогахъ и т. п.)—мýляти.

Тернъ (раст.)—тèрен, тернѝна. *Prunus spinosus.*

Терпѣливый—терплячий.

Терять—губѝти, трàтити; (соверш.)—згубѝти, загубѝти; (—время)—гàяти час.

Тесъ (доска, тесница)—шалёвка.

Тетеревъ (птица)—тетерýк.

Течь—тектѝ; (тонкою струею)—дзюрити; (—сильно, о крови) — юшѝти. *Так и юшить.*

Текущій—идýчий; (о водѣ)—бігýчий, текýчий, живѝй. *Хоча річка й невеличка, да усе жива вода—не болото.*

Тина—твань.

Типографія—друкàрня.

Тиски—лещàта; (грубые деревянные)—лисѝці. *Треба грушу у лисиці узяти, а то розчахнеться.*

Титуловать—величàти.

Тихо—тѝхо, помàлу, стѝха.

Пожартуем, попустуем
Стиха помаленьку пѣсня).

(Тихонько)—тихèсенько.

Тишина—тѝша.

Ткачиха (женщина умѣющая ткать).—ткàля.

Тлѣть—жèвріти.

Товарищество — (торговое и т. п.)—спілка.

Товаръ (мелкій, разнообразный) —крам.

Тогда—тогі, тоді; (именно тогда)—саме тоді.

Тоже—теж, тож.

Тожественный—одинàкий.

То—те; (то и дѣло)—раз у раз, раз по раз; (то те же)—тож бо; (то самое)—теж; (то есть)—себ то, значить. То есть третьяго дня—*значить по завчора.* То есть на рынкѣ—*себто на базарі.* (То то, то другое)—ба те, ба инше.

Толкать—пхàти, пихàти, штовхàти; (въ бока, спину и т. п. сильно)—штурхàти.

Толковать—вияснàти.

Толкотня—потòвп.

Толочь—товктù.

Толпа—гурбà, юрбà, юрмà; стòвпище (Лобод.); (одного назначенія людей, партія)—ватàга; (густая толпа)—нàтовп, тиск. *Там на базарі такий нàтовп, що страх.*

Толстый—грўбий, товстúй; (—о человѣкѣ)—гладкий, опàсистий; (очень толстый)—товстючий; (толсторожій)—мордàтий, пикàтий.

Толстѣть—грўбшати, грубіти, товстіти.

Толстякъ—товпига.

Толчекъ—стус, стусàн.

Толчея — стўпа; (маленькая толчея, иготь)—стўпка, мущùр.

Толщина—грубинà, тòвща, товщинà.

Только—тільки, тілечки; однò (Полѣс.), однò лиш, однò лишень. *Не одно хата, й комора згоріли.* (Только бы)—абù, абùб, абù то, тільки б. *Абиб болото, чорти будуть.*

Томиться—нудùтись.

Тонкій—грузький.

Топнуть (ногою) -тўпнути.

Топотъ (конскій)—тупотнява (Павл.).

Топоръ—сокùра; (—плотничій)—бàрда, бàлта; (дорожній въ видѣ ручки на палкѣ)—кèлеп; (тупой топоръ)—тупùця.

Топтать—топтàти; (хлѣбъ на полѣ)—толочùти; (топча) - потоптом. *Усіх потоптом въ болото загнали.*

Топь—багнùна, багнюка.

Торговать — торгувàти; (о евреяхъ)—гандлювàти; (—мелкимъ товаромъ)—крамарювàти.

Торговецъ—купèць; (—мелкимъ товаромъ)—крàмар; (разнощикъ мелкихъ товаровъ) — варяг (Черн.), ходèбщик, коробèйник; (—вымѣнивающій мелкій товаръ)—рàшевець, щетùнник; (—торгующій кормленымъ скотомъ)—прасòл.

Торговка (съѣстными припасами)—перèкупка; (—сидящая въ лавкѣ, сидѣлка)—сідуха.

Торговля—торг; (—о евреяхъ)—гàндель, гандлювàння; (—мелкимъ товаромъ)—крамарювàння, (—скотомъ, откармливаемымъ на сало)—прасòльство.

Торжествовать (праздновать) - святкувàти.

Тормозить—гальмувàти.

Торопить — галùти (Когл.); (торопиться) — галùтись, хапàтись, квàпитись, поспішàтись.

Торопливо—сквапливо?

Торопливый — поспішний, хапкий? спішний.

Торчать—сторчàти, стирчàти, стреміти. *Чого воно тут стремить?*

Торчмя—сторч.

Тоска—нудьга, нудà, сум.

Тоскливо—журлйво.

Тоскливый—сумний, журлйвий.

Тосковать—нудйтись; сумувàти, вбивàтись.

Тотчасъ—зàраз.

Тотъ—той; (тотъ именно) — той самісенький.

Точило (оселокъ)—брус, брусòк; (круглое)—точйло.

Точка—крàпка

Точно—ненàче, наче, сливѝ, мов, буцім. (Точно и не онъ)—*сливѝ й не він;* (точно вотъ будто)—ненàче; (точно такъ) —так сàме.

Тошнить—нудйти, вàдити.

Тошно—вàдко, нỳдно, мòторошно; млосно (Прав.).

Тошнота—нудòта; млость (Правоб.).

Трава—травà, травйця, травйнка; (выросшая, послѣ сѣнокоса, въ другой разъ) — отàва; (прошлогодняя, перемерзшая, но годная на кормъ)—калдàн (Херс. Ан.); (прошлогодняя, сухая) —старнйк.

Травить (отравлять)—труїти; (вытравливать наприм. на мѣди узоръ)—травйти; (—собаками)—цькувàти.

Транспортъ—хỳра; (воловый) — вàлка. *Прийшла вàлка з пшеницею.*

Траурь—жалòба (съ Польск.).

Требованіе—жадàння, вимагàння.

Требовать (насильно)—вимагàти; (на основаніи права)—допоминàтися; (долгъ) —прàвити.

Тревога—сполòх, переполòх, кòлот, колотнèча, сỳмятня; (боязнь)—жахàння.

Тревожить—полòхати, полошйти, колотйти; (о животныхъ) — колòшкати; (тревожиться) — полòхатись, полошйтись; (безпокоиться)—турбувàтись.

Трезвый—тверèзий.

Треножникъ—тагàн, таганòк.

Трепетать (дрожать)—тремтіти, тріпотати; (—биться)—тріпатись.

Трескаться — рèпатись, тріскатись; (соверш. т. е. треснуть)—лỳснути, рèпнути, тріснути.

Трескъ—тріскотнà.

Трефи (въ картахъ)—хрести, жирѝ.

Трещать—тріщàти, тріскотàти.

Трещина—розкòлина.

Три—три, трое; (только три)—трòечко.

Трижды—трѝчі.

Трогательно—жàлосно, жàлібно.

Трогательный—жалісний, жàлібний.

Трогать — чіпàти, займàти, торкàти, рушàти; (не тронь!)—не руш! не займàй! (трогай!)—рушàй! торкàй! (трогаться съ мѣста, выѣзжать)—рушàти, вирушàти, вирỳшувати.

Тройкою (ѣхать)—утрѝконь (їхати).

Тройственный — троїстий.

Тронуться (съ мѣста)—зняти́сь, пору́шитись, ру́шити; (сойти съ ума)—зрухну́тись.

Тропинка— стёжка, стёжечка.

Тростникъ—очерет, комиш.

Трость—ціпо́к, ціпу́ра.

Труба (печная, часть находящаяся въ хатѣ)—ко́мін; (часть трубы внѣ избы, выше потолка)—димарі; (печная труба, стоящая въ сѣняхъ)—бовду́р; (духовой инструментъ)—труба́; (старин.) —сурма́; (пожарная) — труба́ (Лѣв.); по́мпа, смок (Прав.).

Трубить—труби́ти; (старин.)—сурми́ти.

Трубка (курительная)—лю́лька; (всякая другая)—ду́дка, ду́дочка, ру́рка (Прав.).

Трудиться—працюва́ти.

Трудно—суту́жно, тру́дно.

Трудолюбивый - трудови́тий, працёви́тий, труда́чий, робота́га; робу́чий (Под.).

Трудъ—пра́ця; (съ трудомъ)—зале́две, в си́лу, на си́лу.

Трусить (бояться) — страха́тить, боя́тись.

Трусъ—страхопо́лох.

Трутъ—гу́бка; жягва́ и жѣ́гва́ (Влад. Вол. *ѣ* выговаривается какъ въ велико-русскомъ языкѣ).

Труха (порошокъ трухлаго дерева)—порохня́.

Тряпка—ганчірка, віхо́ть, віхотка, лохмітка; (тряпье)—лохміття, мана́ття.

Трясти—трясти́; (фруктовые деревья) —труси́ти; (трястись) — труси́тись. *Мов Каїн затрусивсь увесь* (Кот.).

Туземецъ—тубілець

Туземный — тубільний.

Тулупъ (крытый)—байбара́к; (нагольный)—кожу́х; (короткій, въ видѣ куртки)—кажано́к; (женскій, короткій)—кожуша́нка.

Туманъ (ударъ кулакомъ)—стус, стуса́н.

Тунеядецъ—дармоїд, гульта́й.

Тунеядство—гульня́.

Тускнуть - ме́рхнути; (о глазахъ)—соловіти.

Туфли—пати́нки. *Набула без панчох пати́нки* (Котл.).

Туча — хма́ра.

Тушить—гаси́ти.

Тщетный—ма́рний; даре́мний (Правоб.); порожній (стар.). *Же порожняя тому надія на Запорожців* (Лѣт. Сам.).

Тыква (раст.)—гарбуз; каба́к (Херс. Ан.).

Тыквенный—гарбузо́вий.

Тьма—темнота́, те́мрява.

Тьфу! междоим.—пху!.

Тѣнистый—тінявий.

Тѣнь—тінь.

Тѣснота—тіснява, тиск, по́товп. *И паньства чортів тиск* (Гребенка).

Тѣсно (плотно)—щільне.

Тявкать (о собакахъ)—дзявкати.

Тягаться (заводить тяжбу) — позива́тись, заво́дитись. *Не заводься з ним.*

Тягостно—ва̀жко.

Тяготить—заважа̀ти.

Тягучій—тяглйстий?

Тяжело—тя̀жко, ва̀жко, суту̀жно.

Тяжеловѣсный—заважнйй, важлйвий (Піск.).

Тяжелый—важкйй.

Тяжелѣть—ва̀жчати.

Тяжесть—вага̀, тягота̀.

Тянуть—тягтй, цу̀пити; (имѣть вѣсу)—ва̀жити.

У.

Убавить—одба̀вити, зба̀вити, лишйти; (—спѣси)—хвоста вкрутйти.

Убавлять—збавля̀ти.

Убаюкать—заколиха̀ти.

Убивать—губйти, збавля̀ти; (соверш. т. е. убить)—згубйти, загубйти, стра̀тити, забйти; (—убиться)—вбйтись.

Убиваться (надъ чѣмъ)—вбива̀тися, мордува̀тися.

Убійца—вбйвця, душогу̀б.

Убійство—вбйвство, душогу̀бство.

Убирать (наряжать)—зряжа̀ти, виряжа̀ти, вбіра̀ти, пòратись; (цвѣтами)—заквіча̀ти, вквіча̀ти; (—комнату)—прибіра̀ти, вбіра̀ти.

Ублюдокъ—пòкруч (Радом.). *То не справдешній хорт, а пòкруч.*

Убогій—вбòгий.

Убытокъ—шкòда, потра̀та, втра̀та. *Шкоди наробив.*

Убѣдить—вговорйти, вмòвити; (убѣдиться)—вйвіритись? дозна̀тись?

Убѣжавшій—збіглий.

Убѣжать—втектй.

Убѣждать (доказывать)—довòдити; (уговаривать)—вмовля̀ти, вговòрювати, улеща̀ти.

Убѣжденіе (уговариванье)—вгòвор, вмòва, улеща̀ння; (мнѣніе)—зда̀ння (Правоб.); (—полученное опытомъ)—дозна̀ння, досвідчѐння.

Убѣжище—приту̀лок, за̀хисть.

Уважаемый—шанòвний.

Уважать—поважа̀ти, шанува̀ти.

Уваженіе—шанува̀ння, шанòба, ушанова̀ння.

Уважить—згля̀нутись, вва̀жити.

Увалень (лежебокъ)—вайлò.

Уваренный—вготòваний.

Уварить—вготòвити, варйти.

Увеличиваться—більшати.

Увертка—визворòтка.

Увеселять—веселйти, звеселя̀ти, розважа̀ти.

Увидѣть—углѐдіти, заба̀чити, зуздріти, наглѐдіти, назирити, зòчити; (увидѣться)—поба̀читись.

Увлекать (захватывать)—залуча̀ти; (увлекаться)—мапу̀тись.

Увольненіе—визволѐння.

Увѣдомить—повістйти, оповістйти, звістйти, освідчити; (старин.)—ознаймйти. *Всѣмъ въ обецъ и комуждо зособне*

.....*ознаймуемъ и освѣдчаемъ* (форма универсаловъ).

Увѣрять—завіря̀ти, упевня̀ти; (соверш. т. е. увѣрить)—завірити.

Увѣчить—калічити.

Увѣчный—каліка; (уменьш.)—калічка.

Увѣчье—увіччя, каліцтво.

Увядать—въя̀нути, блѐкнути; (соверш. т. е. увянуть)—зовъя̀сти, зівъя̀нути, зблѐкнути.

Угаръ—чад.

Угасать—га̀снути; (соверш. т. е. угаснуть)—зга̀снути, пога̀снути, зга̀сти, пога̀сти.

Угнетать—гнестѝ, гністѝ. *Горе мене гніте.*

Уговаривать — вмовля̀ти, улеща̀ти; (соверш. т. е. уговорить)—вмо̀вити, улестѝти, намо̀вити, вговорѝти; (уговариваться) — домовля̀тися, умовля̀тися, годѝтися.

Уговоръ—умо̀ва, уго̀да.

Угодный—вго̀дний

Угождать—догожа̀ти, годѝти. *Годи як болячці.* (Соверш. т. е. угодить)—догодѝти; (попасть въ цѣль)—влучѝти. *Влучив у самісенький висок.*

Угожденіе—дого̀да?

Уголокъ (закоулокъ) — 1) закама̀рок (клѣтушка или особое отдѣленіе въ кладовой, шкафу или даже въ сундукѣ); 2) закапѐлок (укромный уголъ въ хатѣ напр. между печью и стѣною, а также ниша, дѣлаемая въ печи близь двери, гдѣ кладутъ трутъ, сірнички, соль и т. п.); 3) за̀кло (часть двора, сада или поля, вдающаяся клиномъ въ чужія владѣнія).

Уголъ (вдающійся)—кут, куто̀к; (выдающійся)—ріг. *У кутку під лавкою. Его хата на самім розі, де дорога повертае на праву руку.*

Уголь—ву̀голь; (множ. имен. род. и вин. Под.)—вуга̀лля.

Угольный—ку̀тній.

Угорѣть—уча̀діти.

Угощать — трактува̀ти; (напиткомъ)—частува̀ти.

Угощеніе—трактова̀ння, частува̀ння.

Угроза—по̀страх, грізьба̀, похва̀лка, погро̀жка? хва̀лка? сварьба?

Угрюмый—пону̀рий.

Удалецъ—палѝвода, юна̀к.

Удалиться—одбігти, одійтѝ

Удалой—уда̀тний, голінний.

Удальство—юна̀цтво.

Покиньте се дурне юнацтво,
Панове виборне боярство (Энеида).

Удалять—віддаля̀ти

Ударить—вда̀рити; (раскрытою рукою)—ля̀пнути; (преимущественно въ голову)—бря̀знути; (—хлыстомъ, кнутомъ)—стёбону̀ти, джикгону̀ти; (по лицу)—хвѝсьнути; (—вѣтвью) — морсну̀ти; (—впоперегъ)—оперезати; (—тяжелымъ чѣмъ)—уперіщити; (—съ размаху)—зацідѝти; (—какимъ либо оружіемъ или палкою, сверху внизъ)—полосну̀ти; (—сильнымъ одиночнымъ толчкомъ въ шею, спину или грудь)—затопѝти;

(—объ землю)—гѐпнути; (удариться) —вдаритись, хрѝпнутись.

Удача—вдàча.

Удачно—вдàчно, вгàдно, до ладỳ.

Удержать—здержàти, спинйти, впинйти, зупинйти, задержàти; втрймати, затрймати (Правоб.); (—въ памяти)—запѝмнити; (удержаться)—задержàтись, зупинйтись, стрімàтись; (многокр. т. е. удерживать)—пинйти, впинàти, зупинàти, перепинàти, задѐржувати, здѐржувати.

Удивительно—чỳдно.

Удивительный—чудний, дйвний, диковенний.

Удивленіе—дивувàння, дивотà? (на удивленіе)—на дйво. *Збудував церкву на диво усёму світові.*

Удивлять—дивйти; (удивляться)—дивувàти.

Удлинять—довжйти. *И не довжи и не короти свити.* (Удлиняться)—дѝвшати. *Весною дні довшають.*

Удобно—зрỳчно, вигѝдно.

Удобный—зрỳчний, вигѝдний; (удобное время)—слушнйй час.

Удобоваримый (для желудка)—стравнйй, травнйй.

Удобство—придѝба, вгідця, вигѝда.

Удевлетворить—вдовольнити; (—желанію)—вволйти волю; (—нуждѣ)—заспокоїти нỳжду.

Удовольствоваться—вдовольнйтися.

Удовольствіе—втіха, потіха, вподобàння; (въ удовольствіе)—до сподѝби; (съ удовольствіемъ)—охѝче.

Удоліе—придолйнок.

Удостоить—сподѝбити.

Уединеніе—самотà.

Уединенный—самѝтний?

Ужасать—жахàти; (ужасаться)—жахàтися.

Ужасный—страшѐнний, страховѐнний.

Ужасъ—жах, страхотà.

Уже—вже; (уже то)—одно. *Одно, що він чоловік пѐвний.*

Ужинать—вечѐряти.

Ужинъ—вечѐря.

Ужъ (животн.)—ужàка, вужàка.

Узда—гнуздà, нуздà; (уменьш.)—гнуздѐчка, нуздѐчка.

Узелъ, узелокъ—вỳзел, вỳзлик; (что либо завязанное въ салфеткѣ, платкѣ и т. п.)—клỳнок; (узелъ петлею)—зàшморг. *Завъяжи сорочку зашморгом.*

Узнать—пізнàти, взнàти, дознàти, спізнàти, звідати; (стать знать)—заззнàти. *Я зазнав єго ще парубком.*

Узникъ—невѝльник; (старин.)—вьязень. *Невольники метуть вулиці. А як въ вязняхъ былъ у Дорошенка...* (Величко).

Уворчатый—мерѐжчатий, мерѐжаний; (съ цвѣточнымъ узоромъ)—квітчàстий.

Узоры—розвѝди, мерѐжки.

Уйти—втіктй, вдрàти, майнỳти, шмигонỳти, дрàла дàти, тягу дàти, пьятàми накивàти.

Уклоненіе—одхйл? (Піск.).

Уклоняться — ухилятися; (соверш.)— ухилйтися, ухитнутись.

Укоротить—прикоротйти.

Укоръ—докір, дорікання, допрік.

Укорять — дорікати, докоряти, допрікати.

Украдкою—нишком, нищечком, потай, крадькома

Украшать—красйти, здобйти; (—цвѣтами)—вквічати, заквічати.

Укропъ (раст.)—окріп, укріп, кріп. *Anethum graveolens*.

Укрѣплять—змоцняти, зкріпляти, кріпйти; (укрѣпляться)—змоцнятися; (собираться съ силами)—змагатися. *Змігся таки на пару волів*; (дѣлать фортификаціонныя укрѣпленія) — обсипатись (старин.).

Укупорить—запакувати, улаштувати.

Улей — вулій, колодка; (уменьш.)—вулик; (небольшой)—бучок (въ сѣвер. Черн.); (большой монастырскій)—стоян; (въ деревѣ)—борть.

Улечься—улягтися, укластись.

Улика—доказ.

Улитка (древесная) — лаврик, равлик, слимак; маслюк (Кіевъ); (водяная)—пъявушник.

Улица—вулиця, вуличка, вулонька.

Уложить—вкласти.

Уломать (уговорить)—властавити.

Улучить (минуту)—вигадати час.

Улыбка—усміх, усмішка.

Улыбнуться—усміхнутись.

Уменьшать—збавляти; (уменьшаться)—меньшати.

Умереть — вмерти, померти, сконати, переставитись; (о пчелахъ)—одійти; (о животномъ)—здохнути, здохти, одубіти, опрягтись.

Умершій—змерлий, мерлий, померлий.

Умертвить—згубйти, погубйти, стратити.

Умилостивлять—вблажати.

Умилостивиться — змилуватися, власкавитись, зглянутись.

Умирать—мерти, вмірати.

Умиротворить—утихомйрити.

Умница—умник.

Умничанье—мудрування.

Умно—розумно.

Умножать (прибавлять)—приспоряти.

Умный—розумний.

Умолять—благати, вблажати.

Умоляющій—благучий.

Умъ—розум, глузд; ум (рѣдко употребляется).

Умыселъ—думка.

Умышленно — назнарошне, нарошне; умисьне (Правоб.).

Умѣнье—уміння, уміток.

Умѣренно—помірно, в міру.

Умѣренный—помірний.

Умѣть—вміти, уміти, знати.

Умѣющій—уміючий, умілий, знаючий.

Унавоженный—згноений, здобрений.

Унавоживать—гноїти; (соверш. т. е. унавозить)—згноїти, здобрити.

Уніатъ—уніта.

Уничтожать—губити, нищити, нівечити, збавляти, тратити, зводити, вибавляти; (соверш. т. е. уничтожить)—збавити, звести, перевести, знівечити, вигубити; (поросли или же деревья на лугу)—витеребити (Полѣс.).

Уничтоженіе—нівечення, страта.

Уныло—сумно.

Унылый—сумний, понурий.

Уныніе—туга, сум.

Унять—поскромити, вгамувати.

Упадать (ухудшаться)—занепадати, марніти.

Упасть—впасти; (о невоодушевленныхъ предметахъ)—рухнути; (съ глухимъ шумомъ)—бухнути, гепнути, бебехнути; (съ рѣзкимъ стукомъ)—брязнути.

Упасть въ обморокъ—зомліти.

Упереться упнутись. *Кін упнувся у тин, да й став.*

Упираться (упорствовать)—змагатися, ортачитись.

Уплата—заплата; (—постепенная)—виплата.

Уповать—сподіватись, покладатись.

Уполовникъ (разлив. ложка)—ополоник.

Упоминаніе—змінка, споминка.

Упоминать—згадувати; (соверш. т. е. упомянуть)—згадати, наменити, наменути; (упомянуто)—наменилося, наменулося.

Упорный—упіристий, завзятий, запеклий.

Упорство—завзяття, запеклость.

Упорствовать—затятись, завзятись.

Употребить—ужити, спожити; (употреблять)—споживати, вживати, уживати; (водку, табакъ нюхать)—заживати.

Употребленіе—спожиття, споживання, уживання, пожиток, ужиток; споживок (Піск.).

Управиться—справитись; (съ дѣломъ)—впоратись.

Управлять—правити, заправляти; (—въ силу авторитета)—орудувати; (—судномъ)—керувати; (управляться съ дѣломъ)—поратись.

Упрекать—допрікати, докоряти, дорікати, урікати; (пенять)—нарікати.

Упрекъ—допрік, докір.

Упругій—хвисткий (Говорится только о древесной вѣтви).

Упрямиться—спіратися, спинатися, пручатися, змагатися, кобенитися; (заупрямиться)—затятися.

Упрямство—завзятість? змагання?

Упрямый—завзятий? упартий (Нечуй).

Уразумѣть (понять)—зрозуміти, уторопати, розчовпати, разшолопати, вчовпати, втямити; (глубоко постигнуть)—збагнути.

Уровень—рівня? (въ уровень)—в рівні, врівень. ***В рівень з берегами.***

Уродить—вродити, зродити, породити.

Уродливый—виродливий?

Уродъ—виродъ? виродок, почвара.

Урожайный—зарòдливий.

Урожденный—рòжений.

Уронъ—шкòда, стрàта.

Урочище—врòчище.

Урчаніе—гуркотнѝ; (въ желудкѣ)—буркотнѝ.

Урчать (игрушкою или чѣмъ подобнымъ)—гурчàти; (въ желудкѣ)—бурчàти.

Урывками—уривцѐм, прѝхопцем.

Урѣзать (отрѣзать кусокъ)—вкраѝти, підкраѝти.

Усадьба—селѝтьба, осѐля; обѝйстя; (усадьба за исключ. сада)—сатѝба (Прав.).

Усаживать—садовѝти. *Гостей багато, де їх и садовити.*

Усердіе (ревность)—горлѝвость?

Усердно—щѝро, пѝльно, горлѝво? *Щиро узявся за діло.*

Усидчивый—посидючий.

Усиливаться—сѝлкуватись, сѝлуватись, змагàтися.

Усиліе—сѝлування, сѝлкування, змагàння; зусѝлля?

Усильный (напряженный)—сутужний?

Ускользнуть—вѝсклизнути, вѝпорснути, вѝхопитись.

Ускорить—поскòрити.

Усладить—осолодѝти.

Услажденіе—осолòда.

Условіе—умòва, змòва, згòда.

Условиться (договориться)—умòвитись, змòвитись, згодѝтись, погодѝтись, поєднàтись; (условливаться)—змовлàтися, умовлàтися, годѝтися, єднàтися.

Условленный—вговòрений? вѝговорений.

Условный—домовнѝй, умòвний.

Услуга—послуга.

Услужить (угодить)—догодѝти.

Услужливо—догòдно.

Услужливость—догòдливість

Услужливый—догòдливий.

Услышать—почути, вчути, перечути, дочути.

Усматривать—вбачàти. *У тім ділі вбачається щось не добре.*

Усмиреніе—гамувàння, поскромлѐння.

Усмирить—поскромѝти, вгамувàти, вгомонѝти; (усмирять)—гамувàти, поскромлàти.

Усмотрѣть—углѐдіти, вбачити, побачити, назѝрити, встерегтѝ, постерегтѝ.

Уснуть—заснути; (—многимъ т. е. позасыпать)—поснути.

Успокоеніе—одпочѝвок.

Успокоить—заспокоїти, угомонѝти, втѝшити?

Успокоиться—вгамуватись, угомонѝтись, заспокòїтись; (о вѣтрѣ)—ущухнути.

Успѣть—поспіти, вспіти, здолати, вскурàти. *Нічого не вскурав, скільки не бився;* (достичь)—встѝгти

Уставить глаза (на кого—вѝтрищитись.

Усталость—истòма.

Устарѣлый—вдавнений, задавнений

Устать — втомйтися, вморйтись, пристàти.

Усгорожье (на—ньи)—на одлёті, на убочі, на вбічча

Устраивать—впоряжàти, порядкувàти, опоряжàти, рештувàти; (устраиваться)—впоряжàтися; (устроенный)—впоряжений.

Устрашать—страшйти, страхàти; (совершен. т. е. устрашить)—настрашйти, налякàти.

Устремиться—поленўти, шугнўти, поринўти; (—толпою)—гўнути.

Устройство—спрàва. *У тім млині добра справа.*

Устроить (привести въ порядокъ)—упорядкувàти, впорядйти, роспорядйти; (—дѣло, согласить)—улàгодити.

Уступать—поступàти, поступàтись. *Поляки постўпають, чого въ рукахъ немають* (Самойл. 1686 г. Закр.); (соверш. т. е. уступить)—поступйтись; (—прозьбѣ)—увàжити

Устье (рѣки)—гірло.

Усы—вўси.

Утащить (украсть)—підцюпити.

Утверждать—стверджàти, твердйти.

Утенокъ—качà, качàтко, качинà, утà, утàтко.

Утерять—згубйти, загубйти; (утерянный)—загўблений.

Утиральникъ (полотенце)—рушнйк.

Утихать—вгавàти, втихàти; (соверш. т. е. утйхнуть)—затйхнути, втйхнути, стйхнути, угомонитись, вгамувàтись, утихомйритись; (о погодѣ)—ущўхнути; (замолчать)—занйшкнути.

Утишить—угомонйти, утихомйрити.

Утка—кàчка, утка; (—дикая, кряковая)—крйжня; (—чирокъ)—чйрка, чйрочка; (—нырокъ)—нирèць; пурнйкозà (Херс. Ан.).

Утомляться—томйтися, втомлàтися, морйтися, приставàти; (соверш. т. е. утомиться)—пристàти, втомйтися, вморйтися, заморйтися.

Утончить—утонйти, вйтонити, вйтоньчити, стонйти.

Утратить—згубйти, втрàтити; (утратить довѣріе)—зневіритись.

Утренній—рàнішний.

Утро—ранок, порàнок; (съ утра)—з рàнку; (съ ранняго утра, заблаговременно)—спозарàнку; (утромъ)—врàнці.

Утѣха—втіха, втішка, потіха.

Утѣшать—втішàти, розважàти.

Утѣшеніе—утіха, порàда, порàдонька.

Утюгъ—прас, прàска (Прав.).

Утюжить—прасувàти (Прав.).

Уха—щербà (сёрба?), юшка. (Юшкою называется не только рыбья уха, но всякій отваръ (бульонъ) какъ изъ рыбы, такъ и изъ мяса, а щербà только изъ рыбы).

Ухаживанье (за дѣвушкою или женщиною)—лицàння, женихàння; (за нужнымъ лицомъ)—пàнькання.

Ухаживать (за дѣвушкою или женщиною)—лицàтися, женихàтися; (за нуж-

ною или важною особою)—пàнькатися; (за больнымъ)—пàдькатися.

Ухватиться—вхопùтись, схопùтись.

Уходить—втікàти, тікàти.

Уходъ (присмотръ) — дòгляд, пильнувàння

Ухудшаться—гіршати.

Участь—дòля.

Учащать ходить (увлечься) — унàдитись.

Ученіе—вчèння, наўка; (военное)—мўштра. *Сина в науку віддав.*

Ученикъ—школяр, вченùк.

Учить—вчùти, навчàти, обучàти; (военной службѣ)—муштрувàти.

Учтиво—звичàйно.

Учтивый—звичàйний; грèчний (Прав.).

Ушатъ—цебèр.

Ухо—вўхо, ўхо; (множ. число)—уші, вўхи; (твор. под. множ. ч.)—ушùма, вушùма.

Ушибиться—забùтись.

Уѣздъ—повіт.

Уютный—затùшний, захистнùй.

Уязвить—уразùти, вразùти.

Уяснить—вùяснити.

Ф.

Фазанъ (птица)—бажàнт (съ польск.).

Фамилія—прòзвище.

Фантазеръ—химèрник, вигàдчик.

Фантазія—химèри, вùгадки.

Фантастическій—химèрний.

Фарватеръ (т. е. самое глубокое мѣсто въ рѣкѣ)—стрùжень

Фартухъ—опùнка, запàска, перèдник.

Фарфоровый—порцелàновий.

Фарфоръ—порцелàна.

Фаршъ—потрібка.

Фасоль (вьющіеся бобы)—квасòля, красòля. *Phaseolus.*

Февраль—Лютий.

Ферма—хўтор.

Фигура—постать?

Физіономія—пòгляд.

Филинъ (птица)—пўгач. *Strix bubo.*

Фитиль (свѣтильня)—кгнот.

Фланелевый—хваналèвий.

Флейта—сопілка, дўдка, жоломійка.

Фокусъ—штўка.

Фонарь—ліхтàрня.

Форейторъ—хвòреш (Правоб.).

Форель (рыба)—пестрюга (Подольск.).

Фортепьяно—клавір? (Піск.).

Форточка (въ окнѣ)—кватèрка, вікòнко.

Франтъ—хвèртик, хвùнтик, чепурўн.

Фронтъ (развернутый, воен.)—лàва (у коз.).

Фрукты—садовинà.

Фуражъ—1) паша (только сѣно и солома, но не зернò); 2) оброкъ (только зерно, т. е. овесъ, ячмень и т. п.).

Футляръ—покровèць.

Фыркать—чмùхати; (однокр. т. е. фыркнуть)—чмихнўти, пùрхнути.

Х.

Характеръ—вдача, норов.

Харкать—хракати.

Харя—пика, мурло.

Хвастанье—хвастовна, хвальба, величання.

Хвастать (превозноситься) — вихвалятися, величатися.

Хвастунъ—хвастун, хвалько?

Хватать — хапати, поривати, цапати; (хватитъ) — потягне. (Хлѣба хватитъ дней на пять)—*хліба потягне день на пъять.* (Хвататься)—хапатись, хвататись, вхоплятись.

Хвать! (междуим.)—хап! хоп!

Хворать—недужати, нездужати, недомогати, хорувати, хирити, кволити; слабувати (Херс. Ан.); (упадать въ силахъ)—занепадати.

Хворостъ—хмиз, хворост.

Хворий—хирий.

Хвоя (игла хвойнаго дерева)—глиця.

Хилый—хлохутка.

Хитрить—хитрувати.

Хитрость—хитрощі.

Хищность—хижацтво.

Хищный—хижий.

Хламъ — заваль (Полт.); базалуччя (Екат. г.); валява (Піск.).

Хлебать—сёрбати.

Хлеснуть — хвиснути, джикгонути; (вѣтвью по лицу)—морснути. *Морське дерево*—нависшее надъ дорогою.

Хлопать—ляскати; (глазами)—лупати; клипати (Нечуй); (соверш. т. е. хлопнуть)—ляснути; (—дверью)—грюкнути.

Хлопотать—клопотати; (заботиться о комъ)—падькатись; (о документахъ)—виправляти бумаги.

Хлопотливо—клопітно, заходно.

Хлопоты—заход, заходи, клопіт. *З тим ділом багато заходу.*

Хлопчатая бумага—баволна (Правоб.).

Хлынуть—ринути, гунути.

Хлѣбъ—хліб. (Часто говорится съ эпитетомъ—святий); (уменьш.) — хлібець, хлібчик. (Послѣднее слово употребляется только для означенія—печенаго хлѣба); (всякій зерновой хлѣбъ) — пашня, збіжжа; (смѣшанный съ соромъ зерновый хлѣбъ, идущій на кормъ домашнихъ животныхъ)—послід, виточки; (смѣсь ржи съ пшеницею)—суржик; (хлѣбъ въ видѣ муки)—борошно; (печеный хлѣбъ)—печево; (коврига хлѣба)—бохін; (ломоть хлѣба)—скибка, скибочка; (ломоть хлѣба на языкѣ нищихъ)—минтус; (краюха, горбушка)—окраець, окрайчик; (пеклеваный хлѣбъ)—ситниця; (бѣлый хлѣбъ)—булка; (гречневый х.)—гречаник, стовпець; (изъ гороховой муки)—горохвяник, малай. *Ой малаю! малаю! за хліб тебе не маю* (сказалъ Цыганъ въ народн. разсказѣ). (Небольшая лепёшка)—балабуха, балабушка; (лепешка здобная)—книш; (лепешка плоская, сухая т. е. голета)—корж.

Хлѣвъ—хлів, хлівець, хлівчик; (безъ дверей)—повітка; (для овецъ)—кошара;

(для свиней)—свинарник; куча (Херс. Ан.); (для откармл. свиней)—саж; (для откармливаемаго скота)—бичня, воловня; (для телят)—телятник.

Хмурить (лобъ, брови)—хмурити, супити, насуплювати.

Хмѣльной (о человѣкѣ)—підпилий, на підпитку.

Ходатай (повѣренный)—ходак.

Ходатайствовать (о комъ)—причинятися.

Ходить, идти—ходити, йти; (покачиваясь или большими шагами)—дибати; (скорою походкою, сѣменя ногами)—тюпати, потюпати; (—поспѣшая)—чимчикувати; (—взадъ и впередъ или дѣлая круги)—кружляти; (—на прямикъ, прямо къ цѣли)—простувати, просто йти (Шевч.); (—шаркая или по грязи)—шльопати; (—въ дальній путь)—вандрувати, мандрувати; (—еле передвигая ноги)—брести; (—прихрамывая)—шкатульгати, шкандибати; (плестись)—чвалати; (тащиться)—тягтй, пхатися, шлёнтатись, чапати; (—частя ногами)—дробцювати; (—тяжело ступая)—челепати; (—медленными шагами)—чавкати; (—мимо чего, проходить)—минати; (—взадъ и впередъ, сновать)—сновигати.

Ходули—диби.

Ходьба, хожденіе—ходня.

Хозяйка, хозяюшка—господиня; (въ видѣ титулованья)—пані-матка, паниматуся.

Хозяйничанье—порання, господарювання.

Хозяйничать—хозяйнувати, пoратись, господарити, господарювати.

Хозяинъ—господар.

Хозяйскій и хозяйственный—господарський.

Хозяйство—господарство, господарка; (въ смыслѣ дома жительства)—господа. *Просимо до господи.*

Холмъ, холмикъ (природний)—шпилёк, бугор; (искуственный, насыпной)—могила, могилка, копець. *Де кінчиться наша межа, копець насипаний.*

Холодный—холодний, зімний (чаще говорится о водѣ); (свѣжій о водѣ же)—погожий.

Холодъ—холод, холоднеча; (по дѣтски)—дюдя.

Холостить—валашити, викладати.

Хорёкъ (жив.)—тхір.

Хороводъ—танок.

Хоронить—ховати.

Хорохориться—приндитись. *Такъ розприндився, що й не підступай.*

Хорошій—добрий, гарний, добрячий, хороший.

Хорошо—гарно, добре, хороше, до ладу, гаразд. *Добре роби, добре й буде* (послов.). *Усе буде гаразд* (до ладу). (Чудесно)—дивно. *Дивно зроблено.*

Хорошѣть—гарніти, гарнішати, хорошіти.

Хоругвь—корогва.

Хотѣть—хотіти; волити. *Ти б волив усе дома сидіти.* (Страстно хотѣть

—бажàти. *Ти мабуть смерти моеї бажаеш* (Хотѣться)—хотітись, кортіти. *Тобі кортить викупатись.* (Чувствовать влеченіе)—мапути, манутись. *Шоб не побачив зараз манутись.* (Хочется)—бажаеться, кортить; (хочется чего неудержимо)—приспичило. *От приспичило ій на базар!*

Хотя—хоча, хоч, хоть.

Хохолъ—чуб, чубок, чуприна; (хохолокъ птичій)—чубàйка.

А кулик чайку,
Взяв за чубайку. (Пѣсня).

Хохлатый—чубàтий.

Хохотать—реготàти; гігікати, гіготіти (Вол. губ.).

Хохотъ—регіт; гігікання (Вол. г.).

Храбриться—храбрувàти

Храпѣть—хропти.

Хромать—шкандибàти, шкитільгàти.

Хромой—кулàвий, кривий.

Хрупкий—крихкий, крухкий.

Хрупкость—крихкість.

Хрусталь—кришталь.

Хрустѣть—хрупотіти, хрумтіти. *Сніг під ногами хрупотить. Чутно було як кістки в зубах у його захрумтіли.*

Худать—худіти, марніти.

Худо (не хорошо)—погано; хуже)—гірше, гірш.

Худой (дурной)—паганий; (худшій)—гірший, пліхший, паганіший; (худощавый)—худий, щуплий.

Хула—ганьбà.

Хулить—гàнити, хàяти.

Ц.

Цапля (птица)—чàпля, чапура.

Царапать—дрàпати, шкрябати, скребти. *Миши скребуть десь на полиці.*

Царскій скипетръ (раст.)—Дивина (Правоб.); Заячевухо, Коровъяк (Лѣвоб.). *Verbascum thapsus.*

Царствованіе—панувàння, царювàння.

Царствовать—панувàти, царювàти.

Цвѣтокъ—квітка, квіточка; (—бумажный)—теремок.

Цвѣточный—квітковий, квітчастий.

Цвѣтъ (цвѣтеніе, цвѣтокъ)—цвіт; (краска)—кòлір, бàрва, масть (Послѣднее слово употребляется преимущественно говоря о животныхъ).

Цугомъ (о запряжкѣ)—на встяж.

Цыпленокъ—курча, ципля.

Цѣлебный и цѣлительный—цілющий.

Цѣликомъ—зовсім, всуціль.

Цѣлить—мітити.

Цѣлковый (рубль)—карбованець.

Цѣловаться — цілувàтись; (—здороваясь)—чоломкатись; (—говоря съ насмѣшкою)—цмòкатись.

Цѣломудріе—панянство

Цѣлый—цілий, увесь; (цѣлёхонькій)—цілечкий, цілісенький; (цѣлый день)—увесь дèнечки.

Цѣль—міта, метà.

Цѣна—ціна; (—значеніе), вагà.

Ой мамо, мамо,
Жаль вами не мае (Пѣсня).

Цѣнить—цінйти: (оцѣнять)—цінувати.

Цѣнность—кошт, коштовність.

Цѣнный—коштовний.

Цѣпь. цѣпочка — ланцюг, ланцюжок, ретяз, ретязок.

Ч.

Чавкать (губами)—плямкати: (—при ѣдѣ)—жвякати, жвяхтати, жвакувати.

Чанъ—кадуб, перѐріз, зрізок, ширитвас.

Чародѣй—чарівник, ворожбит, чаклун, химородник; (у Запорожцевъ)—характерник.

Чародѣйствовать—чаклувати, чарувати, ворожити.

Часовня—каминичка.

Часовой—вартівник (Правоб.).

Частность (въ частности)—з особна (Закр.).

Часть—частина, частка. дільниця.

Часъ—година.

Чаша—миска; (неглубокая) — полумисок; (глубокая съ толстыми стѣнками, служащая для разстиранія маку, гороху и т. п.)—макітра.

Чаща (лѣса)—гущина, густвина, густиня.

Чаще (сравн. ст. отъ часто)—частійш, частіше.

Чваниться — величатись, пишатись, бундючитись, приндитись.

Чванство—пиха, величання.

Чей?—чий?

Челнъ—човен, човник; (небольшой, выдобленный изъ цѣльнаго дерева)—душогубка; (—небольшой съ парусомъ)—шаланда (Херс.); (большой челнъ)—дуб.

Человѣкъ—чоловік, людина; (относясь о комъ, высказывая расположенность)—чоловъяга; (множ.)—люде, людці.

Человѣческій—людський.

Челюсти—щелепи.

Чемоданъ—тлумок; (вьючной)—сакви.

Чепуха (вздоръ)—несенітниця, незнать що, бо-зна-що, ка-зна-що, гіль, теревені-вені, курзю-верзю. *Незнать що верзе. Курзю-верзю Борисихо, дай на кутю гречки.*

Чепчикъ—очіпок.

Червь—червяк; (лошадиный, личинка овода, а также живущій въ трупахъ)—робак, гробак; (собир. а также личинки пчелъ)—черва; (множ.)—черви; (червонная масть въ картахъ)—чирва, чирви.

Чердакъ—гора, горище. *Поскидай усе з гори, щоб там нічого не було.*

Чередоваться—черговатись.

Черезъ то—из затого; через це то (Прав.).

Черенокъ (ножа)—колодка, колодочка; (—древесный для прививки)—живчик.

Чернь—голота.

Черпакъ—коряк, корчик.

Черта—смуга, смужка, стрічка, пруга, пружок, разок.

Чесаться (чесать тѣло или голову рукою)—чухатись; (—зудѣть)—свербіти.

Чесотка—коро́ста.

Чесоточный—каро́стявий.

Честить (титуловать)—величати. *Пане добродію. не знаем як Вас величати, скажіть на милость, куди нам в отсім вдатися? Як Вас по батюшці величати?* (Бранить)—кобени́ти, карта́ти.

Чешуя (рыбья)—луска́.

Чинаръ (дерево)—явір. *Acer pseudoplatanus.*

Чинить—ладна́ти, ла́дити, ла́годити.

Чирей (нарывъ)—чи́рка, ве́ред, боля́чка.

Чирикать (о воробьяхъ)—цвиріньќати.

Число—лічба, число́.

Чистоплотный—оха́йний, оха́йливий.

Читатель—чите́ць.

Чихать—чха́ти.

Членъ (тѣла)—че́лен, су́глоб.

Чмокать (языкомъ)—цмо́кати.

Чорный (о глазахъ)—ка́рий.

Чортъ—чорт, чорта́ка, біс, да́вол, ку́ций; (домовой)—дідько; (—водяной ч.)—водяни́к (предполагается синій); (лѣшій)—поліс́ун, ліс́ун. (Чортъ знаетъ что)—чор-зна-що.

Чрезмѣрно—назауміру, че́рез верх.

Чрезъ—че́рез, круз, крузь, кріз.

Что—що, шо; (что-то)—щось; (нѣчто)—де́що; (что нибудь)—аби́що; (только что)—тільки що; (что-ли?)—або що? чи що? (что то непутное)—Бо́-зна-що; (что-то скверное)—ка-зна-що; (вотъ что)—он-що, ось-що; (что до меня касается)—як на мене́. *Як на мене, то я и не подивилася б на такого;* (что есть мочи)—чим дуж; (за что)—за віщо? (ну чтожъ?)—або що? ну щож? (что такое?)—що-що? що таке?

Чтобы—щоб, шоб, бода́й.

Чувствительно (больно)—бо́ляче.

Чувствовать—чу́ти; (чувствуется что то, предчувствуется)—па́хне. *Тут добрим заробітком пахне. Се вже болотом пахне* (т. е. это вздоръ).

Чудо—ди́во; (большое)—преди́во, прооя́ва, чудо-ди́во.

Чудо-диво таке мені трапилось,
Що й в сні ще кому а чи марилось.

Чудовище—чу́дище, мара́, почва́ра.

Чудотворный—чудотво́рний, чудо́вний.

Чужбина—чужи́на.

Чуждаться—цура́тися.

Чулки—поньчо́хи.

Чуть-ли—либо́нь; (чуть-чуть)—ма́ло що не, тро́хи-тро́хи, тро́шечки не.

Чучело—маня́ка, опу́дало.

Чѣмъ—чим; (вмѣсто того)—ніж чим. *Ніж йти на прощу у Київ за двісті верстов, лучче поїхати залізною дорогою. Чим мать пагано орать, лучче випрягти..*

Ш.

Шагать—дибати.

Шайка—згрáя, ватáга.

Шалашъ—бýда, бýдка, курінь; катрáга (Полт.); бурдій (Херс. Ан.).

Шалить—пустувáти, жирувáти.

Шалость—пустотá, пустувáння; (собир.) —шáлощі (Волынск. г.).

Шалунъ—пустýн, жирýн; (рѣзвый)—брикýн.

Шалунья—пустýха, пустýшка, жирýха; (рѣзвушка)—брикýха.

Шалфей (раст.)—шевлія. *Salvia offic.*

Шальной—божевільний, несамовйтий, шалèний, навіснúй, навіжèний.

Шампиньонъ (грибъ)—печерúця.

Шапка—шáпка; (изъ овечьяго мѣха)—кýчма; (—войлочная безъ полей бѣлая)—яломòк, шеломòк, магèрка; (съ длинными ушами, теплая)—капелю̀х; (съ ушами поднятыми вверхъ, обшитая лисьимъ или волчьимъ мѣхомъ)—малахáй (Конот.).

Шапочки (раст.)—Купчáк. *Tagetes erecta.*

Шарить (искать вездѣ)—нúшпорити.

Шаркать (ногами, скользить)—чòвгати.

Шарлатанъ—шахрáй.

Шарманка—катерúнка.

Шаровидный — кулáстий, опýклий, банькáстий.

Шаръ (деревянный)—гáлка; (стеклянный) —бáнька; (металлическій)—кýля, кýлька; (изъ тѣста)—гáлка, галýшка, балàбуха, балàбушка; (изъ шерсти и т. п. мячъ)—опýка.

Шасть! (междум.)—шусть!

Шатаніе (ходьба безъ опредѣленной цѣли)—вèштання.

Шатать—хитáти; (шататься, колебаться) —хитáтись; (бродить)—шáстати, блукáти, швèндяти, гасáти.

Шаткій—валкúй, хиткúй.

Шаткость—вáлкость.

Шаферъ (на свадьбѣ)—дрýжко, боярин.

Швабра (метла изъ мочалъ или тряпокъ)—помелò.

Швея—швáчка; (мастерица вышивать) —гаптáрка.

Швейный—швáцький.

Швырять—шпурлáти, вергáти, швиргáти, бурхати; (однокр. т. е. швырнуть)—шпурнýти.

Шевелить—ворушúти, порушáти; (однокр. т. е. шевельнуть)—ворохнýти, поворохнýти, зворохнýти, порýшити; (шевелиться) — ворушúтися, ворòхатися, порушáтися.

Шелестѣть—шамотіти (если шелестъ глухой какъ наприм. платьемъ)—шелестіти (шелестъ переворочиваемой бумаги, листьевъ и т. п.).

Шелкъ—шовк.

Шелуха—лушпáйка; (собир.)—лушпúння, лускá.

Шептать—шопотáти, шопотіти.

Шероховатый — шершавий, кострубатий.

Шерстобитъ—шаповал.

Шерстъ—шерсть; (овечья)—вовна.

Шерстяной—вовняний.

Шестёрка (въ картахъ)—шістка, шостака.

Шестокъ (у печи)—припічок; (насѣсть для куръ)—сідало.

Шестъ—жердина, жертка; (употребл. на суднѣ)—ялина.

Шея—шия; (имѣющій толстую шею)—шиян; (шейные сухожилья) — вязи, вязи.

Шибкій—швидкий, прудкий.

Шибко—швидко, прудко.

Шинель—керея, опашень.

Шиповникъ (раст.)—шипшина. *Rosa eglanteria.*

Шипъ—колючка, шпинек.

Шипѣть (о змѣѣ)—сичати; (о жарящемся мясѣ, салѣ)—шкварчати.

Ширина—шир, ширина, широта; (шириною)—завширшки, навширшки; (въ ширину)—у шир.

Широкій—широкий; (о верхнемъ платьи)—ополистий; (о древесн. листѣ)—лапастий, широкий; (очень широкій)—широченний; (широколицый)—пикатий.

Шишка (на тѣлѣ, волдырь)—кгуля.

Шишъ— хвикга, дуля.

Шкатулка—скринька.

Шкафъ—шахва; (посудный, буфетъ)—поставець, судник; креденець (Прав.).

Шлюзъ—опуст, лотоки.

Шляпа—бриль.

Шляться (лѣниво и какъ бы безъ цѣли)—швендяти; (безпокойно туда и сюда)—вештатись; (всюду заглядывая)—никати. *Сюда ник, туда ник, та й день не велик.*

Шмель—чміль.

Шорникъ—римар, лимар.

Шорохъ—шамотня.

Шпанская муха—майка.

Шпоры—острогк.

Штукатурить—вапити, виваплювати.

Шумно—гучно, бучно. *Гучно гуляли.*

Шумный—бучний, гучний. *Гучнее було весілля.*

Шумѣть—галасувати, гомоніти; (листьями)—шелестіти; (платьемъ) — шамотіти; (передвигая что тяжелое)—гуркотіти; (становиться шумнѣе)—гучніти. *Компанія гучніє.*

Шумъ (крикъ) — галас; (отъ ссоры)—буча; (—глухой, отъ говору)—гомін; (—разныхъ голосовъ)—гармідер; (рѣзкій)—гук; (—отъ передвиженія громоздкихъ предметовъ)—гуркотня; (—воды) — клекіт, булькотання, бурчання, дзюрчання, дзюркотня; (—дождя) — плюск.

Шуринъ—шурак.

Шутить—шуткувати, жартувати.

Шутки—жарти, жартування.

Шутливый—жартливий, жартовливий.

Шушуканье—шопотня, шопотання.

Щ.

Щебетунья—щебетуха, цокотуха.

Щеголиха—чепуруха, красючка.

Щеколда—пламка, защіпка.

Щекотать—лiскотати.

Щелкать — ляскати; (—зубами)—кла-цати; (—сѣмечки)—лузати.

Щелокъ—луг, мйтель (Мителемъ называется также все приготовленіе для мытья т. е. вода теплая и холодная).

Щель—щілина.

Щенокъ—щеня, цуценя.

Щепить (деревья, оспу)—прививати.

Щепка—тріска (Лѣвоб.); скалка, скѣпка (Правоб.).

Щепотка—щіпка; щупка (Вл. Вол.). *Дай мені щупку соли.*

Щипчики—кліщатка.

Щупать—мацати.

Щурить (глаза) — жмурити, щулити (очі).

Ѣ.

Ѣда—їда, їжа, їдло.

Ѣдкій (о словѣ)—ущипливий (Правоб).

Ѣзда—їзда; (частая или безпрерывная) —їздня.

Ѣздокъ—їздець.

Ѣсть—їсти; (—съ апетитомъ, уписывать) —лигати; (—жадно)—тріскати, лопати; (—въ тихомолку)—журити; (—говоря съ дѣтьми)—їстки, їстоньки, гамати, гамці.

Э.

Эва! (междум.)—овва!

Экипажъ—повоз.

Экъ! (междум.)—іть! ач!

Эмаль—полива.

Энергически—горяче, шпарко.

Энергическій—завзятий? шпаркий?

Эпидемія—пошесть, поліття.

Эпитимія—покута.

Этажъ—пятро (Закр.).

Этотъ, эта, это—сей, ся, сяя: се, сее; цей, ця, це; (этою дорогою)—сюдою; (этотъ не будетъ, не надѣйся)—не звикай!

Эхо—луна, віляски.

Ю.

Югъ—південь.

Юла (игрушка—волчокъ)—дзикга.

Юноша—парубок, парубійка.

Юношескій—парубочий, парубоцький, молодецький.

Юношество—парубоцтво.

Юпка—спідниця.

Юркій, юрливый — порський, шустрий.

Юръ—белебень. *Хата стоїть на белебені*—изба стоитъ на юру.

Юфть—юхта.

Я.

Ябедничать—набріхувати?

Яблоко—ябдуко; (дикое)—кислиця.

Явленіе—зъявина (Нечуй).

Явственно (слышно, видно)—виразно.

Явственный—виразний, видний.

Ягненокъ—ягня, овча.

Ядро—куля.

Ядъ—отрута, яд.

Язва—болячка.

Язвительно—уразливо.

Язвительный—уразливий, гострий.

Языкъ (органъ тѣл.)—язик; (бычачій, телячій)—лизень; (рѣчь)—мова.

Яишница (кушанье)—яєшня.

Яма—яма; (подземная)—льох; (подводная) —ковбаня, ковбанюга.

Январь—січень.

Янтарь—бурштин.

Яриться—рувати

Ярмарка—ярмалка, ярмарок.

Ящерица—ящірка, ящурка.

Ящикъ—скриня, скринька; (выдвижной)—шухлядка.

ЛИЧНЫЯ ИМЕНА ЮЖНОРУССОВЪ.

Здѣсь собраны тѣ имена, которыя преимущественно употребляютъ Южноруссы; поэтому сюда вошли также имена произносимыя совершенно одинаково, какъ Великоруссами, такъ и Южноруссами (какъ напримѣръ: *Максимъ, Тарас*, *Конон* и друг.). Это сдѣлано съ цѣлью составить по возможности полный народный календарь личныхъ именъ Южноруссовъ. У Великоруссовъ въ употребленіи до двадцати мужскихъ именъ, которыхъ не употребляютъ Южноруссы *), у Южноруссовъ же мужскихъ именъ, исключительно у нихъ употребляющихся, почти нѣтъ (развѣ только: Разумникъ—*Рòзум* и Корнилій—*Корній*), но женскихъ есть нѣсколько, почти неупотребляющихся Великоруссами **).

Южноруссы почему-то особенно пристрастны къ нѣкоторымъ именамъ и охотно ихъ употребляютъ, не смотря на то, что тѣ имена не особенно часто встрѣчаются въ святцахъ, какъ напримѣръ: Тарасій (*Тарàс*), Панкратій (*Панкрàт*), Спиридонъ (*Свирùд*), Потапій (*Потàп*), Пантелеймонъ (*Пантелей*), Мартинъ и другія. Изъ женскихъ можно упомянуть: Агриппина (*Горпина*), Акилина (*Кулина*), Ксенія (*Оксàна*), Евфросинія (*Прìська*), Дарья (*Одàрка*), Домна (*Домàха*), Мотрона (*Мòтря*) и другіе. Замѣчательно имя—*Евдокія* тѣмъ, что оно (хотя въ святцахъ встрѣчается всего три раза) очень любимо нашими земляками и въ разныхъ мѣстностяхъ произносится иначе: *Явдòха*, *Вівдя* (въ Полт. губ.), *Докія*, *Докійка* (по Поднѣстровью), *Авдюшка* (въ Полѣсьи).

Другія же имена, встрѣчающіяся въ святцахъ довольно часто, Южноруссы или вовсе не употребляютъ, или, если и употребляютъ, то весьма рѣдко. Такъ напримѣръ вовсе неупотребляютъ: *Юліянъ* (въ святцахъ 14 разъ), *Клавдій*

---

*) Никандръ, Никаноръ, Акендинъ (Анкудинъ, Кудимъ), Меркурій (Меркулъ), Памфилъ, Парамонъ, Ириней, Пафнутій, Поликарпъ, Поліевктъ, Севастьянъ, Протасій, Трифонъ, Флегонтъ, Ѳалалей, Ѳеодулъ, Ѳеофилактъ, Ѳеофилъ, Ѳерапонтъ. Послѣднія шесть вѣроятно неупотребляются ради буквы ѳ, трудно произносимой для южноруса.

**) Епистимія (*Пестина*, *Пèстя*), Гликерія (*Ликèра*), Олимпіада (*Лùпа*), Сингклитикія (*Секлèта*), Соломонія (*Солòха*) и Христина (*Хрùстя*).

(въ святцахъ 8 разъ), *Маркеллъ* (въ св. 7 разъ), *Өеодулъ* (9 разъ), *Өеофилъ* (11 разъ).—Имя Александръ, столь обыкновенное у Великоруссовъ, у Южноруссовъ употребляется, сравнительно, довольно рѣдко. Въ заключеніе считаю нужнымъ замѣтить, что нѣкоторыя имена употребляются не иначе какъ въ сильно измѣненной (чаще сокращенной) формѣ, какъ напримѣръ: Спиридонъ (*Свиріид*), Емельянъ (*Омѐлько*), Григорій (*Грицькò*), Пелагея (*Палàжка*), и т. п. Такія имена возстановляются въ первоначальной формѣ только когда называютъ кого по отечеству; тогда говорятъ, напримѣръ — *Омельян Семенович* и т. д.

МУЖЕСКІЯ ИМЕНА.

Авдѣй—Овдій.

Аверкій—Овѐрко.

Авксентій—Оксѐн, Овксѐн.

Аврамій—Оврàм.

Агаөонъ—Гапòн.

Аггей—Огій.

Адріанъ—Андріян.

Александръ—Лексàндер, Леськò.

Алексѣй—Олексій, Олѐкса.

Амвросій—Амрòс, Омрòс.

Анастасій—Настàс.

Андрей—Андрій, Андрійко.

Андроникъ—Андрòн.

Антипа—Антіп.

Антоній—Антін.

Арсеній—Арсѐн.

Артемій—Артѐм.

Аөанасій — Опанàс, Панàс, Панькò (Лѣвоб.); Танàс (Правоб.).

Богданъ—Богдàн, Богдàнко.

Борисъ—Борис.

Варлаамъ—Варлàм.

Василій—Василь, Васйлько, Васюта.

Викторъ—Вѝктор (рѣдко).

Владиміръ—Ладимир, Володимер, Володарь, Волòдько.

Власій—Улàс.

Вуколъ—Вакỳла.

Гавріилъ—Гаврило, Гàврик.

Георгій—Юрій, Юркò, Юрàсь.

Герасимъ—Гарасим, Гарàсько.

Гордѣй—Гордій (рѣдко).

Григорій — Грицькò, Гриць, Григòр; Рѝгір (Правоб.).

Давидъ—Давид.

Даміанъ—Демъян.

Даніилъ—Данило, Данилко, Данькò.

Димитрій — Дмитрò, Дмитрик, Дмитрỳсь, Митрò.

Діомидъ—Демид.

Діонисій—Денис, Денисько.

Дометій—Демѐнтій, Демкò.

Дороөей—Дорòш.

Евгеній—Ганькò.

Евдокимъ—Явдоким.

Евсевій—Овсій.

Евстафій—Остàп.

Евтихій - Івтỳх (*І* произносится какъ *йі*).

Емельянъ—Омелько.

Ермолай—Ермак (*Е* произнос. какъ *ѣ*).

Ефремъ—Охрім.

Захарій—Захар, Захарко.

Зиновій—Зінько.

Зосима—Зосим.

Игнатій—Игнат, Ґнат, Гнатко, Игнатко.

Иларіонъ—Ларівон, Ларько.

Илія—Илля, Илько.

Ипполитъ—Иполит (рѣдко).

Исаакій—Сак, Сачок.

Исидоръ—Сидор.

Іаковъ—Яків, Яцько.

Іеремія—Ярема.

Іероѳей—Ярош.

Іоакимъ—Яким, Якимко.

Іоаннъ—Иван, Ивась, Ивашко.

Іосифъ—Осип, Іосип (*Іо* какъ *ё*).

Іустинъ—Устин, Юстин.

Каллиникъ—Каленик.

Карпъ—Карпо.

Кассіанъ—Касян.

Кипріанъ—Купріян, Куприй (рѣдко). (Отсюда фам.—*Купріенко*).

Кирик—Кирик.

Кириллъ—Кирило.

Климентъ—Клим.

Кодратъ—Кіндрат.

Козьма—Кузьма.

Кононъ—Конон.

Константинъ—Костянтин, Кость, Костик, Костюк.

Корнилій—Корний.

Лаврентій—Лаврін.

Лавръ—Лавро.

Лазарь—Лазар.

Левъ—Левко.

Леонтій—Левон.

Логгинъ—Логвин.

Лука—Лука (Лѣвоб.); Лукаш (Правоб.).

Лукіанъ—Лукъян, Луцько.

Макарій—Макар.

Максимъ—Максим.

Мануилъ—Мануйло.

Маркъ—Марко.

Мартинъ—Мартин, Мартинець.

Матѳей — Матьвій (Лѣвоб.); Матей (Правоб.).

Меѳодій—Мехед, Мехедко.

Мина—Мина.

Миронъ—Мирін.

Михаилъ—Михайло, Михайлик.

Моисей—Мусій, Мусійко.

Назарій—Назар.

Наумъ—Наум, Навум.

Несторъ—Нестір.

Никита—Микита.

Никифоръ—Ничипір.

Николай—Микола.

Никонъ—Никон.

Онисимъ—Онисим, Онисько.

Онуфрій—Онопрій, Онуврій.

Павелъ — Павло̀, Па̀влик, Павлу̀сь; (рѣдко)—Пашко̀. (Отсюда фам. Па̀щенко).

Панкратій—Панкра̀т.

Пантелеймонъ—Пантелѐй, Панько̀.

Парѳеній—Пархвѐн, Пархѝм.

Патапій—Пота̀п.

Пахомій—Пахо̀м.

Петръ—Петро̀, Пѐтрик. Петру̀сь.

Прокофій—Прокіп, Процько̀.

Прохоръ—Про̀хор.

Разумникъ—Ро̀зум.

Радіонъ—Радиво̀н, Радько̀.

Романъ—Рома̀н.

Савва—Са̀ва, Са̀вка.

Сампсонъ—Самсо̀н.

Самуилъ—Самійло.

Серапіонъ—Сарапіво̀н.

Сергѣй—Сергій, Сергійко.

Сила—Сѝла.

Сильвестръ—Сильвест.

Симеонъ—Семѐн.

Симонъ—Сѝмон.

Созонтъ—Созо̀н.

Софроній—Супру̀н, Сохвро̀н.

Спиридонъ—Свирѝд.

Стефанъ—Степа̀н, Стецько̀.

Тарасій—Тара̀с.

Терентій—Терентій, Терѐшко.

Тимофей — Тимо̀ха, Тиміш, Тимко̀. (Отсюда фам.—*Тимчѐнко*).

Титъ—Тит, Титко̀.

Тихонъ—Тѝхон, Тишко̀. (Отсюда фам. —*Тѝщенко*).

Трофимъ—Трохим, Трушко̀.

Филимонъ—Халимо̀н.

Филиппъ—Пилѝп.

Флоръ—Хлор.

Харлампій—Харла̀м.

Харитонъ—Харитон, Харько̀.

Ѳеодоръ — Хведір (Лѣвоб.); То̀дор (Правоб.).

Ѳеодосій — Хведо̀с, Хвесько̀ (Лѣвоб.); Хтодо̀с, Тодо̀с (Правоб.).

Ѳеодотъ—Хведо̀т.

Ѳома—Хома̀.

ЖЕНСКІЯ ИМЕНА.

Агафія—Га̀пка.

Агриппина—Горпѝна.

Акилина—Килѝна, Кулѝна.

Александра—Лекса̀ндра, Са̀ня.

Анастасія—Наста̀ся, На̀стя, Насту̀ня, Насту̀ся.

Анисія—Онѝська.

Анна—Га̀нна, Ганну̀ся, Га̀ля.

Варвара—Варва̀ра, Ва̀рька.

Василиса—Василѝса.

Вѣра—Вірка.

Гликерія—Ликѐра.

Дарія—Ода̀рка.

Домна (Домникія)—Дома̀ха.

Евгенія—Івга.

Евдокія—Явдо̀ха, Явдо̀шка, Вівдя; Докія, Докійка; Авдю̀шка (Полѣс.).

Евфросинія — Прісько, Пріся; Хросѝна.

Евфимія—Хѝма, Хѝмка.

Екатерина—Катерѝна, Кàтря.

Елена—Олѐна, Олѐнка.

Елисавета—Лисавѐта.

Епистимія—Пестѝна, Пѐстя.

Зинаида (Зиновія)—Зинòвія, Зінька.

Ирина—Орѝна, Орѝшка, Орѝся; Ярѝна, Ярѝнка.

Іулита—Улѝта.

Іуліанія—Улѧ̀на, Уля.

Іустина—Устѝна, Устя.

Ксенія—Оксàна, Оксàнка.

Любовь—Люба, Любка.

Людмила—Людмѝла (рѣдко).

Мавра—Мавра, Маврỳня.

Макрина—Мокрѝна.

Марина—Марѝна, Марѝнка.

Маріамна—Маррѧ̀на.

Марія — Мàрря, Мàрріечка, Марỳся, Марỳшка, Мàня.

Марѳа—Мàрта.

Матрона—Мотрòна, Мòтря.

Меланія—Мелàня, Мелàнка, Мелàшка.

Надежда—Нàдька.

Наталія—Натàлка, Натàля.

Олимпіада—Лѝпа.

Ольга—Ольга, Олѐся.

Паулина—Полѝна, Полѝнка.

Параскева—Парàска, Парàся.

Пелагея—Палàжка.

Проскудія—Проксѐда (рѣдко).

Пулхерія—Пулхѐра.

Синклитикія—Секлѐта.

Соломонія—Солòха.

Софія—Сохвія, Сохвійка.

Стефанида—Стѐха.

Татьяна—Тетѧ̀на.

Ѳевронія—Хівря.

Фотинія—Хвотѝна.

Харитина—Харитѝна, Харѝта.

Христина—Христѝна, Хрѝстя.

Ѳекла—Хвѐкла, Вѐкла (Лѣв.); Текля (Правоб.).

Ѳеодора — Хведòра, Пидòрка (Лѣв.); Тодòра (Правоб.).

Ѳеодосія—Хведòска, Хвѐська (Лѣвоб.); Тодòска (Правоб.).

ГЕОГРАФИЧЕСКІЯ ИМЕНА.

Въ этотъ отдѣлъ я внесъ имена странъ и народовъ, извѣстныхъ нашимъ селянамъ, а также названія рѣкъ, городовъ и цѣлыхъ мѣстностей Россіи, которыхъ народныя украинскія названія разнятся съ оффиціальными.

Австрія—Цесàрщина.

Австріецъ—Цесàрець, Австріàк.

Англичанинъ—Агличàн.

Бугъ (рѣка)—(Южный)—Бог; (Западный)—Буг.

Бѣлоруссія—Литвà.

Бѣлоруссъ — Литвàк, Литвѝн, Білорýсець.

Бѣлая Церковь (гор.)—Біла-Цèрква.

Валахія—Волòщина.

Валахъ—Вòлох. (Наши земляки *Вòлохами* чаще называютъ бессарабскихъ Цыганъ, говорящихъ по малдавански).

Великороссія—Москòвщина, Росѣя.

Великоруссъ — Рýський, Москòвець; (шуточно)—Кацàп; (собир. шуточно)—Кацапнà.

Великороссіянка—Руська, Москòвка; (шуточно)—Кацàпка.

Венгрія—Угòрщина.

Венгерецъ—Угòрець, Угрин, Угор; (венгерскіе Руснаки говорятъ—Мадàр).

Галиція—Галѝчина.

Германія—Німеччина.

Голландецъ—Галàнець.

Градижскъ (гор. Полт. губ.)—Городѝще.

Днѣпръ—Дніпро, Ніпрò, Дніпер.

Еврей—Жид, Жидовѝн; (уничижительно)—Жидюгà; (уничиж. собирательно)—Жидовà; (еврейскій ребенокъ)—Жидà, Жидинà.

Еврейка—Жидівка.

Екатеринославль—Катериносла̀в, Половѝця.

Елисаветградъ (гор. Херс. губ.)—Елисавèт.

Земля войска Донскаго—Доньщинà, Дін.

Итальянецъ—Тальàнець.

Калмыкъ — Кемлѝк, Комлѝк. (Наши земляки знаютъ Калмыковъ, такъ какъ въ прошломъ вѣкѣ они были поселены въ г. Чугуевѣ (Харьк. губ.), и нынѣ живутъ, по сосѣдству съ Малороссіей въ землѣ войска Донскаго).

Кіевлянинъ — Кіáн, Кіáнин; (рѣдко употр.)—Кіянйця; (множ.)—Кіáне.

Кременчугъ (гор. Полт. г.)—Кременчу̀к.

Кубанская область—Чорномо̀рія.

Лембергъ (гл. г. Галич.)—Львів.

Малороссія—Україна; Півдѐнна Русь (книжное).

Малоруссъ—Укра̀инець, Ру̀син, Руснáк. (*Украинцами* называютъ сосѣди, преимущественно жителей Кіевской губерніи, (кромѣ Радомысльскаго уѣзда); Русинами называютъ себя, наши соплеменники, живушіе въ Польшѣ и Австріи; *Руснакàми*, живущіе въ Бессарабіи и въ другихъ мѣстахъ въ сосѣдствѣ съ Молдаванами, для отличія себя отъ сихъ послѣднихъ. Жителей Полѣсья сосѣди называютъ—*Поліщуками*; жителей Волынской губерніи, (кромѣ Полѣсья),—*Волинякàми*, *Волйнцями*;—Подольской губерніи—*Подолякàми*,*Подолянами*;—западной части Херсонской губернія, между Бугомъ и Днѣстромъ,—*Ганьчуками* и *Бессарабами*, такъ какъ эта мѣстность извѣстна въ народѣ подъ именемъ *Ганьщины*, (т. е. бывшаго ханскаго владѣнія) и Бессарабіи. Жителей Хотинскаго уѣзда (въ Бессарабіи), называютъ—*Раянами* и *Патлачàми*. Всѣ же остальные Украинцы чаще всего называютъ себя просто—*Люде*.

Маріуполь (гор. Тавр. губ.)—Маріо̀поль.

Молдавія—Молдàвщина.

Негръ—Арàп.

Новороссія—Степовинà, Низ.

Новградъ Волынскъ (гор. Волынской губ.)—Звя̀гель.

Ново-Московскъ (гор. Ек. губ.)—Самàра.

Нѣмецъ—Німець; (уменьшит.) — Нимчик; (презрительно)—Німчурà; (собир. презрит.)—Нім̀ота.

Нѣмка—Німкѐня.

Ольгополь (гор. Под. губ.)—Голопо̀ль.

Подольская губ.—Поділля.

Полтавская губ.—Пілтàвщина.

Польша—По̀льща.

Полякъ (баринъ, господинъ)—*Лях*; (селянинъ)—**Мазу̀р**. (Украинцы не имѣютъ яснаго понятія о томъ, что Мазуры только одно изъ племенъ Поляковъ, по этому всѣхъ селянъ-Поляковъ, неисключая Кракусовъ въ Галичинѣ, называютъ—*Мазурами*.

Россія—Руське царство, Росѣя, Росия.

Ромны (г. Полт. губ.)—Ромѐн.

Сербъ—Сѐрбин.

Силезія—Шлѐнск.

Сѣдлецкая губ. (въ Польшѣ)—Подляшина.

Таврическая губ.—Тàврія.

Трансильванія—Семигоро̀дчина.

Турція—Турѐччина.

Турокъ—Ту̀рчин.

Турчанка—Туркѐня.

Французъ—Хранцу̀з.

ВАЖНѢЙШІЕ ОПЕЧАТКИ.

Стр.	Столб.	Строка.	Напечатано:	Слѣдуетъ читать:
7	1	1 и 2 (снизу)	(искуст.)—шпилёк, могила	шпилёк; (искуств.)—могила.
12	2	5	*Вняти не вняв*	*Не вняв.*
—	1	8 (снизу)	стай	отай.
28	1	3 (снизу)	ганчар	гончар.
29	2	10 (сверху)	трупа	труна.
30	2	4 (снизу)	кебѐга	кебѐта.
33	1	18 (сверху)	обложни	обложний.
38	1	11 (сверху)	*Rubus*	*Rubus frutisosus.*
39	1	9 (сверху)	кропива	крапива.
40	1	6 (снизу)	жйло	жило.
50	1	19 (сверху)	воловій	воловід.
53	1	24 —	маєгність	маєтність.
57	2	22 (сверху)	*cativum*	*sativum*
59	2	7 (спизу)	валянтатися	валантатися.
60	2	7 (сверху)	стуг	стус.
—	—	4 (снизу)	кочережка	кочерыжка.
61	1	4 (сверху)	ободок. залом	ободокъ, заломъ.
—	2	12 (сверху)	вірщак	вірщик.
62	2	12 (сверху	потурай	потурой.
65	2	12 (снизу)	Литвенный	Лиственный.
67	1	1 (сверху)	(Конст.)	(Конот.)
70	1	9 (сверху)	(Конст.)	(Конот.)
72	1	2 (сверху)	мушир	мущир.
—	1	9 (сверху)	пиндрити	циндрити.
—	2	21 (сверху)	миша̀	миша.
73	1	2 (сверху)	стадутъ)	статутъ);
75	2	17 (сверху)	нагнітати	нагнітати.
76	1	7 (снизу)	одвірки	одвірок.
80	2	19 (сверху)	пехіть	нѐхіть.

82	1	15 (сверху)	немипу̀чий	немину̀чий.
85	1	11 (снизу)	Ноябрь (мѣсяцъ) Груденъ	Ноябрь (мѣсяцъ) Листопад.
90	2	24 (сверху)	зпа̀чити.	зна̀чити.
93	2	8 (сверху)	оскорлять	оскорблять
110	2	11 (сверху)	вищерити	вищера̀ти.
117	1	3 (сверху)	(женщ.)—пожилѝчка	(женщ.)—пожилѝця; (умен.) —пожиличка.
118	1	13 (сверху)	*по маленько*	*по маленьку.*
124	2	4 (сверху)	тума̀	тума̀ объяснено мною ошибочно;—это собственно значитъ — *метисъ* (человѣкъ смѣшанной породы) или можетъ быть—*креолъ*, какъ можно судить по слѣдующему: *....туми з христіянъ въ Кримѣ родившіися.* (Ист. пѣсни Мал. нар. Ант. и Драгом. т. I, стр. 266).
129	1	13 (сверху	(—гулъ отъ неизвѣст. причины)	(—выражая гулъ отъ неизвѣстной причины).
130	2	13 (сверху)	продошку̀лити	дошку̀лити.
133	1	9 (сверху)	*бзвайте*	*бувайте.*
139	1	9 (снизу)	Расточить	Расточать.
141	1	9 (сверху)	родонько	родонька.
—	2	4 (сверху)	Мару̀нка	Мару̀нна.
143	1	12 (снизу)	сервега	сервѐта.

Де що про свитъ Божій. Изд. 3-е. Одесса 1874 г. ц. 20 к.

Драгомановъ. Вопросъ объ историческомъ значеніи Римской Имперіи и Тацитъ. т. I. К. 1869 г. ц. 1 р. 50 к.

Закревскій. Лѣтописное описаніе Кіева, 2 т. съ атласомъ М. ц. 7 р.

Записки Кіевскаго Отдѣл. Императорск. Русск. Технич. Общ. по свеклосахарной промышленности за 1872 и 1873 г. ц. 5 р. за годъ.

Записки Кіевскаго Общества Естествоиспытателей за 1871—63 г. 3 тома ц. I т.—4 р., II т.—4 р., III т. 4 р.

Записки Юго-Западнаго Отд. Имп. Рус. Геогр. Общ. за 1873 г. Кіевъ 1874 г. ц. 1 р. 80 к.

Иванишевъ. О древнихъ сельскихъ общинахъ въ Юго-Западной Руси. Кіевъ 1868 г. ц. 50 к

Кіевскій общеполезный календарь на 1875 г. Кіевъ 1874 г. ц. 20 к.

Классовскій А. Нѣкоторыя данныя для климатологіи Кіева. К. 1874 г. ц. 30 к.

Кобзарь Остапъ Вересай его музыка и исполняемыя имъ народныя пѣсни, съ портретомъ. К. 1874 г. ц. 60 коп.

Козловскій. Темный вопросъ въ исторіи евреевъ. Кіевъ 1873 г. ц. 20 к.

Комаровъ. Розмова про небо та землю. Кіевъ 1874 г. ц. 8 к.

Константиновичъ. Нѣкоторыя данныя о народномъ образованіи въ Юго-Западномъ краѣ съ картою. К. 1874 г. ц. 50 к.

Коссовскій. Торфъ, какъ новый источникъ богатства Юто-Западнаго Края, съ рисунками. К. 1875 г. ц. 50 к.

Костомаровъ Н. Русская исторія въ жизнеописаніяхъ ея главнѣйшихъ дѣятелей. Спб. 1873—74 т. 5 в. ц. 1—4 в. по 1 р. 25 к. 5 в.—1 р. 50 к.

Кулишъ. Записки о Южной Руси, 2 т. ц. 3 р.

Лисенко Н. В. Збірнік украінскіх пісень. Вып. I и II, ц. по 2 р. 50 к. за выпускъ.

Левицкій И. Повісти. К. 1874 г. ц. 1 р. 50 к.

Литтре. Варвары и среднія вѣка. Историческія Эскизы. Одесса 1874 г. ц. 2 руб.

Линдфорсъ. Жители сада. Зоологическія разсказы для дѣтей отъ 5—8 лѣтъ, съ 10 большими рисунками. К. 1874 г. ц. 50 к.

Максимовичъ М. А. Слово о полку Игоря, переложенное на малорусское карѣчіе. К. 1859 г., ц. 50 к.

Масловъ. Т, Г. Шевченко. Біографическій очеркъ. Москва 1874 г. ц. 35 к.

Маурусъ. О свободѣ въ политической экономіи, или теорія соціальной реформы. К. 1874 г., ц. 2 р. 50 к.

Маркевичъ Н. Обычаи, повѣчья, кухня и напитки Малороссіянъ. Кіевъ 1868 г. ц. 1 р. 50 к.

Марко-Вовчок. Народні оповидання. т. 2-й Спб. 1862 г. ц. 50 к.

Молоховецъ. Подарокъ молодымъ хозяйкамъ. Изд. 6-е. Спб. 1873 г. цѣна 3 р. 50 к.

Номис. Украінскі приказки, прислівья и таке инше. Спб. 1864 г. ц. 2 р.

Новицкій. Справочный словарь юридическихъ терминовъ живаго актоваго языка Юго-Западной Россіи. К. 1871 г. ц. 20 к.

Памятники изданныя Кіевскою Коммиссіею для разбора древнихъ актовъ. Т. 4-й. ц. 2 р. 50 к.

Пискуновъ Ф. Словниця украiньскоi (або юговоi-руськоi) мови. Одесса 1873 г., ц. 1 р. 50 к.

Роговичъ А. С. Обозрѣнiе семенныхъ и высшихъ споровыхъ растенiй кiевскаго учебнаго округа. Кiевъ 1869 г. ц. 1 р. 25 к.

Романовичъ-Славутинскiй. Дворянство въ Россiи отъ начала XVIII в. до отмѣны крѣпостнаго права Спб. 1874 г. ц. 3 р. 50 к.—Государственная дѣятельность графа Сперанскаго. К. 1873 г. ц. 50 к.—Пособiе къ изученiю Русскаго Государственнаго права. 2 в. К. 1871—2 г. ц. 2 р. 50 к.

Рубецъ. Сборникъ украинскихъ народныхъ пѣсенъ. Спб. 1870 и 1872 г. 3 выпуска, цѣна каждаго выпуска по 75 к.

Рудченко. Народныя южно-русскiя сказки. Кiевъ 1869—70 г. Вып. I. и II. цѣна кажда вIпуска 1 р.—Чумацкiя народныя пѣсни, съ нотами. Кiевъ 1874 г. ц. 1 р. 30 к.

Сборникъ матерiаловъ для исторической топографiи Кiева и его окрестностей. Кiевъ 1874 г. ц. 1 р. 50 к.

Старицкiй. Байки Крылова. Кiевъ 1874 г. ц. 10 к. — Сорочинскiй Ярморокъ. Кiевъ 1874 г. ц 10 к.

Терлецкiй. Угорская Русь. Кiевъ 1872 г. ц. 20 к.

Тиндаль. Вода въ видѣ облаковъ и рѣкъ, льда и глетчеровъ. Популярныя лекцiи съ 25 рисунками. К. 1874 г. ц. 1 р. 25 к.

Тумасовъ. Дворянство Западной Россiи въ XVI в. К. 1869 г. ц. 40 к. —Историческо-юридическiй бытъ русскаго крестьянина до конца XVI ст. Кiевъ 1872 г. ц. 60 к.

Указатель выставки при третьемъ археологическомъ съѣздѣ въ Кiевѣ. К. 1874 г. ц. 25 к.

Ундрицъ. Домашнiй скотолѣчебникъ. Спб. 1874 г. ц. 2 р.

Чубинскiй. Труды этнографическо-статистической экспедицiи въ западно-русскiй край. Юго-Западный отдѣлъ. Матерiалы и изслѣдованiя. Т. II, ц. 2 р., т. III ц. 2 р. 50 к., т. V ц. 3 р., т. VI ц. 2 р., т. VII ц. 3 р. 50 к.

Шаповаленко Полное практическое наставленiе въ пчеловодствѣ, извлеченное изъ 24-хъ лѣтняго опыта, съ 32 рисунками и портретомъ автора. Кiевъ 1873 г. ц. 1 руб.

Шейковскiй. Опытъ южно-русскаго словаря. Кiевъ 1861 г. ц. 30 к.

Константиновичъ. Химическiя бесѣды. К. 1874 г. 1 р. 50 к.

Левицкiй. Рыбалка Панасъ круть. Разсказъ. К, 1874 г. ц. 10 к.

Симашкевичъ. Римское католичество и его iерархiя въ Подолiи. Ц. 2 р.

Дѣло Гадяцкаго полковника Михаила Милорадовича съ генеральнымъ судьею Иваномъ Чернышемъ въ 1716 г. М. 1870 г. ц. 25 к.

Тарасъ Бульба. перел. на малороссiйскiй языкъ. К. 1874 г. Ц. 50 к.

Троцкiй. Як отбуватимется тепер военна служба. К. 1874 г. ц. 3 к.

Ефименко. Изслѣдованiя о языческ. богѣ Ярилѣ. Ц. 40 к.

Ефименко. Заклинанiя Южно-Русскаго народа. Ц. 30 к.

М. Левченко. Опытъ Русско-Украинскаго Словаря. Цѣна 2 р. 50 к.

Вмѣсто копѣекъ можно прилагать почтовыя марки.

При выпискѣ книгъ, неменѣе какъ на 3 р. иногородные за пересылку ничего не платятъ, а г. книгопродавцы пользуются обычною уступкою.

Здѣсь же можно достать почти всѣ книги относящiяся къ мѣстной археологiи, этнографiи и исторiи.